

קובץ מפרשים הלכות שבת

קידוש

סימנים רע"א רע"ב רע"ג

גמרא ברכות ורא"ש שם, וגמרא פסחים ורא"ש, וגמרא ב"ב
שו"ע הרב, חיי אדם, קיצור שלחן ערוך, ערוך השלחן
שו"ת אגרות משה ופתיחת האגרות מנחת יצחק שבת הלוי

מראה מקומות וסיכומים

כשם ששמירת שבת שקול ככל המצות,
ללמוד וללמד בהלכות שבת שקול כללמוד וללמד בכל המצות
(אגלי טל בהקדמה)

לימוד עיון ההלכה בפרט בהלכות שבת מכפר אפילו על
דברים שאין תשובה מכפר (שם)

בדוק שע"י שמירתה זוכה לטהרת האמונה
ולא יבלבל אותו שום ספיקות באמונה
(הסטייפלר)

יהי רצון שיתברכו כל לומדי ותורמי הכולל
בברכת השבת שהיא מקור הברכה

תוכן עניינים

3	גמרא ברכות דף כ: ורא"ש שם	עמוד
4	גמרא פסחים דף ק. – דף ק"ז. (רובו)	עמוד
13	רא"ש שם סימן א' – כ', ור"ן דף כ"ב. בדפי הרי"ף	עמוד
20	גמרא בבא בתרא דף צ"ו. – דף צ"ז:	עמוד
24	רמב"ם הל' שבת פרק כ"ט הל' א' – כ'	עמוד
28	שו"ע הרב סימן רע"א – רע"ג	עמוד
39	חיי אדם כלל ו'	עמוד
42	קיצור שו"ע סימן ע"ז	עמוד
43	ערוך השלחן סימן ע"ר – רע"ג	עמוד
58	שו"ת אגרות משה או"ח א' סי' ק' יין לדין מקום סעודה	עמוד
62	או"ח ב' סימן כ"ו וכ"ח קידוש בבוקר לפני התפילה	עמוד
63	יו"ד ב' סי' קס"ג יצא בקידוש ואוכל פחות מכזית	עמוד
64,67	או"ח ג' סי' ל"ט ומ"ה בירך עליו שהכל, ודין כוס נייר	עמוד
67	חו"מ א' סי' ל"ט קידוש לחולה ביו"כ	עמוד
67	או"ח ד' סימן מ' אות כ"ה מקדש על מאכל אחר	עמוד
69	או"ח ד' סימן ס"ג קידוש במקום סעודה	עמוד
76	או"ח ד' סימן ק' נשים בקידוש יו"ט, סי' ק"א אמן לאשה בשהחיינו בקידוש	עמוד
77	שם אות ב' קידוש לאשה קודם תפילה ואו"ח ה' אות ה' ו' ז' קידוש מעומד ועוד	עמוד
פתיחת האגרות על תשובות האגרו"מ כוסות נייר, קידוש על מאכל אחר,		
81, 75, 68, 64	לאכול אחר קידוש שלא במקום סעודה, אשה קודם תפילה	עמוד
82	שו"ת מנחת יצחק חלק א' סימן ע"ג קידוש במקום סעודה	עמוד
83	חלק ד' סי' אות ג' קידוש לנשים לפני שחרית	עמוד
84	חלק ג' סימן נ"ד נשים בקידוש ובערבוב	עמוד
86	חלק ח' סימן י"ט שותה קידוש אם יברך על שאר משקין	עמוד
88	חלק ח' סימן י"ח שתייה לפני קידוש להבליע כדור	עמוד
88	חלק ח' סימן ל"א אות ג' ה' שתייה אחר הדלק"ן ולחולה הניזון שלא דרך הפה	עמוד
89	חלק י' סימן כ"ב יין ונמצא ליקר	עמוד
90	חלק י' סימן כ"ג כוסות חד פעמי לקידוש	עמוד
92	חלק י' סי' אות ז' קידוש לילולדת	עמוד
93	שו"ת שבט הלוי חלק ד' סימן קל"ה אות ד' כוס שלאחר מילה	עמוד
93	חלק ו' סי' קי"א אות ב' יין מגולה	עמוד
93	חלק ח' סימן כ"ו אות ב' נטל ידיו ונזכר שלא קידש	עמוד
94	חלק א' סימן נ"ד לכוין לצאת קידוש בתפילה	עמוד
95	חלק ג' סימן כ"ו קידוש בבוקר על שאר משקין	עמוד
96	חלק ה' סי' ל"ב בענין הנ"ל	עמוד
97	מראה מקומות וסיכומים	עמוד

ערבי פסחים

פרק עשירי

פסחים

ק.

משבשתא היא, והכי איבעי ליה למיתני מט' שעות ומתא לאילן: וקא תנא קמיה, להך מתניתא הכי מט' שעות ולמעלה אלמא מתרלתא היל: אלא מהוורתא ברב הונא. ומן המנחה דקמני מתניתא קמיייתא סמוך למנחה קאמר: הלכה מכלל דפליגי להפסקה. הא דא"ר ירמיה הלכ' כר' יהודה בערב הפסקה דמשמע דפליגי נמי רבי יוסי בערב הפסקה להפסקה הוא דפליגי דלס' התחיל לאכול אף בערב הפסקה אינו מפסיק אבל להתחיל מודר ר' יוסי דלסור ומתניין בזהמלה לרבי יוסי אילטרין דקמשמע לן דמודר רבי יוסי בערב הפסקה דאין מתחילין: דתניא, דבהפסקה נמי פליגי: אין הלכה ברבי יהודה, דלמר מפסיקין דמשמע עקירת שולחן: ולא ברבי יוסי, דלמר אין מפסיקין כלל: אלא פורס מפה. על השולחן ומקדש היום וסור ואוכל:

ק

רשב"ם

דילמא משבשתא היא, דה"ל למיתני מט' שעות ומתא ולמעלה א"ר מן המנחה ולמעלה כדנתיא בזהיא קמיייתא: אמר מרימור, לא משבשתא היא: אלא קשיא, הך צרייתא צרייתא דקמני מט' ולמעלה אלמא סמוך למנחה נמי קאמר רבי יהודה בערב פסח וי"ט וליכא לאוקומי השתא מתניין כרבי יהודה דמאי שנא ערבי פסחים דנקט בה סמוך למנחה טפי משבשתא וי"ט: אלא מהוורתא ברב הונא, דלרבי יוסי אילטרין ומן המנחה דקמני הך צרייתא סמוך למנחה קאמר: מכלל דפליגי רבי יוסי בתריוויחו, אפי' בערב הפסקה והכי מוקי למתני' כר' יוסי: מכלל דפליגי להפסקה. הא דא"ר

ירמיה הלכה כרבי יהודה בערב הפסקה דמשמע דפליגי נמי רבי יוסי בע"פ להפסקה הוא דפליגי: דאי התחיל לאכול אף בע"פ אינו מפסיק אבל להתחיל מודר ר' יוסי דלסור מודר' בהתחלה ולר' יוסי אילטרין דקמ"ל דמודר ר' יוסי בערב הפסקה דאין מתחילין: דתניא, דבהפסקה נמי פליגי: מופסיקין לשבתות, אס' התחיל סעודתו בזהית קודם המנחה והיה אוכל והולך עד חששון (ה) אפי' לר' יהודה מפסיק סעודתו מיד כשישחין ומקדש היום: וקדש עליהן, שהשחין: ה"ג בחוספתא דצרכות אמר לו רבין גמליאל לר' יוסי בר' רבין שנספיק וניחוש לדברי יהודה חבירו אמר לו בכל יום אתה מחבב דבריי לפני יהודה ועכשיו אתה מחבב דברי יהודה בפני הנגל לכבוש את המלכה עמי בבית א"ל אמר לו א"כ לא נפסיק שמוא יראו בו: ברבי, כך קראו רשב"ג לר' יוסי צר חלפתא כלומר גדול הדור: ונאם רשב"ג, כלומר בשריט, כלומר בפני אתה מציני: אמר לו רשב"ג א"כ לא נפסיק בו, שמעין מהכא דבערבי פסחים אסור לאכול מסוף ט' שעות ולמעלה כסחם מתני' אבל בערבי שבתות וי"ט מותר לאכול מן המנחה ולמעלה דהא סחם לן תנא דמתני' כרבי יוסי מדנקט ערבי פסחים מכלל דבשרא י"ט שרי וק"ל נמי (עירובין ד' מו:): הלכה כר' יוסי מתבירי דר' יוסי אפי' להתחיל ולאכול אחר ט' שרי בזהיא לקמן בשמעין דלמר אלא הא דתניא ושון שמתחילין אימת אי בע"ה הא פליגי ר' יהודה ומיהו לענין הפסקה אין הלכה כר' יוסי בערבי פסחים אלא כר' יהודה שאס' התחיל לאכול קודם ט' ונמשך אכילתו עד שחשיכה לר' יוסי עקור את השולחן מיד כשישחין ולהחזירו לשם פסח ובשבתות וצ"ט לא יפסיק אלא פורס מפה ומקדש ואח"כ גומר סעודתו: לא בר' יהודה, דלמר מפסיקין דמשמע עקירת שולחן: ולא בר' יוסי, דלמר א"כ להפסיק כלל אלא יגמור סעודתו אפי' משחשיכה ויכריז בהמ"ו ואח"כ מצינו לו כוס שני לקידוש היום כדנתיא לקמן בשמעין אלא פורס מפה על המזלכ כדין כל שבתות השנה שהציאו להם על השולחן קודם קידוש דתניא לקמן א"כ משום סילוק פמורא ואח"כ אומר קידוש היום על הכוס וחזר ואוכל וגומר סעודתו ונראה בעיני דס"ל לשמואל דהלכה כרבי יוסי כדקמני צרייתא שקבעו הלכה כמותו אלא שבה להחזיר על עמנו קא' שלא יגמור סעודתו ויקדש אח"כ אלא יקדש תחלה ואח"כ יגמור סעודתו דאלת"ה שמואל דלמי' כמאן דהא צרייתא דקמני פורס מפה ומקדש לא קאי להפסקת אכיל' כלל אלא בנא לקדש עתה ולאכול בשבת למתלה מיירי:

ק

דילמא משבשתא היא, וצרייתא קמיייתא דקמני מן המנחה ולמעלה היא עיקר משום דלדידיה אחיא מתני' ככולי עלמא: ה"ג ור' אבא מ"ר ירמיה א"ר יוחנן ואיתימא רבי אבהו א"ר יוסי בר' חנינא ולא גרס רבי יוחנן א"ר אבהו דרבי אבהו תלמידיה דר' יוחנן הוא: **מברכין** דפליגי בהפסקה ברתניא.

לא גרס דתניא דהא צרייתא לא פליגי בהפסקה דפסח אלא כדנתיא גרס ומיית כי הכי דפליגי בהפסקה דשבת הכי קיס ליה דפליגי נמי בהפסקה דפסח ומורי רבינו יוחנן אמר דגרס דתניא ודיוק מדקאמר ר' יוסי אין מפסיקין והיינו אפילו בערב הפסקה דאין מתחילין דבע"ש שרי רבי יוסי אפי' להתחיל עוד נראה דלמר לקמן (ד' קג.) צני שבורה שהיו מסובין וקדש בו וקמני פלוגתא דר' יהודה ורבי יוסי והתם סתמא קמני וקידש בין שבת בין פסח:

מפסיקין לשבתות, פ"י בעיקרת שולחן כדמוכח בסמוך והיינו שמצרך ברכת המזון כדנתיא לקמן (ס:): ראשון אומר עליו ברכת המזון והי' רגילין לסלק השולחן לפני ברכת המזון כדלמר בפרק (כ"ג) מנכרין (ברכות דף מ:). סילק אסור מלאכול ולכן קאמר בסמוך דעבי לר' יהודה עקירת שולחן ולפסיק דגריס לקמן ראשון אומר עליו קידוש היום ושני ברכת המזון היו עוקרין את השולחן לפני קידוש כדי להפסיק אלא שהקידוש עושה קודם לפי שאסור לשמות כוס של ברכת המזון בלא קידוש דע"כ עקירת שולחן אינו בין קידוש לברכה המזון מדקאמר פורס מפה ומקדש ופרישת המפה היא

במקום עקירת שולחן לרבי יהודה: **ר"ב יוסי** אומר אין מפסיקין, וגומר כל הסעודה ומצרך ברכת המזון ואח"כ מקדש כדמוכח צרייתא דלקמן (דף קג.) משמע דאין לר' יוסי לעשות סעודה לשם שבת דלא לר' יוסי מה לו למתנין יפסיק מיד וא"כ ודאי יעשו קידוש בלא סעודה בלא אין קידוש אלא במקום סעודה וי"ל דחשיב קידוש במקום סעודה הלא שמי' אחר הסעודה עושה קידוש ואחיה סעודה עולה לו לסעודה שבת כדמוכח בחוספתא דקמני במילתיה דרבי יוסי ומזכיר של שבת צרייתא המזון ומיהו קשה לר' יוסי איך יעשו ד' כוסות כיון שלא יקדשו אלא אחר ברכת המזון ולא יעשו סעודה אחרת וי"ל דיעשו ד' כוסות שלא כסדר הרגילין לעשות כוס ברכת המזון תחלה ואחריו כוס של קידוש וירקות ואחריו כוס שליש' למה נשתנה ואחריו מרור ועל כוס רביעי הלל: **אין מפסיקין**, דהתחילו בזהית איירי בזהתחילו צאיסור מודר ר' יוסי דמפסיקין ולרבי יהודה נמי דמפסיקין היינו שכבר קידש היום כדמוכח בעובדא דמייית דקמני וקידש עליהן היום אבל הגיע שעת מנחה אין מפסיקין והלכה כרבי יוסי ובערבי שבתות וי"ט אפי' להתחיל שרי כר' יוסי דרבי יהודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי כדמוכח בעירובין (דף מו:): ובערבי פסחים אסור להתחיל ואס' התחיל אפי' בזהית מפסיקין בצרכת המזון דנתיא פסקין כר' יהודה ומורי רבינו יוחנן אמר מדפסיק כר' יוסי בהפסקה בזהיא עובדא מכלל דלכתחלה לא קי"ל כותיה עוד כתב רשב"ג דע"ה אין להתחיל לאכול מן המנחה ולמעלה דאפי' ר' יוסי לא קאמר אלא דלא יפסיק אבל להתחיל לא וע"כ ה"פ דלא קי"ל כרבי יוסי אלא להפסקה אבל לא להתחיל: **ש"ה"ו מוסרין והתחילו בחיור שחרי** רבי יהודה היה ש"ה"ג בחוספתא אמר לו א"כ לא נפסיק וה"פ א"כ כיון שמחית לא נפסיק שמוא יראו התלמידים: **א"כ פורס מפה ומקדש**, פ"י רשב"ס דלית ליה לשמואל דהלכה כר' יוסי אלא שבה להחזיר על דבריו שלא לגמור סעודה קודם קידוש דאי לא מימא הכי שמואל דלמר כמאן צרייתא דקמני פורס מפה ומקדש לא מיירי בהפסקת אכילה אלא בנא להתחיל לאכול וכתנס דחק דשמואל סבר כחכמים דהכי איתא בירושלמי רב יהודה בשם שמואל וז' דברי ר' יהודה ור' יוסי אלא חכמים אומרים פורס מפה ומקדש ולר' יוסי דלדקדק כמאן הלכה דאע"ג דלמר ר' יוחנן לעיל הלכה כר' יוסי וצמי שהוציאוהו (ס: ד' מו:): משמע דהלכה כר' יוחנן לגבי שמואל איכא חד לישנא דלא א"ר יוחנן ורב נמי

תלמוד בבלי ויולא החדש > עמוד מס 205 פסחים תלמוד בבלי. ש"ס ויולא החדש. הודפס ע"י תכנת ואוצר החכמה

עין משפט
נר מצוה
ו א מ"י פכ"ט מהלכות שבת
הלכה י' תמנ עשין טו עוש"ע
א"ח קומן עשין טו ע"ד:
רבינו חננאל
ברכ הפסח הוא דאמר ר'
יוחנן הלכה כר' יהודה בערב
הפסח והלכה כר' יוסי בערבי
שבחת ובערבי ימים שובים
אפיקענה להפסקה דתניא
מפסיקין לשבת וטורקין את
השולחן ומקדשין ומברכין
ברכת המזון דברי ר' יהודה ר'
יוסי אומר אין מפסיקין אלא
גומרין סעודתן ומברכין ברכת
המזון ואחר כך מקדשין
ומעשה ברבי ר' יוסי ור'
יהודה שהיו מסובין בעבו ור'
עד לא וזו שם עד שקבעו
הלכה כר' יוסי:
אמר רב יהודה אמר שמואל
אין הלכה לא בר'
יהודה ולא בר' יוסי אלא פורס
מפה ומקדש תניא נמי הכי
ושון שאין מביאין השולחן
אח"כ קדש ואם הביא פורס
מפה ומקדש:

בך מפסיקין להבדלה. רב אית ליה לקמן ^(א)להבדלה אינה קובעת ואם התחילו אין מפסיקין להבדלה כהבדלה פליג אשמואל:
לאו לעיקרת שולחן. היינו צרכים המזון כדפרישית לעיל שהיו רגילין לסלק שהיו להם שולחנות קטנים שכל אחד אוכל על

שולחנו והיו מסלקין מלפני כולם ולא מלפני המצרך ואנו שאנו אוכלים מסלקין אחד אין נכון לסלק:

איבד פירם מפה וקידש. בהתחלת סעודה איירי כדפי' רש"ס: **ושוין**. אי גרסינן ושון קאי ארבי יהודה ורבי יוסי כדפירש רש"ס: **שאין מביאין את השולחן א"כ** קידש. והא דאמר בכל כחבי (שבת דף קט:) מלא שלחן ערוך מלאך טוב אומר כו' לא קשה דערוך הוא במקום אחר אך אין מביאין אותו למקום סעודה עד אחר קידוש ועכשיו שלחנות שלנו שהם גדולים יותר מדאי וקשה להביאם אחר קידוש שלא להפסיק כל כך בין קידוש לסעודה. אנו רגילין לפרוס מפה ולקדש והטעם מפורש בשאלות ^(ז)כי

היכי דמי סעודתא ביקרא דשבתא ויש מפרש וזכר למן שלא היה יורד בשבתות ^(א)וי"ט והיה טל מלמעלה ומלמטה והמן ^(ב)בימים: **ירי קידוש יצאו**. אף על פי שלא שמו רק שיטעום המצרך או אפילו אחד מהם כדמוכח בסוף ככל מערבין ^(עירובין דף מ:) ולבתחלה כדפי' שטיעמו כולם וגררם להלכה כשמואל דאמר אין קידוש אלא במקום סעודה ואע"ג דבעלמא ^(א)הלכה כרב באיסורי וגם ר' יוחנן סבר לקמן כרב הכא הלכה כשמואל דרב הונא ורבה ואבאי כוליה סברי בסמוך אין קידוש אלא במקום סעודה וכן פסק במילת סתרים והתקדש שדעמו לאכול במקום אחר יכול להאיר את האוכלים שם לדלידהו היו מקום סעודה וכן משמע דמסתמא אחד מבני העיר היה מקדש בזהכ"ג ומוציא האורחים והיכא דליכא אורחים סמוך לזהכ"ג אין לקדש דהויא ברכה לבטלה דק"ל כשמואל ואין לומר במקדש כאן על דעת שרואה לאכול במקום אחר מודה שמואל דיש קידוש והא דפליגי בסתמא מדפריך ושמואל למה לי לקדושי בני כנישתא ומיהו ממקום למקום בבית אחד כגון מאגרא לארעא נראה דמודה שמואל אם קידש באגרא כדי לאכול בארעא דהשיב קידוש במקום סעודה וכן מוכח בירושלמי דקאמר רבי יעקב בשם שמואל קידש בבית זה ומלך לאכול בבית אחר כריך לקדש ר' אחא בשם ר' אבהו אמר רב מי סוככו עריבה עליו מקדש ליל י"ט האחרון בביתו ועולה ואוכל בסוכתו א"ר בון ולא פליגי מאי דאמר רב בשלא היה בדעמו לאכול בבית שקידש ומאי דאמר שמואל בשהיה בדעמו לאכול בבית שקידש והא דקאמר ולא פליגי היינו ממקום למקום בחד בית ולא קדש נקט בירושלמי קידש בבית זה ומלך לאכול בבית אחר ויחייב שגא יחלוט הירושלמי עם השי"ס שלנו. כתב בשם רב גטרונאי גאון בתשובות מקדשין בבית הכנסת ונותן לחור עיניו לרפואה כדאמר ^(ברכות ד' מ:) פסיעה גסה טולת אחד מת"ק מאור עיניו ואימת מהדרא ליה בקידושא דבי שמימי ומיהו באבי העזרי כחוצ דהאי רפואה מצי למיעבד בקידוש שבביתו: **ירי** יין לא יצאו. וחייבין לברך בביתם בפה"ג משום שינוי מקום אבל משמע אם קידש בביתו על שולחנו שוב א"ל לברך על היין מוך הסעודה אע"ג דסבר ים קידוש שלא במקום סעודה ולא שייך קידוש לסעודה א"כ אם הבדיל על שולחנו פטור מלברך על היין שבתוך הסעודה אע"ג דיש הבדלה שלא במקום סעודה לכ"ע והכא יש לדחות דאיכא למימר דלא פטר א"כ רואה לשמות לפני המזון אבל מוך המזון לא פטר אך יש להביא ראיה מכיז מברכין ^(שם ד' מ:) דמתן בירך על היין שלפני המזון פטור את היין שלאחר המזון פי' שהיו רגילין לשמות אחר הסעודה לפני ברהמ"ז משמע דכ"ס שפטר היין שבתוך המזון שלא בא אלא לשירות אכילה שבמעו ואפילו למאן דאמר ההם בגמרא יין שבתוך המזון לא פטר יין שלאחר המזון היינו משום דאין יין שבה לשירות פטור את היין הבא לשמות אבל יין שלפני המזון שבה לשמות דעדיף טפי כ"ע מודו דפטר את היין שבתוך המזון ועוד אם כריך לברך בתוך המזון מאי קאמר יין שלפני המזון פטור את שלאחר המזון חיפוק ליה דפטור יין שבתוך המזון למ"ד ההם דפטר דוחק לומר בשלא שמו יין מוך הסעודה ואע"ג דהתם מוקי לה בשבבות וי"ט ובשעת הקוח דם שאדם קובע סעודתו על היין ה"ה בחול נמי אם דעמו לשמות יין בתוך הסעודה אלא נקט שבתות וי"ט דלא רגילות לקבוע סעודתו על היין ותדע דבי"ט אם נמלך ואין בדעמו לשמות יין לא פטר משמע דהכל תלי בדעתו הלכך אם בירך על היין לפני המזון ודעמו לשמות בתוך המזון א"ל לברך אחריו על הגפן ולא מוך המזון פה"ג אבל אם נמלך אינו פטור וגם כריך לברך אחריו ברכה מעין שלש:

בך מפסיקין להבדלה. אם היו מסובין בשבת עד הלילה מפסיקין אכילתן ומבדילין: אין מביאין את השולחן. לאכול משקש היים א"כ קידש: ואם הביא. קודם לכן אי נמי אין מביאין את השולחן בערב הפסח אפילו מצנוד יום א"כ קידש כדלמנן דלפי' רבי יוסי

מודה בערב הפסח: ^(ה) איקלע לבי ריש גלותא. והיו מסובין על השולחן בערב שבת וקידש עליהם ופרס מפה וקידש: ידי יין לא יצאו. שאם יש להם יין לשמות בביתם חייבין לברך בורה פרי הגפן שאינם פטורין בברכה הכוס ^(ג) (על שמית) יין בלא ברכה מאחר שעקרו ממקומן: אין קידוש

רשב"ם

בך מפסיקין להבדלה. אם היו מסובין בשבת עד הלילה מפסיקין אכילתן ומבדילין: מאי לאו עיקרת שולחן. ומדקאמר כסם שמפסיקין מכלל דלא סגי במפה: ה"ג רבה בר בר חנה איקלע לבי ריש גלותא אייתו תבא לקמיה פירם מפה וקידש תניא נמי הכי. ולא גרסי' ושון אלא ה"ג אין מביאין כו' והכי פירושה רבה בר בר חנה איקלע לבי ריש גלותא ולא היו אוכלין קודם חשיכה ולאחר שילאו מזיב הכנסת הספיק אייתו תבא לקמיה הביאו את הפסח על השולחן כמו שאנו עושין קודם קידוש פרס מפה על הלחם ואח"כ קידש לפי שברצוננו לא היו מביאין את הלחם על השולחן עד לאחר קידוש כדמניא לקמיה לפיכך פרס מפה על הלחם והיינו כעין סילוק שולחן וכמי שאינו דומה ורואה לדבר שכן עושין דקמני מתני' ^(לקמן דף קד.) מזו לו כוס ראשון ואח"כ הביאו לפני ירקות וחזרת מטבול בחרות מכלל דעד השתא לא אייתי וטעמא כדפריש' בשאלות דרב אחאי גאון בפירוש וישמע ימרו וכתוב בהו הכי וקדושי תבא מקמי דליקדש לקדושה דשבתא לא מקרבינן מ"ט כי היכי דמי סעודה ליקרא דשבתא והכי דקריבו לא מסלקין ליה אלא פירם עליו מפה ומקדש דתניא ושון שאין מביאין את השולחן א"כ קידש ואם הביא פירם עליו מפה ומקדש והיכא דתחיל סעודתא מדאמר במעלי שבתא וקדש עליה יומא פורס מפה ומקדש ומטעם זה נהגו לפרוס מפה ללחם עד לאחר קידוש בשבבות וי"ט. ויש מפרשין איקלע לבי ריש גלותא והיו מסובין על השולחן בע"ס וקדש יומא ופירם מפה וקדש ולא נהירא לי דהא ברייתא דלקמיה דמסייעין ליה מנייה לא מפרשא דהפסקא אלא בתחלת אכילת לילי שבת: **ושוין**. לא דיענא אהיכא קאי ואיכא למימר ושון רבי יוסי: **ור' יהודה** דפליגי בהפסקה הכא מודי ר' יוסי דלכתחלה מיהא אין מביאין קודם קידוש אע"פ שלא אכלו עד לאחר קידוש ואית דמפרשי ושון ב"ש וז"ל דפליגי באלו דברים ^(גמרא ד' נא:) דלמרי ב"ש נוטלין לידים ואח"כ מוזגין את הכוס לקידוש וז"ל אומרים איפכא אפ"ה היכא דנטל דיו מוזגין ב"ש דאין מביאין את השולחן עם האוכלין אלא א"כ קידש וכדפרישית טעמא לעיל וגררם לעיל דלמריין לקמיה תנא חדא שון שאין מתחילין כו' שיבשו למעלה הספיקים וכתבו נמי ושון שאין מביאין כו' וטעום הוא בידם ולא גרסי' ליה: **תני חדא** שוין. ר' יהודה ורבי יוסי דפליגי לעיל בין באכילת ערב שבת מן המנחה ולמעלה בין בהפסקה: **שאין מתחילין**. לאכול מן המנחה ולמעלה: **משכחת לה בערב הפסח**. כדקאמר דלפי' רבי יוסי מודי בערב הפסח: **כאן קורם תשעה**. שוין שמתחילין לאכול ומשתתחילו בהיתר אוכלין עד שמתקן אפילו לרבי יהודה: **כאן לאחר ב'**. הוא דפליגי דלרבי יהודה אין מתחילין כדמניא לעיל בהדיא לא יאכל אדם בערבי שבתות ובערבי ימים טובים מט' שעות ולמעלה כו' רבי יוסי אומר כו': **שקידשו בבהב"ג**. הוא קידוש שמקדש שלים ליצור בלילי שבתות וימים טובים בזהכ"ג: **ירי קידוש יצאו**. אע"פ שלא שמו דק"ל כדמוכח בעירובין בשליה ככל מערבין ^(ד' מ:) ומיהו לכתחלה כריך שיטעמו כולן ולא לריכין מו לאקדושי בביתן דלא בעי רב קידוש במקום סעודה הלכך אע"ג דלא אכלי בבית הכנסת נפקי: **ירי יין לא יצאו**. שאם יש להם יין בביתם לשמות חייבין לברך בפה"ג שאין פטורין בברכה הכוס של שמית יין ששמו בבהב"ג מאחר שעקרו ממקומן דה"ל היסח הדעת וריך לברך אבל המקדש בביתו על שולחנו בשבת א"ל לברך על היין שבתוך הסעודה שרי פטורין יין שלפני הסעודה כדתנן כזילד מברכין ^(ברכות ד' מ:) בירך על היין שלפני המזון פטור את היין שלאחר המזון ומוקי לה בגמרא בשבבות ובימים טובים הואיל ואדם קובע סעודתו על היין:

אף

הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ערבי פסחים פרק עשירי פסחים קא.

קידוש אלא במקום סעודה. ואם קידש ולא סעד לא יא' ידי קידוש: ממקום למקום. מצית לעליה לא לרי' לחזור ולקדש אם קידש שבת צית והלך לאכול בעליה: דילמא מיתעקרא לבו שרגא. ולא תאכלו ואפי' אתם הולכים לישן בלא אכילה בקידושא דהכא לא נפקיתו ידי קידוש (היום) דאין קידוש כו': כל מילי דמור. רבה: בחומרי דרב הוה עביד. בר מהני תלת דעביד לקולא כשמואל: בקולי דרב. כגון קידוש לא עביד: ה"ג ורבי יוחנן אמר אף ידי יין נמי יצאו: אחד שינוי יין. שהביאו לו יין מחצית אחרת: אין

רשב"ם

אף ידי קידוש לא יצאו. כדפרשין טעמיה לקמיה אין קידוש אלא במקום סעודה דכתיב (ישעיה נח) וקראת לשבת עונג במקום שאתה קורא לשבת כלומר קרייה קידוש שם תהא עונג ומדרש הוא אי נמי סברא היא מדליקעב קידוש על היין כדחנינא לקמן (דף ק). וזכרנו על היין מסתמא על היין שזשעת סעודה הוקבע דחשיב: אין קידוש אלא במקום סעודה. ואם קידש ולא סעד בלחמו מקום לא יא' ידי קידוש: ה"ג. דאין קידוש אלא במקום סעודה אלא מצית לבית אכל ממקום למקום מצית לעליה א"ל לחזור ולקדש: איתעקרא ליה שרגא. נפל הגר וכזה קודם שאל: לבי גננא דרבה בר רב. צית חופת בנו שהיו שם גרות דולקין צצית המשחה: מר. רבה: כי הוה מקדש. ואנו רוצין היינו ליטטר משם ולינן לביתנו: דילמא מיתעקרא לבו שרגא. ולא תאכלו ואפי' אתם הולכים לישן בלא אכילה בקידוש דהכא לא נפקיתו ידי קידוש כו': כל מילי דמור. רבה: מתירין מבגד לבגד. מתירין צצית של טלית זו ונותנין אותם לטלית אחרת: מדליקין. מנר מנוכה לגר אחרת של מנוכה וא"ל להדליק בנר אחרת שאינה של מנוכה: והלכה כר"ש בגריירה.

גורר אדם מטה כסא וספסל כו' דדבר שאין מתכוין מותר והג' א' מילי פלוגתא דרב ושמואל בצמה מדליקין (שם דף כג). וכולהו עביד רבה כשמואל דמיקל והכא אמאי עביד כשמואל להצריך קידוש במקום סעודה הואיל וכל מילי עביד כרז בר מהני תלת ומשני כחומרי דרב עביד בר מהני תלת דעביד כשמואל לקולא (ה) וכגון קידוש דקולי דרב לא עביד ואלע"ג דתניא (עירובין דף ו.) העושה כחומרי צ"ש כקוליהון וכחומריהון כו' הא קול"ה היכא דסתרן אהדדי כגון כמה חסרון בשדרה כו' ואמר שמואל וכן לטריפה דחומרא דהתם קולא הוא הכא וקולא דהתם חומרא הוא הכא ומהכא שמעינן דהלכתא כשמואל דאין קידוש אלא במקום סעודה והמקדש לאחרים חוץ מביתו נראה בעיני שאין קידוש לסעוד שם שאפילו לא סעד שם יא' בני אותו הבית לדלידהו היו מקום סעודה: ה"ג ורבי יוחנן אמר אף ידי יין נמי יצאו. שאין צריך לחזור ולבדק על היין שבתוך הסעודה שהרי לא הסיח דעמו צציתא מזהכ"ל שעדיין דעמו לאכול ולשתות צציתו: אחד שינוי יין. שהביאו לו יין מחצית אחרת ויש לו טעם משונה או גרוע או משונה אין צריך לבדק שנית על היין אכל הטוב והמטיב מיהת מצדך אם משוזה מן הראשון כדאמרין בהרואה (ברכות דף טז:) אמר רב יוסף אמר רבי יוחנן אלע"פ שאמרו שינוי יין אין צריך לבדק אכל אומר הטוב והמטיב ושינוי יין היינו מחצית אחרת כדאמרין בצרכות ירושלמי בפרק כ"ד על כל צצית וחצית שהיה פותח היה מצדך עליה ומה היה מצדך ואמר רבי יתכן בשם רבי אומר ברוך הטוב והמטיב: ואחד

דיין חדש וישן צריך לבדק לפי שהיו טוב מן החדש אכל שינוי יין סתם אין צריך לבדק כיון שאין ידוע שהשינוי משוזה מיהו עובדא דבתר הכי פליג עליה דקאמר דעל כל צצית וחצית מצדך מה היה מצדך ואמר רבי יתכן בשם רבי ברוך הטוב והמטיב משמע בכל ענין אפילו מטבא לבשא מיהו יש לדחות שהיה מצדך לפי שלא היה מכירו אכל אם ידוע שהשינוי גרוע לא וגרואה דאפילו השני גרוע מצדך דעל ריבוי יינות הוא מצדך ובלבד שלא יהיה האחרון רע יותר מדאי שאין יכולין לשמותו אלא מדוחק וצריך לבדק הטוב והמטיב צין בשעת סעודה צין שלא בשעת סעודה ויחיד אין צריך לבדק אי ליכא אחרינא בזהדי כדמוכח בהרואה (שם) ודוקא ציין מצדך לפי שזיכלו כרמיין כדמיינן של ישראל והטוב שלא הקריחו והמטיב שניתנו לקבורה (ועיין חספוט ברכות נט: ד"ה הטוב):

אף ידי קידוש לא יצאו. דאין קידוש אלא במקום סעודה משום דכתיב וקראת לשבת עונג. כלומר במקום קריאת קידוש שם תהא עונג: ורשב"ם למה לי לקדושי בני בנישתא. לרז לרי' לקדושי

צני כנישתא להאליא כל אותם שאין להם בני צית שלא יא' עטרו לקדש צציתם:

דאב"ל ושתו וגו' בני בנישתא. וא"ת והא אמרי' צפ' בני העיר (מגילה דף כח.) צתי כנסיות

אין אולכין צהן ואין שותין צהן אלע"ג דאכילה ושתיה של מלוא מותר כדאמרין צירושלמי שהיו אולכים שם בקידוש החדש וגם עכשיו נוהגין לשתות כוס הצדלה וצצית מילה מ"מ שאינה של מלוא ושינה אסור ואפי' בשל צבל אין אולכין צהן דקאמר החס"ד רבינא ורז אלא בר אהבה שלא היו רוצים ליכנס צצית הכנסת מפני הגשמים אי לא משום דשמעתא צצית ללחא והא דקאמר התם צתי כנסיות של צבל על תנאי עשויין היינו לאחר שיתרבו שאין נוהגין צהן קדושה וי"ל דלאו דוקא צני כנישתא אלא חדרים שהיו סמוכין לצית הכנסת קרי צני כנישתא ומשם היו שומעים הקידוש ולפי מה שפירשתי דממקום למקום צחז צית כשדעמו לאכול במקום אחר יש קידוש כו' אחי שפיר:

אב"ל במקום למקום בחד ביתא. פ"י מחדר לבית או מצית לעליה כמו מאגרא לארעא אכל מפניה לפניה יש קידוש כי היכי דלא חשו צינאי מקום צסמוך ולקמן צני שינוי מקום דקאמר לא שנו אלא מצית לבית ומיהו שני מקומות צחז צית קרי ליה מצית לבית ומיהו י"ס דגרסי' הכא מפניה לפניה כו':

מעיימו. מירי. נראה דהיינו טעמיה לחם כדאמרין צפ"ג דשבוטות (דף כג:) כדאמרין אינשי ניטעוס מירי וזולי וכלי ושתו

ואם מועיל מיני תרגימא להשלים א' סעודות שבת כמו בצוקה היינו דוקא בסעודה שלישית אכל לא בסעודת ערבית ושחרית שהם עיקר כבוד שבת: ובקידושא דהבא לא נפקיתו. ומה שלא היה מקפיד על סעודת שבת שלא לאכול בלא נר כדפי' בקוגטרס היינו משום שזיכלו לעשות למחר שלש סעודות או שמה יוכלו לאכול במקום שיש שם נר ואין יין: מתירין מבגד לבגד. ואלע"ג דשמואל אית ליה צפ' התכלת (מנחות דף מה.) כלי קופסא חייצין צצית מודה אם אין צצית לכל צגדיי שיחיר צצית מצגד שמלניעו ליתן בצגד שרואה ללבוש ותהא המלוא עליו: והלכה כר"ש בגריירה. קשה חסוק ליה משום דרבי יוחנן סבר כר"ש דפרקי בצמה דוכתי (שם דף פא:) והא דרבי יוחנן הלכה כסתא משנה ותנן נזיר חופף ומפספס כו' אלמא ס"ל דדבר שאין מתכוין מותר י"ל שמה רבי יוחנן לא סבר לה כוותיה בגריירה לפי שקרוב לעשות חריץ ודמי לפסקי רישיה:

ורבי יוחנן אמר אף ידי יין יצאו. ומיירי ששמו צצית הכנסת אלע"ג דלענין קידוש יא' בשמיעה כדפי' לעיל (ה) לענין יין לא פטור אל"כ שמה דהוי הפסק כדאמרין צפ' כ"ד מצדך (ברכות דף מ.) גבי המוציא שאל הפסקי שצריך לחזור ולבדק: שינוי יין א"צ לבדק. מיהו הטוב והמטיב צריך לבדק כדאמרין בהרואה (שם דף טז:) ופי' רשב"ם דדוקא היכא דמשוזה מן הראשון וכן בהלכות גדולות וכן משמע צירושלמי דקוף כ"ד מצדך דקאמר אלא בר רז הוה אמר יין חדש וישן צריך לבדק שינוי יין אין צריך לבדק שינוי מקום צריך לבדק היסק הדעת כמו שהיו שינוי מקום משמע שרואה לומר

דבתר הכי פליג עליה דקאמר דעל כל צצית וחצית מצדך מה היה מצדך ואמר רבי יתכן בשם רבי ברוך הטוב והמטיב משמע בכל ענין אפילו מטבא לבשא מיהו יש לדחות שהיה מצדך לפי שלא היה מכירו אכל אם ידוע שהשינוי גרוע לא וגרואה דאפילו השני גרוע מצדך דעל ריבוי יינות הוא מצדך ובלבד שלא יהיה האחרון רע יותר מדאי שאין יכולין לשמותו אלא מדוחק וצריך לבדק הטוב והמטיב צין בשעת סעודה צין שלא בשעת סעודה ויחיד אין צריך לבדק אי ליכא אחרינא בזהדי כדמוכח בהרואה (שם) ודוקא ציין מצדך לפי שזיכלו כרמיין כדמיינן של ישראל והטוב שלא הקריחו והמטיב שניתנו לקבורה (ועיין חספוט ברכות נט: ד"ה הטוב):

תלמוד בבלי > וילנא החדש > עמוד מס 207 ה פסחים תלמוד בבלי. ש"ס וילנא החדש. הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ערבי פסחים פרק עשירי פסחים קב.

מאן תנא. להך ברייתא דקתני אע"ג דדברים הטעונים ברכה לאחריהן לר' לר' רבי יהודה היא: הבריים שהיו מסובין ועקרו בו, ולא גרסינן לשמות יין: ומקשינן אלא טעמא דברברים הטעונים ברכה לאחריהם. משום הכי פליגי רבנן עליה דר' יהודה: הא ברברים שאין טעונין ברכה לאחריהן. אפילו רבנן מודו דלר' לר' רבנן פסח אחרת בתמלה: לימא תיהוי תיובתא דרבי יוחנן. דלמך לעיל שינוי מקום אין לר' לר' ולא מפליגי בין דברים הטעונים לדברים שאין טעונין: לאו אותביניה דא זימנא. לעיל: ה"ג תניא כוותיה דרב הסדא הבריים שהיו מסובין ולשתות יין בו, והיינו כרז חסדא דלמך דברים שטעונין ברכה לאחריהן (ה) אין לר' לר' והא דהיא מקשינן לרב חסדא מדקתני יין אבל דהיא דלעיל לא תנא יין דהיינו: ואומר עליו קידוש חיו. בלמנע סעודתו: ושני. מיד אומר עליו ברהמ"ו ומפסיק כדלמך ר' יהודה לעיל ומיהו הוואל והגיע עונת קידוש לר' לקדש תמלה לא גרסינן ראשון אומר עליו ברכת המזון שני אומר עליו קדושת היום: גמרו

רשב"ם

מאן תנא עקירות. מאן תנא להך בריית' דקתני אע"ג דדברים הטעונים ברכה לאחריהן במקומן לר' לר' רבי יהודה היא: ה"ג הבריים שהיו מסובין ועקרו רגליהם בו, ולא גרסינן לשמות יין: א"ר יהודה במה דברים אמורים בו, מכלל דרבנן פליגי עליה ברישא דאע"ג דלא הניחו שם מקצת חברים אין לר' לר' כרז חסדא דל"ר יוחנן דעירובין דפרק חנון (ד) כל מקום שאמר ר' יהודה במה לחנוק אימתי לפרש דברי חכמים נא: ומקשינן אלא טעמא דברברים הטעונים ברכה לאחריהן. משום הכי פליגי רבנן עליה דרבי יהודה הא דדברים שאין טעונין אפי' רבנן מודו דלר' לר' פסח אחרת בתמלה: לימא תיהוי תיובתא דרבי יוחנן. דלמך

לעיל שינוי מקום אין לר' לר' ולא מפליגי בין דברים הטעונים לדברים שאין טעונין: לאו אותביניה דא זימנא. לעיל: נימא תיהוי תיובתא דרבי יוחנן. שם יבא ארס ויתרץ להך קמיתא או ישכח אותה על ידי ברייתא אחרת נותנה מהך: להודיעך כחו דר' יהודה בו, כשהן יוצאין טעונין ברכה למפרע בו, אבל בשאר דברים לא היה יכול לומר (ה) טעונין ברכה למפרע בו, דהא אין לר' ברכה לאחריהן במקומן וליכא לאקשויי אדרבה ליטענין דברים שאין לר' ברכה לאחריהם במקומן להודיעך כח דרבנן דמקילין כל כך שאפי' (הס) [עליה] אין לר' לר' לר' ומשום דכח היתרא עדיף אין לומר כן דאין כח כח וחשיבות אס אין מלכין לר' דקצרא הוא דכיון שלא היה היסח הדעת בניהם למה יחזור ויברך אצל כח דר' יהודה עדיף טפי שמחמיר שחי חומרות על דברי חכמים דלא מייבטא דברים שאין לר' ברכה לאחריהן במקומן נמי דחייב הלכך הכא כח דאקשורא עדיף: ה"ג תניא כוותיה דרב הסדא הבריים שהיו מסובין ולשתות יין בו, והיינו כרז חסדא דלמך דברים שטעונין ברכה לאחריהן במקומן א"ל לר' לר' והא דהיא מקשינן לרב חסדא מדקתני יין אבל דהיא דלעיל לא תנא יין דהיינו: ואומר עליו קידוש חיו. בלמנע סעודתו: ושני. מיד אומר עליו ברהמ"ו ומפסיק כדלמך ר' יהודה לעיל ומיהו הוואל והגיע עונת קידוש לר' לקדש תמלה לא גרסינן ראשון אומר עליו ברכת המזון שני אומר עליו קדושת היום: גמרו

לכך היינו לפניו ולא למפרע וכן פירש רש"ם ור"ח לקמן (ד' ק): איתסר לכו למישתי עד דזכריתו צפה"ג ואע"פ שלא היה יודע אס רזים לשמות בלא ברכה מ"מ היה מורה להם שלא ישמו בלא ברכה וכן נראה עיקר דהא צ"ל כל השאר (חולין דף ק): אמר השמש מברך על כל פרוסה ופרוסה לפי שמסתם דעמו ולא משמע שיתכרך בכל פעם לר' לר' ברכת המזון ועוד דלקמן גבי חד צריך אכסא קמא ואכסא דזכריתא צפה"ג ומייתי ראה מהב ויניצריך דאסור למישתי עד שיצרך ואי צפה"ג מייתי שפיר אצל אי אסור למישתי עד שיצרך ברהמ"ו מנא ליה דלמך ברכת המזון יצטרך לר' לר' צפה"ג אף על פי שיש לדמות דמוכח שפיר דאי אחר ברהמ"ו אין מברך צפה"ג דלא הוי הפסק בזה ויניצריך אמאי איתסר למישתי אצל לא משמע הכי מדלמך פ"י עד דזכריתו ברכת המזון וצפה"ג וסבירא הוא כיון דכז ויניצריך הוי הפסק כאילו כזר דכזר כני ברכת צפה"ג כמו אחר ברהמ"ו והא דתניא דמספסתא דזכריתא בעל הבית שהיה מיסב ואוכל קראו תצירו לדבר עמו אין לר' לר' כר' הפליגי לר' ברכה למפרע וכשהוא חוזר לר' ברכה לכתחלה לאו כשחזר טעון ברכה למפרע אלא כשחזר ללכת ומיירי שקראו להפליגי ומברך שמה ישהה כדפרי' ומדע דלמך צפה"ג דיומא (ד' ז) דיבר עם תצירו והפליגי טעון נטילת ידים ומשמע דה"ה ברכת המזון אצל ברהמ"ו לא קאמר דלר' לר' ומיירי שלא ידע מכתלה שיפליגי ואין הלכה כאותן ברייתות אלא אפילו ברכה לכתחלה לא לר' דק"ל כרז חסדא דלמך לקיע' קמא דהר והנהו ברייתות והיא דמספסתא אמו כרבי יהודה:

ועקרו רגליהם ליד לביתו בו. מכאן משמע שאם שחם להחפלה וזכר בלמנע סעוד' והחפלה שא"ל ברכה אפי' לכתח' ומה שהביא ה"ר יוס' טוב ראה מפרק כסיו הדס (חולין ד' פו). דלמך מישתא וברוכי צדידי הדדי לא אפשר שר' לר' לר' ברהמ"ו ולעיל דיו איה ראה דדוקא גבי ברהמ"ו אמרינן הכי דהוי הפסק וגמר סעודה אצל תפלה אע"ג דמיכל ולווי צדידי הדדי לא אפשר אין צדק כלום: **תניא** כוותיה דרב הסדא. פ"י רש"ם הא דלא מייתי כרז חסדא מרבנן דר' יהודה משום דהיה לא קתני צדידי יין וזה פ"י לפי שיטתו דגרס' הכא יין וי"ל משום הכי לא מייתי סיעתא מינה משום דאיכא דלמך דאמרי בסקהדרין (ד' כה) דבמה נמי לפרש ואע"ג דחזרו מייתי ראה לר' חסדא דטעמא דשינוי מקום דלר' לר' ברכה משום שעמידתו ממקומו היא גמר אכילתו וה"ה נמי חזרו: ה"ג

הדעת בניהם למה יחזור ויברך אצל כח דר' יהודה עדיף טפי שמחמיר שחי חומרות על דברי חכמים דלא מייבטא דברים שאין לר' ברכה לאחריהן במקומן שחייב (אחריהם) לר' לר' אע"פ שחזריו פוטרין אפילו דברים הנר' ברכה לאחריהן במקומן נמי דחייב הלכך הכא כח דאקשורא עדיף: ה"ג תניא כוותיה דרב הסדא הבריים שהיו מסובין ולשתות יין בו, והיינו כרז חסדא דלמך דברים שטעונין ברכה לאחריהן במקומן א"ל לר' לר' והא דהיא מקשינן לרב חסדא מדקתני יין אבל דהיא דלעיל לא תנא יין דהיינו: ואומר עליו קידוש חיו. בלמנע סעודתו: ושני. מיד אומר עליו ברהמ"ו ומפסיק כדלמך ר' יהודה לעיל ומיהו הוואל והגיע עונת קידוש לר' לקדש תמלה לא גרסינן ראשון אומר עליו ברכת המזון שני אומר עליו קדושת היום: גמרו

תלמוד בבלי - וילנא חדש - עמוד מס 209 ה פסחים תלמוד בבלי. ש"ס וילנא חדש. הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

גמרו כוס ראשון מברך עליו ברכת המזון והשני אומר עליו קדושת היום אמאי

ערבי פסחים פרק עשירי פסחים קה.

קשיא לעולא. שפחה צנרוך ולא חמס: הוראה היא. ואין זה הפסק דבר אחר לא הפסק תמנה ולא הפסק ריזוי הלך בפתיחתן קני ולא דמו לצרכה קידוש שצריך לספר בשבת שבת וצרכה יולר אור שיש זה הפסק תמנה כגון צרכה הרצים וצרכה אבות יש זה ריזוי לפיכך צריך לפתוח ולסיים בשבת של מקום: הווי יתבי בפעודתא. בערב שבת והאריכו זה עד שחשיכה: ונפסקי. בעקירת השלחן: ונקבעה. לעבודתינו: לשבתא. לשם שבת: לא צריכיתו. להפסיק בעקירת שלחן כדי להצדיל בין סעודת חול לסעודת שבת: שבת היא קבעתה. מעממה היא. משושה סעודת שבת ונבדלת מסעודת חול ודי לכס צפריסת מפה וקידוש: בשם שקובעת למעשר. אפילו אכילת ערבי דשבת חשובה קבע למעשר במסכת ביצה (ד' נד:): כך קובעת לקידוש. שאסור לטעום עד שיקדש אלמא משחשיכה היא חשובה סעודת שבת מאלוהי(ה): כך. יליאתה קובעת להצדלה שאם יושבים על השלחן וחשיכה צמולא שבת אסורין לאכול עד שיצדילו: והני מילי. להצדלה אינה קובעת לפסוקי סעודתא אבל אסתולי לא מתחלין משחשיכה עד שיצדילו: הני מילי. דאין מפסיקין לאכילה אבל לשמיה לאו דבר חשוב הוא ומפסקי: ולא אמרין. דלא מתחלין אלא בחמרה וסיכרא אבל מיא לית לן זה: הזכרה בברכת המזון. של שבת ראה והחליטו וציוס טוב ועלה ויצא: כבוד יום וכבוד לילה. אם (י) לו יין הרבה לסעודה אחת או מיני מגדים יניחם עד היום: ולא

רשב"ם

קשיא לעולא. שפחה צנרוך ולא חמס צנרוך: הא נמי הוראה היא. ואין זה הפסק דבר אחר לא הפסק תמנה ולא הפסק ריזוי הלך בפתיחתן קני ולא דמו לצרכה קידוש שצריך לספר בשבת שבת וצרכה יולר אור שיש זה הפסק תמנה כגון צרכה הרצים רחם עלינו וצרכה אבות יש זה הפסק ריזוי וצריך לפתוח ולסיים בשבת של מקום: הווי יתבי בפעודתא. בערב שבת והאריכו זה עד שחשיכה: ונפסקי. בעקירת

קשיא לעולא. לפירוש הקונטרס פירש לעיל דלא אמר אלא המצדיל בין קודש לחול ותו לא קשה מאי ס"ד דמקשה הא פשיטא לצרכה הפירות דמיא דאין לך קצרה יותר מזה ועוד לימא דצנר עולא כר' יהודה הנשיא דמשמע נמי דלא הוי חמס וגרסה דעולא אמר נמי כל שאר הצדלות ואישימין צלל חמימה וס"ד דמקשה כיון דלרובא היא קלמא הוה ליה למיחסם צנרוך מדי דהוה אקידוש שותמין זה אע"ג דהודלא היא כיון שיש זה אריכות קלמא ומשני דדמיא שפיר לצרכה פירות וכן משמע דרז יהודה לא היה שולל אלא לידע אם יתחום או כרז או כשמואל:

בך קובעת לקידוש. שאסור לאכול צלל קידוש אפילו התחיל לאכול מצעוד יום וה"ל קובעת למעשר אפי' התחיל לאכול ערבי מצעוד יום כדאמרין בסוף המביא כדי יין (ביצה ד' נה). היה אוכל צללשכול וחשכה לו שבת רבי אליעזר אומר יגמור רבי יהושע אומר לא יגמור: והנ"מ דאכלו ושתו מעיקרא. משמע שהיו אוכלים בשבת סמוך לחשיכה ותימה שלא נהגו לאכול בין מנחה למעריב וגם ר"ת כעס על רבינו משולם שהיה לאכול בין מנחה למעריב דלמר צמדרש השוטה מים בשבת בין השמשות גזול את קרביו הממים וכחז שפעם אחת אירע מעשה צלחתי וכל ליד סכנה ובקושי החירו ערב יום הכפורים לאכול אחר ידיו משום שכרות וגם תשעה באב שכל להיות בשבת ונזכרה החירו בקושי ויש לדחות דמייירי הכא שהתחילו צהיתר וצאמלע סעודה התפללו מנחה והיבא דהתחילו צהיתר מותר להשלים: אבל לשתייה מופסיקין. פירוש שמה צלל סעודה דאין זה קביעות ולכן מפסיקין:

לא קפדי אמיא. וצרייתא דכל הטועם מיתתו צאסכרה לא מוקמי אמיא ומיתתו צאסכרה מדה כנגד מדה הוא משציע גרונן יחנק ואסכרה צמקום חנק כדאמרין (מכאיו ד' ז'): מי שנתחייב חנק או טובע צנר או מת צסרונכי והיינו אסכרה: שמע

קידוש לו אלא כום אחד אומר עליו קידוש

שלחן: וניקבעיה. לעבודתינו: בשבתא. לשם שבת: לא צריכיתו. להפסיק בעקירת שלחן כדי להצדיל בין סעודת חול לסעודת שבת: שבת היא קבעה נפשה. לסעודתה דמאחר שהיא אסרת עלינו לאכול מעמה צלל קידוש אין לך הפסק גדול מזה ומעממה סעודת שבת חשיבה נבדלת מסעודת חול ודי לכס צפריסת מפה וקידוש: בשם שקובעת למעשר. פירוש אכילת ערבי דשבת חשבי אותה קבע למעשר במסכת ביצה (דף נד:): משום דהוי עונג אפי' סעודת כל שהוא דידה קבע הוא ואין אוכלין בשבת אפילו ערבי מתבואה א' שאל נגמרה מלאכתה למעשר אלא אם כן עישר מערב שבת: קובעת לקידוש. שאסור לטעום עד שיקדש אלמא משחשיכה היא חשובה אכילת שבת מאלוהי: כך קובעת להבדלה. כך יליאתה קובעת להצדלה שאם יושבים על השלחן וחשיכה צמולא שבת אסור לאכול עד שיצדילו ואע"פ שלא הפסיקו סעודתן (ב) פורס מפה ומצדיל שיליאת שבת אסרתן צאכילה וקובעתן להצדלה: הבדלה אינה קובעת. דכיון שהתחיל בסעודת שבת מצעוד יום זהו כבוד שבת שיהא גומר סעודתו אף לאחר שהתחיל ולאחר שגמר סעודתו יצדיל: והני מילי. דהבדלה אינה קובעת לאפסוקי סעודתא אבל לאסתולי לא מתחלין: והני מילי. דלא מפסקי לאכילה אבל לשמיה לאו דבר חשוב הוא ומפסקי ומצדיל: ולא אמרין. אסתולי לא אלא חמרה וסיכרא אבל מיא לית לן זה: לא קפדי אמיא. קמי הבדלה אבל קמי קידושא קפדי משום כבוד שבת והכי הלכתא ושמעין נמי שאם היו סועדים בשבת והתחיל גומרין כל סעודתן ומזמנין ואחר כך מצדילין: מבריל והולך כל השבת כדור. עד רביעי בשבת כדלקמן: הזכרה בברכת המזון. ראה והחליטו וציוס טוב ועלה ויצא: שבת ויום טוב. הימים ולא הלילות: אין בהן קדושה על הכוב. כי אם צורא פרי הגפן לצד: דאי לא קתני. דתנא לא צל להורות לנו דין אדם הפושע או שאירע לו מקרה ולא קיים דברי חכמים: כבוד יום וכבוד לילה. אם אין לו יין הרבה לסעודה או מיני מגדים יניחם עד היום: קידוש

תלמוד בבלי >וילנא החדש< עמוד מס 215 ה פסחים תלמוד בבלי. ש"ס ווילנא החדש. הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

שמע מינה

תמנה דהוה מלי למימר תשע שמע מינה
שמונה לאכול קודם הבדלה כשאין לו אלא כוס אחד
ולפירוש רבינו גי' (ו) דמייירי כשהתחיל לאכול מצנוד יום נישא אף
קשה על פירושו כדפי' לעיל: **שמע מינה** המבדיל בתפלה צריך
שיבדיל על הבור. וז"ל בפירוש און
עומדין (ברכות דף ג'): דלמך ליה רבינא
לכרע הלכתא מאי א"ל מקדושה מה
קידושא בתפלה ועל הכוס אף הבדלה
אמאי לא פסית ליה מצרייתא דהכא
ווי"ל משום דליכא צרייתא התם
סביבתא ש"ס להבדיל בשניהם דקמי
המצדיל צו וצו יתור לו ברכות על
ראשו (ו) והכא דמשמע ליה דודאי הבדיל
בתפלה אף על גב דליכא דלא מצדיל
מדלמך המצדיל צו וצו כו' משום
דכיוצא ביה דלמך מצדיל בתפלה:
שמע מינה ברכה טעונה כוס.
קאמ' משמע דאפילו ביחיד טעונה כוס
דהנכנס משמע שהו' יחיד וכן משמע
לקמן (דף קי'): דתנן שלשי אומר עליו
ברכת המזון וקאמר בגמ' שמע מינה
בהמ"ז טעונה כוס וארבעה כוסות
מיקנן אפילו ביחיד מיהו יס' לדחות
משום דבהמ"ז טעונה כוס בג' מיקנן
בפסח אפילו ביחיד כוס לגרסת המזון
דלי' בשום פעם אינה גרידא מה ענין
כוס צבהמ"ז היה להם לתקן שיר לבוס
שלשי והעולם אין נוהגין לברך צבהמ"ז
על הכוס אלא בג' ורבינו שלמה בן

בבא אמי פ"ט מה' שנת
הלכה י' טע"ט א"ח כ"י רלג
פ"ק ד'
בבא אמי ש' הלכה י' קמ
ענין טע"ט א"ח כ"י רלג
פ"ק ד'
ל ג' מ"י פ"י מלכות
ברכות י' טע"ט א"ח כ"י רלג
טע"ט א"ח כ"י רלג
ל ג' מ"י פ"ט מה' שנת
הלכה י' טע"ט א"ח כ"י רלג
פ"ק ד'
ל ג' מ"י פ"ט מה' שנת
הלכה י' טע"ט א"ח כ"י רלג
פ"ק ד'
ל ג' מ"י פ"ט מה' שנת
הלכה י' טע"ט א"ח כ"י רלג
פ"ק ד'

פנינו רש"י

טעמו פגמו. לגרסת
המזון ולקדוש ולבדלה
בפירוש רש"י פסחים (ד'
ק):

רבינו חננאל

קודם ואם איתא דקדוש כיום
ושבחה עד למחר ולעשר כיום
חור קדושה וכו' הו' ופיר'
חובת פסח בשעתה כלומר
בין השלילה קודם לקדושה
מן היום אין פסחין פסח
הקדוש עד הלילה עד למחר.
אני והתניא ג' ג' ג' ג' ג'
בפסח שבת מברך על
היון ועל המזון ועל הכוסות
ואומר הברכה ואם אין לו אלא
כוס אחד מניחו לאחר הפסח
ושפילתו לאחריו הנה פסחא
ההבדלה לאחר המזון ולא
אמר חובת פסח בשעתה
ופיר' שאני עיולי יומא
בפסח יומא עיולי יומא
מחבבין ליה ולא פאחרין
ליה אפיקי יומא דהיא הליא
בברכה לאחריו ליה ואפיקין
ש"י כהן מתיבא תמי
וסי' תלוי כס' והלוא טעמי
וסי' קדושה מוקדש מבדיל
על הכוס ש"י ש"י ש"י
בתפלה צריך שיבדיל על הכוס
ומקדש מניחו לאחר המזון
ש"י ברכת המזון טעונה כוס
ומולא מבדיל במקדש ש"י
כוס של ברכה צריך שיעור כד'
רבינו יואל לו אלא שיעור
אחר ומולא קמי מבדיל
ומניחו לאחר המזון ומבדיל
עוד עליו ברכת המזון ש"י
דאמר לו לברך עד שיעור
וסי' טעמו פגמו לברכה
וסי' טעם מבדיל מוקדש
ומשפילתו כלי בברכה המזון

ולא אמרינן חביבה מצוה בשעתה. דלא מצדיל מקמי סעודה דהו'
שעת הבדלה: לא חביבא אלא. דלא אמרינן ליה אלא מדעתא ליה
דחביבה מצוה בשעתה: ולא חזוהא אלא. מגיד: ולא אמרינן ליה
משמיה דגברא יחידא: אלא גמורא אלא. כך שמעתי בשיטה:
וסדרתא אלא. מסדר שמעתי לפני
רבותי ממדי: עיולי יומא. מחבבין
לבי ועבדין קידוש מאורתא כי היכי
ללקטין עילון הייא: אפיקי יומא.
כגון אדלתא: מארינן ליה. היכא
דאין לו אלא כוס אחד עד לאחר
המזון: שמע מינה המבדיל בתפלה
בר'. דקמי הנכנס לצינו במוצאי
שבת מצדיל אף על גב דקאמ' בני
אדם מצדילין בתפלה: ושי"מ ברכה
טעונה כוס. ברכת המזון: ושמע
מינה. (ברכת המזון) [כוס] (ב) של כרבי
לרין שיעור דלי לא לרין שיעור
ליחלקי לתרי: ושמע מינה צריך
המבדיל שיעור. דלי לא טעמי ליה
ליכרך עליה תרי זמיני: ושמע מינה
טעמו פגמו. כגון מברכה המזון:
ואליכא

רש"י

קידוש היום. קידוש הלילה שמקדשין
את היום על הכוס בלילה קודם לבדול
יום שלא יסמה אותו בלילת סעודה
אלא יקדש בו בלילה קודם אכילה:
ועבדו ביה תרתי. קידוש היום והו'
נמי כבוד היום קאמ' אע"פ שאינה
בתוך הסעודה: חביבה מצוה בשעתה. כדלמך בליל דברים (נעיל דף
פס'): שהרי הקטר חלבים ואזורים כשרים כל הלילה ואין ממתינין
להם בשבת עד שתתקן שנה' (במדרש כח) א' עולת שבת כשצחו הלכך
יקדש בו בלילה ולא ימתין עד בו מחר: וזי אמרינן. ג' ברכת
חביבה מצוה בשעתה: ומשפילתו בליל לאחריו. לאחר ברכת המזון
יין ג' ברכות והבדלה כד"ש אליכא דר' יאודה ויחי מפסח' לקמיה
ולא אמר חביבה מצוה בשעתה דלא מצדיל מקמי מזון דהו' שעת
הבדלה: לא חביבא אלא. לא אמרינן לה מדעתא לה לא דחביבה מצוה
בשעתה: ולא חזוהא אלא. מגיד: ולא אמרינן לה משמיה דגברא
יחידא: אלא גמורא אלא. כך שמעתי בשיטה: וסדרתא אלא.
מסדר שמעתי לפני רבותי כך מפסח רבינו שלמה ובתלמודי רבינו
יעקב כבז ה"ג לא חביבא ולא גמורא אלא אלא מקדשה אלא וי"ל
פי' הדבר כן לא חביבא אלא לומר מה שאמרינן מעמי מקדש ואיך
כל היום כולו וגם לתוך חביבה מצוה בשעתה ולא גמורא אלא לא
למדמי דבר זה מרבותי בפרק קידוש אלא סדרתא אלא כל סדרי
ברכות קידוש והבדלה נחמי לב צהן לברך את כולן לא נחשבת עד
שמדמי על עיקרן ועל סדרן לאורח לעולם כן: עיולי יומא. מתבבין
ליה ועבדין קידוש מאורתא כי היכי ללקטין עילון הייא דחביבה
מצוה בשעתה וזריזין מקדימין למלוא: אפיקי יומא. כגון הבדלה
מאחרין ליה היכא דאשכחן שום עילנה לאחריה כגון היכא דאין לו
אלא כוס אחד דמאחרין ליה עד לאחר המזון: שמע מינה המבדיל
בתפלה בר'. דקמי הנכנס לצינו במוצאי שבת מצדיל ואע"פ דקאמ'
בני אדם מצדילין בתפלה: שי"מ ברכה טעונה כוס. ברכת המזון:
ושי"מ כוס של ברכה צריך שיעור. רבינו יואל דלי לא חביבא אלא
דלרין שיעור לתלמי לתרי: ושי"מ המבדיל צריך שיעור. או הוא או
אחד מן השומעים ובשתיית אחד מהן ילא כולן כדלמך בעירובין בפירק
בכל מערבין (דף מ'): דלמך התם ליכרך עליה ולימיה ומשני המבדיל
לרין שיעור ולימיה ליטוקא לית הלכתא כר' אחא בר יעקב דלמי
למיסרך וציוס הכפירים קאי ושי"מ דהמבדיל לרין שיעור נכחתה
ואם לא טעם כי אם אחד מהן ילא כולן דיי מוצתן אלא אין מברכין
על הכוס אם לא יסמה א' ממנו ואפילו בשתיית מיטוק שפיר דמי
ומצרייתא וז שמעין לרין שיעור דלי לא טעמי ליה ליכרך עליה
מרי זמיני הבדלה בשעתה בלא שתיא וברכת המזון בשעתה וישתה:
ושי"מ טעמו פגמו. לברכת המזון מדלל מצדיל ברישא קודם אכילה
ושותה ומשייר המוחר לגרסת המזון: ושי"מ טעם מבדיל. אף על
פי שאכל מצדיל ולא ימתין עד למחר קודם אכילה דליכא לתאן דלמך
לקמן (דף קי'): טעם אינו מבדיל הכא לא גרסי' טעם אינו מקדש:
ושמע

תלמוד בבלי "וילנא החדש" עמוד מס 216 ה פסחים תלמוד בבלי. ש"י ווילנא החדש. הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ערי פסחים פרק עשירי פסחים קו.

וואליבא דרבי יהודה. דאמר מאור ואח"כ בשמים: משום דבום של ברכה טעין שיעור. אבל אי היה ביה טפי מכשיעור טעמו לא פגמו: קפיד לקידוש והבדלה וזכרת המזון אבל אם בל-לשמות מיום פגום מזכר עליו זכרת היין: לקדשו. משמע משעה שמתקדש

היום: אין לי אלא ביום. לקמן פריך אדרבה עיקר קדושה צלילה הוא דכניסתו היא קדושתו: קידושא רבא. זורא פרי הגפן ואהכי קרי ליה קידושא רבא דאכלוהו קידושי אמרי לה: ואגיד ביה. האריך זו: עד רביעי בשבת. אבל מרביעי ולהלן גבי שבת הבא מתחשב: לענין גיטין. אמר לה ה"ז גיטין על מנת שתמני לי מאתים זו אחר השבת או שאמר קודם השבת תמני לי: אבל לא על האור. אם לא בירך זורא מאורי האש צמולא שבת שוב אינו מזכר: נטל

רשב"ם

ושמע מינה אומרים ב' קדושות על בום אחד. היכא דלית ליה אלא כוס אחד כי הכא אע"ג דאמר לעיל (דף קב:) אין אומרים ב' קדושות על כוס אחד היכא דלית ליה שאני כדמתרנין לעיל: ושמע מינה ב"ש היא וואליבא דרבי יהודה. דאמר לעיל מאור ואח"כ בשמים דאילו לבי"ה צריש בשמים ואח"כ מאור והא ליכא למימר ר"מ ואליבא דבי"ה כדאמר לעיל ובי"ה אומרים נר ובשמים מזון והבדלה ועני ר"מ ה"ז דברי ר"מ הוא דה"ז פרכין דברכות פרק אלו דברים (דף נב.) ומשני לא ס"ד מדקמני ומשגלן לאחר המזון מאן שמעת ליה דלית ליה האי סברא דמזון צריש רבי יהודה כדאמר לעיל רבי יהודה אמר לא נחלקו ב"ש ובי"ה על המזון שבתחלה ועל הבדלה שסוף כו' אלמא רבי יהודה היא ואליבא דבי"ה דאילו לר"מ מי מנא לה משגלן לאחר המזון דלדידיה מאור צריש בין לב"ש בין לב"ה ולא מזון כדאמר לעיל זו דברי ר"מ: משום דבום של ברכה

צריך שיעור. אבל אי היה טפי מכשיעור וטעמו לא פגמו: קפיד אכסא פגימא. לקידוש ולהבדלה ולזכרון ולכל דברות שתקנו לחדש על היין שלא יכרך על כוס פגום אבל אם רואה לשמות יין לריך לצרך זורא פרי הגפן שאסור ליהנות מן העולם הזה בלא זכרה ומיאו אם אין לו אלא יין פגום מקדש עליו דקפיד לכתחלה משמע: אפילו אחריכא. חזית קטנות אבל אם חזית של עץ גדולה אין להקפיד: ה"ג ת"ר זכור את יום השבת לקדשו וזכרוהו על היין אין לי אלא ביום בלילה מניין ת"ל זכור את יום השבת בלילה מניין אדרבא עיקר קידושא בליליא הוא דבי קדיש (ה) יומא בעיא לקדושי ותו בלילה מנין תלמוד לומר זכור את יום השבת תנא מחדר אליה ונסיב לה קרא ליממא הכי קאמר זכור את יום השבת לקדשו וזכרוהו על היין בבנייתו אין לי אלא בלילה ב': לקדשו. משמע בשעה שמתקדש היום: אין לי אלא ביום. ולקמן פריך אדרבה עיקר קידושא צלילה הוא (ו) קדושתו: הכי קאמר ב'. אע"ג דאין לפרש לשון השגיו בצרייתא צענין זה אלא ע"י שאנו מסרסין אותה למפרע אפ"ה לא שייך למימר חסורי מיחסר שיהי אין חסר ממנה כלום אלא ששנויה למפרע דבמקום שהיה לו לומר אין לי אלא

ושמע מינה אומר שתי קדושות על בום אחד. ובשאין לו כדאמר לעיל (ד' קב:) : משום דבום של ברכה צריך שיעור. רב אשי לא פליג אלאמוראי דבסמוך ואית ליה ספיר טעמו פגמו אלא דמהא ליכא למישמע מינה קאמר: קפיד אכסא פגימא. פירש

רשב"ם דקפיד לכתחלה דוקא ואם אין לו אלא פגום קדש עליו ותימא א"כ איך התירו ללכול קודם הבדלה משום קפידא דפגימא מיהו ראוי רשב"ם לסמוך עליו צענת הדחק: וזכרוהו על היין. דזכירה כתיב על היין וזכור כיין לבנון

(השע יד) [השע יד] נזכרה דודין מיין (שיר א') והאי זכירה היינו קידוש דזכור לא מלינו על הכוס אלא בתפלה כדאמר בשבת (ד' קט:) ולא ניתקן על הכוס אלא להוציא צניו וצני ציתו ומה שרגילין לומר ויכולו אחר התפלה בקול רם היינו משום י"ט שחל להיות בשבת שמתפללין אמה בחרתנו ואין אומר ויכולו בתפלה ותקנו נמי לומר בכל שבתות שלא לחלק בין שבת לשבת וגרסה דקידוש על היין אסתמכתא היא והא דאמר צמי שמתו (ברכות ד' כ:) נשים חייבות בקידוש היום דבר מורה היינו דוקא קידוש היום אבל על היין לא היא אלא מדרבנן כדמשמע בריש נזיר (ד' ג:) דקאמר מיין ושכר יזיר לאסור יין מלוא כיין הרשות ופריך מאי ניהו קידושא והבדלה מושבע ועומד מהר סיני הוא דאינטיריך קרא למיכר אלא כי הא דאמר רבא שבעה שאשמה וזכור ואמר הריני נזיר אינטיריך קרא דנזירות חל עליו אף על פי שמושבע ועומד הוא ועוד מלינו למימר דקידוש על היין דבר מורה אלא הא דאמר המזכר לריך שיעוס וזו מדרבנן: ה"ה גזין ושתי. וא"ת דפרק שלשה שאכלו (ברכות ד' מ.) אמרין אין המסובין רשאין לטעום עד שיטעום המזכר וי"ל דהיינו דוקא בהמולא שצריך לאכול כדאמרין בפרק ראוהו ד"ד (ר"ה ד' כט:) לא יפרוס אדם פרוסה לאורחין אלא

אוכל עמהם הלכך לריך להמתין עד שיטעום המזכר אבל קידוש שאין חובה לשמות להמזכר א"ל להמתין ומיהו צירושלמי דברכות א"ר אבא בשם רב מסובין אסורין לטעום עד שיטעום המזכר ר' יהושע כן לוי אומר שזמין אע"פ שלא שמה ולא פליגי מה דא"ר אבא כשהיו כולן זקוקין לכוס אחד מה דאמר ר' יהושע כשיש לכל אחד כוסו כידו ומשמע נמי אם אין כוסו כידו אפי' שפך מכוס ברכה לכוסות אחרים אין להם לטעום עד שיטעום המזכר אבל כשיש לכל אחד כוס א"ל להמתין ולכן הוא גזין ושתי ומכאן יש להוכיח שא"ל לשפוך מכוס של ברכה לשאר כוסות ומיהו היכא דפגימי לריך לשפוך ממנו לשאר כוסות כדי שיטעום כולם מכוס שאינו פגום אע"ג דסתמי לא מעכבא כדאמרין בפרק כל מערבין (ערויין דף מ:) וגם בהמולא יש להוכיח מירושלמי אם יש לכל אחד ככרו א"ל להמתין ואוכל כל אחד משלו והא דאמר טול ברוך (ברכות דף מ.) ואמרין נמי (שם דף מו.) צעל הבית בוצע כדי שיצנע צעין יפה דמשמע שאין אוכלין אלא מה שמחלק להם מיירי בשאין ככר לפני כל אחד א"ל בשבת וכגון שאין להם לחם משנה דאז לריכין לאכול מציתעוהו: הנוטל

הנוטל דאי אמרת קידוש מרישא והתניא (ה) שבת ויום טוב אין בהן קדושה על הכוס: אומר רב יהודה בפה"ג. אחאי כסא דחמרא וזכורי ומשתי משום כבוד שבת לחלק בין מדת שבת למדת חול שהוא ענין שיר שאין אומרים שירה אלא על היין והכי מפרש בשאילנות דרב אחאי בפרשת וישמע יתרו(ו): קידושא רבא. זורא פרי הגפן וקרי ליה קידושא רבא דאכלוהו קידושי קאמר ליה: ואגיד ביה. האריך זו לדעת אם יסרבה אחד מהם לשמות ובכך יצין דזורא פרי הגפן רגילין לומר ותו לא שם לא כן היה אומר (ז) לו [לקדש] קידוש גדול של לילה כמתנא: עד רביעי בשבת. ולא עד בכלל אבל מרביעי ואילן גבי שבת הבאה מתחשב: לענין גיטין. אם אמר לה הרי זו גיטין על מנת שתמני לי ר' זו אחר השבת או על מנת שתמני לי קודם השבת: אבל לא על האור. אם לא בירך זורא מאורי האש צמולא שבת שוב אינו מזכר כן נ"ל טעם הדבר כדמניא במקום שנהגו (דף נד.) אין מזכרין זו אלא צליל מו"ל"ש הואיל ותחלת ברייתו הוא:

תלמוד בבלי - וילנא החדש > עמוד מס 217 ה פסחים תלמוד בבלי. ש"ס וילנא החדש. הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

קו: ערבי פסחים פרק עשירי פסחים

הנוטל ידיו לא יקדש. פירש רש"י וצדק דרש עמרם משום היסח הדעת וקשה דהא רב גופיה קאמר צ"ל כל הבשר (חולין דף קי:) נוטל אדם ידיו שמרית ומתנה עליהם כל היום וי"ל דתנאי לא מהני אלא היכא דלא שכיחי מיא כגון שאין לו מים בסמוך או יש לו וצריך לדברים אחרים אצל היכא דשכיחי מיא ויש לו בסמוך לא יועיל נחלי כדמשמע התם דקאמר אמר להו רבא להנחו בני פקתא דערבות כגון אחון דלא שכיחי לכו מיא משו ידיכו מלפרא ואחטו עלייהו כולי יומא איכא דאמרי בשעת הדחק ופליגא דרב ואיכא דאמרי אף שלא בשעת הדחק והיינו דרב משמע דרב נמי איירי בלא שכיחי מיא כדקאמר כגון אחון דלא שכיחי לכו מיא וקאמר והיינו דרב וה"ר אלחנן מפרש (ג) נוטל לא יקדש משום דמיא כוונתו ידיו לפירות דהרי זה מגסי היות: **וְיִמְנִין פְּנוּיָא** הוה קאימנא קמיה דרב ב'. השתא מסיק דקידוש לא הוי היסח הדעת וה"ל דצפרק אלו דברים (ברכות דף סז.) אמרי צ"ה מווגין את הכוס ואח"כ נוטלין לידים ומפרש טעמא ^אמשום דתקף לנטילת ידים סעודה וכי מווגין הכוס הוי טפי

הנוטל ידיו לא יקדש. דקידושא מפסיק בין נטילה לאכילה והוי כהיסח הדעת וצ"ה נטילה אחריתי בשר קידושא: **דחביבא ליה ריפתא.** שהיה רעב מקדש אריפתא אלמא לא בעי נטילה אחריתי אלא מעיקרא משי ואכיל נהמא דקידושא: **דחביבא ליה חמרא.** שהיה למוא: **טעם.** אם אכל שוב אינו מקדש כל הלילה: **אישתלי.** רב ירמיה: **אמרה ליה רביתא.** דרב אסי לרב אסי: **והא מור לא עביד חבי.** דלמור רב אסי טעם אינו מצדיל: **ברביה.** כרב דרב הונא משמיה דרב הוה אמר שמעתתיה: **כל רישב"ם** נוטל ידיו לא יקדש. אלא אחר יקדש והוא יא ידיו חוצתו בשמיעה ושמיה דאין כאן היסח הדעת מאחר שהוא עצמו אינו מבדיל אלא הוא עצמו לא יקדש אם נוטל ידיו כדי שיאכל על סמך נטילה דלפני קידוש דקידוש מפסיק בין נטילה לאכילה והוי כהיסח הדעת וצ"ה נטילה אחריתי בשר קידושא דתקף לנטילת ידים סעודה וצ"ה נטילה לא בעי נטילה דהנוטל ידיו לפירות ה"ז מגסי היות והא קמ"ל דנטילה שלפני קידוש אינה עולה לו לפיקר יקדש תחלה ואח"כ

נוטל ידיו וכ"ש דהנוטל ידיו לא יבדיל דהא אפילו קידוש דצמקוס סעודה הוא ואיכא למימר דליכא היסח הדעת אפ"ה אין יכול לסמוך על נטילה דלפני קידוש והא דקאמר נוטל לא יקדש ולא אמר מקדש וחזור ונוטל ידיו היינו משום דלא בעינן נטילת ידים תרי וימני דחדא מינייהו ברכה לבטלה הלכך לא יקדש הוא אלא חזרו יקדש לו: **דחביבא ליה ריפתא.** שהיה רעב מקדש אריפתא אלמא לא בעי נטילה אחריתי אלא מעיקרא משי ואכיל נהמא דקידושא אלמא קידוש שלאחר נטילה לא חשיב היסח הדעת וכן הילכתא דמי שנטל ידיו קודם קידוש א"צ לחזור ולנטול אחר קידוש ולא אפילו רבנן בין מקדש אריפתא למקדש אחמרא מדלא קא מהדר ליה לרב יצחק בר שמואל מיד ומיהו לכתחלה מווגין ואח"כ נוטלין לידים ככ"ה במסכת ברכות (דף נא:) ומדרש שמעינן שמקדשין על הפת ואומר ויטילו ומצדל הנוטל ואינו אוכל גם לא יפרוס עד שקדש אחרי כן ודוקא קידוש אצל הבדלה אינה אלא על הכוס של יין כדאמרין (שם דף ג.) העשירו קבועה על הכוס ומי שאין לו כוס יין במקום שרגילין לשמות יין אל יבדיל על הפת ודי לו בהבדלת תפלה בסידור רב עמרם: **טעם.** אם אכל לא יקדש כל הלילה אלא למחר קודם סעודה: **אני אומר טעם מבדיל.** ואע"ג דלגבי קידוש אמינא טעם אינו מקדש בהבדלה אין להחמיר כל כך: **אשתלי.** רב ירמיה: **אמרה ליה רביתא.** דרב אסי: **והא מור לא עביד חבי.** דלמור רב אסי טעם אינו מצדיל: **א"ל.** רב אסי: **שבקיה ברביה פ"ל.** דס"ל כרב ורב הונא משמיה דרב הוה אמר וכן פרש"י: **כל**

דחביבא ליה ריפתא ומקדש אריפתא כלומר הוה מקדש אחמרא על דעת לאכול מיד ריפתא והיה נוטל מיד ידיו קודם קידוש ולא דמי למווגין הכוס כדפרשית לעיל וימניין דחביבא ליה חמרא הוה מקדש אחמרא שלא במקום ריפתא דהיינו סעודה דסבירא ליה דיש קידוש שלא במקום סעודה ומאן דסבירא אין קידוש כ"ש דנוטל ידיו ומקדש דלא הוי היסח ^אוצירושלמי דברכות גבי פלוגתא דרב ורבא וצ"ה מבדיל על היום ואחר כך מבדיל על היום משמע כפר"מ דאין מקדשין על הפת דא"ר זעירא מדברי שניה נלמד מצדילין בלא יין ואין מקדשין בלא יין אמר רבי יוסי צ"ר בון נהיגין חמין מקום שאין יין שלית לצור יורד לפני התיבה ואומר ברכה אחת מעין שבע וחומם במקדש ישראל ויום השבת משמע שאין מקדשין על הפת וצ"ה אם מקדשין על השכר היכא דהוי חמר מדינה כמו שמצדילין וכולה שמעתין דאסרה לקדושי אשכנא איכא לאוקמי בשאינו חמר מדינה ותדע מדקאמר רב כשם שאין מקדשין כך אין מצדילין ובחמר מדינה פשיטא דמצדילין ולקמן נמי דאמר אין מקדשין בלא יין וכן הדין דירושלמי שהבאתי איכא לאוקמא דלא אחי למעוטי אלא כשאנו חמר מדינה ואי מקדשין על השכר היכא דהוי חמר מדינה אחי שפיר ציטט שכן אלא חמר מדינה מיהו יקנה"ו על השכר אלא אי אין מקדשין על השכר ורש"י שואמר לקדש על הפת חמיה אין יעשו חזי יקנה"ו על הפת וחזי על השכר ומיהו צדק דרב עמרם יש אע"ג דאין מצדילין על הפת צי"ט שחל צמאלי שבת מצדילין כיון דקידוש עיקר דפסקין יקנה"ו ומקדשין על הפת נעשה הבדלה טפילה לה ומצדיל על הפת עם הקידוש וכוס ברכת המזון נראה דמצדילין על השכר היכא דהוי חמר מדינה דהא אפילו הבדלה דטעונה כוס לבולי עצמא מצדילין כל שכן ברכת המזון דאיכא ברייתא באלו דברים (ברכות ג.) שסוברת דלדינה טעונה כוס ועוד דאמרין בשמעתין אין אומרים הבא כוס של ברכה פירוש לבדך ברכת המזון אלא על היין והני מילי דלא קבע סעודתיה עילוייה אלא קבע סעודתיה עילוייה לית לן זה משמע דאם קבע סעודה עליו שמצדילין עליו ברכת המזון וכל שכן אם הוא חמר מדינה מיהו רש"י מוחקו מן המקנה דמילתא מצדילין על השכר אם הוא חמר מדינה ואי על הפת ולר"מ אין מקדשין נמי על הפת אך יש להסתפק אם מקדשין על השכר: **טעם אינו מקדש.** פי' עד למחר קודם אכילה ואם תאמר למוא דפי' לעיל אף ידי יין יאזא כששתה צבית הכנסת א"כ אין יקדש שוב צביתו וי"ל דלא מיקרי טעם כיון שלא טעמו אלא מכוס של ברכה: **אישתלי וטעם מיד.** מה שמקשי' השתא בהמתן של לדיקים אין הקצ"ה מצדיל תכלה י"ל דהכא שהתאכל מותר אלא שהשעה אסורה אין שייך להקשות ובמקום אחר מפורש (גיטין פ"ג.): **שבקיה ברביה פ"ל.** פי' צונקטרס רב דרב הונא משמיה דרב הוה אמר שמעתתיה ותימה דרב אסי נמי תלמידו של רב הלשון משמע כרביה ולא רביה אלא נראה כרביה כרב הונא [כדאמר] בפ"ד דקדושין (דף מו.) דרב ירמיה תלמידו של רב הונא דקאמר נראין דברי תלמידו ואע"ג דרב ירמיה בר אבא תלמיד חבד דרב הוה צ"ה תפלת השחר (ברכות כ:): דקאמר ליה מי בדלת ולא קאמר ליה מר בצרכות גרסין ברוב ספרים רב ירמיה ובקדושין רבי ירמיה:

תלמוד בבלי "וילנא החדש" עמוד מס 218 ה פסחים תלמוד בבלי. ש"ס ווילנא החדש. הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

קז.

מייסדן ומפייס. מלעריין (3) וזשעת
סמיה מפייסין הן כלומר טוויס הן
ורואי לומר עליהן קידוש והכדלה:
ואדור ברבים. נדר שאין לו הפרה:
מי זוריק. מי משנה הפסוק: שרי
לזה אבא. המחלה לעשות שבר
ולשהשכר צו (4) מערב לכך הוא יפה
בעניין ונקמה אלה עליו: כום של
ברכה. דרש"מ: מטעמות וין בכל
שחוא. ארטה טעימה שלמרו המבצר
לרין טעימה (7) צכל שוא: מנחה
גדולה. (6) (משצב) שעות ומחלה
ולמעלה זמן הקרבת תמיד כשאלה צא
להקדימו: ומשוב פכה. שמה יש
בסעודה וימנע ויפסע מעשות פסח:
16

כל השבת כולה. כדאמרי

רמזיו הוא פליים ונלרזת להקצ"ה ולומ
שיבדא. עני יהיה שלא יוכל לקנות יין
ויזמנין דחצי"ל ליה ריפחא מקדש אל
מבדכין. ברית המזון דמפדש לקמן:
מטעמת יין כל שדוא. אותה טעימה
יצא. והכי נללכתא הוא שלא טעם
בר יצחק אלא תנינא לה. להטעם מת
לכנס: מנחה גדולה. שעת ומלח
בערב שבת נשחט דשס ומלחא והפסתא

ושמעו מניח מבריו כל השבת בולה. לא שמעין מניה אלא כל היום אלא נקט הכי משום דהלכה כן;

מִיִּנְיָה אִסּוּר לֹא לֹאדֶם
שִׁמְעָה מִיִּנְיָה מִי שֶׁלֹּא
הוֹלֵךְ כָּל הַשָּׁבֶת כּוֹלֵו
אֶמְרָה חֲסִידָא מֵהוּ
הִשְׁתָּא וּמָה פִּירוּמָא
מִיִּנְיָה מִרְבָּה וּרְבָּה
אֵי פִשְׁטָא לִיָּה שִׁיכְרָא
אֵי הוּא דִּלָּא מִקְדְּשִׁין
בְּדִלְגִין אִמְרָה לְהוּ רַב
שֶׁאִין מִקְדְּשִׁין עָלֵיו

דר שאין לו הפרה: מו זוריון. מי משרת פשתן: יתחיו שקיותיה
 יא. ואע"פ שהיה יין בעירו וטעמו משום דחציב ליה כדאמר לעיל
 לעשות שער ולהשתכר בו ויפה בעיניך ומקדש חמה עליו: ואין
 י"מ דלא קצב עליה אבל קצב עליה לית לן בה לא גרמין כלל:
 ומה טעמיה די בכל שהיא: וטעם מלא לזוגא יצא ואם לאו לא
 ד מהם ילאו כולן ידי חובתן ואע"פ שלא טעמו: אמר רב
 דמן (אבל אינו מוזכר כי הוא שמא גידול בר מנשיא או גידול דמן
 מומדי הערב כשתהא בא להקדימו כגון ערוב הפסח שכל להיות
 (ועל דף נח). ומשום פסח. שמא יבז בסעודה ויפסע מעשות פסח:

תלמוד בבלי > וילנא החדש > עמוד מס 219 ה פסחים תלמוד בבלי. ש"ס ווילנא החדש. הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

בקי

ומלחם לירמקם נספחם על מלחם ומתקריבם יצאלוהו [ו] פירוש ספון למלחם ממשש שש
 ולמלחם ומלחם נספחם עליה שעות ומלחם ולמלחם וספון לה' שעות: [ג'] חזיקו לה לא יצאלו
 להם ערברי בשמות ומעברי וימי מירוס מים' שעות ומלחם ולמלחם ב' שנים בשם בשם בשם
 חלב דברי רבי יהודה. רבי יוסף אמר אכל ואכל עד שהתקן. וק"ל בלשם כי ימי מחצית
 ומתקשר דברי פסוקים דלא ידערה [ו] כי בערב הספס אל תחיל הכשרה מ' שעות
 (ומלחם) ומלחם שעות חיובת מלחם וערברי בשמות ובש"ס ס"ה לרמז לה' כי מקמי מ' שעות
 וארבעין ש' בשקטותיהם עד קדמה ל' יום ומלח' פירם ל' למשם על שאלון ומקום הדרגה ל' יום
 בשקטותיהם. (ר"ד ע"א) והנה מספיקין לשבת דברי רבי יהודה. רבי יוסף אמר לא מספיקין.
 ומשם בדין במשכן בן גמלאר ל' יום יהודה ורבי שחי' ששן בשן בשן עמלן עמלן
 ואמר רבי משכן בן גמלאר ל' יום לרשע מספיקין ומשם לדברי רבי יהודה בערב. אמר
 כי כל יום אהם מחבב דברי פסוקי רבי יהודה ועשוי אהם מחבב דברי רבי יהודה פסוקי.
 כנס לבנות אל תכלה שבת. [א] חז"ל [א] כי נפסק שמה ירדו ההלכות ויפסקו
 בלשם לרבות אמרו לה' כי צו הספס עד שקבל הכשרה מ' שעות. ומה אלא עד לשן [א] מחבב
 שעותיהם עד כי צו הספס שאל תחילתה ממשש שעות ומלחם אלאהם דבריהם [א] ימים
 יום דעבר שעת ש' ש' להחיל וספס בלשם כחשו. והדר יום תחבר וערבי בשמות ימים
 פירוסים אלה תחליל יום מקמי שעות שעות ומשפיקין ל' יום [א] אמר קק מקמי שעות
 שעות. וארבעין ש' שעות שאלה בשמות רב אלסם [א] מהדיקת אלהם מקמי דבריהם יומא.
 אלא בשלות בחלות כבה מן הספס שעות שעות שעות ומלח' יומא שעות אל תחבשי יום
 לרשע מהחיל בשקטותיהם והנה לא יצאל אדם [א] ופסוקי רבי יוסף [א] אמר אלא דע תחילת
 לא מספיקין אלא לכתחיל לא תחיל. ורבי יוסף דא' תחריק בשקטותיהם אלא לא דקמי יומא
 שמתקין אחריו לא ערברי בשמות וימים שעות לא מילפיל עליו אלא דע רבי יוסף ש' ש' ש' ש'
 תחילת. וה"ל פסוק ששורא ערבי רשע לרבי' אלאהם גולותה ומשפיקין ל' ימים
 ויחם [א] לוסק אלאהם כ' יום. כי בערב שבת אהם הספס [א] מכלל יום בשרה ל' ימים
 בשקטותיהם. דע שבת שעותיהם תחילתה ל' יום כי קץ שאלן לרשע אלאהם שעותיהם
 מים דוקא בשקטותיהם ספק בחיותם אלא בשקטותיהם. [א] ואלה יתחיל לרשע יוקיבן ק' "לרבי'
 יום נוסח מאל לרשעין ל' יום לא משפיקין דעל מספיקין שעותיהם תחילתה תחילתה לרשעין
 מיפני אלא דרש' מן פסוקים [א] והנה מילי יוניס ורשעין דרש' ידע רבי יוסף לא תחילת אלא
 חייס יוםם ששאלה אלא מכל מקום למשפיקין לרשעין שעותיהם שני עבר שעות סלק אלאהם [א] רבי'
 דרבי יוסף אמר כרבי יוסף שעותיהם לוסק מים הספס וכן פסקו רש"י ורשב"ם
 דמדיהם תחילתה בשקטותיהם בערב שבת שהתקן. וכן מוכחא מלח' מים ערברי
 פסוקיהם עד שהתקן דעל בערב שבת יום ש' יום. אמר רבי יוסף ששאל אלא סלק אל
 כרבי יהודה דלאחר אלא מספס שעותיהם וסוקר לא שאלון בדיקת מים ומקום וארבעין
 עברי שעותיהם. וכן דרבי יוסף דלאחר גומי שעותיהם אלא כרבי יוסף. אלא שרשם שעות ומקום
 ואחר כי מלח' ערברי למשפיקין ומעבר בדיקת מים תאמר. מכלל ספס רב אלסם דברי יוסף
 וכן ורבי יוסף רבי מינה דלאחר אלא כרבי יהודה שעותיהם אלאהם וארבעין ל' הספס
 מכלל דרש' לא מלפני בהספסין כי פסוקי שבותיהם מים ויבטלוהו פסוק ששורא

פרק עשירי

א [ד יד ע"ב] **עריב** פסחים טען למנהל לא יאכל ארס דם שהחזק. ואפי' מי שביטל ארס לא יאכל דם שיביט. וזו ידעתו לו מהרבה כוונות עליו ופועלו לו ההפכו. זה דקדק מנחם המאמר לא יאכל ארס [כ"ז] ארסי ומו מצי ארסי. חזן' שעות ומעטלה זה חסור מדחורייה. מלך מני לא ארסי דאמר [א] בירושלמי (פרק זה הלכה ה) האכל מלך בערב הסעוד האכל פני ארסיה ביות חזיו וזו מיני תרומה לא אמרי' לקמן (דק. דרי. ו) יזיל מלך עטירה דאכל ארס דאמרין דלארור לא אכל מלך בערב סעוד היות בעריו' ארסיה' ללכא דמי ודחבי' בגילוי. וכן יסודו חז' בערב סעוד אכל מלך ארסיה' שעות שעות שעות שעות שעות שעות: כן ע"ך שהחזק חסיד אמר האכל דם שעות וזהו טעם בערבית שעות ובערבית ימים טובים לאכל ארס לא יאכל מן המנחה והמנחה וזהו יזיל' דאחא לא משמעין [א] על עב דבשעותו ובשאר ימים טובים יטיל להסוך מן החול על הקדש ולא יאכל קדש שהחזק דלארמין פרק הפלות האחד (דף כז:) מהגבל ארס דם שער בערב שעות ואחר כך קדש על הכוס בערב הסעוד לא מצי ארסי בן שהחזק. וכן משמע (בירושלמי) שילי' פ"ח [א] דאמר מלך ומנחם ארסיה' ביום אחת ומאמר ארסין משתחזק ומצינו מלך [א] לקמן (דף ק:) הסעוד ארסי ואכל ארס בגילוי.

הגהות הב"ח א לר' יוסי גופים אמאי אינערין :
הגהות הגר"ב [א] לקמן לא מצאתי רק בזכרים מ: במשנה וז"ל הכא ופן

מפארת שמיאל

[illegible]

ש"ה לא פסקינן דמנה

[illegible][illegible]

תלמוד בבלי <וגשל. מהדורת נהרדעא> עמוד מס 261 ד (פסחים, שקלים) תלמוד בבלי הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

עשירי פסחים אשר

[illegible][illegible][illegible][illegible]

רבינו

[illegible]

קרובן נתנאל

[illegible]

נפארת שמואל

[illegible][illegible]

[21]

תלמוד בבלי >וגשל. מהדורת נהרדעא< עמוד מס 265 ד (פסחים, שקלים) תלמוד בבלי הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

[illegible]

תנאל

תלמוד בבלי >וגשל. מהדורת נהרדעא< עמוד מס 266 ד (פסחים, שקלים) תלמוד בבלי הודפס ע"י תכנת אוצר החכמ

אז ועל סוכר הע"פ גסות
חצר מדינת מלח
מזכרי רבינו דליונקדשין
עליו ספר ספתינו דיו
וכן כ' פיי וסמ"ג לחוס
ספור סס דנקדשין עליו
וסליג :

ב רבים שמואל כ' דאסינ
קעס סעודות פל באסער
לאמלי לומר פליז ברסמ"ו
ורבים כ' דמלי לומר פליז
ברסמ"ו וריב סעוד כרבים:

המקום קטן וצפוף מאד
על מכתב רובי שטיין
מכתב מכתב אף לך כמו
ענין ומענין ענין
ותקדש ענין ומענין
ענין כרכם האון ויש
ענין המעורר דעם כגון
ייטעלן אדא בעצת
ותפסו דעלוי לקסע ענין
לזה ענין כל שירון
ותפסו וכן ענין
המכתב דעלוי לקסע ענין
המכתב ענין ומענין דר
כוחם ענין אדא כד
המכתב כפולמו אדא
ישראל דעם אדא יין
ישראל דעם אדא :

[illegible]

אם טעם מלא לוגמו יא . מלא
לוגמו דקאמריק הסא לאו
מלא לאו דמי שחלוקה לזכר אדם

[illegible]

אחרת, כהן מלך לנחמיה
שישקט נגד אחד ויראה מלך לנחמיה
ומהם יאמר: אחרת, אף
אשר בישט וזהו שישראל (יהו) צדק
הדין יאמר לנחמיה מלך בן
האויב היה אף שישראל שם
היה בישט וזהו שישראל (יהו) צדק
יוס הכפורה מסקן הסם וכל חד
חד בדידה שמעתיך שם עמל
מאוס וזהו שישראל (יהו) צדק
מלחם וכל חד בדידה מלחם

[illegible]

והבטול משפחה ודאמרי' כבבא בשרא
 שפרק בשרא דהירושלמי וסמלן יין
 נגמרין מבריתן ואין דרשין כבש וסמלן
 גירושא דתורה כפיתו כבש וסמלן
 דרב נחם גאון ז"ל אמר דהייט שממא
 פתולו כשרי ר"י ז"ל אמר כשרי
 מקדשן פתולו וז"ל גירסא שדא
 מוכח כיון שאיט פתול משני גרישט
 קדושין יין דא אמר וזללן בקדש
 קדושין יין טו דא ופתולין וברכ
 וליהבטול יין מנחם. וסמלן דא ייני

[illegible]

גרסינן בפרק האומר פירות (דף ע"ז) ולגססין וכל ליהא למימר

ש"מ דומד דחורין פסול לקדוש וואס
וועלען זיין וואס רבא מ"ד ד"י יהודה
מיה ופסעל מ"ד כ"י יהודה זיין אל נא
דביבד אל קדש זיין יבן אל נא וואס
ללאח זיין אדום מ"ס אל מרד זיין י"ד י"ה
דמדיבד אשוי יעברד זיין אל נא וואס
לדענין קדוש אל יבא וואס דיבא כשר:
תארל דאיהדיס בייב דבולאס (כס)
באלטיוו י"ן של מרדק דא אשוי וואס
איהא דמרייוו סביב להדי' צנ':
איהא חסן משה דבולאס אדורס כ"מ
ציה' ד' בשוילע דזיין אל נא וואס

וגשל. מהדורת נהרדעא < ע

לכרך אלא על היין אבל אשיטרא א לא והני מילי דלא קבע סעודה עילויה
אבל קבע ב עילויה לית לן בה אמר רב הונא וכן תאני גידול דמן גרש
המקדש וטעם מלא לוגמיו צא ואם לאו לא יצא וכסא רשעים ליה בפומיה

לא מבעי ליה לברוכי עליה ברכת המזון ולא למימר עליה קדושה ואברלתא
 ר' ראובן מד פתחו פתמי: גרסינן בפרק המעשר פירוש תלמודי* אמר "מי וזמרא
 בר פוטבה אמר רב אין אומרים קדוש עליה אלא על היין הראוי לנסך על
 גבי המזבח לאפוקי שריחו רע ולאפוקי מצולה ואנינן רעוביה במסגנת אפילו
 תלמידי חכמים* הקריבוהו לא לפרוך אבל אין מנחו מקדשין עליו דהני ר'
 דייאין מנחו לא יביא ואם הביא כשר וכיון דאם הביא כשר אגון אפילו
 לכתולה מקדשין עליה (ב) *ואמר רבא סוחס אדם אשכול של ענבים
 ואומר עליו קדוש היום ויין מות גמי אחשיבי אחשיבה דאי ויס כי בר תניא
 מוריס תכמים לר' אליעזר בבוס של ברכה מנחו מנחו עליו עד שיתן
 לחוכו מים הלכך מקדשין עליו: ויין של מרחף ויין של צמקים לא יביא ואם
 הביא כשר וכיון דאם הביא כשר אגון אפילו לכתולה מנכרין עליה מידו אמר

רבוותא לאו כל צמקם שרי לקדשי עלייהו אלא כגון דבמשכן בגופייהו ולא
(ג) דכשן וכד עצהו להו נפקא מיניהו להלוות הני הוא דרתינן להו במיא
ומעצרינן להו ומקדשינן עלייהו אבל אי כד עצהו להו לא נפקא מיניהו
להלוות להו מקדשינן עלייהו חסדא דריתיה חלא ומסמיה מקדשינן עליה
ומברכינן עליה כפהי' דגוסינן כפר המזב' פירות חסדא' אמר רב יהודה
אמר שמואל יין הגמבר בתות מברכינן עליו בורא פרי הגפן ורב חסדא אמר
גבי חסדא דאקוים למה לי ואמרין עליה אל אביי לרב יוסף הוא רב יהודה
והא רב חסדא מי כמאן סבירא ליה אמר ליה אנא מטיבא ידענא *הנציא
הבובק את החבית להיות מפריש עליה תרומה וחולץ ואח"כ נמצאת חומץ
כל

[illegible][illegible][illegible]

לנאמרים בלמוד האמר ליה דאם ק כוה ליה לפחש וכו' דפשים ליה מאל קרא יין ב' יתאדם

[illegible]

גמ' 462 מס ד (פסחים, שקלים) תלמוד בבלי הודפס ע"י תכנת אוצ' ^{המיתרי}

א מ'י' ס' כס
מס' שכת סמנ
פ'שין כס פור
א"מ פ' רעב:

OVER

רגילות
 הב"ח
 (א) אומר כ"ל:
 (ב) ריבין
 כ"ל:
 (ג) כ"ב כ"ס:

[77 קנ"א]

७३

45

94567 normal

ג' תר"ח

תלמוד בבלי <וגשל. מהדורת נהרדעא> עמוד מס 462 ד (פסחים, שקלים) תלמוד בבלי הודפס ע"י תכנת אוצ.

צו.

{ קידוש 20 }

מסורת
הש"ס

21 קידוש

עין משפט
גר מצוה

כ ד ה מ"י פ"ו מהל' אל"מ
 הלכה י' פסכ"י מהל' שבת
 הלכה י' ד וקמט שם טו"ש
 א"ח פ"י ערב ספ"ה ה'
 כ א ו' פסכ"י מהל' שבת
 הל' ד' טו"ש פ"י ספ"ה ה'
 כ ב ד ה מ"י פ"ו מהל'
 שבת הלכה טו טו"ש
 ספ"י ו' פ"ו ד' ספ"ה ה'
 טו"ש י' מ"י שם הל' י'
 טו"ש שם ס' ערב ספ"ה ה'
 כ ד כ טו"ש פ"י ערב ספ"ה
 כ ז ח ל מ"י פ"ו מהל' מבימה
 הלכה ד'
 כ ז ח מ"י פ"ו שם הל' ו'
 מקט שם טו"ש פ"י ח"מ ס' ל'
 ספ"ה ה'

במוסדות. כלי ע"ג כלי
ומוסדות השמרים בתוך
העליון והוא ככברה והיין
מסתכן מאליו:
(ב"ק קטו:)

[illegible]

דאין מברכין ואין מנסכין
האויס ונטלגה שפונעם דחבוי
קרייבט נאך לעפן: חסר
חורוון מאד פאר דאן לנסך
ולקדש אל אכר אל אל
ותאין כי יתאדם. משמחיה
קרא קליין אדם ש"מ דהא חזי
(ומכר) חורא חורוין אל חזי:
(לו) מכר לו קנין בשוק.
באותו מקום שיש רגילין
לעשות הקנינים: עשר מיטות
למא. ותא שברות. גאון
ומפגרות שכאנן שפונעם
מברכין ונטלגה שפונעם
(ומהלכתן) (ומלחכתן) האור
חורא חורוין אל חזי:
מכשלות חורא חזי:
השכר שפונעם מאתו ופגרת
אלב שפונעם מאתו אל מקבל:
המכרין ונחבוינו אין חייב

מזורים הכמים לר"א בבוס של ברבא ובר'. קאי אהא דמתן צפרק
שלושה שאכלו (גביות דף 77:) אין מצרכין על היין עד שיתן
למחוכו מים דבר ר"א ועלה קאלמר ר' יוסי בר' חנינא בגמ' דבבוס של
צרכה מזידים וטעמא מפרש התם משום מזוה מן המזבחר: **עד** שיתן

לחובו מים. קשה לומר בפרק ששה
 סעודות (בבבא מצ. נא.) עשרה דברים
 נאמרו ביום שבו לא נברא עולם וכו' וכו'
 נמלה כ' אלמל תמנע דכוס של בירה
 תכיר שיהא חי ולא מנוח ותפסדא
 נמלי נרובא דמי קאי אכוס שיהא
 נמלי ארץ שצור שיהא מיתא כגלי
 כדלמל (בבבא מצ. נא.) שבתות וז מיתמן
 קין תמנע קין דלד י' דברים י'
 כנסא ארץ וי' וכו' פירש בנדרות
 דדמי דקאמר היינו שימנו יין חי כוס
 תפסדא עילו ואח"כ ימננו ב' מים
 תפסדא ארץ ימננו כוס וי' ויכר
 נמלי ארץ וי' מפרש דמי דהתם
 כ' קורר (בבבא מצ. נא.) וכו' (הס)
 דקאמר רב דמי חייב עד שילבש שר
 יסעה יין חי בננוח ולא מנוח והא
 תמנעשע תלפולין י' (שם פד. נא.) (הס)
 עד רביעית אותו עד רביעית דקאמר
 בוס של בירה כרד שיהא חי בורע
 רביעית שיימננו יעמוד על
 רביעית אותם ר"ת דבנדרת ארץ
 ומוקיע י' כדלמל בפרק ששה
 סעודות (בבבא מצ. נא.) ומוקיעין
 בנדרת הארץ ולא כמי שפ' שר
 ומוקיעין יין"י. חומר חוררין מהו.
 פירש"י חומר חוררין בורק ולא
 מעמיס ליה ברייתא לעיל דקאמר
 בורק לא יצא אל הבא כשר ולר"י
 כדלמל דשפיר שמי על ומחורין
 נגורע מנרק דסחירין לכן יוסר מדאי
 אכל בורק אינו אלא מנרקא ומתנבל
 אלא דבורה האם אלהיהם וכו' וכו'

בגלל שכן: **א** ידוע שישנו מחמץ חייב באחריותו. וקשה לרישא
להחמיר אצלו בחזרו שכן (ב"מ דף קד.) שרי לו לחייגם למתן חזי
התעבריה אחרתיו כי לו יתקרא או יזולא בדרמיתו ואי תקפסא
בדרמיתו וישתמא מנא קלא אצוי ממתי' היא בטל א"י ידוע שישנו
ממחמץ חייב בחזרתו א"ע"א דלי יוקרסא או יזולא בדרמיתו דלוקא
מיהו כן בקרקסי' דמזכר א"ע"א שזין ידוע שישנו ממחמץ ועוד דפריך
לוי' היא התם א"י קרוב לשכר ורוחא להפסד דאזי תהא ימיר תקפסא
דלהכל ולכלא למימר דלי מילוק כין תקפסא להמחזר דהכל דהא אמר
בבבבבבב (דף קד:) רב הונא תקפסו ליה ד' מאה דלי שדמרא ימיר תלא
אזיזין בדמי תמרא אלאה דהכל ארז ועוד קפסא לרי' דלי רביה
מיהו שם טא א"י תקפסו ימיר תקפסו ועודאזיזין מילתא טלא היא
וסופו להתקיים וי"ל דלזכי אשמעינן דלפטי' בתמרא דידעינן ביה
דמירא להתקיים אפילו הכי מוטל עליה מזכר אי קפסא תממא
דמי תממא חוס או תממא טעובל או תממא דשני בדרזא ולשכי דמי
ברביה בטל בטל א"י מיידי בדרזא להתקיים ולכן תממא שבעת
מזכירה לא היה מקחו מוקח דכשהמחזר לבסוף איגלא מילתא והוכיח
סופו על תממא שם א"י הלא רזוי להתקיים ולא מיהו כרביה (ל"א)
(ל"א)

פסוק כרבי נחמיה דלמר ארם נחם קף ועומד במקומו ויש לו
 חולה כחצי אלמנה כל דבר מנוגה אסור לקרוב: חבור החיורין מור
 פעניו דהיינו יין בורק קדשו לעיל לא יצא ואם היצא שבר וצירי
 מדאי אלמנה יין אדום קדש לכאשר דשכר כחצי כזו: **תנא פיש**
 אחת לא מקבל אלף נאות בעשר קדירות ששורין ונוטפסות
 בבין קמא אלף שאין מתקיימין זמן מרובה כשלמין והואיל ולא
 בשבין מיצא גפירות וזמן כן האור ונתלכמן האור עם זורפו גפירות
 על כל בברזל מחזור את השאר ונזול את הדמים ממנו: וצריכתי מלכת
 ונחמיה ורסות יחזיר אלף חלמי הגיעור: ואלה המצות
 הידי דטעמא דטריחא לא שייך הכא: **מתני'** אינו חיוב. הו
 בכל גזה הוי זה מקח טעות דמקוץ לה בגמרא דלמור ליה למקח
 ונחמיה ליה לשאורי דהא אפי' אי רוצא כלאוי זבני ארי הולכ

הכי גרסינן ואמר רבא סוטה אדם ב'י. כלומר ואם חשלה על דעתך
לדמויי קידוש לניסוך ולמימר לנחתה אין מקדשין עליו האמר
רבא סוטה אדם כ'י אלמא דמקדשין עליו לנחתה: מופיה. של חבית:
ומשוריה. סמוך לשמרים כדתנן בזמנות ב'י כל הקרבנות אינו מביא

מפיה מפני הקמתו ולא משוליה
מפני השמים: בישי. שחור: בירק.
לן ודע ולא כמו ב'ק' ב'ק' (ויחל)
ב'ק' (חל). חלשון. יין ממוק וחלש
מחל: של מורה. כלומר פסם יין
ב'ק' מתקן שלא נדבק ומשום דלא
פחית קוססות דלשון ב'ק' (חל)
קלמרי' דלא יצאו ומיהו אם הביא
פסל ואל' דלמרי' בסמוך דל' קוסס
סכר לנכסי ה' ב'ק' חלש חלש
יין יימר דהוא קוסס: צמורים.
פכילי ענבים יבשים ועשה מתן יין:
יין קוסס. הוא יין האמנם בחמו
ופסול דלא חלש הוא שר לא חלש
לחית שר כיון ממוק דסופי שר
לחית שר: מוזה. חלש ככלל שר
ובספי לרית חלש וספי רביעית
ההין ח' חלש מנסך ולא המוזה
יין מוזה. ויחלש לא תישט שחל
שחל היימר נש: או ליש שומרי.
חמד: היימר נש. מוסחל חלש יס
זו טעם יין: למעוץ מאי מהני
פסולס דק' ברייתא חלש יין קוסס
למעוץ חלש ללחית למעוץ יין קוסס
חלש למימר דל'ן אומר עליו קידוש
הוא חלש כיון פרי הגפן מוכרין
הוא: חלש ל' פלגא דר' יוחנן ורבי' יין
הוא לעיל (דף י') דל' יוחנן חמרא
הוא ואל' לענין קידוש שפיר דמי
דל'ן דלגבי תרומה חשיב ליה יין
הוא דהין קלש קידוש דל'ן שחל
קידוש מבורא פרי הגפן חלש לענין
מילוס כלקטן משום הקריבהו הוא
לחמד דל'ן ייחשבו ד' ל' חלש הוא

והפ'י בורה פרי הגפן אין מצרכין דאמרינן געליז וזי ס"ל כרי' יתכן
הכי ה"ל למימר מצרכין עליו בורה פרי הגפן ואלא אמרנא דהוא
הדין לקידוש ואי כרבי יהושע בן לוי ס"ל הכי ה"ל למימר לא
מצרכין עליו אלא שם: ^אעליו יתכן: לקידוש: מוריס ^בבמזמ
ל"א. דפלגינן בנזיקין ומשכרינו במוזג כן נראה בעיני ואלא ידענא
המקור: הכי: ^געליו שיתכן להרבו: דלנא תשיב לשתיא חי ואלא
מוזג ובינוני שיקון מיידי דרוו על חד חלתא משי: ^דכסנה בורה
ואפלט כלל קידוש אסור לשמונו: ואי למעשה תמד לש שטריה
פלוגתא דרבנן ואחריה. וקיימא לן כרבנן דלפי' בורה פרי הגפן לא
מצרכין: אלא למעשה שטריה רע ומשום הקריבהו נא לפתחיה.
משום מילאוס ומיזה בורה פ' מצרכין עליו דהיה חמור וטעמיה חמרה
אלא שטריה קאת משה'ס דמנוח כגלי מלואו והכי חמור דאין אומר
קידוש היום אלא על היין נקי והאון שראוי לנסך מחמת נקיושו
ע"ג המנוח ולא חתך דר למעשהי באלא כלל שער יינות שאין ממסכין
עליו המנוח כגון יין. ואלא מוזג אלא הכהי יינות שיש קידוש שמאוסין
פסוליני לניסוך משום הקריבהו נא לפתחן דפסוליני נמי למשום משום
האי טעמא נופיה: לעולם למעשהי מנזלה. ודקשיא לך כסנה הוא:
בזון דעבריה מבכסנה. דמורה לשתיא לעלמירין למימר לקידוש
הזון צטען מכתס סוקה בשליה ער רביעי: הקריבהו נא. גבי
לסגסמי ויש מפרשים לקידוש ולא הכירה: חמור חזיריה. נראה
לך דאמר ליה: אל תרא יין. לשמונו: כי יתראה. משכרי יומר
לך דלמחר דמקבלני עקר נקי. שבורות ורעויות ממש דלכ"י
גפריה והבשרית סוקה אל השבר ומחירו קאת ויכולני להשתמש
שבורין לגמרי מקבל עליו י' נקי' ופסולו כחוב צבאפרי' כסבה
ואות משולתם וכן נחמה: הכי גרסין צפירוס רבינו מנחם ^אתא יתר
סופספתא (פ"ו) וכן ללמוד דצבאפריס גלהס כחובו וליפנין מינה דלון קן
חומר ערובי ערוב כלבני. טעמאיה ולכנא למימר נמי אפריסי שפריסי
באחריריו דצבעת מכירה יין הוא: ואם ידוע שיינו מחמיקין.
דלאי לא א"ל למקשה למה יתחייב באחריריו הרי היה יכול לשמונו
במזגין אחר הרוב וכל שכן השחא דפלגא לשתיא ופלגא לשתייה:
מצוס

בית שהחמיצה קשיא לי וכי לא סבור להו הך מתני' אבל כך פירש המורה דאינהו לא סבור להו כמתני'.

[illegible][illegible]

א טור סימן רע"ג סמ"ג שם: ב טור סימן רע"א סמ"ג עשין כ"ט:

בערבי פסקים (דף ק"א.) המקדש אס עטם מלא לוגמיו יא ואס לא יא וכן בבלות ופירשו מלא לוגמיו שאס יסקלנו לנדרין נראה כמלא לוגמיו ומדברי הראשונים ז"ל נראה שכל בני התורה חרצין מלא לוגמם:

[illegible][illegible]

ימי שנתכווין לקדש על היין בלילי שבת ושבת וכו'. כנר ביארחי זה כסמך:

מגדל עוז

[illegible][illegible]

משנה תורה <מהדורה חדשה> עמוד מס 127 ג (זמנים) משה בן מימון (רמב"ם) הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ומצוה לברך על היין ביום השבת קודם שיסעוד סעודה וכו'. שם (דף ק"ו.) מ"ר זכור את יום השבת וזכרה על היין בנתינתו אין לי אלא בלילה ביום מנין מ"ל זכור את יום ביום מלא מנאך חמור רב היותו בורה פני הגפן ושם קראוהו קדושה רבה והוא לכנוי כמו שזכרנו למנוח סני נסור: ואבאר לו לראים שישישום בלבוש קודם שיקריש וכו'. בהשגות א"ל נתיי ראשי אדם מסבירה אמרה וכו'. ואני אומר שצרינו למד כן ממה שקראוהו קדושה ואמרו כחמם שאמור לפעוד קודם קדושה. ומעמה אשיב על דברי הרא"ה מ"ל מ"ש ואילני אה לקדם ביום על הפה מי לא מקדם אתי אומר דלא. והטעם הוא לפי שגלילה שהוא מוכיח קדושת היום די היכר בכך ואם חצינו עליו פה יותר יקדם על הפה קודם שיעשו אהל ביום שאין הסיכר אלא כמאמרם כה"ג קודם סעודה שלא כדרכו כחול אלא כה לקדם על הפה חתה היכר ים כהן וזה מ"ל נכון. ומה שאמר אסמכתא בעלמא דעיקר קדושה בלילה הוא אף רבינו ז"ל סובר וכו"כ למעלה עיקר הקדושה בלילה אבל חממים דרכו לקדם ביום ואינו צדין שיוכל למלא כריסו ולסכול ואחר כך יברך על היין ויאכל סעודה אחרת שאם אהת ממיר לו נעטום אף אהת ממירי לאכול לו לרבי שאם לא כן נחת דבריו לששירין. ומה שכחם א"כ דאי לא קדם בלילה קאמר, זו באמת כגדלה פסוחה מסבירה רבינו והיא מבוחרת בהמירה חלה דהא ברייתא לא משמענה כיצן וכו' כדמקור ממש אמרו ביום מלא חמור רב היותה כפי"ה ואי לא קדים בלילה ודאי מוכיח הוא קדושה שנת על הסוס כדמוכח הסם בנדיה. ועוד ששם (דף ק"ה.) שאל רבינא מר"י מי שלא קדם בע"ש מהו שצרכו כל היום כולו והשיבו מלמרינו בני ר' חייא מי שלא נבדיל כמ"ש מבדיל ויהא וכו' הי"ג מי שלא קדם מקדש ויהא. ולא הוציאו שם ברייתא זו להוכיח כן. ועוד ששם הקשו על זה מנבדילינות אחרות ומרלוס והוא להס להציא זו לפיכך אלא ודאי אין דברי הרא"ה ז"ל בזה הפירוט נכונים כלל:

יא יש לו לאדם לקדש וכו'. פרק חמלה השחר (ברכות כ"ז:) אמר שמואל מתפלל אדם של שנת בע"ש ואומר קדושה על הכוס מתפלל אדם של מו"ש בשבת ואומר הנדלה על הכוס

ואינו מקדש על היין אחר שנטל דיו לסעודה. ומצוה ופולברך על היין ביום השבת קודם שיסעוד סעודה שניה. וזה הוא הנקרא קדושה רבה, מברך בורא פרי הגפן בלבד ושונה ואחר כך יבול דיו ויסעוד. ואבאר לו לראים שישעום כלום קודם ופן שיקדש. וגם קדושה זה לא יהיה אלא במקום סעודה: **יא** א"ש לו לאדם לקדש על ובהכוס ערב שבת מבקעוד יום אף על פי שלא נכנסה השבת. וכן מבדיל על הכוס מבקעוד יום אף על פי שעדין היא שבת. שמיצוה זכירה לאמרה בין בשעת כניסתו ויצאתו בין קודם לשעה זו כמעט: **יב** מי ישחיה אוכל בערב שבת וקדש עליו היום והוא בתוך הסעודה ופן פורס מפה על השולחן זומקדש וגומר סעודתו ואחר כך מברך ברכת המזון. והיה אוכל בשבת ויצא ויזהשבת והוא יבתוך סעודתו וגומר סעודתו ויבול דיו ומברך ברכת המזון על הכוס ואחר כך מבדיל עליו. ואם היה בתוך השתיה פוסק ומבדיל ואחר כך חוזר לשתייתו: **יג** היה אוכל וגמר אכילתו עם הכנסת שבת מברך ברכת המזון תחלה ואחר כך מקדש על כוס שני. ולא יברך ויקדש על כוס אחד שאין עושין שתי מצות בכוס אחד. שמיצוה קדושה ומצוה

א טור סמן רל"ג סמ"ג עשין כ"ט: ב טור סי' רע"א סמ"ג שס: ג עיין בטור שס: ד טור סי' רל"ט סמ"ג שס: ה טור סי' רע"א: ומצוה

יב מי שחיה אוכל ע"ש וכו'. מתקנה דנמ' סי' ערבי פסחים (דף ק.) דלמיר שמואל בני דין או פוסק משה ומקדש. ויכללותו כתבו וחס"כ שרי המוציא וגומר לקעודו ומברך ברכת המזון. ואינו מחויי ששם היה לר"ך המוציא לציני ברכה על מה שאכל א"ו אין כהן המוציא וכדברי רבינו שלא הוכירו וכו"כ ז"ל. וגדולה מו אמרו ביצוטלמי פרק קמח דברכות שאם כבד צדיק על היין מוכר סעודה מקדש עכשו על הטוס אלו מברך ברכת היין שהרי כבר נספר ממה: היה אוכל וכו'. שם (דף ק"ה.) לענין מיפסק אי אק חלני ואמו מעיקרה לא פסקו אבל אסמכתא לא מתחיל ומפסקו נמי לא אמרן אלא בחילתה אבל בזהים פסקו ושהיו נמי לא אמרן אלא במהלכה ושכרה אהל חיל לית לן בזה והיכר המיטל לא הוציאו רבינו לגמול שאף להתחיל לשמות מים מותר כמכר למעלה כפרק זה. ומ"ש וטועל דיו ר"ל מים אחרונים ומנואר עינים פ"ו מהלכות ברכות. ומה שכתב ומברך ברכת המזון על הכוס ואח"כ מבדיל עליו ר"ל שצמ"ו והנבדלה הם על כוס אחד לזה וכו' רבינו מן המשנה שפי' אלו בדרים (ברכות י"א:) כ"ג אומרים נר ומזון וכו'. ואמרו בגמרא לא נלקחו כ"ש וכו"ה על המזון שהוא בתחלה הוא כסוף ופירושו בלילות ציושכ ואוכל כמולא שבתו וסוף היום ומשעמ מהמס שמתוך הכל על כוס אחד. אבל בהשגות כתבו אחר אברהם בשאלו לו אלא אחרו כוס ע"כ. וכו"כ קמח המפרשים ז"ל. והכריעו לזה מה שאמרו פרק ערבי פסחים (דף ק"ב:) גבי מזון וקדושה שא"כ אסון על כוס אחד לפי שאין עושין מצות בלילות בלילות כמנואר כדמקור ויקדש על זה וישעול דקדושה ואכלתה חלה מלמא היא ויכול למכרן על כוס אחד ברכת המזון וקדושה מרי מילי ניטא, ויס מפרשים בברכת המזון הוא למפסע למה שאכל וקדושה להבא ועיול וימת ויה"ל לברכה המזון בע"ל אחד מן המפרשים ז"ל. ורבינו ז"ל סבור בברכת המזון והנבדלה הכל הוא על מה שכתב שחיוי הנבדלה חיוי בשביל המן ההוא והענין שהוא חול אלא בשביל המן שפטר שהיה שבת. ומ"מ מדברי הגאונים ז"ל נראה שאם יש לו שני כוסות שעל אחד מברך ברכת המזון ועל האחר מבדיל ועיקר: היה אוכל בשבת ויצא וכו' וגמר סעודתו. כבר הוכחנו זה בסמון:

אין

מגדל עוז

אבאר לו לראים שישישום בלום קודם שיקריש: בבת הראב"ד ז"ל נתיי ראשי כי' אי נמי דאי לא קדש בלילה קאמר עכ"ל: ואני אומר יא רעיא רבלי בי חני מילי סבילייתא לישרין מן שמיא ואי משמח דנפשיה קאמר היה כוסכ י"ל אי לטון סביר דעמו מקלמנו כמנוטו טביו אלא ודאי קבלה יהיה כדיו ותלמודא ערוך מפי רבינוטו וגם אהנון כן קלטנו מפי רבינוטו בעלי החוספות ז"ל וכו"כ רש"ס שקבל מפי רש"י ז"ל והפריז על מדוהיו שאפילו מיט לא יעושם עד שיקדם דהא סמם טעמיה קאמר ועד כאן לא אקוטק"ה סי' ערבי פסחים דלא קפדינן אמאי אלא בלדלעה אבל בקדושה אפילו אמאי קפדינן וכן הסמינו הגאונים מדאסתיקא שאף עיולי יומא מאפוקי וימת וכן הוכחנו אמי הקדושים עיקר והנבדלה טפלה לו וכבר יום עדיף ועוד דהא בזהים שמעמח דחבריה על היין בנתינתו גרסין מיד אין לו אלא בלילה ביום מנין מ"ל את יום ואיכפול לא מנה לאלמר למשאל ביום מים אמר מברך אלהים קדושה יום עדיף מדחיים ליה ומכר ליה להדיא ואי משום דלמירן עיקר קדושה בלילה הוא טיפי היינו משום דהוא כמיסח היום כדלמא הם להדיא הכינה מנהו בשעפה ואלו משום דליליא עיקר עדיף דלדרכיה כבוד יום עדיף וקדושה עיקר והנבדלה טפלה לו כדכתיב לעיל ומשעמח אהתהא ליצא כדרישא היה ליה חמרה לנבדלו בם טווח כלומר כן נקבעת ואלו טעם אפילו מים וכו"ש קודם קדושה, ואפילו לדברי המפרשים י בם טווח חומרה היא שרלה להחמייר על עמנו מ"מ ראי להחמייר וף לרביי הראב"ד ז"ל שפעמד כל אלה דיוק בקדושה הילתה ולא בקדושה היום מ"מ למה לן מר כי בעי לקדושו אריפסח ומשכח המוציא במקום ברכת היין ויאכל כהשגת הראב"ד ז"ל מי לא בעי נטילה ידים מחלה ויא אקוטק"ה דאם נטל דיו לא יקדש ואין לתקן כין מי שנטל דיו לקדם על היין למה שנטל דיו לקדם על הפה וכו"ש דלמירן דרכ וימנן דמיכנה ליה ריפסח מקדש אריפסח ודכסידיב"ס ז"ל דהא היא דיוק דמשום כיטותה דמם שכת ועל דיו כמי שמקריב לאסל מחור חלואו ומכר לישול ולכן אמרו שמתקדם על הפה ולא על היין וגם ר"מ ז"ל הודה בזה וכו"כ היה הפרק עמנו וכו' לנו נטל ענין בדרם שלא לניסם את הפה כמי שאמרו טוס מפה שלא לניסם את הפה ומקדש על היין ואש"כ שיש טעמים אחרים לו טעם נכבד ונשוי שהרי הוא קודם כפסוקו וקודם לברכה אבל האכל לילסת כיטותה ולא שחם לא שנקיין וסירה על היין שחנקי המינים ז"ל ואסמכתא אקריב ומקדשין אריפסח וכו"ש דלא אורין ויכולת מקמי קדושה דלמא חמרי נטילה ואכילה והחייבו לרשומא ואין ז"ל למי דעמנו שחוסכו וכבר יום עדיף שאין לעטום אפילו מים מלפני קדושה ויעמדו דברי ר"מ ז"ל על מניסם: וגם קדושה זה

לא יחא וכו'. פרק ערבי פסחים שמואל היה מקדש כי היה נחת מלמא לארעה וכן כמנו הגאונים ז"ל: י ב' שדחה אוכל בערב שבת ב' עד ברכת המזון. סי' ערבי פסחים (דף ק"ט:) היה אוכל בשבת ויצא וכו'. פרק ערבי פסחים: בבת הראב"ד ז"ל והוא שאין לו אלא אחר הטוס עכ"ל: ואני אומר כבר נדחה אותו חריון בשמעיון דיקה"ו וסדר משה לתלמוד לחן אלא קדושה ואכלתה חלה מלמא היא כמנור ואין כן מניסם כפילו וממלמא נמי כן ברכת המזון והנבדלה וכן כמנ ר"י אלפס ז"ל בברכת המזון והנבדלה חלה מלמא היא וגלא שמי קדושות עיניו ולכן איני יומא לקדושה וברכת המזון כמי שאמרו כפסוק סמ"ד: **יב** יא ומה היה בתוך השתיה פוסק וכו'. עד יקדם על כוס וכו'. זה הוא כמקור התלמוד כשתמקין דיקה"ו ברכת המזון וקדושה היום מרי מילי ניטא כמנור שמתקין בקדושה היום שגם ברכה זו מוכיזין של שבת כדלמא כחוספתה וקדושה מדארייתא דיע היה ואש"כ הנבדלה נמי דלרייתא מ"מ טפלה היא לקדושה היום וברכת המזון אלא כה להוכיח מקדושה היום כולס ונחת איה קדושת הנבדלה

משנה תורה <מהדורה חדשה> עמוד מס 128 ג (ומנים) משה בן מימון (רמב"ם) הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

יד אין מקדשין אלא על היין וכו'. פרק המוכר פירות כ"ב (דף י"ד). אמר רב אין אומדן קידוש יום חלל על יין הכלוי לנכך על גבי המזבח ושקלו וטרו והסם והעלו שכל מה ששכר לניסוך בדיעבד לכתחלה אומר עליו קידוש ומה שאינו שכר בדיעבד לניסוך אין מקדשין עליו ואמרו לאסוקי מלי והעלו להוליא שריתו רע או מגולה והעלו חכמי המערב שהוא דין לתערב בו דבש שאף הוא פסול לנסכים ואפילו בדיעבד ואע"פ שלא פטרוהו כיון שזכוריו בדומה די נכך, הגאונים האחרים סבורים שלא מעטו לקדוש חלל יין הסקול מתמם עמלו אבל יין שנעצר בו דבש הדבש הוא שאסרו מפני שפסלו הכחוב מעל גבי המזבח ולא נתמעט לקידוש וכן עיקר וזהו הסיקמו האחרונים. ומבואר בירושלמי שיואלם בקונדיתון ויש בו דבש ושלפלין וכן כתבו בהשגות ויין מבושל אף על פי שלא זכר בגמרא מיעוטו גבי קידוש דעת כל הגאונים ז"ל שאין מקדשין עליו ומה שכתב רבינו ולא כי רוכלם נאסבי ויטיל, יש מהן מי שכתב שאין מקדשין עליו חלל הסכל ואין כן דעת רבינו שלא הסכימו כן בה' גרסות והאחרונים הסיקמו שמקדשין עליו משום דעליו עליה ואף המעטות הכשירו וכן דעת הרמב"ן והשב"א ז"ל:

מו יין שפעמו חומין וכו'. כך העלו בהגלות פרק ערבי פסחים שסכל הסכל אחר העטם וירמיה מתהלך וטעמיה חלל חלל וירמיה חלל וטעמיה חמרה חמרה. ועיקר הדין בהסכמו פירוש: וכן שבורם שנתן עליהן בו, שם ויחלסו פרק ערבי פסחים שמיים שיש בהם טעם יין קיוולא בעלמא הוא ואין מבדילין עליו כפיה. וישרו ז"ל שיש בהן טעם יין ולא ישעור יין שאם טיול שלשה והוליא לרבעה הרי זה יין מנוב וממ"ס רבינו ומוכרח הוא שם. וכמה השב"א ז"ל דמי' לטוילת הגדרתן בגמ' ע"י קורה שהקדוש דוחקת הרינה ומוילתה הכל אצל הגדרתן כרגל אל חלל אע"פ שלא חלל כדי מדמו חמרה יין עליו:

ומנים. הלכות שבת פכ"ט

מו כלי שיהיה מלא יין וכו'. שם פסחים (דף ק"ו). מקשה דגמלא עטמו עטמו פתמי ר' יעקב בר אריז קפיד לחצינה עטמה. ובהשגות אמר אברהם דוקא מן הכוס עטמו עכ"ל. ודברים סמומים הם ונרמזות כוננו ששמה חמאמו הכלי שהוא מלא יין עם הכלי עטמו וא"כ היא כוננו כן הוא האמת וזהו דעת רבינו ולא היה צריך לחמרו ואם רצה לומר שאם חמך שטעמו ערה ממנו לטוס חמך שמבדך על הכוס הכני איתו חמך וילפין לה מדרי' יעקב ואע"פ שיש שם פירות חמך וזהו דעת רבינו ועיקר:

יו יין שריחו חומין וכו'. כבר נתבאר זה למעלה: יין מווג יין צמורין וכו'. בהמכור פירות (כ"ג ז"ל). ומבואר בהגלות פרק ערבי פסחים ושם זכר בשם הגאונים ז"ל מ"ס רבינו ואם שיהיו חמקים שיש בהן לחלוטות וכו': וכן יין חדש וכו'. שם בהמכור פירות (דף י"ד) וזמנא בהגלות בערבי פסחים:

מדינה שרוב יינה שבר וכו'. בערבי פסחים (דף ק"ו). מקשה שאין מקדשין על השכר ושם זכר שאלמינר נכדיל על השכר מפני שהיה חמר מדינה. ויש מן הגאונים שאמרו שזהו לקדוש. ויש מהם שחלקו ואמרו דכיון שנתקדשין על הפה היא קידמה לשכר אע"פ שהוא חמר מדינה אצל לענין הגדלה הוליא ואין מבדילין על הפה מבדילין על השכר אם חמר מדינה היא וכן העלה ס"ד ר' תלמן אכן גיאל ז"ל ומדברי רבינו ועיקר:

יה כשם שמקדשין וכו'. כל זלמ הגבא מנואלת מנוקמות הרינה ועקרן פ' ערבי פסחים (דף ק"ג ק"ד דף ק"ה) וכן נתבאר פ"ו דין מואלי יו"ט לשבח שאין מבדילין. וטקס קידוש יו"ט ומה שכתב כשהוא חמאם לפס שמקדש על הפה אם ילמ, דברים פשוטים הם. ודע שאין קידוש יו"ט כדי מדרי' כ"ל

מז כלי שיהיה מלא יין אפילו מחוץ כמה רביעיות אם שתה ממנו מעט הרי זה פגמו [ט]ונפסל ואין מקדשין על השאר ממנו

[א]שהוא כשוריו כוסות: יז יין שריחו ריח החומין וטעמו טעם יין מקדשין [א]עליו. וכן יין מווג. וכן יין צמקים מקדשין עליו והוא שיהיו צמקים שיש בהן לחלוטות שאם ידורך אותן יצא מהן דבשן. וכן יין

חדש מנחו מקדשין עליו. וסוחרת אדם אשכול של ענבים שרוב יינה שבר אף על פי שהוא פסול לקדוש [ז]מותר להבדיל עליו הואיל והוא חמר המדינה: יח כשם שמקדשין בלילי שבת ומבדילין במוצאי שבת כך מקדשין בלילי ימים טובים ומבדילין במוצאיהם ובמוצאי יום טוב ויחלסו שבתות ה' הן ומבדילין במוצאי ימים טובים לחולו של מועד ובמוצאי יום טוב. אבל אין מבדילים במוצאי יום טוב לשבת: יט נוסח קידוש יום טוב. ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר בחר בנו מכל עם ורוממנו מכל לשון בחר בנו ויגדלנו רצה בנו ויפארינו. ותתן לנו ה' אלהינו באהבה מועדים לשמחה חגים ומונים לששון את יום טוב מקרא קדש הוזה את יום חג המצות הוזה או חג השבועות או חג הסוכות וזמן חירותנו וזמן שנתן תורתנו או זמן שמתנתנו באהבה וזכר ליציאת מצרים כי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים ומועדיך קדשך שנתן מתן ובששון הנחלתנו ברוך אתה ה' מקדש ישראל והמונים. ואם חל להיות בשבת מזכיר שבת וחזתם כדרך שחזתם בתפלה מקדש השבת וישראל והמונים: כ בראש השנה אומר. ותתן לנו ה' אלהינו באהבה את יום טוב מקרא קדש הוזה [ו]וזכרן תרועה מקרא קדש באהבה וזכר ליציאת מצרים כי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים ודברך אמת וקיים לעד ברוך אתה ה' מלך על כל הארץ מקדש ישראל ויום הוכרן. ואם חל להיות בשבת חזתם מקדש השבת וישראל ויום הוכרן ברוך שחזתם בתפלה: כא בלילי יו"ט מקדש על היין כבשבת. ואם אין לו יין או שהיה מוחאה לפת מקדש על הפת. וכן ביו"ט מקדש

א טור סימן רע"ב סמ"ג ס"ב: ב טור ומ"ג ס"ג: ג טור סימן תל"ב:

מגיד עוז

להגלה חלל לקדוש בלבד שהוא חמור כמו שכתבנו במחלם הפרק הזה ולא כל כ"מ ז"ל להוליא מן הכלל הזה הגדלה שלל חמיה הם ויעלם חלל להוליא שאר קידושין וזכירות נענשין פסולת חסילת על סוס חמך כיון ששם כזירות על חופה ויוילא כהן סהיה חממי חולק לנכרך כולל פני הגפן סוס כפני עטמו ולבאר כזירות סוס כפני עטמו והוא אין דעתו בך הוליא וכן מדרגתן וכן סורה רבינו משלם ז"ל וכן עמא דבר וידין וכן הספיקו רבננא דגלי הוספוסות ז"ל משעמם אחרים:

יד אין מקדשין וכו'. פרק המוכר פירות (דף י"ד): לפיכך אם נתערב עד שאין מקדשין חלל חמס: בתב הראב"ד אמת הוא זה וכן פסקם בירושלמי שמקדשין פין קנייתין עכ"ל: ואני אומר זו אינה השנה אלא בפרות הן וזכר כהנן ד"י אלפס ז"ל לה' ערבי פסחים: בור וכן שבורים עד ומקדשין עליו. פרק המוכר פירות: בור כלי שהוא מלא וכו' עד שהוא כשוריו כוסות: בתב הראב"ד ז"ל ודוקא מן הסוס עמלו עכ"ל: אני אומר תבש חזית לא תקפיד באימתנים וכן שמענו בעובדי דמקדש ערבי פסחים דלפלא חלן דקפיד טפי ממכירה וירושלמי רבי מלך טעם כסא ומקמי' לה: ז' יין שריחו ריח בו' עד כעטמו, פ' המוכר פירות ופרק במהל דע"ז: ז' בור מדינה שרוב יינה שבר בו' עד במחלם הפסח. פרק ערבי פסחים:

סדר

אריפאח עכ"ל בפ"ג שאכלו וכן פסקו כל הגאונים רב עטום ורבי רב צמח ורבי רב צדוק ורבי נסים וכל הקדמונים וכן ראב"ה וכן פסק מר"ם ודלא כראב"ן שפסק אשכנזי חובא דהיה חמר מדינה עכ"ל: [ד] באמינאי ורבי אשי דהוא בחרא והוא כרב דאמר כשם שאין מקדשין עליו כך אין מבדילין עליו וכן כתב בסמ"ח וכן בחז"ל ויהי תנאונים כולם ותבא ראב"ה פירוש חמר מדינה כיון תבא תנאונים אחרת אבל נמצא יין באותה תנאונים אלא שהוא בזוקר אין לקדש אריפאח ולא להבדיל אשכנזי פירש רש"ם ז"ל אבל מים לא מוקיין. וכן מדינה דאין מבדילין על היום אפילו חובא וליכא יין ולא שבר עכ"ל. ועין לעיל בתנ"ל בהלכות פ"ו ע"כ: יח [א] אבל אין מקדשין בו על הטוס דילמא אין למיסוך כדאיתא בפ' בבל מיעבין וכוה"פ בת"ל צום תעשוהו וכן תעשהו באב שהל להיות במי"ש אע"פ דליתיה בכל שחא מי"ש כיון דאחי' בקביעה ענינים לטוף שלש שנים או לטוף ארבע שנים שייך בה דילמא אחי' למיסוך ואין להבדיל על הטוס עד מוצאי השעה באב אבל אומר בורא מאורי חאש כלא כוס ובמוצאי השעה באב מבדיל על הטוס דאמר כי שלא הבדיל במוצאי וכו' לעיל בהלכות ד' אבל חזת וברית מילה שאידע כיום צום פסק דר"ם בשם רש"ם שיש לצרף על הטוס ולמתיבה לטוקא ואין לחוש דילמא אחי' למיסוך שאינו גמי' שנה בשנה ולא לשתיים ושלש וארבע שנים: כ [א] כך אומר כשהל ראש השנה להיות בשבת אבל כשהל להיות ביום אומר יום תרועה וכן תנא במסכת סוטים פ"ט:

משנה תורה <מהדורה חדשה> עמוד מס 129 ג (ומנים) משה בן מימון (רמב"ם) הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

רעא דיני קידוש שעל היין וכו' ל' סעיפים

פכ"ט
נגמ'
פסחים
ק"ו
ג' (שמות כ)
כ"ט ט"ז
כ"י י"א
ג' כ"ה
ט"ז
ד' חמ"ח
דק"ו

א' א"מ"ע מן התורה לקדש את יום השבת בדברים שנא' "זכור את יום השבת לקדשו כלומר זכירתו וזכירת שבת וקידוש וצריך לזכרו בכניסתו וביציאתו בכניסתו בקידוש היום וביציאתו בהבדלה כו"א שהבדלה אינה אלא מד"ס ומן התורה א"צ לזכרה אלא בכניסתו בלבד ויתב' בס' רצ"ו :

ב' ג' ותקנו חכמים שתהא זכירה זו על כוס של יין ד' בין בכניסתו בין ביציאתו ומצוה

ה' ומצוה מן המובחר לקדש סמך לתחלת כניסתו בכל מה שאפשרו ואף ס' מור
אם יצא מבהכ"ג מב"י יש לו לקדש מיד דכיון שהוסף מחול על הקדש ה"ו ונסמן ס'
אצלו כניסת השבת יש לו לקדש מיד סמך לכניסתו ואחר הקידוש צריך לאכול ס'
ג' כ' מיד כדי שיהיה הקידוש במקום סעודה וואם אינו תאב לאכול מיד יכול ופ"א
להסתין מלקדש תוך הלילה כמה שירצה. כדי שיאכל לתיאבון ויכול לסמך על סק"א
מה שכבר זכרו בתחלת כניסתו בתפלת ערבית שכבר יצא בזה מן התורה
שהרי מן התורה א"צ אלא זכירה בדברים בלבד בלא יין והרי זכור בתפלה :

ג' ח' יש נזהרים שלא לקדש בשעה ראשונה של הלילה (דהיינו שעה שביעית ח' חיקוי
אחר חצות היום ע"י תכ"ח) אלא או קודם הלילה או לאחר שעה תוך הלילה סבת
לפי שבשעה הראשונה הוא מול מאדים וממ"ל מושל עליה וכבר נת' שלכתחלה
יש לו לקדש מיד בבואו מבהכ"ג מב"י :

ד' ט' הקידוש ביר"ט הוא מד"ס יואעפ"כ יש לו כל דיני קידוש של שבת לכל ס' פ"ט
דבר אלא שאם אין לו אלא כוס אחד (א) כ' וחל יו"ט בע"ש הרי קידוש של פכ"ט
שבת קודם לשל יו"ט כיון שעיקר הקידוש בשבת הוא מן התורה אע"פ שעל הכוס ימ"א
הוא מד"ס : סק"א

ה' ונשים חייבות בקידוש היום בשבת מן התורה וביו"ט מד"ס ואע"פ שכל כ' עק"א
מ"ע שהז"ג נשים פטורות ממנה בקידוש היום חייבות שנאמר "זכור את יום וגו'" (שמות כ) ונאמר
ונאמר "שמור את יום וגו'" כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה מ' והואיל והנשים (דנשים)
מוזהרות בשמירתו להשמר בו מעשיית מלאכה שהוא מצות לא תעשה כל ל' רב אדא
מלאכה וגו' וכל מצות ל"ת אף שהז"ג נשים מזהרות בה הרי הן מזהרות ג"כ מ' אהבס
בזכירתו דהיינו קידוש היום : פרכות כ' ב'
פ' רבא ט'

ו' ז' וכיון שהנשים חייבות בקידוש היום מן התורה כמו האנשים יכולות להוציא כ' כל ט'
את האנשים ידי חובתם אלא שלכתחלה אין להורות כן לשואל הלכה למעשה
(שלא יבאו לזלזל במצות) :

ז' וקמן אפי' הוא כו"ג שנה ס' אם אינו ידוע שהביא ב' שערות אינו מוציא את ס' פ"א
האשה כיון שהיא מחוייבת מן התורה בודאי והוא אינו מחייב אלא מספק כי סק"ב
שלא לא הביא ב' שערות עדיין והוא פטור מכל המצות מן התורה לכן תקדש
האשה בעצמה ואם אינה יודעת תאמר עם הקמן מלה במלה ואפי' אם שנמעת
הקידוש מגדול מ"ס אם אינה מבינה לשון הקדוש תאמר עמו מלה במלה כמ"ש
בס' קצ"ג :

ח' מי שאין ידו משנת לקנות יין לקידוש שבלי לילה ולהכין צרכי סעודה לכבוד ח'
הלילה ולכבוד היום ויין לקידוש שבוים ע' הרי קידוש הלילה קודם לכל לפי שהוא פ' כ"ה
מן התורה אע"פ שיכול לקדש על הפת וגם על היין אינו אלא מד"ס מ"ס בין פסחים
שעיקר קידוש זה הוא מן התורה גם היין שלו קודם לכל פ' חוץ מן הפת שאם פ' מ"א
אין לו פת (ב) לחם ל' משנה היא קדמת ליין של קידוש הלילה ויקדש על הפת פ' ק"א
לפי שהפת הוא עיקר מצות סעודת השבת שא"א לקיים כלל בלא פת כמ"ש
בס' רע"ד ואם יש לו פת ויין לקידוש הלילה וצריך (לקנות יין לקידוש שבוים)
ולהכין צרכי סעודה לכבוד לילה ולכבוד יום הרי צרכי סעודה שלכבוד היום
קודמין

קונטרס אחרון

(א) וחל יו"ט כו' . זה פשוט דלס' חל כמ"ס בלא"ה שנה קודם כמ"ס. נמשכה הדעה לענין
החגוג בניה האמורים שאין מעבירין על המנחם ואף להתלקים שם סייג דוקא היכא
דמקדש מפי אכל לא היכא דכי חלדי ניהו עיין שו"ת ח"פ סי' ק"ו :

(ב) לחם משנה' אף שבמ"א סי' רג"ד סקכ"ג מבוחר דלית מונה כ"כ מ"מ כלן יש להורות כהפ"ז הו"ל
ואפשר לקדש על הסם ואפשר דלף המ"א מודה בזה דעכ"פ לחם משנה יש לו אסמכתא
פדלו"תא ממש"כ בין שלא מוכר במורה דהא מה"ס חמ"ד ע"ה וע"ה לפרש"י ותוס' בשבת ד'
ל"ד ע"י רס"א :

קדמין ל (לקידוש היום) ק ולצרכי סעודה שלכבוד הליל שכבוד יום קודם לכבוד לילה וכן מי שיש לו מעט מיני מגדים יניחם עד היום ולא יאכלם כלילה שכבוד היום קודם (וכן קידוש שביום קודם לצרכי סעודה שלכבוד הלילה):

ר אסרו חכמים למעום כלום אפי"ס מים משהגיע זמן הקידוש עד שיקדש דהיינו משהגיע ביה"ש שנתקדש היום מ ספק או אפי"ס מבע"י אם התפלל ערבית מבע"י ואע"פ שכל מצות הקבוע להם זמן לא אסרו אלא לקבוע סעודה משהגיע זמנן משום גזירה שמא ימשך בסעודה ויעבור הזמן אבל טעיסה בעלמא מותר שאין לחוש בה שמא ימשך ויעבור הזמן מ"מ בקידוש וכן בהבדלה החמירו יותר לפי שעיקר מצותן הוא בתחלת זמנם דהיינו סמוך לכניסת השבת וסמוך ליציאתו נ ואפי"ס אם התחיל לאכול ולשתות מבע"י צריך להפסיק (ג) נ כשיגיע ביה"ש ואע"פ שבשאר כל המצות אפי"ס של תורה אם התחיל בהיתר דהיינו קודם שהגיע המצוה א"צ להפסיק ומטעם זה ג"כ א"צ להפסיק לק"ש ולתפלה כשיגיע זמנו ד מ"מ בקידוש היום לא התירו לו לגמור סעודתו ולקדש אח"כ לפי שעיקר הקידוש נתקן במקום סעודה של שבת וקודם לה ולא לאחריה שנאמר וקראת לשבת עונג ה ודרשו חכמים במקום עונג דהיינו במקום שיתענג שם בסעודת שבת שם תהא קריאת הקידוש מלפניה ו ומ"מ אין לו להפסיק סעודתו לגמרי ולברך בהמ"ז מטעם שיתבאר אלא יקדש מיד ויגמור סעודתו כדי שיהא הקידוש במקום סעודה שלאחריו :

י וצריך לפרוס מפה על השלחן לכפות הפת קודם שיקדש ואח"כ יסירנה ח כו' שתתראה הפת כאלו הובאה עתה על השלחן לכבוד שבת שהזכיר בקידוש : יא מ וא"צ לברך בפה"ג על כוס של קידוש זה אם כבר בירך על היין בסעודה זו שגם יין זה של קידוש נפטר באותו ברכה וגם על היין ששותה בתוך המזון שלאחר

קטנים אחרון

(ג) כשיגיע ביה"ש כו' . כ"מ בהדיא בזרייתא (דק"ב ספ"א) לסי נוסחאט וכמ"ס הר"ן וכ"ס דעת הר"ף והר"ן והרמב"ן במלחמות ע"ש ש"כ בשם ר"ח והגאונים שכל דבריהם דברי קבלה ואף הרא"ש לא חלק אלא על מה שהוסף העימור דבדאי חשכה אף בהבדלה יפסיק דהא אינו מוכר כלל בגמרא אף לפי גירסת הר"ף ופירושו ולכן לא כ"כ על הר"ף וחדש דהא לפי"ס הכ"מ לדעת הרמב"ם דמסרס הסוגיא בספק חשיכה כפי' הר"ף ור"ן ואפי"ס לא הצריך להפסיק בהבדלה כשי"א השבחה דהיינו דלא חשכה עיין ס' כ"ס מה' שבת אלא ודאי דהא אינו מוכרח לגירסת הר"ף ומסתמא הרמב"ם בשיטת הר"ף קאי וגם המ"מ לא הזכיר מחלוקת זו שביניהם וגם הסוד אין דרכו לעולם להסמיך לגמרי דעת הר"ף אלא שהסמ"ג הוא דס"ל הכי בדעת הר"ף אבל אין זה מוכרח וא"כ אפשר דאף הרא"ש ס"ל בהר"ף לענין ביה"ש של קידוש או בהבדלה לענין החמלה כמ"ס הב"ח ומ"א ומ"ס היכי אשכחן כו' היינו דלא אשכחן אבל אינו מוכרח להס"ך ומ"ס בשם הרא"ה היינו לאפוקי מחמלה השקיעה ע"ש ברז"ה מנאר כן בהדיא אבל ביה"ש אפשר לו להיות בכלל חשכה כיון שהוא ספק ונתקדש היום משפן ולק סהס הסוד משמחך והא דלא פירש כן בהדיא משום דאיש מפורש בגמ' בהדיא כמ"ס הרא"ש דהיכא אשכחן כו' (ומ"ס הרא"ש בס"י י"ג מיירי מבע"י ר"ל קודם מנחה כמ"ס החוס' פ' הגמ"ר) ואף אח"ל כמ"ס הפ"ז סי' רנ"ב דלהרא"ש והסוד בספק חשכה שרי בהבדלה משום דכיון דלדידו ז"ל מפורש בגמרא מ"ל לאסור בביה"ש שהוא קודם זמנה שהרי א"א לו להבדיל בין קדש לחול לגמרי בביה"ש שהוא ספק אבל בקידוש אדרבה ז"ל עיקר זמנה שהוא החמלה השבחה כדליתא בהדיא ברפ"ק לצרכיה שזהו נקצ"ל קידוש היום (ומה"ס כל מוקצה דלחקנאי בביה"ש אחקנאי לכולה יומא וכן בפ"ח וע"ה הכל חלוי בביה"ש מפני שהוא החמלה השבחה) והרמב"ם וס"ס שכתבו סהס וקדש עליהם היום מסתמא נחזונו ג"כ ללשון הגמרא שממנה העמיקו דבריהם ואיך שיהיה כיון שדברי ר"ח והר"ף והגאונים ורמב"ן ור"ן וסמ"ג מפורשים לאסור בביה"ש לענין החמלה בהבדלה ובקידוש אף להפסיק וכ"ד מהר"ק כמ"ס הב"י סי' רנ"ב והצ"ח ומ"א שם וס"ל הכי אף להרא"ש והסוד. בדלתי שאין לסמוך על הכ"מ וס"ל להקל עדס אלא שלענין החמלה בהבדלה כיון שכבר נהגו להקל והמ"ז לימד עליהם זכות מדעת הרא"ש וסוד וכ"ה דעת הרמב"ן לפ"ד הכ"מ אין למחות בידם כיון שיש להם על מי שיסמכו אבל בקידוש אין להקל כיון שלא נהגו וגם יש חילוק גדול ביניהם כמ"ס :

ס' ס"ו
ות"א
סק"ג
ק גריחא
דלעיל
ר רב
סמטנא
ק"ס
ומשמעות
כל
סמטנא
דק"ו כ'
ס' מ"ח
סכ"ס ה'
רש"א
ס' פ"א
ס' כ"ח
פ"א סק"ה
(ישעיה
כ"ח)
ג טו"ט
גמ' ד"ק
סס
ג עק"א
ד ר"י
מ"א סק"י
ס' ר' אה"א
כס"ף
ו רב
יחזק
ד"ק שם
ז שם
ח שאלות
ס ירושל'
רא"ש
אחרון
1234567

שלחן ערוך הרב עמוד מס 120 ב (או"ח ב) שניאור זלמן בן ברוך מלאדי הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

הלכות שבת רעא

רנ

שלאחר הקידוש א"צ לברך מטעם זה י וכן אם מקדש על הפת א"צ לברך עליה י
המוציא אלא יתחיל מברכת הקידוש אבל אם מקדש על הכוס כ צריך לברך המוציא כ רי"ח
על פת שיאכל אחר הקידוש הואיל ובשעת אמירת ל הקידוש א"א לו למעטם ל מה"ש
כלום שא"א לו לאכול ולדבר כאחד ואינו דומה להתפלל באמצע סעודתו שאין ס"ב כ"ט
תפלתו חשובה הפסק להטעינו לחזור ולברך המוציא על פת שיאכל אח"כ לפי ס"ד
שעדיין לא נגמרה סעודתו כיון שלא היה אסור באכילה בשעה שהתפלל ואם ס"ט
היה רוצה ה' אוכל בשעה שהתפלל והיה מתפלל אח"כ ואפי' אם לא ה' שנות
ביום לגמור סעודתו ולהתפלל אח"כ שחייב הוא להפסיק סעודתו ולהתפלל ואסור
לו לאכול עוד מ"מ לא נאסר עליו אלא אכילת קבע שמא ימשוך בה ויעבור זמן
התפלה אבל מעימה בעלמא היתה מותרת לו בשעה שהתפלל ולפיכך אין תפלתו
חשובה הפסק בסעודה (ועוד שלא נאסרה עליו אכילת אלא מפני שהגיע זמן
ותפלה ואח"כ חזר לקביעותו הראשונה אבל כאן נאסרה עליו האכילה כדי
שיהא הקידוש לפני האכילה ולא לאחריה כמו שנתבאר א"כ הרי הקידוש מחלק
שתי האכילות שכשאוכל אח"כ היא נחשבת סעודה אחרת) מיד שהגיע זמן
הקידוש נאסר עליו אפי' מעימה בעלמא ונעשה כאלו נגמרה כבר סעודתו
לכך חשובה אמירת הקידוש הפסק כיון שבשעת אמירתו לא היה יכול לאכול
כלום והוא אמרו אחר גמר סעודתו אבל היין של קידוש אע"פ ששותהו אחר
קידוש א"צ לברך עליו מ כיון שזמן ברכתו הוא קודם אמירת הקידוש ואז עדיין פ ל"י
אין שם אמירה מפסקת ואף להאומרים שתקנת חכמים הוא בקידוש וכל דבר
המקנה כוס שיברכו עליו ברכת היין תחלה כמ"ש בס"י ק"צ סעולת ברכה הראשונה
לקידוש כמו שמועלת לברכת הנהנין שא"צ לחזור ולברך הואיל ובשעה שהיא
חשובה גמר וסילוק סעודה מפני איסור הטעימה קודם קידוש לא היתה עדיין
אמירה המפסקת ולא נסתלקה עדיין ברכה הראשונה ובשעת אמירת הקידוש
הרי דעתו על הכוס שבדיו לשתותו מיד ואמירת הקידוש היא לצורך השתיה
ואינה חשובה הפסק לזה כמו שאינה חשובה הפסק לכל מקדש על הכוס משא"כ
בפת שאוכל לאחר שקידש על הכוס שבשעת אמירת הקידוש הוא כקודם
אמירתו שהיתה שעת גמר וסילוק סעודה נ"ח ע"ז ואומרים שמה שנאסר עליו
האכילה משהגיע זמן הקידוש אין זה נחשב גמר הסעודה כיון שברעתו לאכול כ"ט
אח"כ וגם עכשיו היה אוכל מדעתו אלא שחייב הקידוש ס מונע אותו וכשיסור
המונע דהיינו אחר שיקדש יחזור לאכילתו לפיכך אין אמירת הקידוש מפסקת
כמו שאין התפלה מפסקת וא"צ לחזור ולברך המוציא פ וספק ברכות לחקל פ וס"מ
כל בעל גפשי יש לו לזהר לכתחלה שלא לבא לידי כך ויפסיק סעודתו ויברך
בהם"ז קודם שיגיע זמן קידוש היום : 1234567

יב) וכו' כשלא אמר עדיין תנו לנו הכוס ונברך בהם"ז אבל אם אמר בן כבר בין
שומר בן קודם זמן הקידוש בין אחר שהגיע זמן צריך הוא לברך בורא פרי
הגפן על כוס של קידוש שתרי הסיח דעתו משתיה מחמת ברכת המזון אבל אם
מקדש על הפת א"צ לברך עליה המוציא וכן אפי' אם קידש על הכוס א"צ לברך
המוציא על הפת שאוכל אחר הקידוש לפי שאמירת תנו לנו ונברך אינה חשובה
היסח הדעת לענין אכילה אלא לענין שתיה בלבד כמ"ש בס"י קע"ט אבל אם
נטל כבר ידיו במים אחרונים צריך לברך המוציא אפי' על הפת שמקדש עליה
וכ"ש שאם קידש על הכוס שצריך לברך המוציא על הפת שאוכל אח"כ שגמילת
מים אחרונים חשובה היסח הדעת גם לענין אכילה כמ"ש ואף שלכתחלה מוב
שלא לאכול ולשתות כלל אחר גמילת מים אחרונים אע"פ שמברך על אכילתו
ושתיתו ואח"כ קודם בהם"ז יחזור ויטול מים אחרונים כמ"ש ש"ק פ"ט כאן יותר
טוב שיקדש מיד ויאכל מעט אחריו כדי שיהא הקידוש במקום סעודה שבת
שלאחריו ממה שיברך בהם"ז מיד ויקדש אח"כ מפני שאם יעשה כן יכנס במחלוקת

שלחן ערוך הרב עמוד מס 121 ב (או"ח ב) שניאור זלמן בן ברוך מלאדי הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ר' רא"ש רבות ר' שי"א שיבך בפה"ג על כוס בהמ"ז ויטעמנו וולא יברך שוב בפה"ג על כוס של קידוש שכבר נפטר בברכה זו ור"א שלא יטעמו כלום מכוס של בהמ"ז שהרי לא קידש עדיין ולפיכך לא יברך עליו בפה"ג אלא יניחנו עד לאחר שיטעמו מכוס של קידוש ואז יטעמו ג"כ ממנו אם אפשר לו לצאת ידי שניהם שיקדש אותו על אותו כוס עצמו שבירך עליו בהמ"ז לפי ד' שבהמ"ז היא קדושה בפ"ע והקידוש הוא מצוה בפ"ע ואין ג' אומרים ב' קדושות על כוס א' ד' שאין עושין מצות חבילות חבילות ואף אם הוא מיסב יחיד ומבדק בהמ"ז בלא כוס מ"מ אם יקדש מיד אחד בהמ"ז יש אומרים שאינו יוצא י"ח אא"כ יחזור ויאכל מיד שיהא הקידוש במקום סעודת שבת שלאחריו וא"כ מה שבירך בהמ"ז היא (ד) ה ברכה שא"צ שהרי היה יכול ליפטר בבהמ"ז שבירך אחר אכילה השניה וואף שי"א שא"צ לחזור ולאכול לפי שבדיעבד יוכל לסמוך על סעודה שאכל כבר שכשיקדש אחריה מיד ה"ז קידוש במקום סעודה אע"פ שהיא סעודת החול מ"מ כדי לחוש לסברא הראשונה צריך לזהר שלא לבא ידי כך אלא אע"פ שנטל מים אחרונים יפרוס מפה ויקדש ויחזור ויאכל מעט כדי שיהא הקידוש במקום סעודת שבת שלאחריו ואח"כ יחזור ויטול מים אחרונים ויברך בהמ"ז וכו' ש אם לא נטל ידי עדיין שצריך לעשות כן אע"פ שכבר גמר סעודתו מבע"י אלא שלא הספיק לברך בהמ"ז עד שהגיע זמן הקידוש :

יג ואם עבר והתחיל לברך אחר שהגיע זמן הקידוש אפי' התחיל לברך משחשכת ח לא יזכיר של שבת בבהמ"ז דכיון שמבדק על הסעודה שנמר בחול מבע"י הא"ך יזכיר בה של שבת ט אבל אם משך סעודתו עד תוך הלילה אע"פ שאינו רשאי צריך להזכיר של שבת בבהמ"ז אע"פ שעדיין לא קידש שכבר חלה עליו קדושת שבת מאל"י (ואצ"ל שאם פירס מפה וקידש וגמר סעודתו שצריך להזכיר של שבת בבהמ"ז אפילו אם החמיר ופירס מפה וקידש מבע"י קודם שהגיע זמן הקידוש וגם מברך בהמ"ז מבע"י דכיון שקידש חלה עליו קדושת שבת) :

יד י שנים שהיו (ה) שותין אחר גמר הסעודה כ מבע"י ואמרו בא ונקדש קידוש היום אע"פ שלא הגיע עדיין זמן הקידוש נאסר עליהם לשתות עד שיקדשו ואם רוצים לחזור ולשתות אע"פ שאינם רשאים צריכים הם לחזור ולברך בפה"ג שבין שאמרו לקדש הסיחו דעתם משתיה עד שיקדשו ל אבל אם מקדשים מיד א"צ לברך על כוס של קידוש כמו שנת' למעלה שהרי באמירה זו לא הסיחו דעתם מכוס של קידוש :

אע"פ

קונטרס אחרון

(ד) ברכה שא"צ כו' זהו כוונת הש"ע שסינה לשון הפסד וכחז חזק ומבדק דמשמע שיש חיסור בדבר זהו ג"כ כוונת רמ"א שכתב מפלגותיו כו' (כ"ה הגי' בע"ש) והיינו הפלגות דמשום פלגותא א' א"צ להגיד כן כשהוא מיסב יחיד בלא זימון לפי מנהגו שאין מברכין על הכוס ביחיד והפסד שכתב א"צ פיקד דינא לשמועין וי"מ אם חזק וכו' לקדש ולחלל מיד בלא לאחר זמן דלז א"ן חיסור משום ברכה שאינה צריכה עין ס' רז"א :

(ה) שותין מבע"י כו' : לפי"ש הכ"מ דהרמב"ם מפרש הסוגיא דשבת קובעת ע"י אמירה ע"כ ז"ל דה"ק בשם שהשבת קובעת למעשה שאם אמר פירות אלו לשבת חל עליהם שם שבת מיד ואסור לאכול מהם ערלי מיד כמו בשבת עומה כדחזק פ"ד דמעשרות מ"ב ובפ"ד דעדיות מ"מ לפי פ' הרמב"ם כ' היא קובעת לקידוש שאם אמר בלו ונקדש קידוש של שבת חל עליו שבת מיד ואסור למעשה כלום קודם קידוש כמו בשבת עומה וא"כ אפילו מבע"י מי כמ"ס סמ"א דומיא דמעשר דמיידי דלז אפילו מבע"י ועוד דביה"ש א"ל לו לייחד פירות פנלים לשבת שהרי א"ל נעשן בביה"ש ואף אם מייחדן אין בדבריו כלום ולא חל עליהם שם שבת כיון שאין ראויין כלל לשבת דה"ק ועיין ברמב"ם פ"ט דהכללה א"צ לחזור ולברך כו' ולפ"ז דמיידי בלמירה קודם זמנה ע"כ ר"ל דכ"ש שמוחל לשבת וכו' כפ"ז ומ"ל ס' רז"פ לפי"ש דהרמב"ם מיידי דמסובין לאכילה ואפי' בשיגיע זמנה א"צ לסמוך וכ"כ במגדל פח ע"ש ומדבריהם למדנו דגבי קידוש אף שמסובין לאכילה השבת קובעת קודם זמנה בלמירה בעלמא ופשוט הוא בסוגיא לפי"ש סכ"מ (וכ"כ בפנים לפשוט כלום) :

שלחן ערוך הרב עמוד מס 122 ב (או"ח ב) שניאור זלמן בן ברוך מלאדי הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

הלכות שבת רעא רנא

מן אע"פ שאסור למעום קודם קידוש אם שכח או עבר מ ומעם אפי' אכל מ ס'ז סק'ז סעודה גמורה צריך לקדש נ מיד שנזכר ואסור לו למעום כלום משנזכר עד שיקדש ולא יברך בפה"ג על כוס של קידוש אם בירך כבר על יין וכן אם מקדש על הפת א"צ לברך המוציא אם בירך כבר ס ואף אם מקדש על הכוס א"צ לברך המוציא על הפת שאוכל אח"כ כמ"ש למעלה (ואם נזכר אחר שגמר סעודתו א"צ לאכול עוד אחר הקידוש כדי שיהא הקידוש במקום סעודת שבת שלאחריו ע דכיון שאכל הסעודה משחשכה אחר שנכנס הישבת הרי היא נקראת סעודת שבת וכשמקדש אחריה הרי קידש במקום סעודת שבת) ואם פ נזכר אחר שבירך המוציא קודם שטעם פרוסת המוציא לא יקדש על היין ויצטרך למעום מהפת קודם קידוש כדי שלא תהא ברכת המוציא לבטלה אלא יקדש על הפת נ ואף אם אין לפניו לחם משנה וצריך להמתין עד שיביאו לפניו אין זה הפסק ואף אם יצטרך לדבר ולומר להם שיביאו לו אין זה הפסק כלל כיון שהוא לצורך הסעודה וכמ"ש בסימן קס"ז:

מן אע"פ שמצוה מן המובחר לקדש סמוך לכניסת השבת מ"מ נמשך עיקר מצותו כל הלילה ואם שכח או עבר ולא קידש בלילה ק יש לו תשלומין למחר כל היום ויאמר כל הקידוש של לילה נ מלבד פרשת ויכולו שאינו ענין לאמרה ביום לפי שבליילה היתה גמר מלאכתו של הקב"ה:

יז אע"פ שהשלחן צריך להיות ס ערוך וססודר מבע"י כמ"ש בסימן רמ"ב ס מ"מ אין מביאים אותו למקום הסעודה עד אחר הקידוש א כדי שיהא ניכר שבא לכבוד שבת נ ואם הביאו קודם קידוש צריך לפרוס עליו מפה לכסותו כאילו אינו כאן עד אחר קידוש נ כדי שיתראה כאלו הובא עתה לכבוד שבת ד בד"א בימיהם שהיו להם שחנות קמנים כל אחד שלחנו לפניו ולא היה להם טורח להפסיק ולהביאם אחר קידוש אבל עכשיו ששלחות שלנו גדולים וטורח להביאו אחר הקידוש ולהפסיק בין קידוש לסעודה נוהגין להביאו לכתחלה קודם קידוש ולפרוס מפה לכסות הפת עד אחר הקידוש בין שמקדש על היין בין שמקדש על הפת ס וצריך שתהא גם מפה תחת הפת על השלחן כדי שתהא הפת בין שתי מפות זכר למן שהיה עליו טל מלמעלה וטל מלמטה: יח ו כוס של קידוש בין של לילה בין של יום ובין שד הבדלה מעון כל הדברים שטעון כוס של בהמ"ז שיהיה שלם ושישטפנו מבחוץ וידיחנו מבפנים ויהיה מלא יין על כל גדותיו ולא יהיה היין פגום ויקבלנו בשתי ידיו ויאחזנו בימינו לבדו ויגביהנו מעל השלחן טפח ויתן עיניו בו שלא יסח דעתו ממנו כמו שנתבאר בסימן קפ"ג:

יט אע"פ שאמר ויכולו בבהכ"נ ז צריך לחזור ולאמרו על הכוס קודם קידוש מ כדי להוציא בניו ובני ביתו הקמנים שלא אמרוהו עדיין ואח"כ יברך בפה"ג וברכת קידוש פ ואם שכח לאמרו קודם קידוש אומרו בתוך הסעודה על הכוס וטוב לעמוד בשעת אמירת ויכולו מטעם שנתבאר בסימן רס"ח אבל בשעת ברכת הקידוש יותר טוב י לישב (מטעם שנתבאר בס' רצ"ז) אבל במדינות אלו נתפשט נ המנהג לישב אף בשעת אמירת פ' ויכולו כי מאחר שאמרוה כבר בבהכ"נ מעימד אין מקפידין כ"כ לעמוד בשעה שאומרה להוציא בניו ובני ביתו ל ומ"מ עומדים קצת כשמתחילין י"ום ה"ששי ויכולו ה"שמים שנרמזו השם בר"ת וכשמתחילין טוב ליהן עיניו בנרות כי ב' פעמים נר עולה ת"ק והיא רפואה לפסיעה גסה שנוטלת א' מת"ק ממאור עיניו של אדם אבל בשעת ברכת הקידוש צריך ליהן עיניו בכוס כמו שנתבאר למעלה:

כ מ מי שאין לו יין לקידוש של לילה ושל יום אלא כוס א' ואם יחלקנו לב' כוסות לא יהיו מלאים (או אפי' אם כוס זה אינו מלא אלא שאם יחלקנו לב' כוסות לא יהיה רביעית יין בכד א') יניחנו כולו בכוס א' ויקדש עליו בלילה וכדי שלא יהיה כולו פגום כשיטעם בו עכשיו מכולו ישפוך ממנו מעט לכלי אחר קודם שיטעמנו ויהא

שלחן ערוך הרב עמוד מס 123 ב (או"ח ב) שניאור זלמן בן ברוך מלאדי הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

וזהא נזהר שיהא נשאר בכוס זה רביעית כדי שיטעום מרביעית ו שאין כוס של ברכה פחות מרביעית ואח"כ יחזור לתוכו מה שבכלי האחר ובוה הוא מתוקן מפנימיתו כמ"ש בס' קפ"ב (ואם כוס זה אינו מלא גם עכשיו אלא שאם יחלקנו לב' כוסות לא יהיה רביעית שלמה בכל א' ישפוך ממנו מעט קודם קידוש ואחר שיטעמו יחזירו לתוכו ולא ישפוך ממנו אחר הקידוש קודם הטעימה (מפני שהוא בזיון הברכה (עס' רל"ו) כמ"ש בס' ר"ו) וגם שלא להפסיק בין ברכה למעימה בחנם כיון שלא יהיה הכוס מלא אף אם לא ישפוך ממנו כלום קודם הקידוש) ו ואם אין לו אלא רביעית יין בצמצום יין שאינו מזוג או אפי' יותר משהו אלא שאין לו כשני רוב רביעית מרווחים וכשהוא שותה בלילה נחסר לו למחר הרבה ימזוגו למחר במים עד שיעמוד על רביעית והוא שיהא ראוי לשתיה במזיגה זו בענין שיהא ראוי לברך עליו בפה"ג כמ"ש בס' ר"ד :

כא ע ובז' כשיש לו כוס אחר להבדלה שאל"כ מוטב שיניחנו להבדלה ויקדש על הפת ממה שיקדש עליו ולא יהיה לו על מה להבדיל שאין מבדילים על הפת וס"מ אם יש לו שכר להבדיל עליו במקום שהשכר הוא חמר מדינה לא יניחנו להבדלה ואפי' קידוש של יום קודם להבדלה כשאפשר להבדיל על השכר שהוא חמר מדינה לפי שבקידוש אפי' של יום י"א שאין מקדשים על השכר אע"פ שהוא חמר מדינה כמ"ש בס' ער"ב ובהבדלה הכל מודים שמבדילים עליו בד"א ביחיד בביתו אבל (ו) ל' בבהכ"נ הבדלה קודמת לקידוש לפי שבקידוש שבבהכ"נ אינו מוציא שום אדם ו"הוגם יש חולקין ומערערים על קידוש זה כמ"ש בס' רס"ט אבל הבדלה היא מצוה לד"ה להוציא מי שאין לו יין כמ"ש בס' רצ"ד : **כב** ק שלשה מנוחלי העוה"ב ואחד מהם המשייר יין מקידוש להבדלה ו דהיינו שיש לו מעט יין ומונע שתייתו בשביל הבדלה וי"א דהיינו שמקדש בליל' על כוס גדול שישתייר באותו כוס לקידוש של יום ולהבדל' ויתקן אותו מפנימיתו כמ"ש למעלה ובתוך הסעודה שומה יין אחר וטוב לנהוג כן :

כג ת אחר שקדש על הכוס יטול ידיו לסעודה ויברך ענט"י ו ואם שכח ונטל ידיו קודם קידוש לא יקדש על היין אלא על הפת לפי שבנטילה זו גילה דעתו שהפת חביבה לו מיין וצריך לקדש על החביב כ' ויש חולקין ע"ז ואומרים שאפי' לבתחלה יכול ליטול ידיו קודם הקידוש ואין הקידוש מפסיק בין נט"י לסעודה כיון שהוא לצורך הסעודה והעיקר כסברא הראשונה וכן המנהג פשוט במדינות אלו לבד מליל פסח כמ"ש בס' תע"ג ג ומ"מ מי שרוצה להחמיר ע"ע שלא ליטול עד אחר הקידוש יפה הוא עושה ואין מוחין בידו על שעובר על המנהג כי יכול לומר אעשה כד"ה ד ולד"ה אסור למזוג הכוס בחמין אחר נט"י כי צריך דקדוק גדול שלא יחסר ולא יותיר וה"ז הפסק והיסח הדעת ולכתחל' טוב לזהר שאפי' השפיכה בלבדה מהקנקן לכוס תהיה קודם נטילת ידים :

כד ה המקדש צריך שיטעום מהכוס כמלא לוגמיו ולא מלא לוגמיו ממש אלא כל שאילו מסלקו לצד אחד בפיו ויראה מלא לוגמיו והוא רובו של רביעית באדם בינוני והגדול לפי גדלו צריך שיהיה כמלא לוגמיו שלו וס"מ א"צ יותר מרביעית אע"פ שעדיין אינו כמלא לוגמיו :

כה ח אם לא טעם המקדש וטעם א' מהמסובין אם טעם כמלא לוגמיו ממש יצאו כולם י"ח ע אבל אין שתיית שני' מצטרפת למלא לוגמא לפי שצריך שיהנה א' מהם משתיית כוס של ברכה ובפחו' ממלא לוגמיו אינה נקראת שתיית קונטרס אחרון של

(ו) בבהכ"נ כו' כ"ה עיקר הגי' במ"א דלג' האכה"ס למה הנריך לעיין בס' רס"ט ואף שם ענין לכאן ועוד דממ"ש המ"א בס' קפ"ב סק"ו משמע דדוקא קידוש חמיר מנה"ס לכל הבדלה סגי בשכר אפי' לכתחלה כמו בנה"מ :

ר"י אחר שמואל יומא פ' ו ר"ן בע"ס שם מ"א סק"ט ח רא"ש ע"ס סי' י"ח תצמח עירובין ד' מנ"ס שם עוש"ס

שלחן ערוך הרב עמוד מס 124 ב (או"ח ב) שניאור זלמן בן ברוך מלאדי הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

הלכות שבת רעא ערב רנב

של הנאה י ומ"מ מצוה מן המובחר שיטעמו כולם מכוס של ברכה כ אבל
א"צ מלא לונמיו לכולם ל אך מי שיש לו יין מעט מוטב שיטעמו א' בלבד
בשיעור ויניח השאר למחר לקידוש או להבדלה מ והנאונים סוברים שאם לא
מעם המקדש עצמו כמלא לונמיו לא יצא אע"פ שטעמו המסובין כל אחד
כמלא לונמיו וראוי לחוש לדבריהם לכתחלה בר"א בקידוש נ אבל בהבדלה
ובשאר כל הדברים הטעונים כוס מודים הנאונים שאפי' לכתחלה די במעט
א' מהמסובין כמלא לונמיו :

כז ס קידוש על הכוס וקודם שטעם הפסיק בדבור חזור ומברך בפה"ג וא"צ מ' ע"ג
לחזור ולקדש ע אבל אם הסיח דעתו משתיית כוס זה (ז) (או) ס שיצא ס כה"ג
מחדר זה לחדר אחר אע"פ שחזר למקומו צריך לחזור ולקדש ואינו יוצא י"ח ע מ"א סק"ג
בקידוש הראשון כיון שהפסיק בינו למעטת הכוס בהיסח הדעת (או) בעקירת פק"א
מקום מחדר לחדר :

כז נ וכן אם נשפך כוס שקידוש עליו יביאו לו כוס אחר ויברך עליו בפה"ג ז ט"ס כ"ט פ"ז
ק אם לא היה ברעתו לשתות עוד יין אחר הקידוש ואין צריך לחזור ק מ"א כ"ט
ולקדש אם לא הסיח דעתו ולא הפסיק בעקירת מקום בינתיים ואם י קידוש כ מ"א כ"ט
בשחרית על השכר ונשפך הכוס (כיון שנפשו של אדם קצה בשכר בשחרית)
יש להקל שא"צ להביא כוס אחר לברך עריו שהרי י"א שאפי' יוצא י"ח
במה שמברך המוציא על הפת כמ"ש בסימן רע"ג :

כח א אבל אם קידש על כוס מלא מים כסבור שהוא יין צריך לחזור ולקדש ט מ"א כ"ט
על היין ס אף אם הוא בענין שא"צ לחזור ולברך בפה"ג כגון שהיה ט"ס
ברעתו לשתות עוד יין אחר הקידוש וכמו שנתבאר בסימן ר"ט דכיון שתקנו
חכמים לומר הקידוש עד היין וזה אמרו על המים צריך לחזור ולקדש אומ"מ
אם בשעה שקידש על המים היה לפניו רביעית יין בכלי אחד על השלחן
או על הספסל אצלו (ח) מוכן לשתות אזי א"צ לא דברכת בפה"ג ולא לחזור
ולקדש אלא ישתה מיד מן המוכן שלפניו שהרי זה כאילו קידש על היין
ההוא שאף שכוס של קידוש צריך שיאחזנו בידו מ"מ אין זה מעכב בדיעבד :

כט ז א"צ לשפוך מכוס המקדש לכוסות יין שלפני המסובין היוצאים י"ח כ מוס' ע"ט
בשמיעה אא"כ היו פנומן שאז הוא צריך לשפוך לכל ריס וכוס קודם דק"ו ע"א ד"ס
שיטעמו הוא כדי שישתו כולם מכוסות שאינן פנומן שזהו מצוה מן המובחר ד' מ"ז פ"א
ל נ לא יטעמו המסובים קודם שיטעמו המקדש אם הם זקוקים לכוסו ששופך
ממנו לכוסות שבידם ריקנים או פנומים ד אבל אם היו לדם כוסות יין שאינן
פנומים רשאים לשתות קודם שישתה המקדש כמ"ש כל זה בס"י ק"צ :

ערב על איזה יין מקדשין ובו י"ד סעיפים :

א א אין מקדשים על היין שריתו רע אע"פ שלא נשתנה ז לחמיצות כלל נ אלא
ריתו וטעמו יין שמברכים עליו בפה"ג רק שמסריח קצת מחמת שהיה בכלי
מאוס אע"כ הקריבנו נא לפחתך הירצך או הישא פניך ד וכן אין מקדשין על היין
שנתגלה אע"פ שעכשו אין נזהרים בגילוי לפי שאין נחשים מצויים בינינו
ה אע"כ הקריבנו לפחתך וגו' וומ"מ אם לא עמד מגולה אלא שעה מועטת
אין להקפיד כ"כ בפרט במדינות אלו שאין היין מצוי כ"כ לפי שגם הפחות והסגנים
אין

קונטרס אחרון

(ז) או פ"א כו' הכי מסהבא לס"ד סמ"א דעקירת חדר דמי להיסח הדעת כדפי' רש"ס
(דף ק' ס"ג) ונה' כסי' קע"ח וסמ"א נהכוין לזה ולמד ממנו סמ"א להיסח הדעת :
(ח) מוכן לשתות כו' אפשר דאף סמ"א מודה בזה ומיירי כשהניחו לו ואס"ה אין צריך לברך
אם הים דעתו עליו ומ"מ כסי' ר"ו סק"ז היינו לס"ד הסוד אבל לס"ד ר"ח
לינו כן כמנואר בהדיא בהג"מ ע"ש כ"ז ונכ"ז ס"ק ח' וזו"ק ואף אס"ל דהס"א
חולק ע"ז קי"ל ססק ברכות להקל :

אין מקפידים על כך בדיעבד אא"כ נמר ריחו ומעמו :

ב ז יין מנתו מקדשין עליו ח וסוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קידוש

היום ע ומ"מ מצוה מן המוכחר ביין ישן שהוא משובח יותר :

ג י מקדשים על יין שבפי חבית אע"פ שיש בו קמחין כ ובלבד שיסננו תחלה

להעביר הקמחין אם אפשר לו ל ומ"מ אם יש עליו קרום לבן אין מקדשים עליו

לפי שמן הסתם כבר פג בו טעמו ונעשה חומץ מ ויין שטעמו חומץ אע"פ שריחו

יין אין מקדשים עליו ואפי' בפה"ג אין מברכים עליו כמו שנתבאר בס' ר"ד

כ אבל אם ידוע שטעמו יין אע"פ שריחו חומץ מברכים עליו בפה"ג ומקדשים

עליו שהכל הולך אחר הטעם ומ"מ מצוה מן המוכחר לברור יין טוב לקדש עליו

ס ולא ליקח אפי' מסתם יין שבמרתף כי שמא יהיה ריחו חומץ :

ד ע יין לבן מקדשים עליו כמו שיתבאר בס' תע"ב :

ה פ ומקדשים על יין שבשולי החבית אע"פ שיש בו שמרים ועל יין שחור ועל יין

מתוק ומ"מ מצוה מן המוכחר לברור היין המשובח ביותר לקדש עליו :

ו ז יין חי אפי' אם הוא חזק כל כך שראוי להמוג בשלשה חלקים מים וחלק אחד

יין מקדשים עליו אפי' בלא מזיגה כלל ומ"מ יותר טוב למזגו ובלבד שיהא מזוג

כראוי (עס' ר"ד) ק ויינות שלנו שאינם חזקים הם יותר טובים בלא מזיגה :

ז ח יין צמוקים דהיינו שכוחשי' ענבים יבשים ונותנים עליהם מים ושורים אותם

בהם ג' ימים ותוסס ונעשה יין מקדשים עליו בין שנכמשו בעודם בנפניהם בין

שנצטמקו ונתייבשו בחמה או ע"י תולדת האור ס והוא שיוצא מהם קצת לחלוות

בלא שרייה כשמעצרים אותם (שאותו הלחלוות הוא שנכנס במים ע"י שריי'

ומהפכם ליינ) אבל אם אינו יוצא מהם שום לחלוות אף אם ידרכו ברנל או יעצרום

בקורה אלא ע"י שרייה בלבד אין מקדשים עליו ואפי' בורא פרי הגפן אין

מברכים עליו :

ח ט שמרי יין או ח חרצנים שנתן עליהם מים ונעשה יין מקדשים עליו אם ראוי

לברך עליו בורא פרי הגפן כמו שנתבאר בס' ר"ד :

ט י א י"א שאין מקדשים על יין מבושל ועל יין שיש בו דבש שאין מקדשי' אלא

על היין הראוי לנסך ע"ג המזבח כ וי"א שלא מיעטו אלא יין שאינה ראוי לנסך

מפני גריעות שבו כגון מגולה ושריחו רע אבל המבושל אין פסולו למזבח אלא

מפני שנשתנה מבריותו אבל לא נשתנה לגריעות אלא לעילוי כמ"ש בס' ר"ד

לפיכך מקדשים עליו ג וא"צ לומר יין שיש בו דבש שאין פיסולו למזבח מחמת

עצמו אלא מחמת הדבש שנאמר כי כל שאור וכל דבש וגו' וכן עיקר וכן ד נוהגים

לקדש עליהם אפילו יש לו יין אחר אלא שאינו טוב כמותם :

י י"ב מדינה או עיר שרוב יינם שכר או שאר משקים דהיינו שדרך רוב אנשי העיר

לקבוע סעודותיהם על השכר או שאר משקים כמו שהוא דרך לקבוע על היין

במקום שהיין מצוי הרי משקין אלו בעיר זו כמו יין ונקראים שם חמר מדינה לענין

כל הדברים הטעונים כוס וכל שאין יין הרבה גדל סביבות העיר כמתלך יום אף

שמצוי הרבה יין אצל החנוני (א) מן הסתם אין דרך רוב אנשי עיר זו לקנות יין

תמיד

קונטרס אחרון

(א) מן הסתם כו' אף אם כוונת המ"מ שם כרמ"ל שם דל"ל ליקנות יין בכל סעודה מ"מ הסוד כ"כ

בקידוש ואף שסעס זה אינו מפורש בדבריו מ"מ כיון שהדבר מבואר מלשון הרמב"ם ומדעת

סמ"ג וכו' שם שהכל תלוי ברוב אנשי העיר שמשחמשים את השכר במקום שמשמשו של יין ולפ"ד אף שהיין

מלוי בחנות אין צורך לומר שהכרוב משחמשי' בשכר במקום יין וכ"ה ג"כ לפ"ד הסוד בשם י"מ העסקתי

דעתם ביחד לסמוך עליהם המנהג וכן דעת המרדכי אבל דעת ראז"ה שהובא בהג"מ שהביא

המ"א היא כרש"ס מיקרי חמר מדינה אא"כ אין יין מלוי כלל בעיר ובזה"מ דוקא ס"ל להקל כשכרוב

בעיר קובעים עליו סעודתם ולא משום דמיקרי חמר מדינה אלא משום דה"ג בהדיא בגמרא ולא אמרן

כו' עי' בהג"מ פ"ז מה' ברכות ומסתימה רמ"א בס' ר"ל וכו' מפ"ג כחב אף לו יין כו' משמע אפי'

יש

שלחן ערוך הרב עמוד מס 126 ב (או"ח ב) שניאור זלמן בן ברוך מלאדי הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

הלכות שבת ערב רנג

תמיד מן החנווני אלא קובעים רוב סעודותיהם על שאר משקים וחרי זמם חמר מדינה ואף במקומות שהיין גדל שם ובשנה אחת לקח היין ואינו מצוי כ"כ ורוב העיר קובעים רוב סעודותיהם בשנה ההיא על שאר משקים חרי משקים אלו חמר מדינה בשנה ההיא ווי"ח על כל זה ואומרים שאינו נקרא חמר מדינה ורמ"ט אא"כ רוב השנה אין היין מצוי כלל בכל העיר אפי' אצל החנוני אבל אם רוב השנה הוא מצוי אצל החנוני אף שהוא ביוקר אין שום משקה נקרא חמר מדינה לענין כל הדברים המעונים כוס (חוץ מבהמ"ז ממעם שנת' בס"י קפ"ב) אף בשעה ^{אוצר החכמה} שאין היין מצוי כלל בעיר ומנהג העולם כסברא הראשונה :

י"א וי"א שלא הוזכר חמר מדינה אלא לענין הבדלה ובהמ"ז ושאר דברים המעונים כוס חוץ מקידוש שאין מקדשין לעולם אלא על היין ולא על שאר משקים שהם חמר מדינה אף אם א"א למצוא יין כלל בכל המדינה אלא יקדש על הפת וביום יוצא י"ח במה שמברך המוציא על הפת ח וי"א שאפי' מי שיש לו יין יכול לקדש על חמר מדינה מן הדין אלא שאין זה הידור מצוה וצריך לקדש על היין לכתחלה אבל אם אין יין בביתו אף שישנו אצל חנוני א"צ לקדש עליו אא"כ רוצה לעשות מצוה מן המובחר ולענין מעשה אם אין יין בעיר יקדש בלילה על הפת לחוש לסברא הראשונה וביום יקדש על המשקה שהוא חמר מדינה שאם לא יברך אלא על הפת איזה היכר יהיה לקידוש זה שאף בלא מצות קידוש זה היה מברך על הפת אבל אם יש יין בעיר אין לקדש על הפת אלא על היין בין בלילה בין ביום לפי שי"א שלא תקנו כלל קידוש על הפת אלא על הכוס ומ"מ במדינות אלו שהיין ביוקר יש להקל בקידוש של יום לקדש על המשקה שהוא חמר מדינה אף אם יש לו יין בביתו דכיון שמברך בתחלה על כוס חמר מדינה ואח"כ על הפת יוצא בזה לד"ה ואף שיש מי שאומר שלא תקנו שום קידוש אלא על היין בלבד ולא על הפת ולא על חמר מדינה מ"מ אין להחמיר כ"כ בקידוש של יום שאינה חיוב כ"כ כמו של לילה כיון שהיין ביוקר במדינות אלו ומ"מ מצוה מן המובחר לקדש לעולם על היין :

י"ב מי שאינו שותה יין מחמת נדר יכול לקדש עליו (ב) וישתו אחרים המסובין עמו ואם אין עמו אחרים יקדש על הפת ולא על היין או ישמע קידוש מאחרים שמקדשי' על היין אבל מי שאינו שותה יין מחמת ששונאו יש לו לדחוק את עצמו לשתות ממנו בקידוש של לילה ולא יקדש על הפת ממעם שנת' או ישמע מאחרים המקדשים על היין :

י"ג א"צ לברך ברכה אחרונה על כוס של קידוש בין של לילה בין של יום (בין שהוא יין בין שאר משקה) לפי שהקידוש הוא מצרכי הסעודה וחרי כוס זה טפל לסעודה ונפטר בבהמ"ז שלאחר הסעודה כאלו שותתו בתוך הסעודה (עס"י קע"ד) (ואם שתה עוד קודם הסעודה מלבד כוס הקידוש אם הוא יין א"צ לברך אחריו ממעם שנת' בס"י קע"ד ואם הוא שאר משקה צריך לברך אחריו אא"כ יברך ברכה אחרונה אחר כוס בהמ"ז כמ"ש שם :

יד אין צריך לברך על היין שבתוך הסעודה לפי שנפטר בברכת בורא פרי תעמן שבקידוש (ע"י ס' קע"ד) :

אין

קונטרס אחרון

י"ט יין בעיר מדלג כתב שם כמו הכל והם יין בעיר כו' חלל וחלי דמ"ט נס"י קפ"ג וח"ל לקטת כו' לרומח דמילחא כ"כ ללחא אף להרש"ב"ס או כיון ללא חסר לבהמ"ז גם להגדלה ח"ל דמ"ט מנסמ"ז שהרי בבהמ"ז ח"ל חפ"פ"ל בשבוע חפ"ג דלפטר וע"כ משום דמ"ט פסס זה משאל הסעודה ח"ל ח"ס להבדל' וכ"ל לקיים המנהג חלל לרינא ז"ע ופנמ"ט בס"י חפ"ג :

(ב) וישתו אחרים כו' - המ"ל יחיד הוא בדבר זה וכל האחרונים מסכימים לדעת רמ"ל ואף סמ"ל עמנו חזר והודה לרמ"ל בס"י רנ"ט סוף ק"ח שכתב עס"י פנ"ג ס"ס כו' וכ"כ ג"כ בספ"י מקנ"ז פ"ט ומה שהביא כאלו ראה מסי' רע"ג אינה כלום דנפטר שם מצוה כסדיל דלקידוש קא' שלחן ערוך הרב עמוד מס 127 ב (או"ח ב) שניאור זלמן בן ברוך מלאדי הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

רעג שיהיה הקידוש במקום סעודה וכו' י"ב מעיפים :

א' א' אין קידוש אלא במקום סעודה שאם קידש בבית זה ואכל בבית אחר בין שהיה דעתו מתחלה לאכול בבית האחר נ בין שקידש על דעת לאכול בבית זה ואח"כ נמלך לאכול בבית אחר לא יצא י"ח בקידוש הראשון נ וצריך לחזור ולקדש קודם שיאכל בבית האחר בין בקידוש של לילה ובין בקידוש של יום שניא' וקראת לשבת עונג ודורשו חכמים במקום עונג סעודת שבת שם תחא קריאת הקידוש וואצ"ל שאם קידש ולא סעד אחריו כלל שלא יצא י"ח קידוש : ב' ו ואפי' בבית א' מחדר לחדר שקידש בחדר א' ע"ד לאכול בחדר זה ואח"כ נמלך לאכול בחדר אחר וכן מבית לעליה או מעליה לבית צריך לחזור ולקדש בד"א בנמלך : אבל אם כשקידש היה דעתו לאכול בחדר אחר א"צ לחזור ולקדש אם שני החדרים הם בבית א' וכן מבית לעליה או מעליה לבית (ומ"ס לכתחלה טוב שלא לעשות כן שיש חולקים ע"ז) ח אבל מבית לבית או מבית לחדר אינו מועיל מה שהיה בדעתו מתחלה על כך וצריך לחזור ולקדש כמו שנת' ע' ומ"ס אם בשעת אכילתו שם יכול הוא לראות משם את מקומו שקידש בו וי' אפי' דרך חלון ואפי' מקצת מקומו י"א שזה נקרא קידוש במקום סעודה ששני מקומות אלו במקום אחד לענין קידוש כמו שהן במקום אחד לענין צירוף לזימון כמ"ש בס' קצ"ה ויש לסמוך על דבריהם בשעת הדחק :

ג' כ מפנה לפנה בבית אחד שקידש בזוית זו על דעת לאכול כאן ואח"כ נמלך לאכול בזוית אחרת באותו בית ואותו חדר ואפי' הוא מרקלן גדול א"צ לחזור ולקדש שכל החדר נחשב מקום אחד ל' ומ"ס לכתחלה טוב שלא לעשות כן מ שיש חולקים ע"ז :

ד' נ וסוכה שהיא בתוך חבית אע"פ שמחיצות הסוכה מפסיקות בין חלל הסוכה לחלל הבית אינה כחדר בפ"ע כיון שאין מחיצות עשויות לתשמיש אלא לשם מצות סוכה ולפיכך אם קידש בבית ואח"כ נמלך לאכול בסוכה או להפך א"צ לחזור ולקדש שהרי זה כמו מפנה לפנה ס אבל אם מחיצות הבית מפסיקות בין חלל הבית לחלל הסוכה אע"פ שפתח הבית פתוח לסוכה ח"ו כמחדר לחדר (ואם אין

קונטרס אחרון

שאיין יודעים לקדש אבל כיון שיכול לומר הקידוש בשבילם יכול ג"כ לבדך כפ"ה ואל"ל דש"ה שאל"ל שהם יאחזו הכוס ויברכו כפ"ה ויחזירוהו לקדש עליו לפי שכל דבר הפסח כוס היינו שפסח לבדך עליו כפ"ה נדמשמע בשו"ח ח"ו סי' קס"ח דאל"ל דאין כוס של ברכה תלוי כלל בברכה כפ"ה שח"י המקדש בחלוצה סעודתו אינו מנכר כפ"ה כמ"ס סי' רפ"א וגם בהמ"ל לא היה רצו אשי מנכר כפ"ה על הכוס כדאיתא בפ"ע ושאיין זמן שאין שם פשימה כלל ואם לא יבדק על הין אין כאן היכר כלל שמנכר על הין ועי"ל בע"א ואיך היה עכ"ס סברת המ"א סחירה מכל ד' דאל"ל כמ"ס הח"ז א"כ הא דבבב"מ ג' סגי בפשימה אחר כמבואר בס' ק"ל היינו שהמנכר יבדק כפ"ה וישנו האחרים אע"פ שיודעים בעצמם לבדך ואף אה"ל שגם בס' רע"ג צריך שלא יהיו יודעים גם ברכה כפ"ה אין משם ראייה לבאן דיל"ל הכא כיון שהוא חייב בקידוש ואל"ל לו ללא י"ח בלא פשימה כמ"ס האחרונים כפ"ה רע"א א"כ כשאחר פועם ומולאו י"ח למה לא יוכל הוא לבדך על אחת פשימה שהיא ג"כ בשביל דבשלמא מי שילא כבר י"ח שאינו מחוייב בדבר אלא מדין ערבות לך כיון שהחייב בעצמו יכול לפסול חובו בעצמו אין להעריב לפסולו משא"כ כאן שהוא חייב בעצמו בפשימה זו לבד מהערבות בעד חבירו הפועם ואף שהוא אינו חייב אלא בהפשימה ולא בהברכה כשאין פועם מ"מ כיון שהוא חייב לפעום א"כ כשחבירו פועם ועשה כאלו הוא פועם ואל"ל לחבירו לפעום בלא ברכה א"כ הברכה שחבירו צריך לבדך הוא מחוייב בה מחמת עצמו כמו שמחוייב בה מדין ערבות מחמת שאל"ל לחבירו לפעום בלא ברכ' כדפ"ה שח"י בהברכה עצמה אין בה דין ערבות אלא מחמת הפשימה ה"ה לפסול חובו מחמת עצמו ג"כ שכיון שאל"ל לחבירו לפסולו מחובו בלא ברכה א"כ יכול הוא לבדך אע"פ שחבירו יודע ולא הנריכו שיבדק חבירו בעצמו אלא כשאין לו שום צורך בברכה חבירו רק מחמת ערבות בלבד ואף גם זאת אינה חובס גמורה כי רבים חולקים עיין ב"י סי' תקצ"ד בשם המרדכי והר"ן והג"א וכ"כ רמ"א שם וכ"כ הסר"א :

שלחן ערוך הרב עמוד מס 128 ב (או"ח ב) שניאור זלמן בן ברוך מלאדי הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

הלכות שבת רעג

אין. הסוכה סמוכה לבית אלא אויר החצר מפסיק ביניהם ה"ז כמבית לבית או מבית לחצר):

ה ע צריך לאכול במקום הקידוש לאלתר אחר הקידוש אבל אם לא אכל עד לאחר זמן לא יצא י"ח וצריך לחזור ולקדש קודם שיאכל ואין חילוק בין זמן קצר לזמן ארוך בד"א כשמתחלה כשקידש לא היה ברעתו לאכול מיד אכל אם היה ברעתו לאכול מיד אלא שאירעו אונס שלא אכל עד לאחר זמן יצא י"ח וא"צ לחזור ולקדש כשאוכל במקום הקידוש והוא שלא יצא ממקום זה משקידש עד שיאכל אבל אם יצא בינתיים צריך לחזור ולקדש ז ואם מתחלה כשקידש היה ברעתו שלא לאכול עד לאחר זמן ק ואפי' היה ברעתו ג"כ שלא יאכל בבית זה אלא בבית אחר ואח"כ נמלך ואכל מיד במקום הקידוש א"צ לחזור ולקדש:

ן כ יכול אדם לקדש לאחרים אע"פ שאינו אוכל עמהם ואין בזה משום קידוש שלא במקום סעודה כיון שלהשומעים היוצאים י"ח הוא מקום סעודה ומ"מ כיון שהוא אינו יוצא י"ח בקידוש זה וכן אם כבר קידש לעצמו במקום סעודתו כיון שהוא א"צ לקידוש זה אין לו לקדש לאחרים לכתחלה ז אא"כ הם אינם יודעים לקדש בעצמם וכשעדיין לא קידש לעצמו צריך לזוהר שלא יטעום כלום מכוס של קידוש זה שאסור לו לטעום עד שיקדש במקום סעודתו ח ואע"כ יכול לברך להם בפה"ג שבקידוש זה אף על פי שברכת הנהנין אין מי שאינו נהנה יכול להוציא אחרים אע"פ שאינם יודעים לברך מ"מ ברכת בפה"ג של קידוש בין של לילה בין של יום וכן ברכת ה הוציא כשמקדש על הפת אינן דומות לשאר ברכת הנהנין הואיל והן חובה וכמו שנת' בס' קס"ז: ז ג הורו הגאונים שזה שאמרו חכמים אין קידוש אלא במקום סעודה א"צ שיגמור שם כל סעודתו אלא אפי' אם אכל כזית או אפי' כזית מחמשת המינים שמברכים עליהם במ"מ או ששתה רביעית יין ד מלבד כוס הקידוש יוצא בזה ידי קידוש במקום סעודה ויכול לאכול אח"כ הסעודה במקום אחר בין מיד בין לאחר זמן ס וא"צ לברך על הכוס קודם אותה סעודה בין בלילה בין ביום שכיון שכבר יצא ידי קידוש במקום סעודה הרי סעודה זו האחרת דומה לסעודה שלישית של שבת שאין צריך לברך על הכוס לפניה:

ה ו אבל אם אכל פירות אפי' הרבה וכן אם שתה שאר משקים אע"פ שהם חמר מדינה אינו יוצא ידי קידוש במקום סעודה לפי שהיו סועד הלב וחמשת המינים נקראים מוזן לכך הם ראויים להקרא עליהם שם סעודה משא"כ בשאר משקים ופירות:

ז י"א שאפי' שתה רביעית יין מכוס הקידוש יוצא בזה ידי קידוש במקום סעודה ולא הצריכו סעודה במקום קידוש אלא כשלא שתה רביעית שלמה אלא רוב רביעית ויש לסמוך ע"ר לעת הצורך כגון בקידוש שבבחה"ג או מילה ואין שם קמן להשקותו מכוס של ברכה ישתה גדול רביעית שלמה ויתכוין לצאת י"ח כמ"ש בסימן רס"ט (ומ"מ אם אפשר טוב שישתה עוד רביעית שלמה מלבד רוב רביעית שיוצא בו י"ח קידוש כדי לצאת לד"ה):

י ח אם קידש בתוך ביתו ושמע שכנו הקידוש ממנו כשהוא בתוך בית שלו ושלתנו ערוך לפניו לאכל מיד באותו מקום יוצא בו י"ח שהרי הוא שומע במקום סעודתו ואע"פ שהמקדש הוא במקום אחר אין בכך כלום והוא שיתכוין המקדש להוציא י"ח ויתכוין הוא לצאת בשמיעה זו ע ואפי' לכתחלה יכול אדם לקדש בביתו כדי שישמעו שכניו ויצאו י"ח ואפי' אם הוא אינו אוכל עדיין ואינו יוצא בקידוש זה אלא שמקדש בשביל שכניו שאינם יודעים לקדש: י"א י מי שביטל סמך לבה"ג ושמע הקידוש בתוך ביתו מהש"ץ שמקדש בבה"ג אע"פ שמתכוין לצאת בו לא יצא לפי שבזמן הזה שאין לנו אורחים השובתים אצל בה"ג אין הש"ץ מתכוין כלל להוציא שום אדם בקידוש

הלכות שבת רעג

508

זה ואינו מקדש אלא מחמת המנהג:

כ חו"ס רמ"א יב לכתחלה כ צריך לאכול סעודת הלילה במקום שהנרות דולקות ואף אם ס' ע"ס וי"א אוכלה מבע"י אין לו לאכול בחצר אף אם נהנה שם יותר מפני האויר כמדרבי מסא או מפני הזבובים ל אבל אם הוא מצטער הרבה בבית מפני השרב או מפני דאניי סמסם הזבובים יכול לקדש ולאכול בחצר אע"פ שאינו רואה הנרות שהנרות לעונג ק"א ח' נצטוו ולא לצער מ רק שיוהר שיהיו הנרות ארוכים שידלקו עד הלילה כמו ל ר"י פ' אגודס שנתבאר בסימן רס"ג ע"ש:

כלל ו' דין ליל שבת וקידוש (סי' רע"א רע"ב רע"ג)

א דין תפלת מעריב נתבאר לעיל בהלכות תפלה כלל ל"ד וכבר נתבאר שם סימן ה' שאף שנהגין כל ימי החול להתפלל מעריב בזמנו מכל מקום כיון שהאכל לאכול ופשיטא משום שלום בית יכול להקדים בליל שבת להתפלל עם הצבור מפלג המנחה ואילך ומותר לקדש ולאכול מבע"י דכיון דמצוה להוסיף על הקודש נחשב כלילת שם דמחוייב לקרות קריאת שמע בזמנה ולכן יזהר להתחיל לאכול חצי שעה קודם צה"ל ומיהו אם תאב לאכול מותר להתחיל אפילו בתוך חצי שעה כיון שכבר קרא ק"ש בבבב"ז (מ"א סי' רס"ז וכו' רמ"א וז"ל סימן רס"ז) :

ב אם התחיל לאכול מבעוד יום נכון שיאכל עכ"פ בזית משחשיכה כדי שיהיו כל הג' סעודות בשבת עצמה כדכתיב אכלוהו היום * ומכל מקום אם אי אפשר לו יכול לגמרה מבעוד יום כיון דהשביעין ללילה (סי' רס"ז) :

ג אם רוצה לקבל שבת מבע"י ולקדש ולאכול ולהתפלל ערבית בלילה רשאי (מ"א סי' רע"א סק"ה) (ומה שהקשה המ"א בס' רס"ז דהיאך יולא בקידוש שמונה מצויות למ"ד חוס' כנס דרנן דהא קצו חנו מניח גדול חצי שבת אח"כ לדי חוב דחוריינת ע"ש וז"ל שמונה חומות כלל דהתם כיון שאינו מברך בעצמו והקמן חנו מחוייב ולכן חנו מניח חנו חבל הכה שפיר כיון שהוא בעצמו מברך חצי שבת עדיין לא הגיע זמן חוב דחוריינת יולא כו' ודומה לסי' תרמ"א כפניך שהחיינו בשבת עכ"ל הסוכה ח"י לנדר זמן עני יו"ט חצי שבת חנו עדיין כיון שהסוכה היא מחמת חנו ע"ש כ"י כנס חוס' ורמ"א ור"י) :

ד מ"ע מה"ל לקדש את השבת מדרבנן זכור את יום השבת לקדשו ר"ל זכורו וזכירת שבת שהוא יום קדוש ומכל מקום בקידוש שאמר בתפלה יצא וקידוש על היין ובמקום סעודה אינו אלא מדרבנן ועיקר הקידוש בלילה בבניית השבת ואם לא קידש בלילה בין בשוגג בין במיזיד מקדש והולך כל הלילה וכל היום מלבד ויכולו שאינו אומר אלא דוקא כשמקדש בלילה שאז הוא תכלית מעשה שמים וארץ וכל אחד ואחד מחוייב לומר ג' פעמים ויכולו דהיינו פעם א' בתפלה וא' לאחר התפלה וא' בקידוש (סימן רע"א) :

ה נשים חייבות בקידוש מדאורייתא אע"י דהיו מ"ע שהזמ"ג משום דאיתקש זכור לשמור וכיון דאיתנהו בשמירה דכל מצות ל"ת א' האיש וא' האשה חייבין איתנהו נמי בזכירה והאשה יכולה להוציא את האיש אבל קמן אינו יכול להוציאה אשה ומכ"ש כשהאשה לא התפללה דאז חייבת מדאורייתא ואפילו בן י"ג שנה אינו יכול להוציאה עד שידוע שהביא ב' שערות וג"ל דאם האשה כבר התפללה דאז אין הקידוש אלא מדרבנן כיון שהוא בן י"ג שנים יכול להוציאה (ועיין דדן מיוק קמן) ועיין בהלכות ברכות כלל ה' סי' כ"ג :

ו יכול אדם לקדש לאחרים אע"פ שאינו אוכל עמה ואפילו כבר קידש וכבר יצא וק"ל דכל שאינו מחוייב בדבר אין מוציא מ"מ כיון שזו מצוה המוטלת על כל ישראל וכל ישראל ערבים זה בזה ולכן יכול לקדש בשבילם אם אינם יודעים לקדש ויכול ג"כ לברך בפה"ג על כוס של קידוש או אם מקדש על הפת ויכול לברך המוציא בשבילם ועיין לעיל כלל ה' סי' י"ח ובמלך שיכין המקדש וכן השומע לצאת בזה ואע"י שהמקדש לא יטעם כלום אין בכך כלום דאע"י דבשאר ברכות הנהגין אינו יכול להוציא אא"כ אוכל ג"כ כיון שברכה זו צורך לקידוש שהיא מצוה ובמצוה יכול להוציא אע"י שכבר יצא ואם עדיין לא קידש אסור לו לטעם דאסור לטעם עד לקדש במקום סעודתו (סי' רע"א) :

ז מצוה לקדש על יין או יין צמקים ובלבד שיהיה בו טעם יין והמברכין על יין צמקים שאין בו אלא מתיקות בעלמא וטעמו כמים מברכין לבטלה ואינו יוצא ידי קידוש ומקדשין על יין מבישל ולכן מותר לבשל הצמקים ולסנן היין ולקדש עליו ואם הוא כבר נתחמץ אע"י דריחא חמרא אין מקדשין עליו ויזהר מאוד שלא יהיה היין מגולה ובדיעבך כ"ז שלא הפיג טעמו מותר לקדש עליו ומ"מ ג"ל דדוקא במקום שהיין ביוקר דלא קפדי כולי האי בגילוי מועט אבל המקדש על השכר יזהר בזה * ולא יקדש על יין שעלה בו קרום לבן שקורין קאניק עד שיסננו (סימן רע"א) :

ח אם אין שותה יין מחמת גדר וכיוצא בו אין לו לקדש על היין על סמך שישתה המסובין דדוקא אם המסובין אינם יודעים לקדש מותר לקדש בשבילם ואז מותר ג"כ לברך בפה"ג בשבילם אם ישנו בדאיתא בס' ו' משא"כ כשיודעים בעצמם לקדש הוא כמו כל ברכת הנהגין דאסור לברך בשביל חבירו אא"כ שהמברך יטעם ולכן יקדש על הפת (סס) :

ט אם אין לו יין המנהג פשוט לקדש על הפת ואפי' כשהשכר או יי"ש הוא חמור מדינה כיון דא"ל דאסור לקדש על שאר משקין חוץ מין (סי' רע"א) :

י אפי' אם אין ידו משגת ואם יקנה יין לקידוש לא יהיה לו צרכי סעודה אלא פת חריבה מצוה יותר לקנות יין כיון שיאכל פת אבל אם אין לו אפי' פת יקנה פת דאין קידוש אלא במקום סעודה ועוד דהא חייב לאכול פת ומותר לקדש אף על כזית פת אם אין לו יותר :

יא אם אין לו אלא כוס א' יקדש עליו בלילה ואם יכול למזוג אוי יקדש גם בשחרית על היין הנפשו של אדם קצה בשכר אבל הבדלה לכ"ע יכול להבריל על השכר אם הוא חמור מדינה (סס) :

יב יקדש תחלה ואח"כ ישול ידיו לאכילה כדי שלא יפסיק בין נט"י להמוציא אבל בני ביתו נוטלין קודם הקידוש ומ"מ אם טעה ונטל ידיו תחלה יכול לקדש על היין ולא היו הפסק כיון דאסור לאכול בלא קידוש א"כ הוא צורך סעודה (סס) :

יג צריך להדליק כוס של קידוש וטעון כל מה שטעון כוס של ברכה"ז כמבואר לעיל כלל מ"ו ולא יהיה פגום ויכול לעמוד בשעת הקידוש וטוב יותר לישיב ויסתכל בכוס ובנר בשעת הקידוש וצריך לומר ויכול ואם שכח ויכולו אומרו באמצע הסעודה על כוס ואם אין לו כוס אומרו בלא כוס וצריך שיכסה הלחם בשעה שמקדש בין בלילה ובין ביום שהרי ברכת המוציא או במ"מ קודם לברכת בפה"ג כמבואר בהלכות ברכות כלל ג"ז ואפילו אם כבר קידש מכל מקום יכסה הלחם וזכר לכן שהיה מכסה מלמטה ומלמעלה (סס) :

יד קידש וקורס שטעם הפסיק בדבור בדברים שאינם לצרכי סעודה כלל חוזר ומברך בפה"ג אבל אין צורך לחזור ולקדש אבל אם הפסיק בדבר שהוא לצרכי סעודה ופשיטא במה שהוא צורך קידוש א"צ לחזור ולברך (סס) :

טו צריך לשתות מבוס של קידוש כמלא לוגמיו דהיינו כל שיסלקנו לצד א' בפיו יראה מלא לוגמיו והוא רוב של רביעית ולכתחלה יזהר המקדש לטעום מלא לוגמיו די"א דלא מהני שתיית אחרים דדוקא המקדש צריך לשתות מלא לוגמיו ובדיעבד אפילו טעם אחר מן המסובין כמלא לוגמיו יצא ואין שתיית שנים מצטרפין ובדיעבד אפילו אם שתו כל המסובין רק כמלא לוגמיו יצא (סי' רע"ז מ"א ס"ק ט') ואם לא טעמו כלל ושתה אחר שאינו מן המסובין את הכוס צריך לברך על כוס אחר בפה"ג ואין צריך לחזור ולקדש (כדלקמן סימן ט"ז ע"ס):

טז וה"ה אם נשפך קודם ששתה ממנו הוא או אחר מן המסובין הוי כאילו קידש בלא כוס ולכן יביא כוס אחר ומברך עליו בפה"ג ושתה וא"צ לחזור ולקדש דהוי כאילו קידש על כוס זה כיון שעכ"פ שותה יין ואם היה דעתו בשעת ברכה לשתות יין יותר אין צריך לברך בפה"ג אלא ישתה כוס אחר בלא ברכה וכל זה דוקא שלא הסית דעתו בינתיים אבל אם כבר יצא ממקומו בינתיים קודם שטעם מכוס אחר צריך לחזור ולקדש דשתיית הכוס מעכב (מ"א ו"א"ר ע"ס):

יז קידש על כוס וסבר שהוא יין ונמצא שהוא מים יחזור ויקדש דעכ"פ מדרבנן צריך לקדש על כוס יין ומ"מ אם היה דעתו לשתות יין יותר אע"פ שאינו עומד על השלחן אין צריך לברך שנית בפה"ג רק לקדש ובלבד שלא יפסיק בדבור וג"ל שאם היה שבר אם הוא במקום שהוא חמר מדינה אין צריך לקדש שנית אלא יברך שהכל וישתה (ומלמדי כן צ"ל) * ודוקא שלא היה יין כי כן לפניו על השלחן אבל אם היה מוכן לפניו ודעתו לשתות ממנו א"צ לברך בפה"ג ולא קידוש דהוי כאילו קידש על היין (ט"ז ע"ס) רע"א ועיין ח"ד שכתב דלפני דגם סי' מ"א מודה בזה) ואם לא היה בדעתו לשתות עוד יין ג"ל דלא מהני מה שעומד לפניו (ומ"ל דע"ז ב"ש ח"ג סי' ט"ז ויותר נראה שמיכף אחר קידוש יצא על הפת ויעלה כמו יין) (ע"ס):

יח גם בשחרית צריך לקדש על כוס של רביעית ומצוה מן המובחר לקדש על היין גם בשחרית * ואם חביב לו יין שרף יזהר שיהיה הכוס מחויב רביעית וישתה מלא לוגמיו ומ"מ אם אירע שנשפך וכיוצא בו אין צריך לחזור ולקדש ודי בברכת הפת ואם אין לו יין ושאר משקין יכול לקדש על הפת ואפי' אין לו פת א"צ להמתין אם דחוק לאכול (מ"א ע"ס) רפ"ט ו"א"ר סי' רפ"ז):

יט קידוש של יום אינו הל' עד אחר שהתפלל שחרית שהרי קודם שהתפלל אסור לאכול ולכן מותר לשתות מים וכיוצא בו קודם שחרית בלא קידוש אבל קודם מוסף אסור לטעום עד שיקדש ומותר להמקדש לשתות כוס יין ולאכול מיני מזונות ואפי' מעט פת רק שלא יסעוד סעודה ואם הוא חלש מותר אף לאכול סעודה קודם מוסף (מ"א סי' רפ"ז):

כ קידוש בין ביום ובין בלילה אינו אלא במקום סעודה מימי * ומ"מ אם קידש בפינה זו וגמלך לאכול בפינה אחרת באותו חדר אפי' הוא גדול הרבה א"צ לחזור ולקדש וי"א אפי' ברואה מקצת מקומו דרך חלון אפי' מבית לחצר א"צ לחזור ולקדש ואם היה בדעתו לאכול בחדר אחר שבאותו בית מהני אבל מבית לבית אחר לגמרי לא מהני אפי' היה דעתו וצריך לחזור ולקדש שם אם לא שאכל במקום הראשון קצת כדלקמן (סי' רע"ז):

כא צריך לאכול במקום סעודה לאתרו או שיהיה דעתו לאכול לאתרו באן ואפילו אם אירעו אח"כ איזה אונס שהוצרך לשהות איזה זמן מ"מ כיון שלא יצא בינתיים א"צ לחזור ולקדש אבל אם אין דעתו לאכול מיד אלא שדעתו להפסיק בדברים אחרים וגם הפסיק אפי' לא יצא ממקומו ואכל במקום שקידש מ"מ צריך לחזור ולקדש אבל אם היה דעתו לאכול בבית אחר וגמלך ואכל במקומו יצא (ע"ס):

כב מקום סעודה לענין קידוש אפי' לא ישתה אלא רביעית יין שחייב עליו ברכה אחרונה וב"ש מיני מזונות סגי אבל פירות לא מהני וכן שבר אע"ג שמקדשין עליו לא מקרי סעודה שאינו סועד הלב (והס"ג ע"כ דאילו פירות מהני ויש לסמוך עליו בשחרית ח"ס חלם לבו ק"ז וכ"כ ח"ד) (ע"ס):

כג אם קידש בביתו ושכניו שכניו וכתבון לצאת בקידוש של זה אם גם המקדש מכוין להוציאן יצא (ע"ס):

כד משקיבל עליו שבת אע"פ שהוא יום גדול עדיין או בספק חשיכה דאז חל שבת עליו אסור לטעום כלום עד שיקדש ומ"מ מותר לרחוץ פיו במים כיון דאינו מכוין להנאת

עמוד מס 148 חיי אדם דאנציג, אברהם בן יחיאל מיכל הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

טעימה ואפי' היה יושב בסעודה ואוכל צריך להפסיק דהיינו שפורס מפנה על הלחם ומקדש ואם מקדש על הפת אין צריך לברך המוציא לב"ע דכיון דלעולם מברכין המוציא קודם קידוש וא"כ לא הפסיק כלל להצריכו לברך וכן כשמקדש על היין והיה שותה יין תחלה א"צ לברך לב"ע בפה"ג דאין כאן עדיין הפסק כלל אבל כשקדש על היין י"א דצריך לברך המוציא דהקידוש היה הפסק כיון שע"י הקידוש היה אסור באכילה ומ"מ כיון שי"א דא"צ לברך המוציא דס"ל דקידוש לעולם לא הוי הפסק ספק ברכות להקל * ואם כבר נטל ידיו במים אחרונים או שאמר הב לן ונברך לב"ע צריך לברך המוציא וגם בפה"ג (ס' רע"ה) :

בה ודוקא בסתם שלא אמרו דבר אבל אם אמרו בואו ונקדש וא"כ כיון דע"י אמירה זו נאסר להם לשתות כשיחזרו לשתות יין צריכין לברך דהוי כהיכא הדעת אבל על כוס של קידוש א"צ לברך שהרי מזה לא הסיחו דעתן שהרי אמרו בואו ונקדש * ולפי שיש בזה דיעות הרבה ראוי שלא יכניס עצמו לספק ברכות ויברך בהמ"ז קודם חשיכה (סס) : כו אדם ששכח לקדש עד לאחר שבירך ברכת המוציא אם עדיין לא טעם המוציא יביא לחם משנה ויקדש וא"צ לחזור ולברך המוציא וגם לא יקדש על היין אפילו הוא מזומן לפניו כדי שלא יפסיק בין המוציא לאכילה אבל אם כבר אכל פרוסת המוציא יכול לקדש על היין אם יש לו ואם לאו מקדש על הפת ולא יברך המוציא וכן אפי' אכל כבר ולא קדש אימתי שנוכח בלילה מקדש וצריך לאכול מעט כדי שיהיה קידוש במקום סעודה (סס) : כז בלילה אם אין לו פת ולא יין לקדש עליו ויש לו פירות וכיוצא בו אם מצפה שיביאו לו פת אי יין ימתינן איזה זמן ומ"מ א"צ להמתין יותר מחצות (מ"א סס' רפ"ט) ואם הוא הלש נ"ל דא"צ להמתין ויאכל מה שיש לו בלא קידוש (ט"ז צ"ח) :

כח בימי הגמרא היו נוהגין לקדש בבתי כנסיות ובהמ"ד להוציא האורחים שאכלו שם ועכשיו אע"ג שאין אוכלים שם אורחים מכל מקום נוהגין לקדש ואם יש שם תינוקות יתן לתינוק ואם אין שם תינוק ישתה המקדש שיעור רביעית בבת אחת כדי שיהיה נחשב לסעודה בדלעיל סימן כ"ב ויברך ברכה אחרונה (ס' רפ"ט) :

במקומה תפלה אחרת לא יצא, הואיל ולא הזכיר קרבן מוסף, וכן אם במקום ערבית או שחרית או מנחה התפלל מוסף לא יצא, הואיל והזכיר קרבן מוסף ואמר שקר לפני המקום ברוך הוא (כט). כג אם טעה בתפלת יום טוב שהיה לו לחתום מקדש ישראל והזמנים ותתם מקדש השבת, אם חזר בתוך כדי דיבור ואמר מקדש ישראל והזמנים יצא, ואם לאו צריך לחזור ולהתחיל אתה בחרתנו וכו' (ל).

עז דיני הקידוש והסעודות בלילה וביום. ובו כ"ד סעיפים.

א מצות עשה מן התורה לקדש את יום השבת בדברים שנאמר זכור את יום השבת לקדשו כלומר זכרו וזכירות שבת בקידוש, וצריך לזכרה בכניסתו בקידוש וגם ביציאתו בהבדלה, ותקנו חכמים שתהא זכירה זו על כוס יין, בין בכניסתו בין ביציאתו (א).

ב יכולין לקדש ולאכול אף על פי שעדיין אינו לילה, אך הנוהגין כל ימות החול להתפלל מעריב בזמנה ובשבת מקדימין, אלו אסורין לאכול משהגיע חצי שעה קודם צאת הכוכבים, ולכן אם אין יותר מחצי שעה עד הלילה צריכין להמתין עד הלילה, ואז יקראו תחלה שלש פרשיות של קריאת שמע ואחר כך יקדשו (ב), ואסור לטעום כלום ואפילו מים קודם קידוש (ג).

ג מצוה לקדש על יין ישן ומצוה לברור יין יפה, ואם אפשר יש להדר אחר יין אדום (ד), ובמקום שאין יין כשר כראוי מצוי, מקדשין גם על יין צמוקין (ה), ויכלו יש לומר מעומד, ומסתכל בנרות, ואחר כך ישב ומסתכל בכוס ומברך בורא פרי הגפן ואשר קדשנו וכו' (ו), ואם אין לו יין מקדשין על הפת ולא על שאר משקין (ז).

ד גם הנשים חייבות בקידוש (ח), על כן ישמעו היטב ארז הקידוש ויענו אמן, אבל ברוך הוא וברוך שמו לא יאמרו (ט) וקטן אפילו הוא בן שלש עשרה שנה אם אינו ידוע שהביא שתי שערות אינו מוציא את האשה, ולכן תקדש האשה בעצמה (י), ואם אינה יודעת תאמר עם הקטן מלה במלה, וגם אם שומעת את הקידוש מן הבעל או מאיש אחר, יותר נכון הוא שתאמר עם המקדש מלה במלה (יא), (אם יש כמה בעלי בתים בבית אחד, איך יתנהגו בקידוש? עיין לקמן סימן קל"ה סעיף ו').

ה יין שנתחמץ אין מקדשין עליו, וכן יין שיש לו ריח רע אף על פי שלא נתחמץ אלא ריחו וטעמו יין שמברכין עליו בורא פרי הגפן רק שמסריח קצת מחמת שהיה בכלי מאוסי (ב), וכן אם הוא מריח אחר החבית אין מקדשין עליו (ג), וכן יין שעמד מגולה איזה שעות (אף על פי דהאידינא) לא קפדינן אגלוי (ד), אין מקדשין עליו, משומי (ה) הקריבוהו נא לפחתך הירצץ או הישא פניך? יין שיש בו קמחין (ו) יש לסננו (ז) ואם אי אפשר לסננו מקדשין עליו כך, אבל אם יש עליו קרום (ח) לבן אין מקדשין עליו דמסתמא פגם (ט) טעמו (י).

ו מקדשין על יין מבושל (יא) ועל יין שיש בו דבש, אך יש אומרים שאין מקדשין עליהם כיון דאינן ראויין למזבח, על כן אם אפשר יש להדר אחר יין אחר (יב).

ז הכוס צריך להיות שלם ונקי, וכל הדינים שהן בכוס של ברכת המזון ישנם גם בכוס של קידוש בין ביום בין בלילה, וכן בכוס של הבדלה (יג), וטוב לקדש בלילה על כוס גדול שישייר ממנו לקדוש היום ולהבדלה (יד).

ח החלות יהיו מכוסים בשעת קידוש, ואפילו הוא מקדש עליהם, יהיו מכוסים בשעת הקידוש זכר למן שהיה מכוסה בטל מלמטה ולמעלה (ט).

ט המקדש ישתה מן הכוס לכל הפחות כמלא לוגמיו (י) בלי הפסק, ומצוה שיטעמו כולם מכוס של ברכה (יא), מי שאינו שותה יין מחמת גדר או מחמת שמזיק לו וכדומה, אין לו לקדש על היין על סמך שישתה המסובין (יב).

י יין של קידוש לפי שהוא מצרכי הסעודה, אינו טעון ברכה לאחריו דברכת המזון.

מצודת ציון

מצודת דוד

(כט) שם (ל) פ"ה פ"ז סעי' א' (א) רמב"ם פכ"ט מה שבת, וע"ש במ"מ לענין הבדלה (ב) ס"ר רס"ז סעי' ב' במג"א (ג) ס"ר רע"א סעי' ד' (ד) ס"ר רע"ב סעי' ג' ובב"ב בשם הירושלמי (ה) שם סעי' ו' וע"ל בס"י ג' סעי' ו' ובמצודת איך לעשות יין צמוקים שיהיה כשר לכל הדעות (ז) ס"ר רע"א סעי' י' (ז) ס"ר רע"ב סעי' ט' (ח) מן התורה ס"ר רע"א סעי' ב' (ט) ע"ל ס"ר רע"א סעי' ט' (י) שם במג"א סק"ב (יא) ש"ע התניא ודג"מ (יב) טור וש"ע ס"ר רע"ב סעי' א' (יג) באה"ט סק"ד בשם שא"פ, וע"ל באה"ל (יד) מלאכי א"ה, טו) שם סעי' א' ג' ובמג"א טו) שם סעי' ח' ובהנה דוקא אם האחר טוב ממנו ע"ש (יז) ס"ר רע"א סעי' י', וע"ל ס"ר מה סעי' ג' (יח) מג"א שם סק"ב, וע"ל א"ר (יט) שם סעי' ט' וטוריו סק"ב (כ) שם סעי' יג' יד' (כא) מג"א ס"ר רע"ב סק"ט ולא כרמ"א

(*) עיין מג"ש דבמי בשול צמקים רבו המתירין, וטוב יותר לקדש עליהם, משיקדש על צמוקים שנשרו במים פחות מג' ימים, וכן בצמקים הקטנים ושחורים, שאין להם גרעינים שקורין "קארינטען", "קארינקעס", נוהגין לקדש עליהם, אך מצוה מן המובחר בצמוקים גדולים ע"ש.

קיצור שלחן ערוך <עיר דוד> עמוד מס 134 א גאנצפריד, שלמה בן יוסף הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

פוטרתו, אך יש פוסקים דסבירא להו דאינו פוטרתו על כן אם אפשר יש לו להדר, שלאחר ברכת המזון יברך על כוס יין וישתה רביעית ויברך ברכה אחרונה לפטור גם את הכוס של קידוש^{כב}. י"א על היין שבתוך הסעודה אינו צריך לברך, שנפטר בברכת בורא פרי הגפן שבקידוש^{כג}. י"ב קידש על הכוס סבור שהוא יין, ואחר כך נמצא שהוא מים או שאר משקה, יחזור ויקדש על היין, ואם עמד לפניו יין על השלחן, והיה דעתו לשתות יין גם בתוך הסעודה, אינו צריך לקדש שנית, דהוי כאלו קידש על היין, ואם לא היה יין לפניו על השלחן, אבל היה יין בביתו והיה דעתו לשתות בתוך הסעודה, אין צריך לברך בורא פרי הגפן אלא אשר קדשנו וכו' ואם היה הכוס של שכר או "מעד", במקום שהוא חמר מדינה בכל אופן אין צריך לקדש שנית אלא יברך שהכל וישתה, ובמקומות שנוהגין לקדש אחר נטילת ידים קודם בציעת הפת גם כן אין צריך לחזור ולקדש, אלא מברך המוציא והוי כאלו קידש על הפת^{כד}.

י"ג גם ביום בסעודת שחרית צריך לקדש על הכוס, דהיינו שמברך עליו בורא פרי הגפן וזהו הקידוש, וגם נשים חייבות בקידוש זה, וגם קודם קידוש זה אסור לטעום כלום ואפילו מים כמו בקידוש הלילה ומצוה מן המובחר שיהיה קידוש זה גם-כן על היין דוקא, ואם חביב לו יין שרף ומקדש עליו גם כן יוצא, אך יזהר שיהא הכוס מחזיק רביעית וישתה מלא-לוגמיו בלילה הפסקה^{כה}, (ואם מקדש על היין ורוצה לשתות גם יין-שרף או קאפפּע עיין לעיל סימן מ"ט סעיף ו'). י"ד בין בלילה בין ביום אין קידוש אלא במקום סעודה, שנאמר^{כו} וקראת לשבת ענג ודרשו רבותינו זכרונם-לברכה^{כז} במקום שאתה קורא לשבת, כלומר קריא דקידוש, שם תהא עונג, ואם קידש בבית זה ואוכל בבית אחר, אפילו אם בשעת קידוש היה בדעתו כן, אינו יוצא ידי קידוש^{כח}, וגם צריך לאכול מיד לאחר הקידוש, ואם לא אכל מיד לאחר הקידוש לא יצא ידי קידוש^{כט}, וביום אף שאינו רוצה לאכול מיד סעודה קבועה, יכול לקדש ולאכול קצת פת כיסנין ואז צריך לשתות מן הכוס רביעית, כדי לברך ברכה על המחיה ועל פרי הגפן, וזאת יכול לעשות גם קודם מוסף אם לבו חלוש, ומוהל שהוא צריך לברך על כוס המילה ועדיין לא קידש, ישתה מן הכוס כמלא לוגמיו ועוד רביעית^ל.

טו מותר לטעום אחר תפלת שחרית קודם תפלת מוסף, וטעימה היינו פת כביצה ולא יותר, ופירות אפילו הרבה כדי לסעוד את הלב, ובלבד שיקדש תחלה וישתה כמלא לוגמיו ועוד רביעית יין, (דלעת הצורך סמכינן, דזאת הוי קידוש במקום סעודה) או ישתה רביעית יין ויאכל כזית מחמשת מיני דגן^{לא}.

רע"א [דיני קידוש על היין וכו' מ"ב סעיפים]:

שברכנו מקדש השבת והקידוש שעל הכוס הוא מדרבנן ובמכילתא איתא זכור את וגו' קדשו בברכה וכן פסיקא להו לגדולי האחרונים דזהו מדרבנן ומג"א סק"א והש"א סי' ס"ז וכ"כ הסמ"ג בעשין נכ"מ דמן התורה היא בדברים בעלמא ע"ש:

ב אבל מדברי רש"י בברכות וכ' : שכתב קידוש היום מ"ע שהומן גרמא הוא זכור את יום השבת לקדשו וזכרו על היין עכ"ל משמע להדיא שהוא מן התורה וכ"כ המפרש ריש נויר נ"ו. דקידוש על היין מושבע ועומד מהר סיני הוא ע"ש וכ"כ הר"ן בפסחים שם דקידוש היום על הכוס הוה דרבנן וקידוש הלילה הוי דאורייתא דדרשא גמורה היא וכן מוכח מדבריו בפ"ב דשבת שאומר הש"ס דנר חנוכה עדיף מקידוש היום משום פרסומי ניסא והקשה הר"ן היכי דחינן קידוש היום דאורייתא מפני נר חנוכה דרבנן

א שנינו בברייתא בפסחים נק"ו. זכור את יום השבת לקדשו וזכרו על היין בכניסתו דזכירה כתיב על היין זכרו כיין לבנון נזכירה דודך מיין ומס' נראה דקידוש על היין אסמכתא הוא נסח ועוד אפשר לומר דקידוש על היין דבר תורה אבל הך דהמברך צריך שיטעום זהו מדרבנן נסח ונסתפקו רבותינו בעלי התוס' אם קידוש על היין דבר תורה או מדרבנן והרמב"ם בריש פכ"ט כתב מצות עשה מן התורה לקדש את יום השבת בדברים שנאמר זכור את יום השבת לקדשו כלומר זכרו וזכירת שבת וקידוש וצריך לזכרה בכניסתו וביציאתו בכניסתו בקידוש היום וביציאתו בהבדלה וכו' ומדברי סופרים לקדש על היין ולהבדיל על היין וכו' עכ"ל הרי כתב מפורש דמן התורה יוצא בדברים כלכל ולפ"ז מן התורה יצאו ידי חובה בתפלה בברכת רצה במנוחתינו

ערוך השלחן עמוד מס 92 ב (או"ח ב) אפשטיין, יחיאל מיכל בן אהרן יצחק הלוי הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ליו"ט וקידוש ביו"ט וודאי דהוי מדרבנן כמ"ש המ"נ שם דין י"ח [ומנ"ל סק"ל] וקידוש היום הוי ג"כ דרבנן רק מפני כבוד היום ולכן לא תקנו בו דברים דעיקו הקידוש הוא בלילה בכניסת שבת כמ"ש הראב"ד שנ פכ"ט ע"ש:

ה' נשים חייבות בקידוש היום דבר תורה ואע"נ שהיא מ"ע שהומן גרמא משום דאיתקש זכו לשמור והני נשי הואיל ואיתניהו בשמירה דשמור הו' בל"ת ועל ל"ת נשים מצוות איתניהו גם בזכירו וזכרות ק' [! וכתב רבינו הב"י בסעי' ב' שמוציאור את האנשים הואיל וחייבות מן התורה כמותם עכ"ל ואפילו להסוברים דקידוש על הכוס מדרבנן דמ התורה יוצאים בתפלה מ"מ שוים האנשים והנשים וכו' דתקנו רבנן כעין דאורייתא תקון וגם נשים כן הו' דמן התורה יוצאות בתפלה ועל הכוס חייבות מדרבנן א"כ עומדים בחדא דרגא וביכולתות להוציאם וי' רוצים לומר שאין מוציאות אנשים כמו במגילה לקס סי' תרפ"ט [רש"ל ונ"ח] ואינו עיקר דבשם כיון דברבינו הוא ז"ל מילתא כמ"ש התוס' בסוכה [ל"ח] משא"י בקידוש וכ"כ מפרשי הש"ע [המ"ו והמנ"ל סק"ב] ונראה לכאורה דאימתי מוציאין זה את זה כששניהם התפללו או שניהם לא התפללו דחיובם שוה אבל אם האחד התפלל והשני לא התפלל אין המתפלל מוציא ידי חובת של מי שלא התפלל לדעת הפוסקים דמן התורה יוצאים בתפלה וא"כ מי שהתפלל חיוב רק מדרבנן ומי שלא התפלל חיובו מן התורה ול"א אתי דרבנן ומפיק דאורייתא אך לפ"ו לא מצאנן ידינו ורגלינו בכל המשפחות שהבעה"ב מקדש ומוציא אשתו ובנותיו וכלותיו אע"פ שלא התפללו אמנן האמת דהו' רק בברכת הגהנין וברהמ"ז ולא כן בברכו המצות שאחד יכול להוציא את חבריו אף שכבר יצו ידי חובתו מטעם דכל ישראל ערבים זה בזה כדאיתא ספ"ג דר"ה ולכן איש ואשה יכולין להוציא זא"ז בכל גונו ויש מי שרוצה לומר דאשה אינה בכלל ערבור [דגמ"ר] ודבר תמוה הוא והרא"ש שכתב מכאן ז' ברפ"ג דברכות אינו אלא במצוה שאין להאשה שייכור בזה ע"ש אבל במה שהיא מחוייבת שוה היא לגמרי לאיש [וכ"כ הנרע"ל בגליון הש"ע וכתשו"ו]:

ו' דבר פשוט הוא שהקטן אינו מוציא את הגדול ואת האשה שהרי אינו בכלל חיוב ואף כשהוא בן י"ג ויום אחד אם לא ידענו בבירור שהביא שערוה

ותירץ שיכול לקדש על הפת ע"ש ואי ס"ד דמן התורה יוצא בדברים בעלמא בתפלה אין התחלה לקושתו [ע"ש בלגטי סס ואינו כן ודו"ק] ולדבריו לאו דווקא יין דה"ה פת מיהו על איזה דבר צריך לקדש מן התורה ובשם הראב"ן הביאו דעל היין דווקא הוי מן התורה דדרשא גמורה היא זכרתו על היין וכ"כ באור זרוע הגדול [סי' כ"ה]:

ג' ולענ"ד נראה ראה לדעה זו ממאי דאמרין בפסחים [ק"ז]. אמר רב אחא בר יעקב צריך להזכיר יציאת מצרים בקידוש היום כתיב הכא זכור את יום וכתוב התם למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים ע"ש ועתה אי ס"ד דמן התורה יוצא בתפלה ה"ל לתקוני להזכיר יצ"מ בתפלה דהו' עיקר הקידוש מן התורה ואפילו אם נאמר דהו' אסמכתא בעלמא הזכרת יצ"מ מ"מ היכי שבקינן לעיקר קידוש מן התורה אלא וודאי דגם מן התורה אינו יוצא בדברים בעלמא וכן מבואר מירושלמי ברכות ר"פ אלו דברים שאומר שם ר' זירא דנלמד מדברי שניהם מבדילין בלא יין ואין מקדשין בלא יין ע"ש דלאו דווקא יין אלא ה"ה שאר משקה והנה בתקנתא דרבנן מפורש בירושלמי שם פרק אין עומדין דגם הברלה הוי על הכוס ור' זירא בעצמו אומר שם שתקנו גם בתפלה גם על הכוס אלא וודאי דמדאורייתא קאמר דקידוש גם מן התורה צריך איזה דבר לפיכך החמירו ביין דווקא אבל הברלה די בתפלה מן התורה לפיכך לא החמירו בה להצריך דווקא יין:

ד' וז"ל הבה"נ וז' י"ב: מחייבין לקדשי ליומא דשבתא וליומי טבא בצלותא ועל כסא דחמרא דכתיב זכור את יום השבת לקדשו וזכרתו על היין בכניסתו מכאן סמכו חכמים לקידוש היום מן התורה אין לי אלא שבת חג המצות מניין ת"ל למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים חג שבועות מניין ת"ל וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים חג הסוכות מניין ת"ל וזכרת וגו' ואע"ג דמידכר בקידושא צריך לאדכורי בצלותא וכברהמ"ז מאי טעמא זכור וזכרת כי עבד וגו' תרין קראי כתיבי ואתו מועדות ילפינן משבת מה שבת בתפלה ועל הכוס אף יו"ט בתפלה ועל הכוס עכ"ל ולא קחשיב ר"ה דא"צ דרשא דבהדיא אקרי זכרון תרועה וכיון דהדרשא הוא מלשון זכרון פשיטא דר"ה דמי בזה לשבת ומלשונו משמע דהו' דרבנן שהרי אומר מכאן סמכו וכו' ועוד דמשוי שבת

ערוך השלחן עמוד מס 93 ב (או"ח ב) אפשטיין, יחיאל מיכל בן אהרן יצחק הלוי הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

אינו יכול להוציא את האשה כשלא התפללה מפני שאז חיובה מדאורייתא ובדאורייתא לא אמרינן חוקה שהביא סימנים כמ"ש בח"מ סי' ל"ה לענין עדות ומג"א סק"נ אך כשהתפללה אין חיובה אלא דרבנן ובדרבנן אמרינן חוקה זו ואף שיש סוברים דקידוש על הכוס דבר תורה כמ"ש מ"מ בזה אנו יכולים לסמוך על הסוברים דמן התורה די בתפלה מפני שגם בעיקר דבר זה דלא אמרינן בדאורייתא חוקה זו יש לפקפק קצת ועמו"ס ז"כ קנ"ד. ד"ה ועוד וכו' וי' אה"ע סי' ס"א ונחזירו אל"י סי' ח' אות ג':

ח ודע דלמי שסובר לעיל בסי' קצ"ג דגם בלשון הקודש אינו יכול להוציא לאחרים אא"כ מבין הלשון אבל כשאנו מבין אינו יוצא אא"כ אחריו מלה במלה דבכה"ג אף כשאנו מבין יצא א"כ הני נשי דידן דרובן אינן יודעות בלה"ק אינן יוצאות בקידוש אא"כ אומרות מלה במלה אחרי המקדש ואין המנהג כן אמנם באמת בארנו שם סעי' ד' דהעיקר כדעת רש"י דבלה"ק אף מי שאינו מבין יוצא בשמיעה בעלמא ומהמנהג ראייה לדברינו ע"ש:

מ איתא בפסחים וק"ה. כבוד יום קודם לכבוד לילה שאם אין לו יין הרבה או מיני מגדים שיהיה לשתי הסעודות כבוד יום קודם דעל העונג מצווה יותר ביום מבליילה וראיתי למהרש"ל וי"ט גיטין פ"ד סי' נ"א שקרא תגר על העולם שאוכלים דגים בלילי שבת ולא בבוקר דכיון דכבוד יום קודם ה"ל להניח לסעודה שנייה וכן היה הוא נוהג ע"ש ולענ"ד נראה לעמד זכות דלכן פירשו רש"י ורשב"ם לענין יין הרבה ומיני מגדים כמ"ש ולמה לא פירשו סתם לענין מאכלים טובים דמיני מגדים היינו פירות כדכתיב פרי מגדים משום דזהו וודאי דמאכלים שא"א להיות ביום כמו בלילה כמו דגים חמים או מרק ובשר חם שבהכרח כשנשארים על יום מחר יתקלקלו מהטעם הקודם דהא זהו עיבור צורה שבקדשים פשיטא שאין לנו להניח מלאכול בלילה מפני שא"א כן למחר וא"כ פת חמים לא נאכל בלילה שהרבה טוב הפת בלילה יותר מביום כידוע אלא שזה וודאי לא צוותה תורה לבלי לאכול בלילה מפני שאין למחר כיוצא בזה ולכן פירשו לענין יין ופירות דלא יתקלקלו עד למחר בזה כבוד יום קודם ולכן דגים חמים שהעולם מחבבים אותם יותר מן קרים וזה א"א להיות ביום לכן אנו אוכלים זה בלילה וכן מרק חם וטוב וכנגד זה אנו מטמינים בתנור ערוך השלחן עמוד מס 94 ב (או"ח ב) אפשטיין, יחיאל

על למחר מאכלים שצריכים הרבה הצטמקות וכן הקני"ל לכבוד יום ושפיר עבדי עמא קדישא וזכיה א"ש הוזהר יתרו נד' קנ"ו שהביא המג"א סק"ד וז"ל כעו לסדר פתורא כלילא לשבתא בנהמא וכמוזני רי"א אפילו כיומא דשבתא גמי עכ"ל וקשה מאי אפילו הא כבוד יום קודם ולפמ"ש ה"פ דכעו לסדר פתורא כלילא בנהמא וכמוזני אע"פ שהלחם והמוזנות של לילה טובים משל יום משום דהם חמין וא"כ הייתי אומר דכיום השבת כיון דא"א כשל לילה לא לסדר כלל אלא יאכל דבר מה קמ"ל דכל מה שאתה יכול להכין תכין:

י והא דכבוד יום קודם זהו בשארי דברים מצרכי סעודה אבל אם אין לו אלא כוס אחד יין קידוש הלילה קידמת לשל יום דעיקר הקידוש הוא בלילה כמ"ש ולכן אם אין ידו משגת להכין יין לקידוש ולהכין צרכי סעודה לכבוד הלילה ולכבוד היום ולקידוש היום מוטב שיקנה יין לקידוש הלילה ממה שיכין צרכי הסעודה או ממה שיקנה יין לקידוש היום אמנם לחם קודם לכל דבר שלא יהא רעב ולאכול לקיום הג' סעודות ונראה דגם קידוש היום קודם לשארי מאכלי היום לבד לחם ויש מי שאומר דאפשר דכבוד היום עדיף מקידוש היום דהקידוש הוא מפני הכבוד ועמ"א סק"ג אבל העיקר כמ"ש וכן מבואר מירושלמי שהביאו תוס' בפסחים וק"ג. שאומר איזהו כבוד יום בפה"ג ע"ש וז"כ הא"ר וגם המג"א ספוקי מספקא ליה ע"ש:

יא כתב רבינו הב"י בסעי' א' כשיבא לביתו ימחר לאכול מיד עכ"ל והיינו לקדש כדי שיוכר שבת בכניסתו ומג"א סק"א וממילא דיאכל מיד משום קידוש במקום סעודה ואפילו קודם שתחשך ומ"ז סק"א ויכול לאכול ע"י קידוש זה וס"ל וכבר בארנו בזה בסי' רס"ו ע"ש ופשוט הוא דאם אינו יכול עדיין לאכול שיוכר להמתין איזה שעות בלילה ומ"ע נתשו' וראיתי מי שכתב שיקדש דווקא קודם לילה כי בתחלת ליל שבת הוא מזל מאדים ובסוף יום ו' הוא מזל צדק לכן יקדש בצדק ומג"א ס"ל ולענ"ד הוא תמוה דח"ו לומר שאנחנו תחת המזלות ואדרבא ראיתי בקדמונים שהאומות הקדמונים היו יושבים בשבת בחשך ובוכים מפני שהמזלות של שבת מורים לרעה והקב"ה צוה אותנו להיפך להדליק הרבה אור ולהתענג עצמינו להראות שאנו למעלה מהמזלות ואותנו לקח ד' להוציאנו ממערכת השמים ואיך נאמר בזה וצע"ג והבוטח בד' חסד יסובבנו והמג"א ע"ס הביא ירושלמי ריש גרנות שדרך

מכיל בן אהרן יצחק הלוי הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

לֹאכֹל שֶׁהָאֵל שְׁתִּים בְּלִילָה ע"ש חֲמִשָּׁה ע"ש צ"ח חרדים
דְּשִׁתִּים הוּא שְׁתֵּי חֲלָקֵי שֶׁהָאֵל וּמִמֶּנּוּ דְּבִתִּי כְּנִסְיוֹת הֵיוּ בְּשָׁדוֹת
דְּחֹק מִהֶעֱרִיר וְעַד שִׁכּוּחוֹ נִמְשָׁךְ הַזֶּמֶן מִמִּילָא וְאִדְרַבָּה
מִתְרִירָן עַם בְּחִילָין כּוֹפְרִינֵיהּ ע"ש מִשְׁמַע דְּמִלּוֹה לֹאכֹל
מְקוֹדֵם וְדו"ק :

יב כִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ זְמַן קִידוּשׁ דִּהֵינּוּ מִשְׁחָשִׁיבָה אִפִּילוּ
לֹא קִיבֵל שַׁבַּת עֲרִיין אִסּוּר לֹאכֹל אוֹ לְשִׁתוֹת
אִפִּילוּ מִיָּם וְאִפִּילוּ מִעֵימָא בְּעִלְמָא עַד שִׁיקְדֵּשׁ מִפְּנֵי
כְּבוֹד הַשַּׁבָּת דְּשַׁבַּת קְבִיעָא נִפְשָׁה בַּהֲגִיעַ זְמַנָּה אִף שֶׁלֹּא
קִיבֵל שַׁבַּת עֲרִיין וְחִלָּה עֲלֵיו חֻבַּת קִידוּשׁ וְאִסּוּר לוֹ
לְטַעֲמוֹת כָּלֵם עַד שִׁיקְדֵּשׁ אֶךְ לְהַרְדִּית פִּי אֵין קְפִידָא
כִּיּוֹן שֶׁאֵינוּ מְכֻיִן לְטַעֲמוֹת וּמִנֵּי סָקָה וְאִם קִיבֵל שַׁבַּת
מִבְּעוֹד יוֹם אִסּוּר לוֹ לֹאכֹל וְלְשִׁתוֹת וְלְטַעֲמוֹת עַד שִׁיקְדֵּשׁ
כִּיּוֹן דְּקִיבֵל שַׁבַּת וִיכּוֹל לְקַדֵּשׁ וְלֹאכֹל וְלִהְתַּפַּלֵּל עֲרִבִית
אֲחִיכּ וּבִלְבָד שִׁיְהִיָּה יוֹתֵר מִחֲצִי שָׁעָה לְזִמְן ק"ש שֶׁל
עֲרִבִית דִּלְכָּל הָרִי אִסּוּר לֹאכֹל מִצַּד ק"ש כְּמִשׁ
בְּסִי רִל"ב וְדַע דִּאִפִּילוּ אִם אֵין לוֹ רַק כּוֹס אֶחָד שֶׁל
יַיִן וְרוּצָה לְהַגִּיחוֹ עַל בְּרַהֲמֵי קִידוּשׁ קוֹדֵם אִפִּילוּ
לְמֵאֵן דְּסִי לְבַרְהֵמִי טַעוּנָה כּוֹס אַע"ג דְּבַהֲבִדְלָה אֵינוּ
כֵּן כְּמִשׁ בְּסִי רִצִּי וְסָס וְאִפִּילוּ יִכּוֹל לְקַדֵּשׁ עַל הַפֶּתַח
לֹא יַעֲשֶׂה כֵּן אֲלֹא יִקְדֵּשׁ עַל הַיַּיִן וְיִבְרַךְ בְּרַהֲמֵי
בְּלֹא כּוֹס :

יג וְלֹא לְכַד שֶׁאִסּוּר לְהַתְחִיל לֹאכֹל וְלְשִׁתוֹת בַּהֲגִיעַ
זְמַן קִידוּשׁ דְּזוּה גַּם בַּהֲבִדְלָה כֵּן אֲלֹא אִפִּילוּ הֵיוּ
מְסֻבִּין לֹאכֹל מִבְּעוֹד יוֹם דְּבִכְהֵ"ג בַּהֲבִדְלָה כְּשֶׁהִתְחִיל
בְּשַׁבַּת לֹאכֹל מִבְּעוֹד יוֹם א"צ לְהַפְסִיק אִפִּילוּ נִמְשָׁךְ
הַסְעוּדָה כְּמָה שְׁעוֹת בְּלִילָה אֲבָל בְּקִידוּשׁ אֵינוּ כֵּן
דְּמִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת צָרִיךְ לְהַפְסִיק מִסְעוּדָתוֹ וְלִקְדֵּשׁ אֶךְ
א"צ לְהַפְסִיק לְגַמְרֵי בְּעִקְרַת שְׁלַחַן וּבְבִרְהֵמִי אֲלֹא
פּוֹרֵם מִפֶּה וּמִקְדֵּשׁ כְּלוֹמַר כְּמוֹ בְּכָל שַׁבַּת שֶׁמִּבִּיאִין
הַלֶּחֶם מִשְׁנֵה קוֹדֵם קִידוּשׁ וּמִנִּיחִין אוֹתוֹ עַל הַשְּׁלַחַן
וּפּוֹרְסִין עֲלָיו מִפֶּה וּמִקְדֵּשׁ כְּמוֹ שִׁתְּבָאֵר כְּמוֹ כֵּן עוֹשִׂין
עֵתָה וְהִכִּי אִיפְסָקָא הִלְכְּתָא וּפְסָחִים ק' :

יד וְכִיּוֹן שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּאִמְצַע הַסְעוּדָה כִּיצַד יַעֲשֶׂה
בְּבִרְכַּת בְּפִה"ג שֶׁל קִידוּשׁ וּבְבִרְכַּת הַמִּצִּיא דַּעַת
הַמֹּאֵד וְהַסֵּמ"ג שֶׁמִּקְדֵּשׁ בְּלֹא בִרְכַּת הַגֶּפֶן וְאוֹכֵל בְּלֹא
בִרְכַּת הַמִּצִּיא כִּיּוֹן שֶׁהוּא בְּאִמְצַע הַסְעוּדָה אֲבָל הִרִיף
כְּתַב פּוֹרֵם מִפֶּה וּמִקְדֵּשׁ וְאֲחִיכּ מִכֵּרֵךְ הַמִּצִּיא וְגוֹמֵר
סְעוּדָתוֹ וּמִכֵּרֵךְ בְּרַהֲמִי וּמִבּוֹאֵר מְדַבְּרִין דִּהֲגֶפֶן א"צ
וְהַמִּצִּיא צָרִיךְ וְכ"כ הַבֵּה"ג וְהַמַּעַם דְּבִרְכַּת הַמִּצִּיא
זֶה הַקִּידוּשׁ הַפֶּסֶק דְּכִיּוֹן דְּנִתְקַדֵּשׁ הַיּוֹם אִסּוּר בִּאֲכִילָה
עֹרֵךְ הַשְּׁלַחַן עֲמוּד מִס' 95 ב (או"ח ב) אִפְשָׁטִיין, יַחֲיָאֵל

וְרַח"ט וְכִיּוֹן שֶׁאִסּוּר בִּאֲכִילָה וּמַחְוִיב לַעֲשׂוֹת קִידוּשׁ
שְׁנֵי דְּבָרִים אֲלוֹ מַחְוִיבִין אוֹתוֹ לְבִרְכַּת הַמִּצִּיא מִשְׁא"כ
בִּרְכַּת הַגֶּפֶן שֶׁהוּא קוֹדֵם קִידוּשׁ אַע"פ שֶׁאִסּוּר לְשִׁתוֹת
מ"מ מְדַעְדִּיין לֹא הַפְסִיק בְּקִידוּשׁ א"צ לְבִרְכַּת וְדַבֵּר זֶה
מִפּוֹרֵשׁ בִּירוּשְׁלַיִם בִּרְכוֹת וּפ"א ה"י ה"ז שֶׁא"צ בְּפִה"ג
ע"ש וּמִמִּילָא מוֹבֵן דָּאם מְקַדֵּשׁ עַל הַפֶּתַח שֶׁא"צ הַמִּצִּיא
דְּזוּהוּ בְּבִרְכַּת בְּפִה"ג וְהַמּוֹר הֵבִיא דִּיעָה שְׁגַם בִּרְכַּת
הַגֶּפֶן צָרִיךְ לְבִרְכַּת קוֹדֵם קִידוּשׁ וְהַמַּעַם דְּכִיּוֹן דִּאִסּוּר
לְשִׁתוֹת מִמִּילָא דִּהֵל עֲלֵיו חֻיב בִּרְכָה דְּזוּהוּ כְּהַפְסִק
גְּמוּר וְלֹא מִצְאֵנוּ מִפּוֹרֵשׁ מִי שִׁיטְבוֹר כֵּן וּפְנ"ח וּמ"ז
מְק"ה וְלִינוּ מוֹכְרָח וְגַם אִפִּילוּ יִמְצָא מִי שִׁיטְבוֹר כֵּן לֹא
חִיּוּשִׁינֵן לְזוּה כִּיּוֹן שֶׁהוּא נֶגֶד הִירוּשְׁלַיִם וְעוֹד דִּהָא חוּיִנֵן
דְּלֹא הוּי כְּהַפְסִק גְּמוּר מִדְּלֹא מַחְוִיבִין לִיה לְבִרְכּוֹי
בְּרַהֲמִי אֲלֹא דְּלַעֲנִין הַמִּצִּיא חָשִׁיב הַפְסִק מִפְּנֵי הַקִּידוּשׁ
וְהַיִּסּוּר בִּיחַד כְּמִשׁ וְהוּא כְּנִמְלֵךְ כְּלוֹמַר כְּמוֹ מִי שְׁגָמַר
מִלֹּאכֹל וְנִמְלֵךְ לֹאכֹל עוֹד דְּצָרִיךְ לְבִרְכַּת הַמִּצִּיא וְה"ג
כֵּן הוּא וּמ"מ דַּעַת הַרְמַב"ם בְּפִכ"ט דִּין י"ב כְּהַמֹּאֵד
וְהַסֵּמ"ג ע"ש וְלִדְיָנָא פֶּסֶק רַבִּינוּ הִבִּי בְּסִיעִי ד' כְּהִרִיף
מִפְּנֵי שֶׁהִרָא"ש פֶּסֶק כֵּן וּבְדַבְּרֵי הַרְמַב"ם נִסְתַּפֵּק בְּסִפְרוֹ
הַגְּדוֹל ע"ש וְכַתֵּב דַּעַת הַמֹּאֵד וְהַסֵּמ"ג בְּשֵׁם י"א ע"ש
וּמִדְּבַרֵי הַמֵּמ"ם שֶׁס' מְבֹאֵר דִּלֵּן ק"ו מִהֲגֶפֶן לְהַמּוֹלִיד שֶׁא"צ
ע"ש וְדו"ק וְכַתֵּב הַמִּנְיָא סָקָה דְּנֵס עַל הַיַּיִן שְׁכַתוֹךְ הַמּוֹזֵן
א"צ לְכַרֵךְ דִּלֵּין הַפֶּסֶק צִין כּוֹס עַל קִידוּשׁ מִשְׁתִּיתוֹ לְשִׁתִּית
יַיִן שְׁכַתוֹךְ הַמּוֹזֵן ע"ש וּפְסָט הוּא דְּזוּה מִיִּירִי כְּשֶׁשְׁתָּה יַיִן
כְּתוֹךְ הַסְעוּדָה דְּמִבְּעוֹד יוֹם דִּלְכָּל פְּסִימָא דְּמִכְרֵךְ עַל הַיַּיִן
אֲבָל כְּשֶׁמִּקְדֵּשׁ עַל הַפֶּתַח לֹא יִכְרֹךְ :

טו כֵּן זֶה שֶׁנִּתְבָּאֵר הוּא בְּעוֹמֵד בְּאִמְצַע סְעוּדָתוֹ
דְּמִבְּעוֹד יוֹם אֲבָל אִם גָּמַר הַסְעוּדָה כְּתַב הַרְמַב"ם
שֶׁם וו"ל הִיָּה אוֹכֵל וְגַמַר אֲכִילָתוֹ עִם הַכִּנְסָה שַׁבַּת
מִכֵּרֵךְ בְּרַהֲמִי תַחֲלָה וְאַחֲכֵי מְקַדֵּשׁ עַל כּוֹס שְׁנֵי וְלֹא
יִבְרַךְ וְיִקְדֵּשׁ עַל כּוֹס אֶחָד לְפִי שֶׁאֵין עוֹשִׂין שְׁתֵּי מִצְוֹת
בְּכּוֹס אֶחָד שְׁמִצְוֹת קִידוּשׁ וּמִצְוֹת בְּרַהֲמִי שְׁנֵי מִצְוֹת
שֶׁל תוֹרָה הֵן עֲכָל וְלִשְׁוֹן הַשֵּׁם וְסָס ק"צ : לְפִי שֶׁאֵין
עוֹשִׂין מִצְוֹת חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת ע"ש וּמִלִּשְׁוֹן הַרְמַב"ם
מִשְׁמַע דְּרַק בְּשְׁנֵי מִצְוֹת שֶׁל תוֹרָה לֹא אִמְרִינֵן כֵּן
וְלִפְנֵי לְשִׁיטָתוֹ דְּבִדְבָרִים בְּלָבָד יֵצֵא יְדֵי קִידוּשׁ מִן
הַתּוֹרָה אִם קִידֵשׁ בְּדַבְּרִים יִכּוֹל לַעֲשׂוֹת שְׁנֵיהֶם עַל
כּוֹס אֶחָד וְכ"ש בְּבִרְכַּת אִירוֹסִין וְנִשְׁוֹאִין דְּשִׁנִּיהֶם הֵיוּ
הַבְּרִית מְדַרְבֵּנֵן יִכּוֹלִים לַעֲשׂוֹת עַל כּוֹס אֶחָד וְלֹא כֵּן
כְּתוּב שֶׁם רַבּוּתֵנוּ בְּעֵלֵי הַתּוֹם וְהִרָא"ש ע"ש וְאִפְשָׁר
דְּגַם הַרְמַב"ם לֹא דוּקָא נְקִיָּם שֶׁל תּוֹרָה אֲלֹא מִשּׁוֹם

מִיכָל בֵּן אַהֲרֹן יִצְחָק הַלֵּוִי הוֹדֵפֵס ע"י תַּכְנֵת אוֹצֵר הַחֲכָמָה

דכן הוא האמת בכאן רשניהם של תורה כתב כן וה'ה בשני מצות דרבנן כיון דהמטעם הוא דלא ליחוי עליו כמשא ורשנ"ס ע"ס ורש"י ותוס' בסומה ח'. אך בסומה הסיב ע"ס רק של תורה וע' ברכות מ"ט. ול"ע ודו"ק :

מזן ואין לשאול הא בעינן קידוש במקום סעודה ד"ל דהסעודה שמקודם כשמקדש מיד מיחשב במקום סעודה ור"ן ע"ס וכתבו הטור והש"ע בסעי' ו' דצריך להזכיר של שבת בברכה מ"ז אע"פ שמברך קודם קידוש ע"ש ואע"פ שלא אכלו בליילה כלל ואף שנתבאר בסי' קפ"ח דאולינן בתר התחלת הסעודה י"ל דשבת שאני כיון דהיא קבעה נפשה בהכרח להזכיר של שבת ועוד כיון דיקדש מיד ממילא דעתה חל עליה חיובי דשבת ועמ"א סק"ד שכתב דזהו מפני הספק והמ"ז סק"ח מדמה למי שלא התפלל בע"ש דמתפלל שמים של שבת ע"ש ואינו יודע הדמיון ולע"ז נראה כמ"ס אך גם נראה כחזק כן וז"ל בדברינו מפני שחלה שבת עליו ולפ"ז הכל אחד ודו"ק :

יין ובאמת רבינו הרמ"א כתב ד"א דאינו מזכיר של שבת דאולינן בתר תחלת הסעודה וכן עיקר עכ"ל ובתוספתא דברכות שנינו דמזכיר של שבת וזהו כשאכלו גם בליילה ולא כשגמרו בעוד יום ולכן אם באמת אכלו גם משחשיכה פשיטא שצריך להזכיר ומנ"א סק"ז ודע דיש מחלוקת אם ישעום מכוס של ברהמ"ז קודם שיקדש דיש מי שסובר דאינו שותה ממנו עד לאחר קידוש ויש מי שסובר שמברך עליו ושותה ע"ס סק"ז וממילא דאין לברך על הכוס של קידוש ע"ס :

יין וכל זה הוא לשיטת הרמב"ם דמברך ברהמ"ז ואח"כ קידוש היום ואף לדעה זו יש סוברים דמחוייב לאכול מעט קודם הקידוש כדי שיהיה קידוש במקום סעודה ולא לסמוך על הסעודה שקדמה להקידוש אמנם דעת הרא"ש לנמרי לא כן אלא גם בנמר סעודתו אינו מברך ברהמ"ז תחלה אלא פורס מפה ומקדש ומברך המוציא ואוכל מעט ואח"כ מברך ברהמ"ז וכן יש לעשות אם אירע כן לאפוקי נפשיה מפלוגתא ודע דאף לדעת הרמב"ם אינו אלא כשכבר נמל ידיו למים אחרונים אבל כל זמן שלא נמל ידיו אפילו אמר הב לן ונברך פורס מפה ומקדש והחולקים סברי דאף בנמל מים אחרונים פורס מפה ומקדש אמנם בכה"ג פשיטא שצריך לברך בפה"ג על הקידוש וגם ימול ידיו

ויברך ענ"י והמוציא ע"ס סק"ח דאחר מים אחרונים כבר הופסקה הסעודה שלפניה :

יין כתב הרמב"ם בפ"ד מברכות דין ח' היו שותין ואמרו בואו ונברך ברהמ"ז או בואו ונקדש קידוש היום נאמר עליהם לשתות עד שיברכו או יקדשו ואם רצו לחזור ולשתות קודם שיברכו או יקדשו אע"פ שאינם רשאים צריכים לחזור ולברך תחלה בפה"ג ואח"כ ישתו אבל אם אמרו בואו ונברך אין צריכין לחזור ולברך עכ"ל ורבינו הב"י בסעי' ה' העתיק דין זה בקידוש בלבר ומדברי הרמב"ם מבואר דגם בבואו ונברך ברהמ"ז אסור לשתות ולא כן פסק רבינו הב"י לעיל סי' קע"ט דבואו ונברך אינו אסור השתייה אלא דצריך לברך ע"ש וכבר בארנו שם סעי' ד' דעתו בזה ע"ש ועמ"ז סק"ז וזה דמבואר מדבריו דבקידוש היום צ"ל בואו ונקדש אבל בלא זה מותר זהו מבעוד יום אבל משחשיכה אפילו לא אמרו בואו ונקדש נאמרו בשתייה דשבת קבעא נפשה וזכיה מתחילת הסגת הרא"ז ע"ס ואפילו בספק חשיכה צריכים להפסיק ומנ"א סק"ז וברין הבדלה יתבאר בסי' רצ"ט בס"ד וברין זה כשאמרו בואו ונקדש וצריכים לקדש א"צ לברך בפה"ג על הכוס של הקידוש ע"ס ומ"מ יזהר שלא לבא לידי כך משום דיש בזה דיעות שונות ובאמת מימינו לא שמענו שיעשו כן :

כ מי ששכח לקדש עד אחר ברכת המוציא ונזכר קודם שאכל יקדש על פת זה ואח"כ יאכל ולא יקדש על היין דא"כ תהיה ברכה זו דהמוציא לבטלה דאח"כ לא תועיל כיון שהפסיק בקידוש ופשוט הוא דאם אכל דהמוציא יפסיק מסעודתו ויעשה קידוש על היין ואם אין לו רק פת יקח לחם משנה שלם ויקדש בלא ברכת המוציא וכן אם אפילו לא אכל עדיין דהמוציא אך כבר חתך החלות יקח חלה אחרת שלימה ויצטרף לשלימה השנייה אם חתך אחת או ב' חלות אחרות אם חתך שניהם ויעשה קידוש ויראה לי דבשני חלות אחרים צריך לברך גם המוציא שהרי לא היו לפניו כלל בעת שבירך המוציא וגם לא היה דעתו עליהן ועמ"א סק"א וכוונתו כמ"ס אבל בהבדלה אם אירע כן שעשה המוציא ושכח להבדיל ונזכר קודם שאכל צריך לאכול פרוסת המוציא שהרי הבדלה א"א על הפת ותהיה ברכתו לבטלה ולכן מוטב לאכול מעט קודם הבדלה מלגרום ברכה לבטלה ואח"כ יפסיק ויבדיל ויש מי שאומר דגם בהבדלה לא יאכל

ערוך השלחן עמוד מס 96 ב (או"ח ב) אפשטיין, יחיאל מיכל בן אהרן יצחק הלוי הודפס ע"י תכנת אֶלְעָר החכמה

ומגביהו מן השלחן טפח ונותן עיניו בהכוס כמ"ש שם ואומר ויכולו ואע"פ שאמרו בבהכ"נ צריך לחזור ולאמרו על הכוס כדי להוציא חזק זה דויכולו להעיד על הקב"ה במעשה בראשית את בניו ובני ביתו שלא אמרוהו עדיין כגון שלא היו בבהכ"נ ואח"כ מברך בפה"ג וקידוש :

בך אם צריכים לעשות קידוש מעומד או מיושב אינו מבוזר להדיא לא בגמ' ולא בפוסקים ומשמע דאין קפידא ומרמב"ם סוף הל' סוכה מבוזר להדיא שעשו מיושב מדכתב שם דבלי"ה ראשונה של סוכות צריך לעשות הקידוש מעומד כדי שלא לישוב קודם ברכת לישוב בסוכה והראב"ד השיג עליו דגם או עושין מיושב ע"ש הרי מבוזר להדיא שהיו עושין מיושב וכן מבוזר מתוס' ברכות ומ"ג. וכל דבר של אכילה או שתיה שצריך להוציא אחרים בברכתו צריך להיות מיושב וגם בהבדלה כתבו שטוב יותר לעשות מיושב ע"ש ש"מ שהיו עושין מיושב וחכמי הקבלה כתבו לעשות מעומד וכן היה נוהג האר"י ופרמ"ל ד' נ"ח : והיה אוחז הכוס כנגד החזה ומקדש מעומד וסו דברכות של הכלה צריך להיות מעומד ושבת אקרי כלה כמו שאומרים בואי בלה בואי בלה וסידור שלי"ה ע"ש ומדינא אין קפידא וכבר כתבו התוס' שם דאף כשעושין מעומד אם כולם מכינים עצמם לשמוע יוצאים בברכתו גם מעומד ע"ש ורק ויכולו לדברי הכל נכון לעשות מעומד כיון דזהו ערות אך גם בזה יש שאין עומדין רק אצל יום הששי ויכולו השמים שראשי תיבות הם שם הוי' ברוך הוא ועומדים לכבודו : **כה** וי"ל רבינו הבי"ב בסעי' י' ואומר ויכולו מעומד ואח"כ אומר בפה"ג ואח"כ קידוש עכ"ל ומשמחיות לשונו משמע דאחר ויכולו צריך לישוב ורבינו הרמ"א כתב על זה וי"ל ויכול לעמוד בשעת הקידוש ויותר טוב לישוב ומפני דכרי התוס' שכתבנו ונהגים לישוב אף בשעה שאומר ויכולו רק כשמתחילין עומדים קצת לכבוד השם כי מתחילין יום הששי ולומר אע"פ שהפסוק מתחיל מויכולו ויכולו השמים ונרמז השם בראשי תיבות וכשמתחילין יתן עיניו בנרות ובשעת הקידוש בכוס של ברכה וכן נראה לי עכ"ל ויתן עיניו בנר ובכוס וגתינת עין בכוס הוא מדינא כבכל כוסות של ברכה ובנר הוא ענין נסתר משום רפואה לעינים (ועמ"א סק"ג) ואם שכח לומר ויכולו קודם קידוש אומרו תוך הסעודה על הכוס ושם מקב"ל והנה תיבות

ויברך מקודם ואח"כ יברך שנית המוציא ויאכל אע"ג דתהיה הברכה הראשונה לבטלה משום דאסור לאכול קודם הבדלה ושם סקי"ג נסס רינ"ל אבל רבינו הרמ"א בסעי' ה' פסק כמ"ש מקודם ע"ש :

כא אע"ג דאסור לטעום קודם קידוש מ"מ אם טעם ואפילו אכל מקדש אח"כ מיד כשנוכח אפילו בלי"ה דקי"ל ושם ק"ז. טעם מקדש טעם מבדיל ונ"ל דאף אם במזיד עשה כן מ"מ מקדש או מבדיל אח"כ ומי שלא קידש בלי"ה בין בשוגג בין במזיד מקדש למחר ואומר הקידוש של לילה לבד ויכולו שאינו אומר דויכולו אינו אלא בכניסת שבת לפי שבתחלת הלילה גמר הקב"ה מלאכתו ושמא תשאל דא"כ איך אומרים ויכולו כשמקדשין כמה שעות בלי"ה דאין זה שאלה דכל הלילה אחת היא ונראה דכשמקדש למחר יוצא גם בקידוש של יום וא"צ לקדש על של יום בפ"ע וקידוש אחד עולה ללילה וליום :

כב צריך שתהיה טפה על השלחן תחת הפת ומפה אחרת פרוסה על הפת וכן המנהג בכל תפוצות ישראל ומעריבין זה מבעוד יום ובזמן הש"ס שאכלו על שולחנות קמנים ולפני כל אחד היה שלחן היו מעריכים על השלחן שעמד במקום אחד ואחר הקידוש היו מביאים השלחן לפניו ולא היו צריכים לכסות הפת אבל עכשיו שהשלחן גדול ועומד תמיד במקום האכילה והחלות מוכרחים להיות על השלחן בעת הקידוש כי היכי דתהיה הסעודה בעת הקידוש שזהו יקרא דשבתא ולכן בהכרח לשום על החלות מפה כדי שלא יראה הפת בושתו שאין מקדשין עליו ולפ"ז לאחר קידוש יכול להסיר המפה אבל המזל כתב עוד טעם שזה זכר למן שהיה מכוסה מלמעלה ומלמטה ולפ"ז צריכה המפה להיות עד אחר המוציא וכן המנהג ויש שמביאין החלות לאחר קידוש וזה אינו מספיק רק למעם שלא יראה הפת בושתו ואין נכון לעשות כן וגם במקדש על הפת צריך להיות כן :

כג ומקדש על כוס מלא יין שלא יהיה פגום וטעון כל מה שטעון כוס של ברהמ"ז שיהיה הכוס שלם וצריך שטיפה מבחוץ והרחה מכפנים ומלא ושלא יהיה היין פגום כמ"ש בס' קפ"ג ודבר זה צריך גם בקידוש של שחרית וגם בהבדלה כללו של דבר כל מה שצריך בכוס ברהמ"ז צריך גם כאלו וכן בקידושי יו"ט והמקדש מקבלו בשתי ידי וואוחז בימינו לבדו

ערוך השלחן עמוד מס 97 ב (או"ח ב) אפשטיין, יחיאל מיכל בן אהרן יצחק הלוי הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

יום הששי הם סוף פסוק דוירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד ויהי ערב ויהי בוקר יום הששי ולכן יש שנהגו לומר בלחש כל הפסוק הזה ומתחילין מן יום הששי בקול רם והמעם כדי שלא תהיה ההתחלה באמצע פסוק ונכון הוא :

בן מניין התיבות של קידוש נמצא בספרי הקבלה שצריך להיות ע' תיבות ל"ה בויכולו ול"ה בהברכה ועם יום הששי הו"ע כנגד שם ע"ב שהוא צידוף שם הוי' ברוך הוא וברכת בפה"ג אינו בחשבון שהוא ברכת היין וכן הוא בזה"ר ויקהל ו' ר"ז : ע"ש ולפ"ז א"צ לומר כי הוא יום ולא כי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים אמנם אנחנו נוהגים לאומרים וחלילה לשנות שום ניסחא (מג"א סק"כ) וברש"י וכתובות ז' : ובהוס' ופסחים ק"ד : נזכר כי הוא יום בקידוש ע"ש וועמקה"ש סק"כ ולענ"ד נראה ג"כ ללנוסחתינו אינו נחשב ראשית הנצרכה וסוף הנצרכה במספר התיבות כמו ברכת נפה"ג וחסר י"א וכלאן נוסף עשרה והס ע"א כנגד מנהדרין דמשה על גביהן וכן הוא במנהדרין שלמעלה ודו"ק :

בז בזה שאומרים בקידוש וזכר ליציאת מצרים ומפורש בן בפסחים וק"ז : טרח המיר בזה דהא שבת הוא זכר למעשה בראשית ופירש דאמקראי קידוש קאי תחלה למקראי קידוש שהם זכר ליצ"מ ובשם הרמב"ם כתב שהשבת עצמו זכר ליצ"מ כי ביצ"מ נתברר שהוא יתברך אלוקי קדמון ומחדש וחפץ ויכול וזהו עצמו בשבת ע"ש אבל האבן עזרא כתב כפשוטו דשבת עצמי הוא זכר למעשה בראשית ושבתית העבד בשבת הוי זכר ליצ"מ ודבר זה מפורש בדברות האחרונות למען ינוח עבדך ואמתך כמוך וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים וגו' :

בח יש מי שכתב דלכן אין אומרים בתפלת שבת אתה בחרתנו מכל העמים משום דעל השבת נצטוו במרה ועדיין לא בחר בנו לגמרי עד אחר נתינת התורה ומ"ז סקי"ג נסס א"ח ולכן יש מתרעמים על הניסח כי בנו בחרת וכו' ואני תמה על מעם זה דא"כ גם בפסח לא נאמר אתה בחרתנו שהרי נפקדו על הפסח במצרים קודם מרה ועוד שזהו מומן יצ"מ נבחרנו כדכתיב ולקחתי אתכם לי לעם וגו' ועוד דכבר בארנו בריש סי' רמ"ב דעל שבת שייך יותר לומר שבחר בנו מפני שבשבת כל הברואים שייכים שהיא זכר למעשה בראשית משא"כ המועדים אין להם שייכות כלל ע"ש אמנם האמת דבכל יום שייך לומר אתה

בחרתנו וראיה ברורה לזה שהרי אני אומרים בכל יום בברכת התורה אשר בחר בנו מכל העמים וכו' והמעם דבשבת יש הקדמות אחרות בתפלה שייך לשבת לבר כמו אתה קדשת וכן כל תפלות שבת כידוע אבל ביו"ט אין לנו מה להקדים וז"ל אתה בחרתנו שהוא ענין כולל בכל יום ובכל עת ובכל שעה ובקידוש אני אומרים כי בנו בחרת וזהו מעם על הקודם על מה שאמרנו ושבת קדשו באהבה וברצון הנחילנו זכרון למעשה בראשית וקשה א"כ הרי זה שייך לכל הברואים לזה אומרים כי בנו בחרת לתת רק לנו את השבת וכמ"ש בס' רמ"ב וביו"ט בקידוש אומרים כי בנו בחרת ג"כ על הקודם וקדשנו במצותיו מפני מה מפני כי בנו בחרת אבל באמת בשבת שייך זה יותר מבכל המועדים וכמ"ש שם וכנ"ל צור נס"ד :

במ כתב רבינו הב"י בסעי' י"א אם אין לו אלא כוס אחד מקדש בו בלילה ואינו טועם ממנו שלא יפגימו אלא שופך ממנו לכוס אחר וטועם יין של קידוש מהכוס השני ולמחר מקדש במה שנשאר בכוס ראשון ואם לא היה בו אלא רביעית בצמצום ונחסר ממנו בלילה מוזנו למחר להשלימו לרביעית והיינו דווקא כשיש לו כוס אחר להבדלה שאם לא כן מוטב שיניחנו להבדלה שאי אפשר בפת משיקדש עליו ולא יהא לו יין להבדלה ואם יש לו שני כוסות מצומצמים אחר המזיגה יקדש בלילה באחד ויבדיל על השני ולא יקדש ביום דקידוש הלילה עדיף עכ"ל ויש חולקין במה שכתב שיטעום מהכוס השני דהמעמה צריך להיות מרביעית אלא להיפך שיטעום מהראשון ואח"כ מוסיף עליו מהכוס השני (מג"א סק"ד) וכן במה שכתב דהבדלה עדיף מקידוש חולקין עליו דקידוש עדיף וס' סק"ה) ונראה דזהו קידוש הלילה אבל של יום הבדלה עדיפא ופשוט הוא דאם יש לו שכר על הבדלה דאז אפילו קידוש היום עדיף מהבדלה וס' דהבדלה אפשר על השכר ולא קידוש דנפשו של אדם קצה בשחרית בשכר וס' וכן מפורש בירושלמי ר"פ אלו דברים דמבדילין בלא יין אלא על השכר ואין מקדשין בלא יין ע"ש ואף שנראה דמיידי בקידוש של לילה מ"מ ראיה גדולה היא מיהו זה ודאי דאם אין לו רק שכר שמקדשין עליו אם הוא חמר מדינה :

והנה מדברי רבינו הב"י שכתב ולמחר מקדש במה שנשאר בכוס ראשון למדנו דאע"ג דאין לו כוס מלא מקדשין עליו אם רק יש בו רביעית והא דבעינן

ערוך השלחן עמוד מס 98 ב (או"ח ב) אפשריין, יחיאל מיכל בן אהרן יצחק הלוי הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

מלא היינו בדאפשר אבל בדלא אפשר מקדשין גם כשאנו מלא וגם למדנו ממה שכתב שיטעום כוס של קידוש מהכוס השני משמע דאע"ג דבעינן מלא לוגמיו או רוב רביעית מ"מ בשעת הדחק כגון שלא ישאר רביעית על קידוש דלמחר או להבדלה ויצאין בטעימה בעלמא ויש מי שפירש דגם כן מיירי שיש מלא לוגמיו יותר מרביעית ושותהו וט"ס ומ"ב ולא נהירא כלל דא"כ איזה לשון טעימה הוא וטעימה הוא טעימה בעלמא כמו טעמו פגמו והא דאמרינן בגמ' המברך צריך שיטעום ג"כ תלוי אם אפשר ישתה מלא לוגמיו ואם אי אפשר רק הטעימה מעכבת ^{אוצר החכמה} וז"ל נא"ו ועוד דבגמ' ^{אוצר החכמה} [פסחים ק"ה:] אומר ש"מ המברך צריך שיטעום וש"מ טעמו פגמו ע"ש וכמו דפגום נעשה בכל שהוא כמו כן הך דצריך שיטעום ג"כ כן דחדא ליטנא הוא וכן משמע להריא בברכות ^{אוצר החכמה} [נ"ג.] ואמת שמדברי התוס' שם בפסחים נראה כדברי היש מי שפירש ע"ש אמנם מדברי רש"י ורשב"ם שם להריא לא נראה כן וכן מפירש במרדכי שם ע"ש ודנאמת מנ"ל לתוס' לומר דהא דתני אין לו חלץ כוס אחד מיירי שיש עוד מלא לוגמא יותר מכוס אחד והמרדכי כתב להדיא משום דא"ל ללמס נע"כ שיש מעט יותר ע"ש אבל לא מלא לוגמיו דמנ"ל לפרש כן ולדייק מזה אך המרדכי כתב שם דדיחוי דרב אשי הוא מטעם זה דצריך שיטעה מלא לוגמיו וכנאן ליכא לפיכך אינו דיוק שהטעם הוא משום טעמו פגמו ע"ש אך לפי דברי התוס' שם רב אשי לדחויא קאתי שאין ראיה ולדינא לא יחלוק ולפ"ז נ"ע כדון זה וכשעת הדחק יש לסמוך על לשונו של הב"י דכן משמע מרש"י ורשב"ם ויכולין לנאת בשעת הדחק בפחות מזה ודו"ק ומוציא לא שייך ביינות שלנו :

לא כתב הרמב"ם בפכ"ט דין ט' היה מתאוה לפת יותר מן היין או שלא היה לו יין ה"ו נוטל ידיו תחלה ומברך המוציא ומקדש ואח"כ בוצע ואוכל וכו' ומי שנתכוין לקדש על היין בלילי שבת ושכח ונטל ידיו קודם שיקדש ה"ו מקדש על הפת ואינו מקדש על היין אחר שנמל ידיו לסעודה עכ"ל וכתבו הטעם דכיון שנמל ידיו גלי אדעתיה דפת חביב לו יותר דא"כ לא היה נוטל ידיו מקודם ור"ן וכו"מ ואינו מבין הטעם דהא באמת שכח ונטל ידיו וא"מלי נזכר לא היה נוטל וא"כ למה לא יקדש על היין אם לא שנאמר משום הפסק הקידוש בין נמ"י להאכילה וזהו כפירושב"ם בגמ' ^{אוצר החכמה} [פסחים ק"ו:] או ד"ל הטעם דמיחוי כנוטל ידיו

לפירות דחרי זה מנמי הרוח ורש"ט טס] **ל** רב ורבינו הב"י כתב בסעי' י"ב אחר שקידש על הכוס נוטל ידיו ומברך ענמ"י ואם נטל ידיו קודם קידוש גלי אדעתיה דריפתא חביבא ליה ולא יקדש על היין אלא על הפת עכ"ל והנה לפי לשון זה ניהא הטעם שהרי לא כתב ושכח וכן הוא לשון הרי"ף ע"ש וי"ל דבאמת היה כוונתו לקדש על הפת משום דעתה חביב לו הפת יותר מהיין וא"כ דינא הכי שיקדש על מה שחביב ליה אבל הרמב"ם שכתב שנתכוין לקדש על היין ושכח ונטל ידיו בוודאי א"א לפרש טעם זה אלא כמ"ש מיהו עכ"פ לשיטת זו אין ליטול ידיו קודם שמקדש על היין ואם נמל לא יקדש אז על היין וזה מסכים למנהגינו שמקדשים על היין ואח"כ נוטלין לידים וכשמקדשין על הפת נוטלין לידים תחלה ובכה"ג לא הוי הפסק כיון שאסור לאכול עד שיקדש וכן ויכולו לא הוה הפסק בין נמ"י להמוציא כיון דכן הוא סדר הקידוש ולא גריע מהבא מלח הבא ליפתן דלא הוי הפסק כמ"ש לעיל בס"י קס"ו ע"ש וכ"ש קידוש שמעכבת האכילה לגמרי מדין גמור ואף כי דעת רבינו תם שלא לקדש על הפת כמוכא בתוס' ורא"ש שם אבל הרמב"ם ורוב רבותינו חולקים עליו וכן הוא המנהג הפשוט בכל תפוצות ישראל :

ל אבל רבינו הרמ"א כתב וי"א דלכתחלה יש ליטול ידיו קודם הקידוש ולקדש על היין וכן המנהג פשוט במדינות אלו ואין לשנות רק בליל פסח עכ"ל משום דההגדה הוי הפסק גדול אבל קידוש לא הוה הפסק אף כשמקדש על היין וזה בנוי על שיטת ר"ת שאין מקדשין על הפת ומוכרח לפרש בגמ' שם פי' אחר דאפילו כשמקדשין על היין נוטלין תחלה מטעם דאין קידוש אלא במקום סעודה כמוכרח בתוס' ורא"ש שם ע"ש וזה היה בזמנו אבל בזמנינו וכמה דורות שקודם לנו לא ידעו ממנהג זה ובאמת גם המור תמה על זה המנהג וכל גדולי הפוסקים לא הסכימו לזה ועכ"י וכו"מ וס"ו סק"ד שלא הסכימו לזה ובאמת למה נניח שיטת רוב הפוסקים ורבינו הרמ"א מפני שכן היה המנהג בימיו מפני שתפסו שיטת ר"ת לעיקר כתב כן אבל הדורות שאחריו הכריעו להלכה כרוב הפוסקים ^{אוצר החכמה} [עמג"ל סקכ"ז:] :

ל כתב רבינו הב"י צריך לשתות מכוס של קידוש כמלא לוגמיו דהיינו כל שיסלקני לצד אחד בפיו ויראה מלא לוגמיו והוא רובו של רביעית ואם לא

ערוך השלחן עמוד מס 99 ב (או"ח ב) אפשטיין, יחיאל מיכל בן אהרן יצחק הלוי הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

טעם המקדש וטעם אהר מהמסובין כמלא לוגמיו יצא ואין שתיית שנים מצטרפת למלא לוגמיו ומ"מ מצוה מן המוכרח שיטעמו כולם וי"א דכיון שבין כולם טעמו כמלא לוגמיו יצאו דשתיית כולם מצטרפת לשיעור והגאונים סוברים שאם לא טעם המקדש לא יצא וראוי לחוש לרבריהם ודווקא בקידוש אבל בשאר דברים הטענים כוס מודים הגאונים דסגי במעמית אחר עכ"ל והדברים צריכים ביאור :

ל"ה ונראה דהעניין בן הוא דהנה זה מוכח להדיא בעירובין (מ' : דכוס של ברכה אין עיכוב אם אין המברך שותתו אלא אחר שהרי אימר שם לעניין יוה"כ למאי דהוה ס"ל שיש לברך שהחיינו על הכוס ואומר שם היכי עכיד אי מברך עליה ושתה ליה כיון דאמר זמן קבליה ליוה"כ ואסור ליתביה לינוקא וכו' ופירש"י דהא דאמרין המברך צריך שיטעם לא דווקא מברך דה"ה אחר דטעמא הוא משום דגנאי לכוס של ברכה שלא יהנה אדם ממנו לאתרי שתהא הברכה שלא לצורך וכו' עכ"ל אלא הגאונים אמרו דקידוש שאני מדאמרו בפסחים (ק"ז :). המקדש וטעם מלא לוגמיו יצא ואם לאו לא יצא משמע דהמקדש עצמו צריך לשתות וליהנות כמלא לוגמיו ואמת שאינו מובן דהא בן אמרו בכוס של ברכה המברך צריך שיטעם (נרכות נ"ג :). ועכ"ז יכול אחר לשתות וא"כ גם כאן בן הוא והרשב"ם שם פ"י בן ו"ל המקדש וטעם מלא לוגמיו וכו' והוא שלא טעם אחד מכל המסובין אבל טעם אחד מהן יצאו כולם ואע"פ שלא טעמו עכ"ל וכן הוא דעת רוב הפוסקים וענ"ה שכתב הטעם שכתבנו והס"ז סק"ה כתב הטעם משום דקידוש דאורייתא ע"ש ואינו מוכן לגם ברכה לנפלה הוי כחוסור דאורייתא ומה עניין זל"ז :

ל"ו וטעם דעה ראשונה שאין מצטרפין המלא לוגמיו משתיית שנים טעמם משום דפחות ממלא לוגמיו אין בה הנאה גמורה ואנן בעינן שיהנה אחד מהם הנאה גמורה (טור) אבל הריטב"א כתב בעירובין (ע"ט :). בשם התוס' שמצטרפין שתיית כמה מהמסובין לכמלא לוגמיו והטעם פשוט דוודאי יש הנאה גם ממעט ויין ולכן מברכין אף על כ"ל שהוא משום שאסור ליהנות בלא ברכה ונלע"ד ראייה ברורה שמצטרפין למלא לוגמיו שהרי אפילו במאי דכתיב מפורש בתורה מצות אכילה מ"מ מצטרפין כשרבים נכנסים במצוה זו והיינו דבלחם הפנים כתיב בפ' אמור ואכלוהו במקום קדוש

וכל אכילה היא בכזית כידוע ומ"מ אמרו חז"ל ברפ"ד דיומא שהניע לכל כהן כפול והוא פחות מכזית כפירש"י שם אלא בע"כ דאכילות כולם מצטרפות ע"ש ועוד יש ראייה משם דלא על כל המסובין מוטל חיוב לטעום מהכוס שהרי אמרו שם דכהנים צנועים משכי את ידיהם ולא אכלו כלל ע"ש וקשה הא התורה צותה לאכול אלא וודאי כיון דלכלל הכהנים צותה תורה אין הכוונה שכל אחד מחייב לאכול אלא שבין כולם יתאכל ויוצאים כמה שאחרים אוכלים וא"כ ק"ו בקידוש דלרוב הפוסקים על הכוס מדרבנן ואפילו אי דאורייתא אין בה מצוה מפורש על שתייתו כבלחם הפנים על אכילתה :

ל"ז קידוש וקודם שיטעום הפסיק בדיבור חוזר ומברך בפה"ג וא"צ לחזור ולקדש אך אם דיבר דברים השייכים לענייני הקידוש ואפילו דברים השייכים לענייני הסעודה לא הוי הפסק דקידוש הוי צורך סעודה והוה כמו גביל לתורא בס"י קס"ו או הבא מלח ותבלין שבשם (ומנ"א סק"א) וכתב רבינו הבי"ד בסעי' ט"ו דה"ה אם נשפך הכוס קודם שיטעום ממנו יביא כוס אחר ויברך עליו בפה"ג וא"צ לחזור ולקדש עכ"ל וביאר בספרו הגדול וי"ל דמאי דאמרין אם לא טעם לא יצא היינו לו"מ דלא יצא ידי מצוה כתקונה ויש סעוד לזה מ"ש המור בשם בה"ג וכ"כ באורחות חיים עכ"ל וכוונתו דהטור הביא בשם בה"ג מאן דמקדש ומקמי דליטעם מישתעי הרר מברך בפה"ג וא"צ לחזור ולקדש עכ"ל ואי ס"ד דבלא שתייה לא מיקרי קידוש כלל א"כ הא במלה לה הקידוש קודם השתייה מפני ההפסק שדיבר בינתיים כמו שבמלה לה ברכת בפה"ג אלא וודאי דהקידוש כשר גם בלא שתייה בדיעבד וזה שצריך לברך בפה"ג ולשתותו דוודאי כל מה דאפשר לתקן קצת שישתה יין מתקנינן וכן בכאן כתב מטעם זה שיביא כוס אחר ויברך עליו בפה"ג אבל אין זה עניין להקידוש ומה ראייה גדולה למה שכתבנו בסעי' ל' דבשעת הדחק יוצא ידי קידוש גם בלא שתיית מלא לוגמיו ע"ש וק"ו מדין זה כשלא שתה כלל וגם בכאן מדכתב נשפך קודם שיטעום משמע להדיא דאם טעם קצת ונשפך דא"צ כלום :

ל"ח וראיתי מי שכתב דבלא מעמית מלא לוגמיו לא יצא כלל אף בדיעבד ורבינו הבי"ד חזר בו בש"ע ממה שכתב בחבורו הגדול ולכן כתב כאן שיביא כוס אחר וישתה וזה הכוס הוי ממש ככוס של הקידוש

ערוך השלחן עמוד מס 100 ב (או"ח ב) אפשטיין, יחיאל מיכל בן אהרן יצחק הלוי הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

כן הוא אלא דבלי"ה אין מקדשין על השכר (מס) ועוד דבלי"ה אין שייך לומר להביא אחר ולסמוך הקידוש עליו דהא בלי"ה יש ברכת קידוש ואם יביא כוס אחר ויברך שהכל אין זה ברכת קידוש ושיעשה כל הקידוש כבר פסקנו דא"צ בנשפך כמ"ש בסעי' ל"ז אבל קידוש של יום שאין בו רק הברכה של המשקה שייך לומר לצאת ידי קידוש ונהג"ה ו"ל שזה כוונתו ומ"מ אם רצונו להביא כוס אחר של שכר יכול להביא ולא יברך עליו שכבר פטרתו הברכה הראשונה שהיא פטרה גם המשקה שבתוך הסעודה וממילא שגם היא נפטרה מברכה ומח"ש ללא כת"ש וגם בין כשיביא כוס אחר א"צ לברך בפה"ג אא"כ לא היה דעתו לשתות עוד יין כמו שנתבאר ויש מי שחולק ומ"ל דכיון שנשפך השכר מחוייב להביא כוס אחר (מס) ולא לסמוך על קידוש הפת דרוב הפוסקים אוסרים קידוש בשחרית על הפת ודע דשכר לא דווקא דה"ה י"ש ומי דבש שקורין מע"ד:

בא אין המסובין רשאים למעוט מכוס של קידוש קודם המקדש בד"א כשהם זקוקים לכוסו של המקדש כגון שאין לפניהם כוסות בפ"ע או יש להם והמה פגומים או ריקנים לגמרי שצריכים לשפוך לתוכן מן כוס של המקדש אבל אם יש להם כוסות שלימים ולא פגומים יכולים לשתות מקודם ושנים שעושים קידוש וכל אחד בפ"ע אומר הברכה יברך אחד והשני יענה אמן ואח"כ יברך ולא יענה אמן בין ברכה לשתיה דהוי הפסק (מ"ט נ"ט פמ"א) וטוב יותר שאחד יברך ויכין להוציא גם השני והשני יכין לצאת ויענה אמן וישתה ולמה להם שני ברכות:

בב כשיש לכל אחד מהמסובין כוס שלם בפ"ע אין המברך צריך לשפוך מכוסו מעט לכוסותיהם אבל כשכוסותיהם פגומים צריך לשפוך מכוסו לשלהם ואם יש בהם פגומים ואינם פגומים שופך להפגומים ולא להאינם פגומים ואם אין לפניהם כוסות כלל שותים מעט מכוסו וכל זה לכתחלה ובריעבר אינו מעכב וכשהמברך שופך לכוסותיהן שופך קודם שישתה הוא בעצמו (נ"י) ואם שתה ישתה משוורי כוס שלו:

ויצא בו ידי חובת קידוש ומג"א סקל"ז ודברים תמוהים הם שהרי גם בספרו הגדול כוונתו כן מדהביא ראיה מהבה"ג והבה"ג מפורש כתב כן שצריך לברך בפה"ג ולשתות וגם כאן כן הוא מהמעט שבארנו אבל מה ענין הכוס האחר להקידוש וכבר רחו דבר זה (מ"ר ות"ש) אלא וודאי דזהו דעתו של רבינו הבי"ד דבלי"ה טעמיה אין המצוה בתקונה אבל יצא ידי קידוש ומה שהקשה המג"א דהא לקמן מביא נ"ט להיפוך זה לדעת הגאונים ע"ש ולא קי"ל כן ומה שמדמה המג"א כוס אחר לכוסות של המסובין אין זה חלל תימא לכוסות המסובין הרי היו בשעת קידוש וכבר הוסג בזה ומ"ש המח"ש דהם פגומין ע"ש אין בזה ממש דאמרי מי שיקדש על כוס פגום צריך לחזור ולקדש:

למ אם היה סבור שבהכוס יין וקידש עליו ובאמת היה מים צריך לחזור ולקדש (מס) נ"ט תה"ד ומ"ז סק"ט) ולא דמי לנשפך דבנשפך מיהו עכ"פ קידש על הכוס של יין אבל הכא לא היה יין כלל אלא מים ועל מים אין מקדשין ויראה לי דווקא מים אבל אם היה י"ש או שכר נהי דצריך לברך שנית שהכל מ"מ לענין קידוש יצא שהרי מקדשין עליהן אם הם חמר מדינה כמ"ש בס"י ע"ב ואף גם במים אם היה על השלחן עוד יין שהיה בדעתו לשתותו תוך הסעודה א"צ ברכה אחרת כמ"ש בס"י ר"ז מיהו קידוש צריך שהרי קידש על מים ואינו כלום ומג"א ס"ט וכמ"ש המח"ש ויש מי שאומר דבכה"ג גם קידוש א"צ ומ"ז ס"ט ואף שמצד הסברא נראה כדעה ראשונה מ"מ למעשה אין לעשות קידוש אחר כשהיין היה על השלחן וזכ"מ מהא"ר ע"ש והדבר פשוט שמי שיש לו יין מעט יראה לדרקק לבלי לשתות יותר ממלא לזגמיו כדי שישאר לו יין לקידוש היום או להבדלה ומג"א סק"ז:

מ יש מי שאומר שאם קידש בשחרית על השכר ונשפך הכוס א"צ להביא כוס אחר דהא י"א דיוצאין בפת כמ"ש בס"י ע"ב ומ"ט סקל"ז כלומר דאם בירך על יין ויש לו יין אחר צריך להביא יין אחר דנגד יין אין סומכין על הדעה הסוברת דדי בפת אבל נגד שכר סומכין (מ"ר סקל"ז) וה"ה בלי"ה

ע"ב [על איזה יין מקדשין ואם מקדשין על שארי משקין וכו' י"ז מעיפים]:

א אמרינן בבב"ב (נ"ז) אין אומרים קידוש היום אלא בין שראוי לנסך על גבי המזבח ופירשו בגמ'

ערוך השלחן עמוד מס 101 ב (אוי"ח ב) אפשר, יחיאל מיכל בן אהרן יצחק הלוי הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

שם דברים שבדיעבד כשר בנסכים אע"פ שלכתחלה אין להביא מ"מ בקידוש גם לכתחלה כשר ואלו הן יין מגיתו שעדיין לא הועמד כראוי לא יביא לנסכים ואם הביא כשר ובקידוש אפילו לכתחלה דאמר רבא סוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קידוש היום וכן יין מגיתו מקדשין עליו ומ"מ מצוה יותר בין ישן ומנ"א סק"ג וכן אין מביאין לנסכים מפי החבית מלמעלה מפני שיש שם מעט קמחין ולא משולי החבית מפני השמרים אלא מאמצע ואם הביא כשר ובקידוש אפילו לכתחלה מותר מפיה ומשוליה ומ"מ אם יש עליו קרום לבן אין מקדשין עליו וס"ס סק"ד ויש אוסרין בכל ענין אם רק יש בו קמחים וצריך לסננו להעביר הקמחים לכתחלה ובנסכים גם בסנין אסור לכתחלה וכן מוכרח ודוק:

ב יין שחור או לבן מאד או מתוק וחלש מאד או של מרתף והיינו שנמצא ביניהם חביות קוספות דריחיה חלא ומעמיה חמרא או של צמוקים כל אלו בנסכים אסור לכתחלה ובדיעבד כשר ובקידוש אפילו לכתחלה ומ"מ מצוה לברור יין טוב לקדש עליו והרמב"ן ז"ל פוסק יין לבן לקידוש אפילו בדיעבד ולבן שבגמ' שם אינו לבן ממש אלא נוטה ללבנות ולכן קרי לה בגמ' שם בורק ע"ש כלומר בורק של לבנות אב"ל מבדילים עליו דהבדלה א"צ טוב בבקידוש ומנהג העולם דלא כהרמב"ן אלא מקדשין על יין לבן וכו' :

ג ויין שפסול בדיעבד ג"כ לנסכים יש לקידוש כשר ויש שפסול כיצד יין קוסס שריחיה חלא ומעמא חמרא פסול לנסכים וזה שנתבאר דשל מרתף כשר זה מפני שבמרתף רובו גם ריחיה חמרא אבל בידוע שריחיה חלא פסול לנסכים ובקידוש כשר דקיי"ל ריחיה חלא ומעמיה חמרא מברכין עליו בפה"ג וכשר לקידוש אבל להיפך כשריחו חמרא ומעמו חלא והיינו כל שבני אדם נמנעין לשותות ממנו מפני חמיצותו גם בדיעבד פסול לקידוש ולהבדלה וגם בפה"ג אין מברכין עליו ומ"מ סק"ג וע' לעיל סי' ר"ד ואין זה בכלל דאין מקדשין אלא בין הראוי למזבח בריחיה חלא ומעמיה חמרא דפסולו למזבח אינו מפני שאינו יין אלא משום דבקרבנות כתיב ריח ניחוח ובעינין שיהא ריחו כמעמו אבל קידוש שהוא למעם בלבד מה איכפת לן בריחו :

ד וכן יין מוגז אע"פ שפסול לנסכים כשר לקידוש

גם לכתחלה דפסולו בנסכים משום דכתיב שכר מירי דמשכר ודרשינן בספרי ונסכו רביעית ההין חי אתה מנסך ולא מוגז ובקידוש פשיטא שמוגז עדיף מחי שאינו ראוי כל כך לשתייה ומ"מ גם על יין חי אע"פ שחוק מאד שיכול לקבל ג' חלקים מים מקדשין עליו ומ"מ יותר טוב למוגז כרי שיהא ראוי לשתייה בהרווחה ובלבד שיהא מוגז כראוי שלא ירבה מים יותר מדאי וכל זה היה ביינות שלהם אבל יינות שלנו יותר טובים הם בלא מוגז שאינם חזקים כל כך והראוי למוגז יכול למוגז ופשיטא דיון צמוקים שלנו אינם ראויים למוגז כלל ובמוגז יברך שהכל ואין מקדשין עליו כי אפילו בקצת מוגז נעשה כמים כידוע:

ה יין שריחו רע פסול לנסכים וגם בקידוש פסול אפילו ריחיה ומעמיה חמרא ומהו ריחו רע שמסריח ורע"י ס"ט דכיון דפסולו הוא משום מאיסותא ועל זה אמר הנביא הקריבהו נא לפחתך הירצך ממילא דלכל רבר מצוה פסול גם לקידוש והבדלה ולכוס ברהמ"ז וכן יין מוגז פסול לנסכים שיש לחוש שמא שמה הימנו נחש והוא מאוס וסכנה וממילא גם לקידוש פסול מטעם שנתבאר אפילו האידנא דלא קפדינן אנליי ובאמת יינות שלנו עומדות בבקבוקים מכוסים ואם עמד שעה מועטת מוגז אין קפידא ומנ"א סק"א וגם הפחות והסגנים אין מקפדינן בזה וס"ס אבל כשעמד כל הליכה מוגז או אפילו הרבה שעות אין מקדשין עליו ואין מבדילים עליו וגם לא לכוס ברהמ"ז אע"פ שמברכין עליו בפה"ג במדינות שלנו שאין נחשים מצויים ואין נוהרין בגילוי אבל לדבר מצוה הוא בכלל הקריבהו נא לפחתך ובגילוי אינו מועיל אפילו עבריה במסנת וגמ' ס"ט מהטעם שנתבאר ויש להזהיר בזה דלאו כ"ע ידעי דין זה :

ו כיון שנתבאר בסעי' א' דיון שבשולי החבית אע"פ שיש בו שמרים כשר לקידוש לכן שמרי יין או חרצנים שנתן עליהם מים אם ראוי לברך עליו בפה"ג כפי מה שנתבאר בס' ר"ד מקדשין עליו ואם לאו אין מקדשין עליו וזה שנתבאר שמקדשין על יין צמוקים כתב הטור וז"ל מקדשין על יין צמוקין לא שנא מכמשי בגופניהו ולא שנא נצטמקו ע"י חמה או ע"י תולדות האור כגון שהכניסו בחמין למהר צימוקין או שתל"אן בעשן והוא שיצא מהן קצת לחלוחית כשמעצין אותן אבל אם אין בהם לחלוחית ואין יוצא מהם דבר אלא ע"י שרייה ששורין אותן במים

א

ערוך השלחן עמוד מס 102 ב (או"ח ב) אפשטיין, יחיאל מיכל בן אהרן יצחק הלוי הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

לא עב"ל וכ"כ רבינו הרמ"א בסעי' ו' והנה דבר זה כתבו גם הרי"ף והרמב"ם בפכ"ט ע"ש :

ז' ולפ"ז יש לתמוה הפלא ופלא איך אנו מקדשים על צמקים שלנו שדבר ידוע הוא שהצמקים הקמנים שעושין מהן יין בכל מדינתנו לא יצא מאתם לחלוות יין ואיך מצאנו ידינו ורגלנו בזה וכבר תמהנו על זה לעיל בס' ר"ד סעי' ט"ז וכתבנו שם ללמד זכות דהרי"ף והרמב"ם דסברי טעם בעיקר לאו דאורייתא שפיר מצרכי שמהצמקים עצמן יהיה יין קצת אבל אנו דקיי"ל כר"ת והראב"ד דטעם בעיקר דאורייתא לכן אם בשריית הצמוקין במים יש בהם טעם יין הוה טעם בעיקר והוה כיון ע"ש ובס' ר"ד סעי' ט"ז כתבנו היתר אחר דיון תלוי במה שהעולם תופסים ליון ע"ש ומה נעשה אחרי שאין יין מצוי בינינו וגם בדין תמיד נתבאר שם :

ח' כתב הרמב"ם בפכ"ט דין י"ד אין מקדשין אלא על היין הראוי לנסך על גבי המזבח לפיכך אם נתערב בו דבש או שאור אפילו כמיפת החרדל בחבית גדולה אין מקדשין עליו כך אנו מורין בכל המערב ויש מי שמתיר לקדש עליו ואומר לא נאמר יין הראוי לנסך על המזבח אלא להוציא יין שריחו רע או מגולה או מבושל שאין מקדשין על אחד מהן עכ"ל ביאור הדברים דכבר נתבאר דלאו כלל הוא דהפסול למזבח פסול לקידוש והכלל אינו אלא במה שנפגם למזבח כמו ריחו רע או מגולה משום הקריבהו נא לפחתך אבל לא בשארי דברים וסובר הרמב"ם דעירוב שאור או דבש הוה ג"כ כנפגם שהרי היין כמו שהיה וא"כ למה פסול למזבח אלא משום דאיפגם והוה כמגולה והחולק אומר דאין זה משום פגם אלא משום דשאור ודבש אסרה התורה למזבח כדכתיב כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו וגו' אבל אינו ענין לקידוש והוה כיון מווג שפסול לנסכים ובשר לקידוש ורוב הפוסקים הסכימו להיש מי שמתיר ובש"ע לא היבא כלל דעת הרמב"ם ע"ש והרשב"א ז"ל הביא י"ה מירושלמי פרק ע"פ לענין ד' כוסות שאומר שיוצאין ביין קנדיטין וזהו יין שמערבין בו דבש ובשמים וכן דעת הרמב"ן והריטב"א בפ"ו דב"ב ע"ש וכ"כ הריב"ש וכ"כ רבינו ירוחם וכתב עוד שאפילו יהיה בו כל כך דבש ופלפלין עד שנשתנה מקדשין עליו וכ"ז :

מ' והנה הרמב"ם כתב דגם מבישל פסול לקידוש יגם

בשם רש"י כתבו שמברכין עליו שהכל וכ"כ אחד מן הגאונים (ומר) אבל ר"ת ור"י והעיטור והרא"ש כתבו דמבושל בשר לקידוש וכ"ש שמברכין עליו בפה"ג (ומר) וטעמם ברור דזה שפסלה התורה מבושל לנסכים לא מפני גריעותו שהרי משנה שלימה שנינו ברפ"א דתרומות דמבושל עדיף מפי ע"ש אלא מפני שנשתנה מבריותו וכתוב זבח ונסכים מה זבח שלא נשתנה אף נסכים שלא נשתנו וזכורות י"ז. ואין זה ענין לקידוש ודעה ראשונה סוברת דבמעמא נשתנית לגריעותא ובמשנה דתרומות פירושו שמשביח לענין שראוי להתקיים זמן הרבה יותר משאינו מבושל אבל לעולם הלך ממנו שם יין ורבינו הב"י בסעי' ד' כתב מקדשין על יין מבושל ועל יין שיש בו דבש וי"א שאין מקדשין עליהם עכ"ל ותפס לעיקר כדעת המתירין ולכן כתב דעת האוסרין בשם י"א וכ"כ רבינו הרמ"א דהמנהג לקדש עליהם אפילו יש לו יין אחר רק שאינו טוב כמו המבושל או שיש בו דבש עכ"ל וזה שלא הזכירו עירוב שאור משום דאין דרך לערב שאור ביין אבל אם נפל מעט שאור לתוך הרבה יין באופן שלא נשתנה הטעם כלל ג"כ כשר כדעת החולקים על הרמב"ם :

י' כתב הרמב"ם שם דין י"ז מדינה שרוב יינה שכל אע"פ שהוא פסול לקידוש מותר להבדיל עליו הואיל והוא חמר המדינה עכ"ל כלומר שרוב שתיית אנשי המדינה הוא שכל אבל קידוש בכל גונוי אסור דקידוש לא נתקן רק על היין ולא על משקה אחרת וממילא אם אין לו יין מקדש על הפת וכן אם היה מתאה לפת יותר מן היין מקדש עליו כמו שביאר שם מקודם והבאנו זה בס' הקודם סעי' ל"א ע"ש ומדלא ביאר שזהו דווקא בקידוש הלילה ש"מ דס"ל דאין חילוק בזה בין קידוש הלילה לקידוש היום דאל"כ היה לו לבאר זה ואע"ג דבקידוש היום כשיקדש על הפת אין שום היכר לקידוש כיון דליכא רק ברכת המוציא מ"מ מה בכך וההיכר הוא בלחם משנה ובכוונתו לשם קידוש :

יא' והנה גם הרי"ף כתב בפ' ע"פ דאין מקדשין אלא על היין רק אם חביב ליה פת מקדש על הפת וזהו דעות הגאונים הקדמונים רב עמרם ורב צמח ורב נסים וכן דעת ראב"ה ומהר"ם מר"ב (הנהמ"י ע"ס) אבל הרא"ש פ' ע"פ (ס"ז) כתב שמקדשין על השכר אם הוא חמר מדינה ושכן דעת ר"י בעל התוס' וראב"ן ולזה הסכימו רוב הגאונים ע"ש ואמת דמגמ'

ערך השלחן עמוד מס 103 ב (או"ח ב) אפשטיין, יחיאל מיכל בן אהרן יצחק הלוי הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ופסחים ק"ו. משמע להדיא דאין חילוק בין קידוש להבדלה שאומר שם דרב ושמואל סברי כשם שאין מקדשין על השכר כך אין מבדילין על השכר ע"ש וא"כ כמו דבהבדלה לא קי"ל כן כמו כן בקידוש ועוד איתא שם דרב קדיש אשיכרא והוא היפך ממה שהביא הש"ס מקודם בשם רב ובהכרח צ"ל דמקודם מיירי כשאנו חמר מדינה ובמקום דקדיש אשיכרא היה חמר מדינה וזו כראיה לשיטת המתירים ועכ"פ אין ראיה להאוסרים אמנם בירושלמי ברכות רפ"ח מפורש כהאוסרים שאומר שם מבדילין בלא יין אלא על השכר ואין מקדשין בלא יין ע"ש והמתירין לא חשו לזה כיון דבגמ' הוא להיפך ועוד דהרא"ש כתב שם שי"ל דזהו במקום שאינו חמר מדינה ע"ש ומהאוסרים לא נחמא להו כן דא"כ הבלה נמי וטמחיות הירושלמי לא משמע כן ע"ש :

יב ורבותינו בעלי הש"ע הכריעו בסעי' ט' כהרא"ש וז"ל במקום שאין יין מצוי י"א שמקדשים על שכר ושאר משקין חוץ מן המים וי"א שאין מקדשין ולהרא"ש בלילה לא יקדש על השכר אלא על הפת ומוניח ידיו עליו ובבוקר יותר טוב לקדש על השכר שיברך עליו שהכל קודם ברכת המוציא שאם יברך על הפת תחלה אין כאן שום שינוי ודברי טעם הם וכן המנהג פשוט כדברי הרא"ש ואם יין בעיר לא יקדש על הפת עכ"ל מפני דדעת ר"ת שאין מקדשין על הפת ומ"מ לא יקדש על השכר לכתחלה בלילה מפני שזהו נגד דעת הרי"ף והרמב"ם אבל ביום בהכרח לעבור על דעתם דא"כ אין כאן היכר ושינוי כמ"ש ונמצא דלהלכה הכריעו דלא כהרמב"ם ולא כר"ת אלא שבמקום שאנו יכולין לצאת דעותיהם מוטל לעשות כן ואם אין ביכולת מיקמינן אדינא ויותר מהדרין ללכת ידי הרמב"ם מללכת ידי ר"ת מפני שדעת ר"ת היא דעה יחידאית ודו"ק :

יג אך מה שכתבו דכשיש יין בעיר לא יקדש על הפת דוודאי יין מצוה מן המובחר גם בלילה גם ביום מיהו גם גדולי הדור נהגו בשחרית לברך אשכר וענ"ה ומג"א שהמהרש"ל והרש"כ עשו כן והיה להם יין ע"ש ומרחו המפרשים ליתן טעם בזה יש מי שכתב שרצו לפטור המשקין שבתוך הסעודה וג"ח ויש מי שכתב מפני שהיין ביוקר ומ"ז סק"ז ויש מי שכתב משום דבמדינתנו הוי שכר חמר מדינה ומג"א סק"ט או אולי היה השכר חביב עליהם דמטעם זה גם היום

הרבה בזמנינו שמקדשין בשחרית על י"ש משום דלרוב העולם חביב הי"ש קודם האכילה ואצלינו הוא חמר מדינה ויש שכתבו שלא לקדש על י"ש אא"כ במדינות שרוב שתיית ההמון הוא י"ש בכל יום וגם סק"ז ושיהיה ביכולתו לשתות מלא לונמיו בבת אחת וא"ר ואצלינו כן הוא שאין שותין חזק כל כך והוא חמר מדינה :

יד אמנם כל הטעמים אין מתקבלים על חלב דסוף סוף וודאי יין טוב מן שארי משקים ולמה לא עשו קידוש על היין גם ביום כיון שהיה להם יין בביתם או בעיר ולענ"ד נראה ברור טעם אחר דהנה הטור כתב דמתי מיקרו שארי משקין חמר מדינה כשאין יין גרד סביבות העיר מהלך יום ע"ש והמרדכי כתב כשלקו הכרמים ע"ש והנה כל קדמונינו וכן הגאונים הקדמונים היו בבבל ובספרד ובצרפת ואשכנז ששם יש יינות הרבה דבכל מדינות אלו גדילים ענבים עד למרבה אבל במדינות הצפוניות כשלנו ידוע שאין אצלינו יין כלל והמובאים ממדינות אחרות אין באפשרי להשיגם מפני היוקר הגדול וגם הרבה יראי אלקים שאינם רוצים לשתותן מפני ההכשר כידוע ואין אצלינו רק יין מצמוקים והיין הזה בדוחק לברך עליו כפה"ג כמו שטרחנו בזה לעיל סי' ר"ב וסי' ר"ד ולעיל סעי' ז' ולכן הגדולים שהיו במדינתנו הרחיקו א"ע מיין זה ודי להם בקידוש של לילה ובאמת כמשה כבר תכבד עלינו היין של צמזקים שלנו אך באין ברירה בהכרח לקדש עליו ויש מי שכתב שיש לזהר שיהיו הצמזקים אחד משה במים עכ"פ (תנ"ט) ויותר מזה ראינו לגדולים שעשו הבדלה על חלב או על מיי מתוק אע"ג דוודאי לא שייך לקרותן חמר מדינה אך מפני הלחץ זו הדחק כגון שאין לו יין ולא שכר או שנוהר מחדש והנה הקידושים עושים בלילה על הפת ובשחרית על הי"ש אבל הבדלה שקשה לשתות או י"ש בהכרח לעשות על איזה משקה וחלב הוי משקה ומיי מתוק ג"כ שותים הרבה דבאמת כשנדקדק אין אצלינו חמר מדינה כלל וזאת י"ש דרוב בע"ב במדינתנו אין שותים בחול לא יין ולא שכר לכל סעודה ומה שייך לקרותם חמר מדינה ולכן בדחק גדול כזה די במה שרק שם משקה על זה אמנם זהו וודאי דעל יין יותר מוב מכל המשקין בין לקידוש בין להבדלה ובין על כוס של ברכה :

טז וכתב רבינו הרמ"א בסעי' ט' דמי שאינו שותה

ערוך השלחן עמוד מס 104 ב (או"ח ב) אפשטיין, יחיאל מיכל בן אהרן יצחק הלוי הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ושלאחר הסעודה קודם ברהמ"ז וכן פוסרת כל מיני משקין וא"צ ברכה לאחריו על היין דברהמ"ז פימרתו בין שמברך על כוס ובין כשאינו מברך על כוס ונ"מ בשחרית כשאכל מיני מזונות אחר הקידוש ותיכף נמשלין לידים ואוכלין הסעודה א"צ ברכה אחרונה גם על המזונות כמ"ש בס' קע"ו ע"ש :

יין יש מי שכתב בלשון זה אם הוא בע"ש במקום שיש בו יין ויודע שבשבת לא יהיה לו יין יקדש מבעוד יום על היין וישתה ואסור אח"כ לעשות מלאכה ומנ"ל ר"ש ס' ז' ואמת שכן נמצא בבה"ג הלכות קידוש וז"ל והיכי דפשימי ליה מילתא דלגבי שמשיה לא מתרמי ליה חמרי לקידושי ואיתרמי ליה חמרא במנחה וכו' מקדש מבעוד יום ואומר ויכולו ולאורתא כד אתי לביתיה מקדש אריפתא להוציא בגזי ובני ביתו עכ"ל ובודאי הכוונה אחר פלג המנחה וז"ל מנ"ל שס זכ"כ המחמ"ס והפרמ"ג וע"ש שכתב לקידוש קודם לתפלה כנזכר והיינו קידוש על היין אם אינו יכול להשיג שניהם ומ"מ נשאר נז"ע ולענ"ד לא נראה כן ויקדש על הפת ולא תהא תפלה כנזכר כמו מי שחביב לו פת ודוק :

יין משום נדר יכול לקדש עליו וישתה אחרים המסובין עמו ואם אין אחרים עמו יקדש על הפת ולא על היין או ישמע קידוש מאחרים עכ"ל ויש מי שחולק בזה אם האחרים יודעים לקדש ולמה לא יקדשו בעצמן ומנ"ל סק"מ אמנם נראה דגם רבינו הרמ"א כוונתו לקידוש של לילה וכגון שהאחרים אינם יודעים לקדש בעצמן ודע דזה שנתבאר דאם הפת חביב עליו שיכול לקדש על הפת בלילה וכן הוא להדיא בגמ' ופמחסין ק"ו : אינו חובה אלא שיכול לקדש על הפת מיהו אם ירצה לקדש על היין הרשות בידו וס"ל ופשוט הוא ואצלנו יש למי שהי"ש חביב עליהם ביותר שמקדשין גם בלילה על י"ש ואין דעת חכמים נוחה מזה דבליילה או על היין או על הפת ואם הי"ש חביב עליו ישתה אחר המוציא אמנם בשחרית יכול לקדש על הי"ש ומה שיש רוצים לומר דאין י"ש בכלל משקה מפני המדרש שאומר ששמן עולה על כל המשקים וי"ש אינו כן טעות הוא דרוקא הי"ש החזק מאד אין השמן עולה ואנחנו שותים י"ש לא חזק כל כך ועוד דאין למידין מן המדרש ועינינו הראות שהוא חמר מדינה : מן ברכת יין של קידוש פוסרת יין שבתוך הסעודה

רע"ג [שצריך קידוש במקום סעודה וכו' י' סעיפים] :

קידוש בפניה זו על דעת לאכול בפניה האחרת אלא אפילו כיוון בשעת הקידוש לאכול בפניה שקידש ואח"כ נתישב לאכול בפניה האחרת דשפיר דמי ועמ"ל סק"א ודבריו תמוהים כמ"ס הגרע"א ודוק ואפילו הוא מרקלין גדול לית לן בה דזה לא מיקרי שנינו מקום כמ"ש בס' קע"ח כן פסקו בטור וש"ע ואף שדעת המרדכי בע"פ דגם מפניה לפניה צריך שתהא כוונתו בשעת הקידוש לאכול בפניה האחרת לא קי"ל כן וה"ה מבית לסוכה כשחרר אחר אינו מפסיק חשיב כמפניה לפניה כיון דהיא דירת עראי במילה להבית וחשיב כמפניה לפניה והמחיצה שבין הבית להסוכה לא חשיבא מחיצה להפסיק כיון דאינה אלא משום מצות סוכה וי"א עוד שכל שרואה מקומו ממקום הקידוש למקום האכילה אפילו מחרר לחרר כשרואין מזה לזה ואפילו רואה מקצת מקום ואפילו רואה רק דרך חלון ולא דרך פתח הוי כמפניה לפניה ויש לסמוך על דעות אלו למעשה וגם לעיל בס' קע"ח כן הוא ע"ש :

והחלומה

א קי"ל דאין קידוש אלא במקום שיקדש במקום שיאכל ולא במקום אחר דכתיב וקראת לשבת ענג במקום שאתה קורא קריאה דשבת שאתה מקדשו שם תהא עונג של הסעודה וי"א ורש"ס ק' ל. וגם קידוש היום אף שאינו מוכיר של שבת מ"מ לכבוד שבת בא ועוד דסברא הוא מדאיקבע קידוש על היין כדנתיא וזכרו על היין מסתמא על היין שבשעת סעודה הוקבע דחשיב ורש"ס ס"ו וממילא דה"ה לשארי משקין דלאו דרכיה דאדם חשוב לשנות בלי אכילה וסולין ד' : ופשוט הוא דכשם שצריך לאכול במקום הקידוש כמו כן אין לו להמשיך זמן רב אחר הקידוש את הסעודה שלא יהיה הפסק גדול בינתיים דאם יפסיק הרבה זמן אין הסעודה ניכרת על שם הקידוש מיהו מועט זמן אין קפידא וכן לא ילך הילוך מרובה לשוק אחר הקידוש אבל הילוך מועט לחצר אין קפידא ועמ"ש בסעי' ד' :

ב ג' חלוקות הן בקידוש במקום סעודה ובחרר אחד מפניה לפניה מיקרי מקום סעודה ולא מיבעיא אם

ערוך השלחן עמוד מס 105 ב (או"ח ב) אפשטיין, יחיאל מיכל בן אהרן יצחק הלוי הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ה' יבול אדם לקדש לאחרים בין אנשים בין נשים בין גדולים בין קטנים אע"פ שאינו אוכל עמהם בכאן ולדירה לא עלתה לו הקידוש שבכאן מ"מ לדירה היו מקום מעורה ויוצאים בקידוש דהכי קי"ל דכל המצות יבול אדם להוציא אחרים אע"פ שהוא כבר יצא או שהוא לא יצא עדיין ולא דמי לברכת הנהנין שאינו יבול להוציא אחרים אלא"כ גם הוא נהנה עמהם דמצוה שאין דכיון דעל השומעים מוטל חובת המצוה לקיים כל ישראל ערבים זה בזה ומוציא אחד את חברו אף כשהמוציא א"צ עתה לזה ולכן לא מביעא שיבול לעשות בעדם קידוש אלא אפילו ברכת בפה"ג של קידוש יבול לברך בעדם ואע"ג דכלל הקידוש לא היה יבול לברך ברכת היין לאחרים אם לא נהנה עמהם מ"מ כיון שהוא של קידוש הוא כברכת המצוה עצמה ויבול להוציאם אע"פ שאינו נהנה וה"ה בקידוש היום של שחרית יבול לעשות כן אף שאין שם רק הברכה מ"מ מקרי קידוש והוא ברכת המצוה וה"ה כשהקידוש הוא על הפת יבול לקדש בעדם ולברך בעדם המוציא והם שותין היין או אוכלים הפת אבל בשאר מעורות של שבת אינו יבול לברך בעדם המוציא אם אינו אוכל עמהם דאע"ג דמצוה היא מ"מ עיקרה ברכת הנהנין (ט"ז סק"ג): ופשוט הוא דזהו כשהם אינם יכולים בעצמם לעשות קידוש אבל כשיכולים בעצמם לקדש אין לו לקדש בעדם כשהוא לא יצא בקידוש זה אבל אם גם הוא צריך לקידוש זה מיטב שיקדש הוא ויוציא את כולם משקדש כל אחד בעצמו אע"פ שכל אחד יבול לקדש לעצמו משום ברוב עם הדרת מלך ונרבות כ"ג. וכמ"ש בס' רצ"ח ע"ש וכן הוא המנהג בהרבה מקומות ויש מקומות שכל אחד עושה קידוש לעצמו ואין ראוי לעשות כן ויש למונעם מזה וללמדם שיש יותר מצוה כשאחד יקדש בעד כולם ויכוין להוציאם והם יכוונו לצאת וכלבד שישמעו הקידוש מראש ועד סוף ויענו אמן ולא יענו ברוך הוא וברוך שמו דהוה הפסק ואינו יוצא בהכרח:

ו' ואם קידש בביתו ושכנו שבבית האחר שמע הקידוש וכיוון לצאת בו והמקדש כיוון להוציא יצא השכן ידי קידוש ואע"פ שהמקדש לא היה מקום המעורה בכאן מ"מ לשכנו היה מקום מעורה והשמיעה הוה כאלו היה הקידוש בכאן אבל אם השכן שומע קידוש בבית המקדש אין יבול לית' לביתו לאכול

והחלוקה השנית בבניין אחד מחדר לחדר ואין רואין מזה לזה או מבית לעלייה או מעלייה לבית אם כיוון בשעת הקידוש לאכול בהמקום השני מותר ואם לא כיוון אסור וכן הוא לעיל ס' קע"ח ע"ש ויראה לי דכ"פ שהם בבניין אחד אע"פ שיש הפסק פיר דהיו בנייהם מקרי מחדר לחדר והחלוקה השלישית בשני בניינים מבית לבית לא מהני אפילו כיוון בשעת הקידוש לאכול בבית השני ומחוייב לאכול כות מוונת לכל הפחות במקום הקידוש ואם לאו צריך לקדש במקום מעורה פעם אחרת וכן מחדר לחדר או מבית לעלייה כשלא היה דעתו בשעת הקידוש לאכול בהחדר האחר אלא באותו חדר ואח"כ נמלך לאכול בהחדר השני צריך לחזור ולקדש וה"ה סתמא כשלא כיוון מפורש לאכול בהחדר השני וזהו שכתב בש"ע נטע"י כ' אס קידש ע"מ לאכול שם וכו' לאו דווקא דה"ה סתמא ואס קידש ולא אכל כלום לא יאז חובת קידוש כללו: וכתב רבינו הרמ"א בש"ע ג' דצריך לאכול במקום קידוש לאלתר או שהיה בדעתו לאכול שם מיד אבל בלאו הכי אפילו במקום קידוש אינו יוצא ואם היה בדעתו שלא לאכול שם מיד ונמלך ואכל יצא עכ"ל כדומה דאוליין בתרומתו לקרוא אם היה בדעתו לאכול מיד אע"פ שע"י סיבה נמשך הרבה זמן יצא וכן להיפך אם היה בדעתו שלא לאכול מיד או לאכול במקום אחר ונמלך ואכל מיד ובמקום שקידש ג"כ יצא אלא"כ לא היה בדעתו לאכול מיד ולא אכל מיד דאז לא יצא ויראה לי דלאלתר אין הכוונה תיכף ממש כלי הפסק דנע אלא כדומה שלא ימשך זמן רב ולשון לאלתר אינו ממש כמבואר בגמ' (נ"ז): שיש איזה זמן לא מרובה ע"ש וכמ"ש בש"ע א' ויראה בחירה לזה דהא נתבאר דבשיקדש בבית ע"מ לאכול בעלייה היו במקום מעורה והרי צריך לזה איזה זמן קצר לעלות להעלייה אלא ודאי דאין הכוונה לאלתר ממש ולא ניתנה תורה למלאכי השרת וע"פ רוב אחר הקידוש מחליפין הבגדים אלא הכוונה שלא ישהה זמן מרובה ונ"מ המג"א בסק"ה בשם המהר"ל דאין חילוק בין זמן קצר בין זמן ארוך ע"ש ג"כ הכוונה ארוך הרבה וקצר כלומר לא כל כך ארוך וגם מ"מ המג"א אס יאז ממקומו בניינים צריך לקדש שנית ע"ש והו"ג ג"כ יראה ארוכה לזקק אכל לא יראה כהרף או כרחוק סמוך לבית ודמיתי מי שלא פי' כן ולא נהירא לי ומדברי השו"י כנה"ג ראה לדברי ע"ש וז"ל:

כמ"א סק"כ וא"ר סק"ח ואחד מן הגדולים האריך לרחות דבריהם (והט"ו) והעלה דבכוס של קידוש כששתה רביעית יצא דכל שצריך ברכה אחרונה הוה שתייה חשובה וקרינן בזה וקראת לשבת עונג ובאמת אינו מוכן מה בין כוס אחד לשתי כוסות דממ"א אם יצא בין קידוש במקום מעורה יצא באחד ואם לאו מה יועיל השני והרי זה כמו שאין הפרש בין כוית אחד פת לשני וזהו כן הוא והסמך על הגאונים כפי הכנת רבותינו בעלי הש"ע לא הפסידו ונהגו תוס' כהאחרונים ולענ"כ כמ"ס:

י' רא שאין מקדשין אלא לאור הגר והמסע דכיון דהדלקת נר בשבת חובה מפני כבוד השבת ועיקר השבת הוא הקידוש א"כ סמילא צריך להיות הקידוש לאור הגר ורא שאין הקידוש תלוי בנר ואם הוא נהנה בחצר יותר מפני האויר או מפני הוובים מקדש בחצר ואוכל שם אע"פ שאינו רואה הגר שהגרות צענו נצטוו ולא לצער והכי מסתברא רק שיוהר שיהיו נרות גדולים או שמן הרבה שידלוק בתוך הליה דאם יכבו מבעוד יום הוי ברכת הגר לכתילה כמ"ש לעיל ס' קס"ג דהגרות הוא לשבת שבת לא לבר לאכילה אלא לאור שלא יכשלו בהליכתם בחשך ושישחמשו בהרחבה וזהו כשנמשך האור גם בליה כמובן ודווקא בשמצטרע הרבה לאכול במקום הגרות אבל בלא"ה נכון ומצוה לאכול במקום נרות ועמ"א סק"ד דקידוש כה"כ שאינו אלא למהנה אין יולאים בו אלא"כ נמכוין להולילו ע"ש וע"פ דאמו המנהג הוא היסך הדיו המנהג הוא לקיים הקידוש מדינה משעמים שנתכחו וסמס ע"ן מכיון ללכת ולכן אס יאז מי שאלו כנהמ"ד או סמוך לו למה לא יסמוך על קידוש הש"ן ומדומתי שכן המנהג:

שם אם הם שני בתים ממש שחרי לא שמע במקום המעורה אלא"כ היו שני חדרים בבית אחד דבכה"ג מהני דעתו כמו שנתבאר ולא בשני בתים ממש ולא דמי לאם שמע בביתו דיצא דכיון דשמיעה כדכור והרי שמע במקום המעורה וקבע עצמו לזה במקום מעורו לשמע הקידוש משא"כ כששמע בבית המקדש דאינו מעיר וכלל ודכרי הש"ס סק"א לא נתכדו לי ואלו ג"כ כוונתו כן ע"ש:

ה' ודע שהגאונים חידשו חידוש גדול בהך דקידוש במקום מעורה ואמרו שאם שתה כוס של קידוש הרביעית בשלימות נחשב במקום מעורה ואם תשא"ל דא"כ היכי משכחת שלא במקום מעורה התשובה הוא כנון ששתה רק מלא לגומי או נמי כנון ששתה זה מעט וזה מעט וז"ל המור וש"ע סעי' ה' כתבו הגאונים הא דאין קידוש אלא במקום מעורה אפילו אבל דבר מעט (מונחת) או שתה כוס של יין שחייב עליו ברכה יצא ידי קידוש במקום מעורה וגומר מעורו במקום אחר ודווקא אבל לזה או שתה יין אבל אבל פירות לא עכ"ל ופשיט הוא דצריך כוית לזה והלחם הוא סמני מוונת וכן הוא המנהג הפשוט אצ"לנו בקידוש שחרית של שבת ויותר טוב לאכול מיד מעורה שבת בשלימות דהוה עיקר קידוש במקום מעורה: ונ"מ ונ"מ כתב רבינו הרמ"א וז"ל ופ"י היה מותר למהרה ולסנוק לשותות כוסים של מילה בשבת בשחרית אם שותין כשיור אבל נהני ליתן לחנוק עכ"ל וכ"כ רבינו הב"י בספרו הגדול ע"ש ומדבריהם מובאר להראי דכונת הגאונים הוא על שתיית כוס הקידוש בשלימות והיינו רביעית והלבוש כתב דכונת הגאונים הוא לשותות רביעית לבר הכוס של קידוש והסכימו על דיו מפרשי הש"ע (ט"ז סק"ד וכו' וכ"מ

מסית ליכא באינם רחוקים. ואם אינה בלשון הזמנה אלא סתם הודעה שעושים מנין ונותנים פרסים להבאים להתפלל שהטונה בעצם הוא רק לקרובים אבל ידוע שיבואו גם רחוקים במאשינעס מסתבר שאין בזה דין מסית ובדין לפני' יש להסתפק. וצריכים לפרש שלא יתנו פרסים אלא לאלו שיבואו ברגליהם בהיתר.

ובדבר שרוצה להסתלק מלהיות מעמבער בבית הכנסת שהרבה מהמתפללים שם אין מתנהגים כשורה. דעתי נוטה שאין להסתלק כדי שיהיה מי שימחה בידם, ואין להתיימשך לומר שודאי לא ישמעו, כי מעט מן האור דוחה הרבה מן החשך, ולכן אולי תועיל המחאה להרבה איסורים. אך הוא כ"ז שמתנהגים בביהכ"נ כשורה, אבל אם ישנו ח"ו מסדר ביהכ"נ כגון שישלקו המחיצה שבין אנשים לנשים או שישנו אף במקצת סדר התפלה וקהל מחויבין כל יראי ה' להסתלק מלהיות מעמבער שם.

משה פיינשטיין

סימן ק

בענין שתית יין לחשיבות מקום סעודה לקידוש

כ"ח מרחשון תרפ"ז ליובאן.

מע"כ ידידי הרב הגאון המפורסם מוהר"ר אריה ליב שיפמן שליט"א הגאב"ד פוחאווין.

ענף א

מה שהקשה כתרי"ה על הבי' א"ח סי' רע"ג שכתב שגם התוס' והרא"ש יכולין לסבור דשותה כוס יין מיקרי במקום סעודה לענין קידוש עיי"ש, הא התוס' והרא"ש סברי דין אינו מדברים הטעוניה ברכה לאחריהן במקומן בפסחים דף ק"א, ואיך איך מיקרי במקום סעודה הלא הא בהא תליא. וכוונת כתרי"ה היא מהא דאיתא בדרישה ופרישה סי' רס"ט.

ולע"ד אדרבה תמוהין דברי הפרישה דהא הרי"ף פסק כרב ששת שם דאף בדברים הטעוניה ברכה לאחריהן במקומן נמי צריך לברך בשינוי מקום, וכן פסק הרמב"ם בפ"ד מברכות ה"ג והמחבר בסי' קע"ח סעי' א', וא"כ אף באוכל כזית פת ומיני דגן במקום שקידש ועיקר סעודתו הוא במקום אחר אין להחשיב מקום סעודה דהא אין שום צירוף לדידהו מה שאוכל כאן עם עיקר סעודתו ואין שייך טעם הפרישה. וליכא למימר משום דבהכזית שאכל כאן

יצא ידי סעודת שבת, דהא בכזית אינו יוצא סעודת שבת אלא בכביצה כדאיתא בסי' רצ"א (וקשה לי טובא על המג"א סק"א שכתב בכביצה לאו דוקא אלא יותר מעט מכביצה דבכביצה מיקרי אכילת עראי והטעם כדאשכחן לענין סוכה דבכביצה היא אכילת עראי. וכן מפורש בהגר"א סק"ב דילפינן מסוכה אך פסק כגמ' יומא ולכן גם כביצה לא הוי עראי עיי"ש. והא מקור הדין דבעי בסעודת שבת בכביצה הוא מהר"ן כדאיתא בב"י, ומפורש בר"ן בסוכה דף כ"ז לתרץ מה שהקשה הא מצד יו"ט מחייב לאכול פת, שמצד יו"ט סגי בכביצה שמותר לאכול חוץ לסוכה ומצד סוכה צריך לאכול יותר מכביצה מה שמחייבו בסוכה עיי"ש, א"כ מפורש שסעודת שבת ויו"ט סגי בכביצה אף שהוא עראי לענין סוכה, וצ"ע ג'). ובמיני דגן ודאי אינו יוצא סעודת שבת בלא פת כדאיתא בסי' רע"ד, והוא דוקא פת שמברכין עליו ג' ברכות כדאיתא בברכות דף מ"ט בתוס',

וכן פסקו הרמב"ם והמחבר דהא פסקו בטענה בברכת המזון ולא הזכיר של שבת ויו"ט שחזר, עיין במג"א סי' קפ"ח סק"ט וגם בשבת הא כו"ע מודו דבעי פת שמברכין עליו ג' ברכות, דרך ביי"ט פליגי התוס' בסוכה דף כ"ז. וא"כ איך נחשב מקום סעודה כשאוכל רק כזית פת ובאכל רק מיני דגן אפילו טובא מאחר שאין יוצא בהן ידי סעודה וגם אין להם צירוף לסעודת השבת שיאכל אח"כ במקום האחר להרי"ף והרמב"ם והמחבר שצריך לברך בשינוי מקום אף בפת. ואין לומר דאה"נ דלרי"ף ורמב"ם לא נחשב במקום סעודה אלא סעודה קבועה שיוצא בה ידי סעודת שבת, דהא המחבר פסק כהרי"ף ורמב"ם ופסק בסי' רע"ג סעי' ה' כהגאונים שהוי מקום סעודה באכל דבר מועט ושתה כוס יין שחייב עליו ברכה וא"כ צריך לומר שלא הצריכו לדין מקום סעודה שתהיה סעודה שיוצא בה ידי סעודת שבת ונצטרך לומר אז כטעם הפרישה שיהיה צירוף להסעודה שאינו שייך אלא באם א"צ לברך בשינוי מקום, אלא שהצריכו שתהיה בשם סעודה בעת הקידוש ולכן סגי בכל דבר הסועד, כדאיתא במג"א סי' רע"ג סק"י"א ובהגר"א סק"ט. ומשמע מהמג"א דלא כל ז' המינים נחשבו מקום סעודה אף שצריך ברכה מעין ג' כמו יין מאחר דלא סעיד דהא המג"א מחדש שם רק דנראה לו דאוכל מיני תרגימא מה' המינים יצא ואם כל ז' המינים כן מאי רבותא. וגם משמע ממג"א דתלוי רק בסעיד דאם היה סעיד אף שלא היה צריך לברך אחריו מעין ג' נמי היה מיקרי מקום סעודה, דהא הוצרך לומר בשכר שלא הוי מקום סעודה משום דלא סעיד אף שברכתו שהכל כדאיתא בסי' ר"ד וא"כ לאחריו אינו מברך אלא

אגרות משה עמוד מס 160 א (או"ח א) פיינשטיין, משה בן דוד הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

בורא נפשות משום דתליא בסעיד ולא בברכה במקומן. וכן יסבור הב"י ולכן אף לתוס' ורא"ש דסברי דין אינו טעון ברכה במקומו נמי הוא מקום סעודה מאחר דסעיד דלא כפרישה.

והנה יש מקום לומר כדינא דהפרישה דיהי' חלוק בין טעונין במקומן לאין טעונין לענין קידוש אך מטעם אחר. דהנה קשה טובא מה שהקשו התוס' פסחים דף ק"א על הרשב"ם דסובר דין צריך ברכה במקומן דא"כ אמאי איתותב ר' יוחנן הא ר' יוחנן איירי ביין, דלכאורה לא קשה כלום דר' יוחנן לא איירי בשתה רביעית דהא קאמר יצאו בלשון רבים והשומעים לא שנו אלא מעט שלא צריכי כלל ברכה הלאחריו וגרוע עוד מא"צ ברכה במקומן ולכן איתותב, ומצאתי באבן העזר שתירץ זה לרשב"ם עיי"ש, אבל עכ"פ תמוה איך הקשו התוס' וגם הרשב"ם הקשה זה ותירץ בדוחק, והלא תירוצו אבן העזר הוא תירוצו פשוט.

והנכון לע"ד דהנה יש להסתפק אם כל מה שאוכל אף בבליעות הרבה נחשבו אכילה אחת כיו שלא הסיח דעתו, או שהן הרבה אכילות וזה שנפטר בברכה אחת הוא דמאחר שלא היה היסח הדעת קיימא הברכה על כל האכילות וכמו דסגי בברכה אחת על הרבה מצות כגון בשחיטה של הרבה בהמות וציצית של הרבה טליתות אף שודאי אין שייך לומר שהן אחת וכ"כ סגי על כל האכילות בברכה אחת. וקצת יש להביא ראיה להסוברים בסח בין שחיטה לשחיטה א"צ לברך ביר"ד סי' י"ט סעי' ה' וכן בין טלית לטלית סברי דלא הוי הפסק כדאיתא במג"א סי' ח' ס"ק י"ד דמדמו זה לסח באמצע סעודה עיי"ש, ואם סעודתו נחשבה אכילה אחת הא ל"ד כלל לאמצע סעודה. אך אולי העיקר סמכו על הסברא דאי בעי לא ישחוט.

והנה הא דיש דברים הטעונין ברכה במקומן ויש שאינן טעונין במקומן יש לפרש בב' אופנים. א) דבעצם אין קפידא באיזה מקום יברך דכל היכא דמברכת לרחמנא מברכת כהיה סבור רבב"ח שיאמרו לו בברכות דף נ"ג, ולכן אם ענין הברכה היה רק דהאכילה גרמה לו חיוב הודאה בברכה אה"נ שלא היה קפידא בזה אלא צריך לומר שהברכה הוא דבר אחד עם האכילה דהתורה אמרה שיגמור אכילתו בברכה ולכן צריך שתהיה במקום האכילה דבמקום אחר לא נראה שהיא מהאכילה. אבל לפ"ז מוכרחין לומר שכל מה שאכל נחשב אכילה אחת כטעם א' דאליכ לא שייך לומר דהברכה תהיה גמר אכילתו כיון שבכל בליעה הוא גומר ומתחיל אח"כ אכילה אחרת וא"כ כבר נגמרה האכילה בבליעתו ואיך נימא

שלא נגמרה עד אחר שיברך ולכן צריך לומר דכל מה שאכל הוא אכילה אחת ונתחדש. יותר שאף אחר שאכל הכל לא נגמרה האכילה עד אחר הברכה ולכן צריך שיברך במקומן.

ולפ"ז דברים שאין טעונין ברכה במקומן לכאורה קשה נהי שברכת בורא נפשות הוא מדרבנן מ"מ כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון וא"כ מ"מ לא תקנו שיברך גם בורא נפשות במקומן, וכ"ש שיקשה לשיטת התוס' והרא"ש דאף יין ושבעת המינים א"צ במקומן אף שהוא דאורייתא להרא"ש פ' כיצד מברכין סי' ט"ז והטור סי' ר"ט עיין בט"ו שם סק"ג ור' יונה בר"פ כיצד מברכין (ומה שהקשה בחדושי אנשי שם ממה שכתב ר' יונה בדף מ"ד שמעין ג' הוא מדרבנן ורצה מחמת זה לדחוק שלא דוקא כתב ברה"פ לא קשה כלום דכוונת הר' יונה בדף מ"ד שנוסח הברכה שיהיה בה מעין שלש הוא רק מדרבנן דמדאורייתא סגי במעין הון לבד כדהוכיח מזה שיצא בתמרי בברכת הון לבד עיי"ש דרך על זה שייך להוכיח) ועוד הרבה ראשונים וא"כ תמוה מ"ש מברכת המזון דלחם.

וצריך לומר דבדברים שאין טעונין במקומן הוא מחמת דבאכילות אלו הויא כל בליעה אכילה אחרת ולכן אין שייך לומר שהברכה תהיה גמר האכילה דכבר נגמרה בבליעתו. והטעם הוא דבלחם שהוא יותר קביעות הוי כל מה שאוכל אכילה אחת ושייך גם לומר שהברכה תהיה גמר האכילה ויצטרך לברך במקומן, אבל שאר דברים אין אכילתן נחשב קביעות לכן כל בליעה ובליעה היא אכילה אחרת וממילא א"צ במקומן דאף שהאכילה גרמה שיברך אין שייך קפידא באיזה מקום יברך, ובשבעת המינים פליגי דמאן דסברי דצריך במקומן הוא משום דנחשב קצת קביעות ולהסוברים שהוא דאורייתא כבהמ"ז דלחם אפשר לומר שתקנו שיהיו במקומן אטו בהמ"ז דלחם שהיא אכילה קבועה וצריך במקומן.

ב) דאין חלוק בין טעונין במקומן לאין טעונין לענין צרוף האכילות ואין טעם במקומן כדי שיגמור בברכה דאפשר שכבר נגמרה בבליעתו בכל פעם כטעם ב' אך שהוא דין אחר שצריכה להיות בהמ"ז דוקא במקומן מאיזה טעם ולא הקפידו בבורא נפשות או אף לא במעין ג' לכל חד כדאית ליה מאיזה חלוק דחלוק שבארתי לא שייך לפ"ז.

ענף ב

והנה בטעם רב חסדא שמחלק שם בפסחים לענין שינוי מקום דדוקא דברים שאין טעונין במקומן

אגרות משה עמוד מס 161 א (או"ח א) פיינשטיין, משה בן דוד הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

רב חסדא. וגם הרשב"ם הקשה זה והוצרך לתרץ בדוחק. אבל לאופן ב' שהוא כטעם הרא"ש אין שייך זה אלא באכל ושתה שם כשעור שחייב ברכה שאז אם לא יאכל כאן יצטרך לחזור למקומו כדי לברך אבל בפחות מכשעור שא"צ לברך כלל ולא יצטרך לחזור למקומו אף אם לא יאכל כאן לכן הרי זה שינוי מקום וצריך לברך אף לרב חסדא ולא קשה כלום על הרשב"ם כתירוץ אבן העזר דר' יוחנן איירי בפחות מכשעור ואיתותב שפיר, ולכן ניתא מה שהרא"ש לא הקשה על הרשב"ם אף שלא סבר כותיה משום דלטעם הרא"ש לא קשה כלום. ועיין במדרכי שכתב ב' פירושים על לקיבעיה קמא הדר, פי' ראשון פי' הרשב"ם ופי' שני שהוא טעם הרא"ש וכתב שם בבגדי ישע בשם רש"ל שאין חלוק ביניהם אלא פירוש הלשון עיי"ש, והוא דוחק גדול. ולמה שבארתי חלוק גדול ביניהם, דלפי' י"מ אין להקשות על הרשב"ם ולפירוש קמא יש להקשות ונ"מ לדינא בפחות מכשעור כדבארתי.

אך יקשה למה שבארתי לדעת רשב"ם מה שכתב בדברים שאינן טעונין במקומן עמידתו וזחי גמר סעודתו וכן איתא ברש"י, הא אף במקום שאכל לא היה להם צורך אלא שנפטרו בברכה אחת כמו שנפטרו ב' שחיטות וב' טליתות. וצריך לומר שכוונתם דנגמרו כל אכילותיו לענין הברכה שבירך דהיתה קיימא עליהו וצריך לברך עתה ברכה אחרת. ובעי"כ הא צריך לומר כן בשחיטה שצריך לברך בשינוי מקום דבעמידתו הוא גמר שחיטותיו לענין הברכה שקיימא עליהו אף דגם במקום זה היו הרבה שחיטות ומ"מ נפטר בברכה אחת משום דקיימא הברכה על כל מה שישחוט כאן אבל כשהלך נגמרו שחיטותיו ששייכי להברכה וכ"כ נפרש כוונתם הכא דעמידתו הוא גמר סעודתו ששייכא להברכה. ואף שהוא קצת דחוק מוכרחין לומר כן, חדא דכן הוא הפירוש בשחיטה ועוד דאיזה טעם הוא דסעודה אחריתי היא לחייב בברכה הא בשחיטה וטלית וכל המצות ודאי הם שני דברים אף במקום אחד ומ"מ נפטר בברכה אחת, אלא עיקר הטעם דשינוי מקום הוא כהיסח הדעת ולכן צריך לפרש כדבארתי בכוונתם.

נמצא דלאופן הא' דהטעונין ברכה במקומן הוא מחמת דאכילתן הוא יותר קביעות והוי כל מה שאוכל אכילה אחת והאינן טעונין הוא מחמת שאין אכילתן קביעות והויא כל בליעה אכילה אחרת. יש מקום לומר שלדין קדוש במקום סעודה יצטרך דוקא דברים הטעונין ברכה במקומן שזהו קביעות וצורך לכל מה שיאכל ולא סגי בהאין טעונין במקומן שאין להם

צריך לברך אבל דברים הטעונין במקומן א"צ לברך. יש נ"מ בין ב' האופנים, דלאופן א' הוא פשוט דכיו שלא בירך הא לא גמר סעודתו אם לא הסית דעתו דהא הסעודה יש לה קביעות שמצדף כל מה שיאכל לאכילה אחת עד אחר שיברך דהברכה היא גמר האכילה ולכן א"צ לברך בשינוי מקום אבל באין טעונין במקומן שכבר נגמרה האכילה רק שבאותו מקום קיימא הברכה על כל האכילות שאכל כאן ולכן כששינה מקומו צריך לחזור ולברך. ועיין ברשב"ם שכתב הואיל ולא בירך אחריהו והלך במקום אחר לסעוד על דעת קביעות הראשונה הלך וכן פרש"י עיי"ש והוא כטעם זה. אבל לאופן ב' שאין חלוק ביניהם לענין צורך האכילות צריך לומר דטעם רב חסדא שאין קפידא בשינוי מקום באלו שטעונין במקומן כטעם הרא"ש שכיון שאם לא היה אוכל כאן היה צריך לחזור למקומו ולברך הוי כאלו עדיין במקומו עיי"ש. באור דבריו דזה שמאוגד מחמת הברכה מצדף האכילות שבשני המקומות לאכילה אחת ונחשב במקום השני רק כגומר סעודתו ואף שמצד עצמן הן הרבה אכילות מ"מ הברכה מאגדן. וגם יש לפרש שאינו מצדף את האכילות רק את המקומות דמאחר דמחוייב כאן לאכול כמו שעשה במקומו הראשון אם לא ירצה לחזור למקומו הוי לענין האכילה כמקום אחד. וגם יש לפרש שאף שאינו מצדף כלום מ"מ מאחר שמחוייב לחזור למקומו או לאכול במקום הב' קאי הברכה גם על מה שיאכל במקום הב' כ"ז שלא בירך ולא הסיח דעתו.

ויש חלוק לדינא בין למה שבארתי לאופן א' שהוא טעם הרשב"ם ובין לאופן ב' שהוא טעם הרא"ש איך שנפרש בדבריו, באכל במקום הראשון פחות מכשעור ודעתו היתה כשהתחיל, לאכול עוד בין במקום זה בין במקום אחר, דלאופן א' דצריך במקומן משום דהוא קביעות ולא נגמר עד שיברך לכן אף בפחות מכשעור הא קבע עצמו לאכול אכילה גדולה שלא יגמר עד אחר שיברך, ולכן אף ששינה מקומו קודם שאכל כשעור א"צ לברך לרב חסדא כמו בכשעור, דהתחלת אכילה ודאי נחשב מרגע שהתחיל אף שעדיין לא אכל כשעור מאחר שדעתו היתה לאכול אכילה גדולה והגמר לא הוי עד אחר שיברך וא"כ אוכל במקום השני ע"ד קביעות הראשונה כטעם הרשב"ם. וכן סברי גם התוס' ולכן מקשו שפיר על הרשב"ם אמאי איתותב ר' יוחנן הא איירי ביין דאף שלא שתה כשעור מ"מ א"צ לברך בשינוי מקום כיון שדעתו לשתות עוד הרבה בביתו ולא הוי גמר שתייתו עד אחר שיברך אם יין טעון ברכה במקומו. ובריייתא איירי בדברים שאין טעונין במקומן כדאוקים

צרוף לסעודה. ואף להרמב"ם והמחבר שאין מועילין מה שטעונין ברכה במקומן שלא לברך בשינוי מקום יועילו להחשיב במקום סעודה אף שאין להם צרוף עם סעודה הקבועה שיאכל במקום האחר, כיון דגם כאן אכל עכ"פ סעודה שיש לה קביעות וסגי זה לענין קידוש אף שלא יצא סעודת שבת. והפרישה שלא אמר טעם זה הוא מחמת שסובר כטעם ב' דאין חלוק בקביעות ולכן נהי שמחמת הברכה מאוגד אם הלך לחזור למקומו או לאכול עוד במקום שהוא מ"מ האינו מחוייב לאכול דוקא במקום שהתחיל וא"כ אין זה קביעות להמקום יותר מאין טעונין במקום דאדרבה באין טעונין במקומן עליו יותר לאכול במקום שהתחיל כדי שלא יצטרך לברך עוד הפעם. ולכן אין לחלק בין טעונין במקומן לאין טעונין מצד קביעות אלא מטעם הפרישה דהוי קביעות סעודה אחת עם מה שיאכל במקום האחר סעודת שבת. אבל א"כ קשה כדלעיל, וצריך לומר שאין חלוק ביניהם כלל רק צריך לענין קדוש שיהיה סעיד כטעם המג"א והגר"א. ואף לפ"מ שבארתי לאופן א' שיש לחלק מ"מ אין זה הכרח דיש לומר אף לאופן א' כהמג"א וכן יסבור הב"י. ודעת הפרישה צ"ע.

ועיין בחדושי רעק"א סי' רע"ג סעי' ה' שהביא ראיה להפרישה מהא דלהרא"ש שסובר דמדא' אין קדוש אלא במקום סעודה מאי פריך ריש נזיר קדושא ואבדלתא מושבע ועומד הוא בתמיה כפי' התוס', הא משכחת דאין לו רק יין וצריך מדאורייתא לשתותו למיחשב למקום סעודה אע"כ דלהרא"ש לא מיקרי שתיית יין במקום סעודה. וכן הקשה בס' ישועות יעקב והוכיח מזה שבמקום סעודה אינו אלא מדרבנן ולהרא"ש נצטרך לומר שיפרש כהמפרש שם (ועיין בפ' הרא"ש לנזיר הנדפס בש"ס ווילנא שמסיק כר"ת שמפרש בתמיה והישועות יעקב לא ראהו). ותמיהני מאד עליהם אם זהו קושיא מ"ט לא הקשו לכו"ע דהא אסור להתענות בשבת לכו"ע מדאורייתא עיין בס' תק"ע באור"ח ובסי' רט"ו ביריד ובמג"א סי' רפ"ח סק"ו וא"כ משכחת יין מצוה באין לו רק יין וצריך מדאורייתא לשתותו כדי שלא יתענה. ואין לומר דאם לא יוכל לקדש יהיה אסור לו לשתותו משום שאסור לטעום קודם שיקדש ולכן לא הקשו רק אם יהיה נחשב מקום סעודה ויכול לקדש, דהא איסור טעימה קודם קידוש ודאי הוא רק מדרבנן וא"כ ודאי אם אין יכול לקדש כגון שאין לו אלא ירקות מחוייב לאכול ולשתות כדי שלא יעבור על איסור תענית דשבת שאסור מדאורייתא דלא יתקנו רבנן לעבור אדאורייתא. ואף אם נימא שאסרו בכל אופן אף שממילא יעבור על איסור תענית דאורייתא דיש

כח ביד חכמים לעקור בשב ואל תעשה. אף שלא מסתבר כלל לומר כן דמה"ת יתקנו זה הא כל תקנתם הוא בשביל כבוד שבת ואיך יתקנו שיתענה בשבת מצד תקנתם שעוד יגרעו בתקנתם. אך אף אם נתעקש לומר כן מ"מ הא מדאורייתא יכול לטעום קודם קדוש וא"כ כשאין לו רק יין היה מחוייב לשתות כדי שלא יעבור על איסור תענית כ"ז שלא אסרו לטעום בלא קדוש וצריך קרא לאסור בנזיר. וגם לרוב הפוסקים קדוש במקום סעודה הוא רק מדרבנן ומדאורייתא יצא בתפלה וא"כ היה מחוייב לשתות היין כדי שלא יתענה וא"כ מ"ט לא הקשו שלכו"ע היה יכול לומר דצריך קרא לאסור יין מצוה בכה"ג. אלא ודאי שאין זה קושיא כלל, חדא דאם לצייר מציאות רחוק הא צייר שם בגמ' בשבועה שאשתה דהוא מציאות יותר קרוב מזה שכמעט אינו בנמצא, ועוד דמסתבר דעל מה שזדמן לו אחר שנעשה נזיר שאין לו דבר אחר אלא יין לא צריך קרא לאסור יין מצוה כזו דהא כבר נעשה היין להנזיר ככל איסורי התורה וכמו שמצות סעודת שבת אינה דוחה שאר איסורי מאכלות כ"כ אינה דוחה איסור יין דנזיר דהא בעת שנדר שנאסר אז ביין לא היה עומד שיהיה לו שתיית יין מצוה. ורק אם היה קידוש על היין דאורייתא דקודם שנעשה נזיר היה שתיית יין דמצוה היה מקום לומר שלא יוכל לאסור בנדרו יין מצוה שמחוייב בו והוצרך לקרא לאסור גם יין מצוה אבל מאחר שעל היין אינו מדאורייתא ולא היה בעת שנדר שום יין מצוה ונאסר בכל אופן דלא היה אז מה שיעכב מלחול האיסור רק שאח"כ אירע שיהיה מצוה בשתיית יין מחמת שאין לו דבר אחר לאכול אין טעם להצריך קרא דמה"ת ידחה איסור נזיר מ"ש משאר איסורין. וזה נכון מאד. ונוגע זה גם לדינא שנשבע שלא לאכול איזה מין בשבת פלוני ואירע אח"כ שלא היה לו דבר אחר לאכול אלא מין דאסר שאם לא יאכל כשבועתו יתענה מחמת זה בשבת שהוא איסור מדאורייתא שמ"מ חלה השבועה כיון שבעת שנשבע לא היה אז אכילת מין זה מצוה ולא היתה שבועתו לעבור על דבר מצוה חלה בכל אופן ונאסר בשבועתו אף אם אח"כ אירע שנעשה זה דבר מצוה. ועיין בחור"מ סי' ע"ג סעי' ה' בראובן שנשבע שלא למכור משלו לפרוע שום חוב ואח"כ נשבע לפרוע לשמעון לזמן פלוני וכשהגיע הזמן אין לו מעות שיש חלוק בין קדם חוב שמעון להשבועה שלא חלה השבועה ובין קדמה השבועה לחוב שמעון שחלה וכתב הסמ"ע שאף שנשבע שלא למכור לפרוע שום חוב שהוא לבטל המצוה מ"מ כיון דעדיין לא היה חייב חלה השבועה וא"כ מפורש שאף שנעשה אח"כ מצוה לא נפקעת השבועה כסברתי.

וא"כ אף אם קדוש במקום סעודה דאורייתא ויין הוי סעודה לענין זה לא קשה כלום מנזיר ויכול הרא"ש לסבור דין הוא מקום סעודה כתב"י לדעתו. וצ"ע דעת רעק"א והישועות יעקב. והגני ידידו.

משה פיינשטיין

ובדבר הקידוש בחולה שצריך לאכול קודם שחרית
 נראה לע"ד להכריע דאם צריך לאכול פת אף שהוא
 רק פת הבאה בכיסנין שיש לו דין פת בקביעות
 סעודה צריך לקדש כהוראת המ"ב בבאור הלכה.
 ואם סגי לו במוזנות מבושלין שבשום אופן אינם
 בדין פת לא יקדש. שהרי בכה"ג בלא היה לו כל
 השבת רק מינים אלו יש טעם גדול שלא היה
 צריך לקדש משום שלא יועיל אם לא נסבור כהמג"א
 סימן ער"ג ס"ק י"א דיצא גם במיני תרגימא במקום
 סעודה דיש חולקין עליו עיי' בשע"ת סימן רפ"ט.
 שלכן מצד דברים אלו שמותר החולה לאוכלם קודם
 התפלה אין לחיבו בקידוש אף להמ"ב להחולקים
 על המג"א ונמצא שיש כאן ב' ספקות ולמה לן
 להתירו שישתה החולה מצד הקידוש דבר שאסור לו
 משום שהוא קודם התפלה כיון שיותר נוטה שאינו
 צריך לקדש כדכתבתי במכתבי הראשון.

אגרות משה עמוד מס 199 ד (ח"מ א, או"ח ב, אה"ע ב) פיינשטיין, משה בן דוד הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ובאחד שמוכרח לאכול בשבת בקר לפני התפלה
 מצד חולשתו אם צריך לקדש תחלה, הנה בבאור
 הלכה סימן רפ"ט כתב שפשוט דצריך לקדש מתחלה.
 אף שלכאורה אין זה פשוט כל כך דאולי לא תקנו
 רבנן לקדש אלא כשהוא זמן סעודה לכל, ולא כשבעצם
 אינו עתה זמן סעודה כיון שהוא קודם התפלה שאסור
 לאכול ורק שהוא מותר מצד שהוא חולה וחלש דבזה
 לא תקנו וכן היה מסתבר יותר וצ"ע בפשיטותא. אבל
 עכ"פ למעשה כבר הורה זקן ויש לו לקדש תחלה.

והנני ידידו,

משה פיינשטיין

משה פיינשטיין

אגרות משה עמוד מס 204 ד (ח"מ א, או"ח ב, אה"ע ב) פיינשטיין, משה בן דוד הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

שעושה ישראל שתתקדש לכהן הוא האיסור והקפת הקטן הוא האיסור, ולכן כיון דהם לאו בר חיובא שאין בזה חסרון דאין שליח לד"ע ויש לזה דין שליחות נמצא שהכתן הוא המקדש והאיש הוא המקיף, אבל הכא אף שהכתן הוא הקובר מדין שליחות תא לא נטמא שאין ע"ז שום איסור וח"ו לומר על הפמ"ג שיטעה בדבר פשוט כזה שאסור מצד שהוא שלוחו דכהן ובפמ"ג בסימן רס"ג במשבצות סק"ג כתב רק שיש לדאות מ"ט לא נימא שאסור לכהן לשלח ישראל להביא חפציו ממקום טומאה וכתב ויש לחלק פשוט שהוא חלוק זה ולא כתב הטעם משום שפשוט לכל לחלק והוא כדבארתי.

גם דבר פשוט וברור שאיסור טומאת כהן הוא רק למת ולטומאת ע"ז ליכא שום איסור אף לריב"ב שתקרובת עכ"ם מטמאה באהל משום הקרא דובחי מתים בחולין דף י"ג נמי ליכא שום איסור לכהן, וכ"ש לדינא שהלכה כרבנן דאף תקרובת עכ"ם אינה מטמאה באהל אף שמטמאה במשא ליכא איסור לכהן, וממילא לא שייך להחמיר י"ב שנבטל לכהן יותר מלישראל.

ובדבר אלו המותרין לאכול קודם התפלה כתב בבאור הלכה של המ"ב בסימן רפ"ט שפשוט דצריך לקדש מתחלה לכן יש לעשות כן.

ובדבר אחד שיצא ידי קידוש מאחר אם מותר לאכול פחות מכזית אם לא היה לו יותר או שהיה לו וחשב שלא יאכל יותר, הנה אין זה מקום סעודה לגביה ולא יצא ידי קידוש כלל ואסור, אבל מה שיש להסתפק הוא אם יש לו כזית ויותר וגם חשב לאכול כשיעור שיצא ידי קידוש ואכל רק חצי שיעור ונמלך שלא לאכול יותר כאן אם יש לחייבו שיאכל עד כזית, משום דב"ז ימצא שאכל חצי זית בלא קידוש, או שכיון שבשעה שאכל היה מותר לאכול לא שייך להתחשב איסור ואין עליו חיוב לאכול.

והנכון לע"ד שאין עליו חיוב לאכול אם נמלך שלא לאכול כאן מאיזה טעם, דהנה בפסחים דף ק"א א"ר ענן בר תחליפא זימנין סגיאין הוה קאימנא קמיה דשמואל ונחית מאיגרא לארעא והדר מקדש, שלכאורה הרי נמצא שברך בראשונה באיגרא ברכת הקידוש לבטלה, וגם שתה היין קודם קידוש שאסור, ולשון זימנין סגיאין משמע שאף בלא אונס עשה כן כשנמלך לאכול אח"כ בארעא, דלא מסתבר שבכל פעם מזימנין הסגיאין אירע אונס שלא היה יכול

לאכול אפילו כזית, דבשלמא בהא דר"ה דאיתעקרא שרגא שנמי קשה שהי"ל לאכול לכה"פ כזית בלא גר כדי שלא יהיה ברכה לבטלה אפשר דהיה קודם הנטילה ולא היה יכול למצא המים ליטול ידיו כשכבה הנר, אבל זהו דבר שלא מצוי כלל ולא שייך לומר שהיה זה וכיוצא בזה הרבה פעמים, ועיין בצ"ח שעמד בזה ומה שפירש דחוק ולא נכון כלל כדבארתי בחדושי, אבל צריך לפרש דאין קידוש אלא במקום סעודה שאמר שמואל אינו שאסור לקדש, אלא שאף שקידש לא יצא לומר שיותר לא יצטרך לקדש, אלא דבשעה שיאכל סעודתו יצטרך לקדש עוד הפעם משום דהסעודה לא נפטרה בקידוש שעשה שלא במקום סעודה אף שהיה רשאי לקדש.

אבל הא צריך לידע איך היה מותר לקדש במקום שלא יאכל אחרי שיצטרך לקדש אח"כ במקום סעודה, ויש לפרש דמה שקידש היה משום שבאיגרא היה רוצה לאכול פירות וכדומה שגם אלו אסור לאכול קודם קידוש אף שלא נחשבו סעודה, ונפרש שמותר בכל אופן ולא נצטרך לומר דאיירי בנמלך וכדמשמע קצת כן דלא נאמר כלל על מה נחית מאיגרא לארעא לא שהיה אונס וגם לא שנמלך, אבל זה אפשר לפרש רק להר"ן שם דאף מאיגרא לארעא אינו מועיל אף בהיה דעתו בשעת קידוש לאכול בארעא, דלתוס' דף ק' שסבירי דבדעתו לאכול בארעא חשיב במקום סעודה אם היה דעתו בשעת קידוש שיאכל בארעא, לא היה צריך לקדש עוד הפעם, ומוכרחין לאוקמי שהיה בדעתו לאכול באיגרא ואח"כ נמלך לאכול בארעא, ואין ראיה לפ"ז שמותר לכתחלה לקדש בשביל שצריך לאכול פירות וכדומה, אבל עכ"פ איכא ראיה שלא היה מחוייב בשביל שעשה קידוש באיגרא לאכול באיגרא אפילו כזית דמכיון שבשעה שקידש היה הקידוש כדיון אף שאח"כ כשנמלך לאכול בארעא הרי נמצא שלא יצא בזה לא נחשב ברכה לבטלה ואינו מחוייב אף להטריח עצמו באכילה קצת במקום שקידש, וא"כ כ"ש שלא שייך להחשיב מה שאכל חצי זית בשעה שהיה דעתו לאכול שיעור סעודה שהיה רשאי לאכול ולומר שאכל באיסור, ולחייבו מחמת זה לאכול אף כשיש לו איזה טירחא וכדומה, דאם לא חששו לזה לאיסור ברכה לבטלה כ"ש שאין לחוש לזה לאיסור אכילת ח"ש באיסור דרבנן דאכילה בלא קידוש, ואם נימא כפירוש א' הא ליכא כלל איסור לאכול אחר שקידש כדיון אפילו פירות, רק שאם לא יאכל כזית יתחייב לקדש עוד הפעם.

ולענין שני הפירושים נראה יותר כפירוש

ראשון, דלא מסתבר להתיר לגרום אף אח"כ שיהיה ברכה לבטלה, ואף אם לא יהיה איסור ברכה לבטלה נמי לא היה לו לשמואל לעשות כן בשביל איסור ברכה שאינה צריכה דמצונו ביומא דף ע' שאסור אף באופן שלא היה ברכה לבטלה, והתירו בשביל זה אף לקרא תורה שבכתב פרשה ובעשור בעל פה אף שהוא איסור דאורייתא, וכ"ש שאין להתיר לגרום ברכה שאינה צריכה בשביל איזה טירחא, לכן נראה כפירוש ראשון, ויהיה ראיה ממילא דבמקום שאינו חושב לאכול סעודתו, אבל הוא צריך לאכול פירות וכדומה יהיה מותר לקדש אף שלא מצונו דין זה, וכ"ש כשלא יהיה לו אלא פירות שודאי אסור להתענות יצטרך לקדש כשיש לו יין או משקין, וראיה לזה ממה שאיתא בסימן רפ"ט סעיף ב' דבאין לו משקין לקדש אוכל בלא קידוש, ואיירי שם דאין לו פת כדאיתא במג"א סק"ד דכשאייתא פת הא מקדשין על הפת, ומ"מ דוקא אם אין לו שום משקה נאמר דאכל בלא קידוש, משמע דבאיכא משקין צריך לקדש, וכן הוא גם בקידוש הלילה דאם יש לו יין ואף רק משקין ואין לו פת אלא פירות צריך לקדש, ויהיה מש"כ המג"א אם מצפה שיביאו לו יתמין עד חצות, הוא רק מצפה שיביאו לו יין ומשקין ואין צורך לצפות גם להבאת פת דאף כשלא יביאו פת צריך לקדש, וגם יכול לקדש אף לכתחלה ואין צורך לצפות על פת, ובמ"ב סתם הדברים אבל עכ"פ הוא כמפורש לדינא דכתבתי.

ידידו,

משה פיינשטיין

אגרות משה עמוד מס 275 ה (ויד"ב, אור"ח, ג, אה"ע ג) פיינשטיין, משה בן דוד הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

בדבר כוסות מנייר אם כשר לקידוש

י"ב ניסן תשכ"ח.

מע"כ ידידי הנכבד מר ר' אריה לייב באבינס
שליט"א.

הנה בדבר כוס לקידוש אם רשאים לעשות על כוס שנעשה מנייר שהוא כלי רק לשעה ששמע אשר אסרתי, אמת הדבר דהא החוספות מפרשים בברכות דף נ' ד"ה מודים וכן בשבת דף ע"ו כתבו זה בד"ה כדי כשם בני נרבונא דחי שנאמר בהדברים הצריכים בכוס של ברכה הוא שיהיה הכוס גופו כלי שלם ואיפסק כן בש"ע סימן קפ"ג סעיף ג', וכתב המג"א סק"ה דאפילו נשבר רק בסיס שלמעלה נמי פסול אף שגוף הכוס שלם, וכוס של קידוש טעון כל מה שטעון כוס של בהמ"ז כדאיתא בסימן רע"א סעיף י', אלמא דבעינן שיהא הכוס נאה שרק כוס כזה כשר לבהמ"ז ולקידוש, ורואה אני שכוס של נייר שהוא רק לשעה על פעם זה לבד הוא עוד גרוע דאין לו שום חשיבות שודאי אינו ראוי לבהמ"ז ולקידוש. אך כשליכא כוס אחר אולי יש להקל.

סימן לט

בדבר כוסות מנייר אם כשר לקידוש

בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ב סימן כג) כתב, וז"ל הנה השגתי לעיין בספרו החדש שו"ת אגרות משה... ואחר בקשת המחילה איני רואה בסיס לאיסורו ואין הנדונים שוים כלל ועיקר, דהתם הרי עשוי היה מתחילה עם בסיס ולכן כשנשבר ממנו לאחר מיקן פסולו בזה משום שבור ולא נקרא תו "חי" כפי יצירתו... דשייך חי בכוס וכן מיתא כדאמרין גביהן שבירתן זו היא מיתתן מה שלא שייך זה בכוסות נייר שכך הוא תחילת יצירתם והוא "חי" כפי היותו ולא נחסר ממנו כלום, ועיינתי בגוף דברי המהר"ל הל' סעודה שמשם הוא מקור דינו של המג"א וראיתי שכתוב כן בהדיא שטעם פקפוקו בנשבר הבסיס היה מפני שתו שם שבור עליו וטוען דצריך הכוס להיות חי בלי שבירה דשבירת כלים זו היא מיתתן ועל כן פקפק גם על נשבר בסיסו שלמטה כשם שפקפק בנפגם ונשבר קצת בשפתו בטענתו דמאי אולמי האי מהאי יעו"ש וא"כ כל זה לא שייך בכגון כוסות נייר דנידונינו שלא נחסר מהם כלום והמה שפיר בבחינת חי כפי תחילת היותם וכנ"ל ואין ממילא כל פקפוק מלקדש או להבדיל עליהם עכ"ל.

וכן העיר על רבנו בשו"ת באר משה (ח"ה סימן מב), וז"ל כעת ראיתי בתשו' אגרות

כתב רבנו, וז"ל הנה בדבר כוס לקידוש אם רשאים לעשות על כוס שנעשה מנייר שהוא כלי רק לשעה ששמע אשר אסרתי, אמת הדבר דהתוס' מפרשים בברכות (ג): ד"ה מודים, וכן בשבת (עו): בד"ה כדי, דחי שנאמר בהדברים הצריכים בכוס של ברכה הוא שיהיה הכוס גופו כלי שלם ואיפסק כן בשו"ע סימן קפ"ג סעי' ג', וכתב המג"א (סק"ה) דאפילו נשבר רק הבסיס שלמעלה נמי פסול אף שגוף הכוס שלם... אלמא דבעינן שיהא הכוס נאה שרק כוס כזה כשר לבהמ"ז ולקידוש, ורואה אני שכוס של נייר שהוא רק לשעה על פעם זה לבד הוא עוד גרוע דאין לו שום חשיבות שודאי אינו ראוי לבהמ"ז ולקידוש, אך כשליכא כוס אחר אולי יש להקל עכ"ל.

חזינן דדעת רבנו להחמיר בענין זה, עכ"פ לכתחילה. ובאמת דבשאלה זו הביעו דעתם גם שאר גדולי הפוסקים דומינינו, עיין רשימה גדולה בספר פסקי תשובות (ח"ב סימן קנ"א אות ב), וכן בשו"ת נחלת פינחס (ח"א סימן א אות מ) יש ליקוט מראה מקומות בזה, וכן בספר Contemporary Halakhic Problems (Vol. II pp. 12-13) עיי"ש, אבל רק חלק מהפוסקים הגיבו למש"כ רבנו, ואעתיק כאן מדבריהם.

שבורה עומד להזרק וממילא כלי שלם העומד להזרק נמי פסול שהרי י"א דאפילו בפגם כל דהוא לא הוי בכלל כלי שלם... מיהא הואיל דנפיק מפומא דגאון יש להחמיר לכתחילה כל כמה דאפשר... ושוב ראיתי בא"ר... ונתבאר שאין שום דמיון כוסות של נייר למה שלמדו הפוסקים ממילת חי הנאמר בגמרא ששם זה דין אחר לגמרי... עכ"ל [עיי"ש מסקנתו].

ובשו"ת יצחק ירנן (ח"ב סימן יב) פסק לקולא, ובסוף כתב וז"ל ברם דא עקא שראיתי בשו"ת אגרות משה שנשאל בג"ד ופסק שאסור... ואנא עניא תמיהא לי טובא במחכ"ת מה ענין נאה לשלם ולא נזכר בש"ס ופוסקים צורך שיהא נאה ומה לו כי ירהט אבתריה, ורק בשבח היין עצמו מצאנו בב"י (סימן קפג) שאינו ניכר עד שיתן לתוכו מים, אבל הכלי לא נזכר בו שבח או חשיבות, ואם כוונתו לזה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצוות זה ענין של חסידות ולא מדינא ומה איכפת לנו אם אח"ך לא ראוי הכוס לקידוש שנית... סוף דבר אין שום ראיה לאסור לקדש בכוסות אלו ואיפכא מסתברא וכמבואר היטב וכ"ש כוסות פלסטיק שהם יותר חזקים ובהם יודה הגר"מ פיינשטיין וכאמור עכ"ל.

[וכן טען השואל בשו"ת רבבות אפרים (ח"ח סימן תמו) דבכוסות פלסטיק גם רבנו היה מודה עיי"ש. וכן הובא בגליון "אליבא דהלכתא" (מס' 28 עמ' סז) מעשה רב שרבנו קידש בכוס פלסטיק באיזו שמחה בשבת וביאר שכל דבריו בתשובתו היה בכוס נייר דוקא (שבזמנו אחר מזיגת כוס קפה חם לא היתה ראויה לשימוש נוסף). אמנם בספר מסורת משה (ח"ב עמ' לר) מבואר דעת רבנו שגם בכלי פלסטיק יש הקפדה, וצ"ע.]

משה שאוסר לקידוש והבדלה, ודבריו מאד תמוהים שכל ראייתו שהכוס צריך להיות חי כלי שלם וכמ"ש המג"א והמהרי"ל עיי"ש. ופלא דהלא המעיין במהרי"ל בגוף הדברים יראה שמשם סתירה לדבריו כי כל מעמו של המהרי"ל בחסר בסיס הכלי שפסול לפי ששם שבור עליו, א"כ אדרבה מפורש שכל זמן ששם כלי שלם עליו כשר, ואם כוונת האגרות משה שכלי נייר שם שבור עליו מעיקרא מאחר שעומד אחר תשמיש ראשון לזרקו לאשפה אז סברתו לא שמיע לי כלומר לא סבירא לי כי א"א לומר סברא כזו ומעיקרא ליתא במחכ"ת כי רבה היא... עכ"ל [עיי"ש מה שהסיק להלכה].

וכן הקשה בספר קובץ הלכות (שבת עמ' שפו), וז"ל ובאמת יל"ע בדברי האגרות משה דהא מקור הך דפסול אף כשנשבר בסיסו הוא במהרי"ל, והמעין שם יראה שטעמו משום דחשיב כלי שבור ולכן אינו חי וא"כ אין ראיה לנידוד דלית ליה שם כלי שבור, וכבר תמהו כן בשו"ת ציץ אליעזר ושו"ת באר משה וצ"ע עכ"ל. וכ"כ בשו"ת מנחת חן (ח"א סימן יא) שמצינו במחברי זמנינו שדחו את דברי רבנו.

וז"ל שו"ת אז נדברו (ח"ו עמ' קנד), נתקבל כעת ע"י מחותני נ"י מאמריקה הספר אגרות משה... ומש"כ הגאון ראיה מכוס פגום יש לחלק, אמנם מש"כ שזה יותר גרוע ומצדד לפסול לגמרי, ע"ז בודאי אין לנו מקור. ואנו רואים שיש שמנקין הכוסות של נייר ומשתמשים בהם אחרי כן ולמה זה לא בכלל "חי" האמור בכוס דהיינו שלם... דכוס נייר לא מיקרי כלי חשוב אבל ג"כ לא כלי שבירה ואין לנו בעצמינו לדון גז"ש וליתן טעם דכלי

ושוב תמה בשו"ת יצחק ירנן (שם) על ספר ברוך השלחן שסמך על מש"כ בשו"ת אז נדברו הנ"ל שיש להחמיר לכתחילה כיון דנפיק מפומיה דהגאון (רבנו), וז"ל ומאד תמהתי על הוראה זו, בפרט שהרב אז נדברו הרגיש שמדינא לא נמצא שום צורך שיהיה הכוס נאה ויפה וכל הטענות שמען אין להם יסוד בש"ס ואדרבא גם הוא נר"ו דחאם... ומ"מ לפענ"ד נראה פשוט וברור ללא כל ספק כלל ועיקר שמותר גמור לכתחילה לקדש בכוסות העשויים מנייר וכן מפלסטיק עכ"ל.

ובשו"ת וישב משה (ח"ב סימן סה) האריך בזה וסיים, וז"ל שו"ר בשם האגרות משה שהחמיר ג"כ משום שאין לו חשיבות... ולפענ"ד לא מצאתי מקום להחמיר בזה עכ"ל. ובספר ילקוט יוסף (ח"ג עמ' רסד) כתב וז"ל כבר תמהו על דבריו (של רבנו) דמהיכן מצינו שיהיה הכוס נאה, הא לא אמרו אלא שיהיה שלם, ומצד זה אלי ואנוהו בודאי שאין זה מדינא שיעכב בשביל זה עכ"ל. וכן דעת אביו הגרע"י להקל כמבואר שם (עיין דיני קידוש סימן רעא סעי' מא הערה נג), וכעת מצאתי תשובתו בקובץ בית הלל (כרך לא עמ' מז) וכתב שדברי רבנו אינן מוכרחים.

ובשו"ת אור יצחק (ח"ב או"ח סימן נו) ג"כ תמה על רבנו, וז"ל ומש"כ האגרות משה שם עוד שכוס הזה הוא עוד יותר גרוע מכוס שאינו שלם דאין לו חשיבות כלל, זה

ודאי אינו, וכמו שהוכחנו לעיל דכוס כזה יש לו חשיבות לכל דבר שטעון כלי חוץ מלקבל מומאה עכ"ל. ועוד הקשה על שהחמיר רבנו על סמך חד פירוש בענין כוס חי, ודבר זה צ"ע כי בודאי אפשר לסמוך על שאר פירושים ובפרט כשאין לו כוס אחר שהסתפק רבנו בודאי יש להקל כשאר הפירושים וכמש"כ הטור (סימן קפג) להדיא דרך "טוב" לצאת ידי כל הפירושים והיינו לכתחילה "אבל לעיכובא לא שמענו".

ועיין שו"ת רבבות אפרים (ח"ז סימן שעב) בדברי השואל שגם הוא תמה הרבה על דעת רבנו וגם הביא מכמה ספרים הנ"ל, והמחבר העיר לו שבתשובה כת"י כתב לבאר את דברי רבנו. אמנם בתשובה אחרת (ח"ח סימן קנא) גם הוא פסק שמותר לקדש בכוס חד פעמית ושכן פסק הגרשו"א הובא בקובץ מוריה (טבת תשנ"ו עמ' עו), וראה גם ח"ו סימן רכה אות ג.

גם בשו"ת גבורות אליהו (ח"א סימן פו) כתב שאינו רואה חשש בכוסות נייר לקידוש, ובהערות המהדיר ציין שהוא דלא כשו"ת אגרות משה. ועיין עוד שו"ת מנחת יצחק (ח"י סימן כג) מה שהעיר על רבנו.

ולעומת כל זה, מצאתי כעת בספר עמרת יוסף (עמ' 7) בשם הגר"ח קנייבסקי שאביו בעל הקה"י חשש לשיטת רבנו.

ובדבר אחד שטעה לאמר שהכל על כוס יין של קידוש אם יצא ידי קידוש, הנה פשוט שיצא כמפורש בסימן רע"א סעיף ד' שאם היו יין תחלה אינו אומר אלא קידוש בלבד בלא ברכת היין, אף שנמצא דלא בירך בעשיית קידוש בפה"ג ומה שבירך תחלה הא היה על שתייתו או שלא היה צריך קידוש, אלמא דלא בשביל הקידוש הוא ברכת בפה"ג אלא על הנאתו בשתייה, ואף לפ"מ שמשמע ברש"י עירובין דף מ' ד"ה ליתביה לינוקא שכתב דכל הטעמים שצריך בכוס של קידוש וכדומה הוא משום דגנאי הוא לכ"ס של ברכה שלא יהנה אדם ממנו לאלתר, שלשון זה משמע דברכה לבטלה לא היא, והוא מטעם דעל זה גופיה שעושין קידוש וכוס של ברכה על היין שייך לברך בפה"ג ולא רק בשביל שתיה שייך לעשות ברכה, דלכן רק משום דגנאי הוא לכוס שלא יהנה אדם ממנו צריך לטעום ומה שמסיק רש"י לשון שתהא ברכת היין דפה"ג שלא לצורך מוכרחין לומר דכוונתו דהגנאי הוא משום שנראה לאינשי שהוא שלא לצורך, ונמצא שלרש"י עצם קידוש שהוא על היין מחייב שיברכו על היין בפה"ג עכ"פ אף לפ"ו לא שייך הברכה להקידוש אלא שמברך על הצורך לין בקידוש, ולכן מה איכפת לן לענין הקידוש אם בירך שהכל שהוא לענין השתיה והרי

יכול לשתות אף בשהכל, ואף לרש"י עירובין שמסתבר דכיון דאיכא מצוה לקדש על היין דוקא לא יצא בשהכל בכוס קידוש וכוס של ברכה דהא צריך דוקא יין לזה, מ"מ ודאי יודה רש"י שברכת בפה"ג לא יהיה עיכוב לענין הקידוש אך לרש"י היה צריך לברך בפה"ג אחר ברכת הקידוש, אבל לדינא לא ראיתי מי שמביא דברי רש"י אלו שלכן אין לברך בפה"ג מאחר שיכול לשתות גם בברכת שהכל שבירך, ומסתבר לדינא שאם אחד שכח והתחיל בברכת קידוש בלא בפה"ג וזנכר עד אחר ששתה הכוס שג"כ יצא ידי קידוש.

אגרות משה עמוד מס 348 ה (י"ד ב, א"ח ח ג, אה"ע ג) פיינשטיין, משה בן דוד הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

כה.

מי שאין לו יין ופת אם יכול לקדש על דבר מאכל אחר

והחדוש שראה כתר"ה בהגהות ריעב"ץ במס' פסחים דף קי"ד דאם אין לא יין ולא פת שמקדש על כל דבר שיאכל בסעודתו משום שכל סעודה קרויה לחם, הנה ודאי הוא חדוש גדול דאף שסברתו נכונה לענין שכל מאכל נחשב סעודת שבת לענין ליאסר לאכול בלא קידוש כדאיתא בדף ק"ה דאמר רב כשם שהשבת

ומה שהקשה כתר"ה על רעק"א בסימן תרי"ח שהקשה על מה שכתב המג"א סוף סק"י דחולה ביו"כ המקדש הוא ברכה לבטלה, דהא מיירי ביום וא"צ לברך רק בפה"ג, הא בלא קידוש בלילה צריך לקדש כל היום. נראה לע"ד דהוא למאי דכתב לעיל מזה דכיון שיצא ידי קידוש דאורייתא בתפלה לא תקנו ביו"כ ואף בחל בשבת, ורק שמ"מ אולי שייך עכ"פ הקידושא רבא שזה שייך רק כשצריכין לאכול ולא שייך שיצאו בתפלה ויהיה זה אף בשבת שחל ביו"כ בכלל התקנה בכל שבת והוא רק ביום משום דליום תקנו קידושא רבא משום דכבוד יום עדיף מכבוד לילה כדאיתא ברין פסחים דף ק"ו, ולכן אף שיש גם לומר דלא תקנו כיון ששבת זה שאני, מ"מ כשאחד רוצה להחמיר אין זה ברכה לבטלה, ולא מסתבר לו לפרש בכונת המג"א שהוא על קידוש הלילה דאז היה פשיטא לו דהוא ברכה לבטלה ולא היה כותב בלשון דיש לחוש דמשמע דאינו ברור.

ומש"כ רעק"א לעיל מזה דלהסוברים בדמקום סעודה הוא דאורייתא יש לומר דחולה צריך לקדש, תמוה דהטעם דצריך במקום סעודה הוא משום קרא דוקראת לשבת עונג כמפורש בדף ק"א ברשב"ם ותוס' ורא"ש, והרי"ף גורס זה בגמ', או כטעם שני של הרשב"ם דסברא היא מדאיכבץ קידוש על היין מסתמא על היין שבשעת סעודה הוקבע ושני הטעמים לא שייכי בשבת שחל ביו"כ ולכן ברור שאין בו דין

דקידוש במקום סעודה לא מדאורייתא ולא מדרבנן ויוצא ממילא בקידוש דתפלה ודברי רעק"א צ"ע.

דידה.

משה פיינשטיין

קובעת למעשר כך שבת קובעת לקידוש, ופרש"י אלמא משחשיכה היא חשיבא סעודת שבת מאליה וקאי זה על כל דבר מאכל ושתייה, וכן הוא ברשב"ם, מ"מ לא מצינו לענין קידוש על זה, וכמדומני שרק בהגהות הריעב"ץ נמצא זה ולא בשום ספר מספרי רבותיגו, וגם הריעב"ץ עצמו לא הזכיר זה למעשה בסדורו בהלכות קידוש, ולכן אין לעשות זה למעשה כשאם ח"ו אירע כזה בחולה שאסור לו לאכול פת והוא נמצא בביה"ח שאין שם מי שיעשה קדוש על יין או פת ובאחד שהוא בבית האסורין ח"ו ולא הניחו להביא לשם יין ופת, אלא יאכל בלא קידוש דלא גזרו שיתענה בשבת כשלית לו על מה לקדש ויותר משמע שהוא הוספה מאיזה תלמיד טועה כמו שתיבות וה"ה להבדלה הוא טעות שהרי אפילו על פת אין מבדילין ומה שאחד כתב שרצה לומר בהבדלה ממוצאי שבת ליו"ט הרי לא מתורץ בזה דאם כשר לקידוש פשיטא דכשר גם להבדלה דמטבת ליו"ט כמו בפת, וא"כ הרי ודאי לא כתב זה הריעב"ץ כמו כן מסתבר שכולו לא כתב זה וצ"ע.

אגרות משה עמוד מס 72 ה (א"ח ח ד, י"ד ג) פיינשטיין, משה בן דוד הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

מי שאין לו יין ופת אם יכול לקדש על כל דבר מאכל אחר

אבל צדק רבנו במה שכתב ש"הוא הדין להבדלה" הוא טעות כי שם בכתב יד לא נמצא כן אלא ש"הוא הדין לחולה" והיינו שאדם חולה שאינו יכול לשתות יין ולאכול פת יכול לקדש על שאר מאכלים.

ומש"כ רבנו שלא נמצא דעה זו בשאר ספרי רבותינו, העיר שם דבברכי יוסף (סימן רעב אות ח) משמע חידוש יותר גדול בשם הרב יעקב מולכו שיכול לקדש גם אם אין לו שום אוכל עיי"ש.

[וכעת מצאתי בקובץ אור עמרם תגובה למאמר הנ"ל מאת הרב חנוך טוביאס דמה שכותב רבנו "תלמיד טועה כתבו" הוא ביטוי של כבוד מופלג שנוהגים תלמידי חכמים זכ"ל "וכמובן שחסר טעם לנכור בספריה הלאומית בירושלים ולחפש האם מופיעים הדברים בכתב ידו של היעב"ץ. וכן כתב הרב בצלאל דבליצקי בקובץ בית אהרן וישראל (כסלו-טבת תשס"ו עמ' קע).]

שוב ראיתי בקונטרס תורתו מגן לנו (עמ' לג) שכתב בשם הרב חיים קנייבסקי דדברי היעב"ץ מסתברים ודלא כרבנו, ומה שלא הביא זאת בסידורו אין זה מוכרח דלא ס"ל הכי, ולבסוף ציין לספר מור וקציעה (סימן רעא) להיעב"ץ שגם שם מופיע חידושו זה.

היעב"ץ בהגותו על פסחים (קיד.) חידש דמי שאין לו יין ופת יכול לקדש על כל מאכל אחר משום שכל סעודה קרויה לחם, והוא הדין להבדלה. ורבנו כתב שאין לסמוך ע"ז למעשה כי לא מצינו כן בשום פוסק אחר, וגם היעב"ץ בסידורו לא כתב כן, ונראה שהוא הוספה מאיזה תלמיד טועה כי מש"כ דהוא הדין להבדלה הוא ודאי טעות שאף על פת לא מבדילין ולכן מסתבר שגם שאר דבריו הוא מתלמיד טועה.

אמנם בקובץ בית אהרן וישראל (תשרי-חשון תשס"ו עמ' קנ) הפריך הרב יהושע מונדשיין את דברי רבנו כי נמצא בספריה הלאומית בירושלים הש"ס שעליו כתב היעב"ץ את הגהותיו ונמצא הגה זו בעצם כתב ידו.

וז"ל, הש"ס שעליו כתב היעב"ץ את הגהותיו נמצא כיום בספריה הלאומית שבירושלים ת"ו, ועינינו הרואות שהגהה זו נמצאת בו (כמעט) כצלמה וכדמותה, והיא כתיבת ידו של הגריעב"ץ כשאר ההגהות שבש"ס זה ולא זו בלבד אלא שהגריעב"ץ העתיק את הגהתו זו לחיבורו קולן של סופרים שגם הוא מונח לעינינו בעצם כתיבת ידו עכ"ל.

פתיחת האגרות / רזומן, יונתן הלוי / עמוד 292
הודפס ונאזר החריזה

לרש"י עירובין דף נ"ו ע"א ד"ה והו פני צפון וכמדומני שכן סובר גם הגר"א אבל חצאי היום אינם שוים ודיני בקר כק"ש ותפלה בחשבון אורך וקוצר השעות בחצי הראשון של היום ודיני ערב כמנחה וחשבון פלג המנחה הוא בחשבון אורך וקוצר חצי השני של היום.
חותנך אוהבך בל"נ,

משה פיינשטיין

סימן פג

קידוש במקום סעודה

אייר תשל"א

מע"כ בני חביבי הרה"ג ר' שלום ראובן שליט"א אמרתי לכתוב לך בירור שטתי בענין זה.

ענף א

הנה בפסחים דף קא ע"א סבור מינה ה"מ מבית לבית אבל ממקום למקום בחד ביתא לא א"ל ר' ענן בר תחליפא זימנין סגינין הוה קאימנא קמיה דשמואל ונחית מאיגרא לארעא והדר מקדש, וכתבו התוס' לעיל בדף ק' ד"ה ידי קידוש ומיהו ממקום למקום בבית אחד כגון מאיגרא לארעא נראה דמודה שמואל אם קידש באיגרא כדי לאכול בארעא דחשיב קידוש במקום סעודה, אף שלעיל מזה כתבו דמבית לבית סובר שמואל דלא מהני מה שקידש על דעת שרוצה לאכול במקום האחר, והוכיחו זה מהא דפריך ולשמואל למה לי לקדושי בבי כנישתא ואם היה מועיל על דעת לאכול במקום אחר לא היה קשה כלום דהרי כל השומעים נתכוונו לצאת על דעת לאכול בביתם. וצריך להבין מאחר דגם מאיגרא לארעא לא נחשב במקום סעודה כמו במבית לבית מ"ש דלענין על דעת לאכול במקום האחר איכא חלוק דמבית לבית לא מועיל ומאיגרא לארעא מועיל, והביאו מירושלמי סוכה פ"ד ה"ה דאיתא שם ר' יעקב בר אחא בשם שמואל קידש בבית זה ונמלך לוכל בבית אחר צריך לקדש ר' אחא בר חיננא בשם רב מי שסוכתו ערבה עליו מקדש בלילי יו"ט האחרון בתוך ביתו ועולה ואוכל בתוך סוכתו, (ובתוס') הגירסא א"ר אחא בשם ר' אושעיא אמר רב, א"ר אבין ולא פליגיין מה דאמר רב בשלא היה בדעתו לוכל בבית אחר מה דאמר שמואל בשהיה בדעתו לוכל בבית אחר, וכדי שלא נימא שפליגי הירושלמי עם הש"ס שלנו מפרשי שהירושלמי איירי ממקום למקום בבית אחד, וכן מסיק הרא"ש דיש לתרץ דלא פליג אגמ' דידן משום דהירושלמי איירי מבית לסוכה שהוא כמו מארעא לאיגרא. אבל צריך להבין הטעם בחלוקם. ועיין בר"ן שכתב שלא נהירא לאפלוגי ביניהו שלכן מסיק דגמ' דידן פליג על הירושלמי.

והרא"ש הביא מר' נסים גאון דכתב במגילת סתרים דהא דאין קידוש אלא במקום סעודה היינו היכא שהיה בדעתו מתחלה לאכול במקום הקידוש ושוב נמלך ואכל במקום אחר אבל אם מתחלה קידש אדעתא דהכי לאכול במקום אחר יצא ידי קידוש, והביא ראיה מירושלמי זה, והקשה עליו הרא"ש מהא דלא אמר דלשמואל מקדשין להוציא כל מי מבני העיר שדעתם לאכול בביתם, ותירץ דיש לפרש דכיון דרובא דרובא מקדשין בביתם כדי להוציא בניו ובני ביתו כדקשה הגמ' על רב למה ליה לקדושי בביתו משמע דעושין כן, ומי שאין לו אשה ובנים הם מעטים אתי למטעי ונפיק מיניה חורבא שיאמרו שיש קידוש שלא במקום סעודה ומשני דלא אתי למטעי שבינו הכל שהוא להוציא האורחים, ולא מובן כלל לנו בענינותו דאיהו טעות שייך להיות דהא כו"ע עושין בכל אופן קידוש בבית ואם לא יעלה על לבם שהוא להוציא מי שאין לו בני בית ודעתו לאכול בביתו, אף אם יש קידוש שלא במקום סעודה לא הוה להם לקדש בבי כנישתא, ואיהו חלוק הוא לענין זה בין אם קידש במקום סעודה או אף שלא במקום סעודה דאף לרב יש להקשות זה דכיון דעכ"פ עושין קידוש בבית להוציא בניו ביתו למה מקדשין בבי כנישתא, ואם לרב ידע לאיהו צורך מקדשין בבי כנישתא ניהא גם לשמואל דהא גם שמואל מודה דאלו שאין להם בני בית יוצאין בקידוש דבי כנישתא מחמת שדעתם לאכול בביתם ולא מובן לכאורה דברי הרא"ש. ועיין בסמ"ג עשין כ"ט שפסק כר' נסים גאון.

והמרדכי הקשה ממאי דאמר רבה לתלמידיו טעימו מידי והלא היה בדעתם של התלמידים לאכול בביתם, והובא במהרש"א ועיין בק"נ שתירץ דמפרש הר"ג גאון דבלא שרגא לא ירצו לאכול דלא כמחשבתם כפי' רש"י והרשב"ם וכן תירץ בקרני ראם והמרדכי שהקשה הוא משום דמפרש דלא יוכלו לקדש בלא נר אבל יאכלו בלא נר דכן סובר המרדכי לעיל מזה כהיש רוצים שברא"ש, אבל הא ודאי ראה המרדכי פירוש רש"י ורשב"ם וא"כ לא הי"ל להקשות כלום.

עוד קשה מה שפירשו התוס' דהירושלמי איירי ממקום למקום בחד בית דבזה לא פליגי דגם לשמואל מהני בדעתו לאכול במקום האחר, וכשאמר לא פליגי הרי דרב מצריך ג"כ שיהיה בדעתו לאכול במקום האחר, וכמפורש בירושלמי מאי דאמר רב בשלא היה בדעתו לאכול בבית שקידש, ונמצא לתוס' שגם גמ' דידן סובר כן לרב, ונמצא שגם רב מצריך במקום סעודה בנמלך ורק בדעתו לאכול במקום האחר פליגי שרב לא מחלק ומועיל לדידיה גם בבית אחר ושמואל מחלק שמבית לבית לא מהני ומקום למקום בחד ביתא מהני, וכן מפורש ברא"ש דכתב דלירושלמי דמועיל תנאי לשמואל היינו ממקום למקום כמו מארעא לאיגרא דהכי איירי

אגרות משה עמוד מס 100 ו (או"ח ד, יו"ד ג) פיינשטיין, משה בן דוד הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

שאף ממקום למקום צריך במקום סעודה וא"כ אין ראייה לחלוק התוס'. וחזונו 'שהתוס' לא הביאו ראייה מכאן אלא מהירושלמי כדי שלא נימא 'שפליג הירושלמי על ש"ס דילן.

והנה הט"ז סימן ע"ג ס"ק ב' פ"י דרבה שאמר לתלמידיו טעימו מידי היה זה אחר הקידוש והיה דעתם בשעת הקידוש לאכול בביתם ומ"מ אמר להו שיטעמו כאן, דלכן הוכיח מזה למצ"כ הרמ"א בסעי' ב' בשם הב"י דאם היה בדעתו שלא לאכול שם מיד ונמלך ואכל יצא, משום דתלמידי רבה הא גמי לא חשבו לאכול ומ"מ היה מותר להם לימלך ולאכול עיי"ש, והקשה עליו בנתיב חיים דהא מוכרחין לומר שרבה אמר לתלמידיו קודם הקידוש שיתכוונו לצאת בקידוש שלו ולכוון בדעתם לטעום שם כדי שיהיה קידוש במקום סעודה, דליכא למימר דאמר להם לאחר הקידוש דמאחר דבהכרח צריך לומר דנתכוונו לצאת בקידוש דרבה דהא קיי"ל דצריך דעת שומע ומשמיע ונצטרך לומר שהם היו סוברין כרב דלא בעינן קידוש במקום סעודה ואמר להם רבה דהלכה כשמואל דבעינן קידוש במקום סעודה ואף שלא חשבו לאכול אם יאכלו כאן יצאו כפסק הרמ"א, קשה למה הוצרך לומר דלמא אדאוליתו לאושפיזא מתעקרא שרגא ובקידושא דהכא לא נפקיתו, הא בלא זה הרי הם כיווני לצאת בהקידוש שבכאן ויאכלו בביתם והיה לו לומר להם שטועים בזה שאם לא יטעמו כאן יצטרכו לעשות קידוש אחר בביתם אלא ע"כ דרבה אמר להם קודם הקידוש דלא כהט"ז, ומה שתירץ הצ"ח דהם נתכוונו על תנאי דאם יתעקר שרגא יצאו בקידוש זה ואם יהיה הגר דלוק יקדשו בביתם, הוא תירוץ דוקא אם רב לא אמר דיש קידוש שלא במקום סעודה אלא בדיעבד אבל לכתחלה גם רב מצריך במקום סעודה דוקא כדכתב הצ"ח לעיל מזה לכן הוצרכו להתכוין לצאת דוקא על תנאי אם יתעקר שרגא, אבל כשנימא דגם לכתחלה לא מצריך במקום סעודה לאיזה צורך יעשו תנאי, וסובר הנתיב חיים דגם לכתחלה לא מצריך רב שיהא במקום סעודה דלכן הקשה שפיר, ובכל אופן נחא מה שהב"י כתב זה מסבא דנפשיה ולא היתה ההוראה ברורה אצלו מ"שם דאולי היה מסופק הב"י דשמא גם לכתחלה לא מצריך רב דא"כ מוכרחין לומר דאמר רבה קודם הקידוש וליכא ראייה ואם דוקא בדיעבד אמר רב יא"כ נתכוונו רק על תנאי דיתעקר שרגא איכא ראייה לכן לא היה ברור לו, וגם אם הט"ז פ"י דהיתה כוונתם על תנאי הרי הוא דוקא משום דרב דוקא בדיעבד לא מצריך במקום סעודה והי"ל להט"ז להזכיר בראייתו זה ולברר זה דהא אין זה דבר פשוט שהרי לשון הירושלמי הוא שאף לכתחלה לא מצריך במקום סעודה, ולכן אין תירוץ הצ"ח ברור. (ופלא שהצ"ח כתב דבגמ' לא אמר שרבה סבר כשמואל אלא דרבה סבר אין קידוש אלא במקום סעודה

בירושלמי מבית לסוכה אבל מבית לבית פליגי דלשמואל לא מהני תנאי ולרב מהני תנאי אפילו מבית לבית, וא"כ מה הקשה לרב למה ליה לקדושי בביתיה ומשני כדי להוציא בניו ובני ביתו, והא כיון דגם רב סובר דבעי קידוש במקום סעודה, מסתבר דאף שמועיל תנאי לאכול במקום האחר הוא רק דיעבד דגם זה נחשב במקום סעודה אבל לכתחלה עדיף לקדש במקום סעודה ממש, ולכן אלו שהיה להם יין ודאי רצו לעשות כמו שצריך לעשות לכתחלה ואף לעצמו לא ירצה לצאת בקידושא דבי כנישתא, והצורך לקדש בביהכ"נ היה בסביל אלו שאין להם יין. ועיין בצ"ח שג"כ הקשה זה אבל משמע שהצ"ח סובר דאף אם נצריך לרב שיהא דעתו לאכול במקום האחר שייך שיהיה זה גם לכתחלה, ולכן לא הקשה אלא אחר שמחדש ששמואל שממקום למקום בחד ביתא סובר דמהני תנאי לאכול במקום האחר הוא רק בדיעבד מטעם שהקשה דאין נמלך שמואל לאכול מאיגרא לארעא ולחזור ולקדש הא הוא ברכה לבטלה שהוצרך לפרש דלא קידש באיגרא והוקשה לו דלמה נחית והלא יכול לקדש באיגרא על דעת לאכול בארעא שלכן חידש דעל תנאי הוא רק בדיעבד, דא"כ מאחר שלא פליגי בממקום למקום בחד ביתא גם לרב הוא רק בדיעבד וא"כ כ"ש במבית לבית שהוא רק בדיעבד, שלכן הקשה דא"כ גם לעצמן היו רוצין לקדש בבית כדי שיהיה לכתחלה, אבל בעצם אף בלא ראייתו כיון דצריך שיהיה הקידוש במקום סעודה אף שמועיל תנאי לאכול במקום האחר מסתבר ש"לכתחלה יש להצריך במקום סעודה ממש, וכ"ש ש"מבית לבית אין לקדש לכתחילה ויש להקשות לתוס' והרא"ש דרב מצריך תנאי לאכול בבית האחר א"כ גם הוא סובר דבעי במקום סעודה הרי הוא דוקא בדיעבד והיה נחא מה שמקדשין גם בבית אלו שיש להם יין אף לעצמן.

ומה שכתב הצ"ח דמתחלה לא אסיק אדעתיה שיש חלוק בין מבית לבית לממקום למקום בחד ביתא להכי אקשי לשמואל למה לי לקדושי בבי כנישתא, ורק אחר שתירץ דהוא לאפוקי אורחים דאכלי בבי כנישתא יא"א לומר דאכלו בבי כנישתא ממש מצד קושית התוס' דאסור לאכול בביהכ"נ אלא בחדרים הסמוכין שהוא במקום למקום בחד בית שאלו יוצאין אף לשמואל, שוב היה סבור מינה דממקום למקום בחד ביתא לא אמר שמואל כלל דבעי במקום סעודה וא"ל ר' ענן בר תחליפא דאינו כן אלא דגם ממקום למקום צריך שיהא קידוש במקום סעודה ומה שיצאו האורחים הוא מ"שם דממקום למקום בחד ביתא מועיל תנאי כסברת התוס', הנה מה יעשה לתירוץ התוס' הראשון שהיו שומעין בחדרים שהיו בשעת הקידוש שאכלו שם ממש ולתירוץ הר"ן דהאורחין היו מותרין לאכול שם, שאדרבה חזונו שמסבא בעלמא היה סבור מינה לחלק דממקום למקום לא בעינן במקום סעודה ור' ענן בר תחליפא אמר

אגרות משה עמוד מס 101 ו (או"ח ד, יו"ד ג) פיינשטיין, משה בן דוד הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

רק השתיה הוא מדרבנן, ואיכא הסוברים שגם השתיה הוא מדאורייתא, ונמצא שעצם ענין הקידוש לא שייך לאכילה, וממילא גם זה שצריך לקדש על היין לא שייך לאכילה אלא שהוא פרט מדיני הקידוש דזכירה חשובה יותר כשהוא על היין דכן נזכר בקראי וזכירה ביין כדכתבו התוס' שם, ובספר החינוך בשרשי המצוה נתן טעם נכון ששייך לתקן להסוברים דהוא מדרבנן. ועיין בעירובין דף מ' דאף ביו"כ היה שייך להצריך כוס לברכת הזמן שהוא כקידוש היום אי לאו דהמברך צריך שיטעום דהא על ברכת הזמן דעלמא שמברכין אין שום צורך לכוס אלא משום דזמן זה דיו"כ הוא שייך לקדושת היום לכן היה צורך לכוס, אף שלא שייך ענין אכילה ביו"כ. שלכן הא דנאמר וקראת לשבת עונג שהעונג דהוא האכילה שייך להקידוש וצריך לקדש ולאכול בחד מקום הוא דין בהסעודה, דמצות העונג דהיא הסעודה צריכה להיות דוקא במקום קריאת הקידוש, דהא למצות הקידוש אין צורך כלל בסעודה אלא מצות הסעודה צריכה לקידוש.

ב) דקידוש שעל היין הוא ענין קידוש אחר ולא שהוא רק פרט ממצות הקידוש, דאם אמרינן דהוא פרט במצות הקידוש כדרך הא', הרי יקשה לכאורה דלמה הצריכו לקדש שני פעמים חד בתפלה וחד אחר התפלה על היין, כיון דחד מצוה הוא משום דלא הוזכר בתורה אלא חד זכירה בכניסתו, ונצטרך לומר שכיון שצריך כוס וא"א להצריך כוס בתפלה שאסור לו להחזיק כוס בתפלה משום שיסיח דעתו מהתפלה דאף שבסוכה דף מ"א אמר מר בר אמימר דאבא צלויי קא מצלי ביה באחיות הלולב ואתרוג בידיו מטעם דל"ד לאחיות תפילין בידו דתניא דאסור ולאחיות סכין וקערה ככר ומעות דאמר שמואל שאסור משום דלולב מצוה הוא ולא טריד מצד חביבות המצוה כדפרש"י, אפשר דאחיות כוס מלא שצריך לקידוש אף ש"מ מצוה הוא איכא טירדא, וממילא צריך לקדש פעם שני אחר התפלה משום דכוס הוא עיכוב בהמצוה, והוא טעם על מה שצריך לקדש אחר התפלה. ובתפלה נצטרך לומר למה הצריכו לקדש גם בתפלה אף שלא יצא מצות הקידוש מאחר דכוס מעכב דהוא מצד מצות תפלה עצמה, דהוא שתיקנו אנשי כה"ג במקום ברכות האמצעיות שהוא שאלת צרכי האדם שהוא עיקר בתפלה כדאיתא ברמב"ם פ"א מתפלה ה"ב, שבשבת אסור לבקש צרכיו בתפלה תיקנו להזכיר ענין קדושת היום ולהתפלל על עניני השבת שממילא הוא גם ענין קידוש בשביל מצות התפלה, ואולי בשביל זה לא תיקנו להזכיר יציאת מצרים בברכת התפלה בשבת שמשמע שהוא עכוב בקידוש כדא"ר אחא בר יעקב לקמן דף קי"ז מגז"ש משום דהוא רק ענין תפלה ולא מצות הקידוש, (ועיין ברשב"ם שם שפי' דהא דאראב"י וצריך שיזכור יציאת מצרים בקידוש היום, שכוונתו בברכת קידוש היום שהוא בין בכוס בין בתפלה,

ואפשר שאף רב סובר כן, והא הגמ' הקשה איך עביד כשמואל הא אמר אבבי כל מילי דמר עביד כרב לבר מהני תלת והוצרך לתרץ דכקולי דרב לא הוה עביד הרי מפורש דרב פליג על זה דעביד רבה. וצע"ג).

עוד הקשה הצ"ח דר"ה דאיתעקרא ליה שרגא אחר שקידש הרי לא היה דעתו לאכול בבי גגניה דרבה בריה וא"כ להירושלמי גם לרב הוצרך לקדש במקום האחר ואיך מביא מר"ה שסובר כשמואל, ועל התוס' תירץ דאולי רק אליבא דשמואל כתבו שלא פליגי אבל אליבא דרב פליגי, אבל על הרא"ש שכתב דלרב מהני תנאי אפילו מבית לבית משמע דגם אליבא דרב מפרש דלא פליגי קשה, ומה שתירץ דהגמ' לא אמר ואף ר"ה סבר כשמואל אלא דסבר אין קידוש אלא במקום סעודה ואפשר דהוא דוקא באופן שגם רב מודה דהוא בלא היה דעתו לאכול ומש"כ דהלכה כשמואל כיון דהנהו אמוראי סברי כוותיה הוא רק לרבה ואב"י, לא נכון כלל דאב"י הא לא פסק בעצמו אלא אמר שכן סובר רבה, וגם הא כתב סתם להנהו אמוראי הרי הו"א לכל האמוראים שהזכיר, וגם לבר מזה דכיון שרב לא פליג כלל באין דעתו לאכול במקום האחר הרי ליכא שום אמורא דסובר כן ולא הוצרך לומר ואף ר"ה סובר אין קידוש אלא במקום סעודה כיון דליכא חולק על זה.

ענף ב

והנכון לע"ד דהנה בטעם דאין קידוש אלא במקום סעודה איתא ברשב"ם ובתוס' משום דכתיב וקראת לשבת עונג במקום שאתה קורא לשבת כלומר קריאה דקידוש שם תהא עונג, וכתב ע"ז הרשב"ם ומדרש הוא, ופשוט שמדרש לא היה דורש בעצמו אלא שראה כן באיזה מקום, ולשון הרא"ש משמע דאמר שמואל בעצמו מדרשת קרא זה דכן היתה גירסתו, ובר"ן איתא דכן כתב ר' אחא, ולשון הרשב"ם והתוס' והר"ן בשם רב אחא הוא במקום קריאה דקידוש שם תהא עונג משמע שהוא דין על הסעודה שתהא במקום הקריאה דקידוש ואינו דין על הקידוש שיהיה במקום הסעודה, אך ממילא נמצא שצריך שתהא הקידוש במקום הסעודה כלשון דאמר שמואל, ולשון הרא"ש דכתיב וקראת לשבת עונג במקום עונג שם תהא קריאה משמע שהוא דין במצות הקידוש שיהיה דוקא במקום סעודה והוא מדויק כלשון הגמ'. והוא מיסוד דייט לפרש שני אופנים בדין זה.

א) דהא קידוש בעצם הוא מ"ע מן התורה מקרא דזכור את יום השבת וזכרו בכניסתו כדאיתא בדף ק"ו, והוא דין שיהיה על היין שלכן לא סגי במה שקידש היום בתפלה ולחד שיטה בתוס' שם ד"ה זכרוהו הוא מדרבנן ואסמכתא היא על הקרא, וכן הוא שיטת הרמב"ם בפכ"ט משבת ה"ו, ולשיטה הב' הוא דאורייתא

אגרות משה עמוד מס 102 ו (או"ח ד, יו"ד ג) פיינשטיין, משה בן דוד הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

אבל הא חזינו דאין עושין כהרשב"ם דבכל הנוסחאות לא נמצא יציאת מצרים בתפלות שבת, ואולי גם הרשב"ם עצמו לא הזכיר יצ"מ בתפלות דשבת דפשוט שנוסח רבותינו בעלי התוס' היה כנוסח שאנו אומרים היום בלא שום שינוי וצריך לומר שאף שפי' כן בהא דאראב"י סובר שאין הלכה כמותו אלא בקידוש שעל הכוס ולא בברכת הקידוש שבתפלה, והוא משום דרק למצות קידוש הוא צורך להזכיר יצ"מ מגו"ש ולא בתפלה וברכת קידוש היום דתפלה הוא רק נוסח התפלה במקום ברכות האמצעיות ולא ענין קידוש, ובתפלות יו"ט דמוכרין יצ"מ משום שכל יו"ט הוא עיקרו מצד יצ"מ לכן גם נוסח התפלה של יו"ט הוא בזכירת יצ"מ ולא מצד הא דא"ר אחא בר יעקב. והוא דוחק קצת.

ולכן יש לומר דהוא ענין קידוש אחר דלבד הזכירה בדברים בעלמא שלא על היין איכא חיוב מן התורה או מדרבנן לקדש על היין והם שתי מצות, ואף שרק זכירה אחת נאמרה בתורה, ואף שלא קשה זה להסבירים דהוא רק מדרבנן יקשה להסבירין דהוא מדאורייתא ונצטרך לומר לדידהו דאיכא איזה דרשא להצריך עוד קידוש אחר על היין, ואולי הוא מריבויה דאת יום השבת, ואולי הוא מלקדשו דנאמר בסוף הקרא, ונימא שבתפלה הוא רק ענין זכרון דברים שזה למדין מן קרא דזכור לבד, ולקדשו הוא על קידוש דעל היין שאחר התפלה, ואחר שכתבתי זה ראיתי בסמ"ג מ"ע כ"ט שכתב ושני מקראות יש זכור בלוחות ראשונות וזכרת באחרונות להשמיענו שתי זכירות אחת בתפלה ואחת על הכוס.

ועיין ברמב"ם ריש פכ"ט שכתב מ"ע מה"ת לקדש את יום השבת בדברים ונקט בה"ב נוסח הקידוש שאנו אומרים על היין, ולכאורה תמוה דהא עדיין לא נקט הדין דמצוה לקדש על היין משום דבריש הפרק נקט דין הקידוש דאורייתא והוא סובר דעל היין הוא רק מדרבנן שזה נקט בה"ו, וא"כ למה נקט נוסח הקידוש דאומרים על היין, ולא נקט הנוסח דאומרים בתפלה, ולכן צריך לומר דקידוש מן התורה אף שאינו על יין דוקא אין זה הברכה שבתפלה דהוא בשביל תפלה ולא בשביל מצות קידוש, ולכן נקט הברכה שנתקנה למצות קידוש דהוא כמו שאומרים על היין, דהברכה שבתפלה נתקנה לתפלה שהוא דוקא באמירת ג' ברכות לפניה וג' ברכות לאחריה, ומסתבר שאם יאמר אחת מברכות האמצעיות שבתפלות בהקידוש על היין יהיה משנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות ולא יצא ויצטרך לחזור ולברך הנוסח שתיקנו, ולכן סובר הרמב"ם דהקידוש שמן התורה שהוא גם בלא יין קודם שתיקנו על היין היה צריך לומר ברכת הקידוש שאנו אומרים על היין ולא ברכות התפלה.

ואולי יש לתרץ בזה דברי הט"ז בסימן ע"א ס"ק י"ט שכתב בעשה קידוש על כוס שהיה סבור שהוא

יין והיה מים דרצה לומר דכיון דכבר יצא ידי המצוה מה"ת לא הצריכו בשביל היין לעשות קידוש מחדש שהקשה הדג"מ דמדאורייתא הא כבר יצא בתפלה כדכתב המג"א בסק"א, ועיין במג"ח מצוה ל"א שאדרבה תמה על המג"א ודגמ"ר וכל האחרונים דהא בתפלה לא מוזכרין יציאת מצרים שאראב"י דצריך להזכיר בקידוש וא"כ לא יצא בברכה שאמר בתפלה כדסובר הט"ז, שלכן רק מה שבטעותו שהוא יין שאמר נוסח הקידוש דעל היין שהזכיר יצ"מ יצא מן התורה ולא בתפלה, הנה אף שמשמע דהוא עיכוב מדדריש זה בגו"ש מוכרחין לומר דסברי דאינה גו"ש גמורה והוא רק דין דלכתחלה שלכן אמר רק לשון וצריך שמשמעותו אפשר לומר דהוא רק דין דלכתחלה, אבל יש לתרץ דברי הט"ז למה שכתבתי אליבא דהרמב"ם דלבד תפלה מצוה עליו לקדש מן התורה אחר התפלה והוא אף בלא יין דעל היין הוא רק דרבנן ונוסח הקידוש הוא דוקא בנוסח שאומרים בקידוש דעל היין ולא בנוסח התפלה כי זה נחשב משנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות שאינו יוצא, אבל אפשר ליכא הכרת מהרמב"ם דאף אם יסבור דיצא מה"ת במצות קדוש בתפלה הוא דוקא כשאמר הברכה בתפלה בג' לפניה ובג' לאחריה וקדושת היום באמצע שהוא מטבע שטבעו חכמים ואף שטבעו זה בתפלה מ"מ מהני זה גם לצאת ידי קידוש מן התורה, אבל באמר ברכה דתפלה לבדה לשם מצות קידוש שלא באופן תפלה אין זה כמטבע שטבעו ולא יצא אף ידי קידוש התורה. ולכן שפיר נקט ברכה דאמרין בקידוש על יין שמדאורייתא שיצא אף בלא יין הוא דוקא בנוסח זה ולא בנוסח התפלה שברכה ההיא לא יצא אם אמרה לקידוש בלא תפלה כדכתבתי, אך יותר משמע שלהרמב"ם אינו יוצא בתפלה כדסובר הט"ז. ואולי טעם הרמב"ם שלא יצא מדאורייתא אלא דוקא בברכה זו דאומרים על היין משום דיצ"מ הוא עכוב כפשוטו המשמעות דדריש מג"ש וכדסובר המג"ח.

עכ"פ יש טעם גדול לומר דהם שני ענינים כדרך הב' ואף אם הוא דוחק קצת להסבירין דעל היין הוא דאורייתא מ"מ להסבירין שהוא דרבנן ודאי ניחא לומר דרך זה יותר כדכתבתי, והסבירין דהוא רק מדרבנן הם רוב השיטות.

ענף ג

והנה לדרך הא' דליכא בקידוש אלא מצוה אחת ורק מחמת שבתפלה א"א לאומרה על הכוס מוכרח לקדש עוד הפעם על היין, ומחמת זה לא תיקנו בתפלה להזכיר יצ"מ מאחר שיצטרך לעשות עוד הפעם בשביל לקדש על היין שאז יזכיר יצ"מ כדלעיל. לא שייך שדין במקום סעודה יהיה דין בהקידוש אלא הוא דין בהסעודה שצריכה לעשותה במקום הקידוש. ולדרך הב'

אגרות משה עמוד מס 103 ו (או"ח ד, יו"ד ג) פיינשטיין, משה בן דוד הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

מצות הסעודה דיש לו פת הרי יכול לקיים גם מצות קידוש בין יש לו יין שיקדש על היין ובין כשאין לו יין שיקדש על הפת וא"כ אפשר שמעכבין ממש דין הקידוש ודין הסעודה זא"ז, ורק שלא אסרו לאכול בלא קידוש דברים אחרים שלא שייכי לקיום מצות סעודה בלא קידוש שלא עקרו איסור תענית בשבת בשביל שאינו יכול לקיים מצות קידוש, אף שבשב ואל תעשה אפשר שיעקרו חכמים כשהוא לסייג דליכא בזה ענין סייג, דלכן שפיר כתב הגמ"י דליכא בת טוות בעיולי יומא, ואף שלא יהיה תענית ממש באם יהיה למחר יין ופת הא גם צערא בשבת אסור, ואולי גם בשביל עונג בעלמא שהוא ג"כ מצוה לא רצו לאסור כשלא יהיה לו יין ופת לקדש עליהם, אבל הסעודה דפת והקידוש אפשר מעכבין, אבל מצויר זה לר"ת דסובר בדף ק"ו בתוס' ד"ה מקדש אין מקדשין על הפת שנמצא שאם אין לו יין אוכל בלא קידוש ומ"מ מקיים מצות הסעודה, וכן שייך באורחין דאכלי בחדרים דבבי כנישתא כשהן עצמן אין יכולין לעשות קידוש וצריך הש"צ דבביהכ"נ להוציאן ואין שם יין דא"א לקדש בביהכ"נ על הפת דאין שם אדם שנטל ידיו לאכול לאלתר, ג"כ נמצא דיאכלו האורחין פת בלא קידוש וגם יקיימו מצות הסעודה, דמר"ת לשיטתיה דילף לדין בכה"ג, וכן אפשר לצייר באי"ש שנוזמן ששבת בדרך לבדו ואין בידו סידור ובעל פה אינו יכול לומר ברכת הקידוש שיהיה מותר לאכול פת כשרש לו אף שלא יקדש.

(ומה שהביא המג"א ראיא ממה שהביאו התוס' הירושלמי ברכות פ"ח ה"א א"ר יוסי בר' בון נהיגין תמן מקום שאין יין ש"צ יורד לפני התיבה ואומר ברכה אחת מעין שבע, הוא משום דסובר שברכה מעין שבע אינו במקום הקידוש שחייבין לעשות אחר התפלה על היין, אלא במקום תפלה משום דמחמת שתפלת ערבית רשות לא תיקנו חזרת ש"צ בערבית כמפורש ברמב"ם פ"ט מתפלה ה"ט, אבל בערבית דשבת הא איכא קידוש שהוא חיוב מן התורה אבל במקומות שמצוי יין היו מקדשין על היין והיו יוצאין בו, ששוב התפלה הוא בשביל תפלה והיו כמו בחול שלא תיקנו להחזיר התפלה משום שתפלת ערבית רשות, אבל כשליכא יין הוכרחו להנהיג שיאמר הש"צ תפלת מעין שבע להוציאם בקידוש דזכירה בדברים לא בדין הקידוש שאחר התפלה שהוא צריך דוקא ליין או לפת, וכדפי' כן בהגמ"י שלכן שפיר הביא ראיא שמה שאכלו היה בלא קידוש דהא הוא רק כקידוש תפלה שלא התורו לאכול בקידוש דבתפלה, וכדמסיק המג"א ע"ז א"כ כל אדם נמי יוצא בזה במה שמקדש בתפלה, היינו דליכא שום עדיפות במעין שבע מבתפלה והיתר אכילתם הוא משום דאם לא יהיה קידוש מותרין לאכול הסעודה אף דפת בלא קידוש. אבל מתוס' שהוא אליבא דר"ת ליכא ראיא דר"ת הא לא מפרש דאיירי דאומר מעין שבע בשביל האורחין

בדבריו שום רמז בענין הדין דאין קידוש אלא במקום סעודה ויש לפרש שהוא סובר שהוא דין בהקידוש כדסובר הרא"ש, אבל לתוס' שלשונם משמע שהוא דין בהסעודה יקשה מ"ט מחלקי בין במקום למקום למפינה לפינה שלכאורה טעם הר"ן בחלוקה מדין שינוי מקום נכון.

ענף ד

והנה במקדש כאן ודעתו לאכול במקום האחר ליכא שום טעם להחשיב מבית לבית במקום סעודה בין לטעם המדרש מוקראת לשבת עונג איך שנימא בין אם הוא דין בקידוש בין אם הוא דין בהסעודה, ובין לטעם הסברא שברשב"ם שהקבע על יין דחשיב דהוא בשעת הסעודה, אלא אם נפרש דוקראת לשבת עונג לא דרשינן על המקום דהא לא הוזכר מקום בקרא, אלא על עצם קידוש וסעודה היינו דאיכא קפידא בשבת שיהיה קריאה שהוא קידוש ועונג שהיא הסעודה דהוא ענין אחד שחייבו בשבת שנעשה משני דברים הקידוש תחלה ואח"כ העונג, וא"כ לא איכפת לן בכל מקום שהוא, ולפי"ז לא שייך לדון אם הוא דין בקידוש או דין בהסעודה אלא הוא ענין אחד הקידוש והסעודה שהם דברים המעכבים זה את זה שאם אין קידוש אין סעודה ואם אין סעודה אין קידוש, וכעין מצות ארבעה מינים שמעכבין זא"ז כדתנן במנחות דף כ"ז שלא שייך לומר על אחד מהן שהוא עושה הצורך לכולהו.

ועיין בסימן רפ"ט סעי' ב' שכתב המחבר ואם אין לו אפילו שר ושאר משקין אוכל בלא קידוש, וכתב המג"א בסק"ד דאם אין לו פת אוכל דברים אחרים בלא קידוש וה"ה בקידוש הלילה אם אין לו פת אוכל בלא קידוש, והביא מהגמ"י פכ"ט אות ס' בסופו שכתב ולא אמרינן בת טוות אלא להבדלה ושאינו אפוקי יומא מעיולי יומא, וכונתו דבאפוקי יומא ליכא חיוב אכילה ובעיולי יומא איכא חיוב אכילה, והיא סברא גדולה דהא להתענות בשבת הוא איסור מן התורה ולאיהו צורך יעקרו איסור דאורייתא בשביל מצות קידוש על היין דרבנן ואף אם מצות קידוש על היין דאורייתא הא עכ"פ איסור האכילה בלא קידוש הוא דרבנן.

והמציאות דקיום מצות סעודה בשבת בלא קידוש ליכא לדידן דסעודת שבת הוא בפת דוקא כדכתבו התוס' בסוגיין ד"ה טעימו מידי דהיינו טעימת לתם דוקא וכן הוא ברא"ש, והוא מברכות דף מ"ט דשבתות וי"ט צריך להחזיר בהמ"ז כשלא הזכיר של שבת וי"ט משום דלא סגי דלא אכיל פת, והוא דלא כתוס' סוכה דף כ"ז ד"ה אי בעי אלא כתוס' ברכות שם ד"ה אי בעי עיי"ש, וכן איפסק בש"ע סימן ער"ד סעי' ד' דהא איפסק דמקדשין על הפת ברמב"ם הל' ט' ובש"ע סימן רע"א סעי' ד' וסעי' י"ב וכן נהגו כו"ע דבליכא יין מקדשין על הפת, וא"כ ליכא מציאות דהא כשיקיים

אגרות משה עמוד מס 106 ו (או"ח ד, יו"ד ג) פנינשטיין, משה בן דוד הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

שהקידוש שייך להסעודה ובלא סעודה ליכא קידוש אבל בשביל שייכותם ול"ז סגי כשתהיה כבר קביעות הסעודה בשעה שקידוש ותהיה דעתו לאכול שם במקום שקבע. ואין לחלק בין מבית למבית ובין ממקום למקום בחד ביתא.

ענף ה

והנה יש לומר ששני הענינים איכא בקידוש, חדא מצות הקידוש בעצם אך איכא דין דיהיה במקום סעודה אם הוא מצד דין הסעודה אם מצד דין הקידוש כדלעיל, תנינא דקידוש והסעודה מעכבים זא"ז כדכתבתי לסוף תרווייהו אולי ידעינן מוקראת ל"שבת עונג משום דאיכא שני המ"מעות בקרא זה ותיקנו תרווייהו. וא"כ נימא דיש בזה מה שאין בזה ויש בזה מה שאין בזה, דמצד מצות הקידוש דצריך להיות במקום הסעודה הוא רק מבית לבית אבל ממקום למקום בחד ביתא לא, כדהני סבורין הסבור מינה והוא דין אמת מצד דין זה, לא מבעיא אם הוא דין בהקידוש שייך לומר כן כדכתבתי לעיל בטעם הסבור מינה דכיון דאיכא אפשריות האכילה בכל המקומות דבית זה מחמת שכולן שלו וגם הם בלא טירחא יתירה הרבה באחד מבהשאר ליכא טוב חסרון בהקידוש, אלא אף אם הוא דין בהסעודה י"ל לכאורה אין להחשיב י"אכול במקום שקידוש דהרי עכ"פ היה הקידוש במקום אחר כדכתבתי לעיל דטעמו י"ל י"מאל נראה שהוא רק מחדר לחדר שלא נראה ממקום שקידוש במקום הסעודה וכן אף מפינה לפינה אם הוא חדר גדול כל כך שלא נראה המקום שקידוש, אבל כשהנראה המקום שקידוש יש להחשיב כמקום אחד כדהביא הר"ן שיטה זו, והוא שיטת רב שר י"לום כדכתב הטור סימן ער"ג משכו, והמ"מ הביא זה מספרי הגאונים עיי"ה, וכן הא צריך לומר אליבא דהר"ן שגם במפינה לפינה לא מחשיב במקום סעודה ומחלק מדין שינוי מקום, שהוא מטעם שסובר דהוא דין בסעודה, ומ"מ משמע שמסכים לשיטת רב שר י"לום וספרי הגאונים דהא כתב בלשון מיהו איכא למ"ד דהיכא דחזו ליה דוכתא דקדיש ביה לא צריך דלשון זה משמע דסובר שסברה נכונה היא, ובכל אופן משמע שאין זה סתירה לפירושו דממקום למקום איכא ראייה דגם מפינה לפינה בחדר אחד לא נחשב כמקום סעודה, והוא כדפריי"ת שברואה מקום שקידוש נחשבו כמקום אחד ממש כדכתב הר"ן שמדמי לשתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד שמצטרפין לוימון אם רואין אלו את אלו שהטעם דנחשבו כאוכלין כאחד מאחר דרואין אלו את אלו, וה"נ נחשב ברואין מקום הקידוש שהוא כמקום אחד. (אך הדמיון שכתב המג"א ער"ג סק"ג גם לרואה מקצת מקומו לכאורה אין זה דמיון כל כך דבוימון שהוא ראיית האנשים שייך אף במקצת כיון דרואין מקצת החבורה וכן אף בשמש אחד לשתייהן מצרפן משום דעיי"ז נחשבו כחבורה אחת, אבל

בראיית מקום הקידוש שיתחשב למקום אחד מה יועיל מקצת המקום אם לא נראה מקום הקידוש דהא אין להעדיף מפינה לפינה כשלא נראה מקום הקידוש, ומקום האחר מקום שיצא בו ידי קידוש דהוי כקידוש בעצמו במקום ההוא כדחזינן מהאורחין שיצאו בשמיעתן בחדרם שאוכלין מהי"צ דקידוש בביהכ"נ שנחשב מקום סעודתן מצד שמיעתן שם וצ"ע סברת המג"א בדמיונו). עכ"פ אם הוא דין בהקידוש אפשר שלסברת הסבור מינה מודה גם שמאל דבחד ביתא גם ממקום למקום הוא כבמקום סעודה, ואם הוא דין בהסעודה שאין לומר כהסבור מינה עכ"פ ברואין מקום הקידוש יש להחשיב כבמקום סעודה כסברת ר' שר שלום וספרי הגאונים והסכים הר"ן, אבל מצד הדין דהקידוש והסעודה הם כענין אחד שמעכבין זא"ז הרי בארתי שמה שקבעו אחר המקום הקידוש והסרון זה איכא גם ממקום למקום בחד ביתא, וגם לתוס' י"ל הביאו חלוק דרואים מקום הקידוש שהוא כבמקום אחד שמחלק ר' שר שלום וספרי הגאונים ומשמע שלא סברי חלוק זה, הוא רק מצד ענין השני שהקביעות סעודה דאחר הקידוש כשנקבע במקום האחר מחלק הקידוש מהסעודה אף ברואין את מקום קידוש לדידהו אבל מודים דלענין הראשון שצריך לקבוע הסעודה במקום הקידוש נחשב כבמקום אחד להאמר י"במקום קריאת הקידוש עשה את הסעודה כסברת רב שר שלום וספרי הגאונים. זהו מה שהוא חסרון בענין השני כבענין הראשון.

ומצד ענין השני יש להועיל מה שהיה דעתו לאכול בבית אחר שקבע להיות סעודתו שם כדכתבתי בטעם הירושלמי אליבא דרב, ואינו מועיל זה מצד ענין הראשון שמחשבתו ודעתו אינו עושה שני המקומות למקום אחד, לא מבעיא אם גם בדין שינוי מקום לברכה נימא שלא מועיל דעתו מתחלה לאכול במקום השני, כדמשמע שסובר כן הרמב"ם שבשני הדינים לא נקט שמועיל דעתו לאכול במקום אחר לא בדין שינוי מקום לברכה בפ"ד מברכות ה"ג וה"ה ולא בדין קידוש בפכ"ט מ"שבת ה"ח, דמשמע שסובר שפליג גמ' דידן על הירושלמי ואינו מחלק כדסובר הר"ן, אלא אף אם נימא שבדין שינוי מקום לברכה מהני מה שדעתו לאכול במקום האחר, כדסובר הראב"ד בפ"ד מברכות ה"ה שעל מש"כ הרמב"ם אכל במזרחתה של תאנה ובא לאכול במערבה צריך לחזור ולברך כתב הראב"ד והוא שלא היה דעתו מתחלה לכך, נראה שאין טעמו משום שמחשבתו ודעתו עושה שנחשבו כבמקום אחד דאין שום טעם בזה, אלא שטעם הראב"ד שאף שהם שני מקומות אין צריך לחזור ולברך דדין שינוי מקום שצריך לברך הוא רק כשאין דעתו מתחלה לאכול במקום השני אבל כשדעתו מתחלה לאכול במקום השני א"צ לברך אף שהוא שינוי מקום, ולכן לא השיג הראב"ד

אגרות משה עמוד מס 108 ו (או"ח ד, יו"ד ג) פיינשטיין, משה בן דוד הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

רבנו האריך מאד לברר גדר קידוש במקום סעודה, ובסוף (ענף ז) העלה חידוש גדול דרין קידוש במקום סעודה אינו אוסר על האדם לאכול מיני פירות וכדו' אחר הקידוש הגם שאינו יוצא בזה ידי חובת סעודה, אלא שהוא דין דליפטר מחובת הקידוש צריך לאכול סעודה אבל לעולם מותר לו לאכול גם מיני פירות אחר שיקדש.

וזה"ל שלכן גם בקידוש ענין זה דמקום סעודה הוא להתיר העונג ששייך ג"כ לומר דרך כשהותר עונג הגדול שהוא האכילה הותר הכל אבל מ"מ יהיה מותר גם לעשות קידוש להתיר עונג שרוצה לעשות מפירות ויין וכדו' אך קידוש זה לא יתיר עונג דבמקום וזמן אחר וכ"ש שלא יתיר עונג הגדול דסעודה בלחם, ויהיה פירוש אין הקידוש אלא במקום סעודה שהוא סעודת לחם לתוס' והרא"ש היינו שהקידוש שפטר מחיוב הקידוש הוא דוקא כשעשה הקידוש במקום הסעודה אבל כשעשה הקידוש שלא במקום סעודת לחם לא נפטר עדיין דאח"ך כשיאכל הסעודה דלחם יצטרך לקדש פעם אחר... עכ"ל.

וחילה דידה הוא מימרא דגמ' (פסחים קא.) אמר רב ענן בר תחליפא זימנין סגיאין

הוה קאימנא קמיה דשמואל ונחית מאיגרא לארעא והדר מקדש [פעם שנית]. וקשה טובא איך לא חשש שמואל לקידוש וברכה לבטלה כיון שלא אכל סעודתו באיגרא במקום שקידש אלא על כרחך כחידוש הנ"ל דכיון ששתה מן היין אין כאן קידוש וברכה לבטלה אף שלא יצא י"ח סעודה בקידוש זו ורק הוצרך לקדש שנית בארעא כיון שעדיין לא קיים חובת הסעודה.

אמנם בספר קובץ הלכות (שבת עמ' תל"ט) בשם רבו הרב שמואל קמינצקי תמה על רבנו מהא דאיתא בשו"ע סימן רעג סעי' ד - יכול אדם לקדש לאחרים אע"פ שאינו אוכל עמהם דלדידהו הוי מקום סעודה... ואם עדיין לא קידש לעצמו יזהר שלא יטעום עמהם שאסור לו לטעום עד שיקדש במקום סעודתו עכ"ל. הרי מפורש דאף כשהוא קידוש מעליא בשביל אחרים מ"מ אסור לו לטעום כיון שאינו יוצא בזה ידי חובתו דסעודה, "ודלא כדברי האגרות משה וצריך עיון גדול". וכן הקשה בשו"ת ודברת במ (סימן עב).

עוד הביא בקובץ הלכות מדברי הרא"ש (פסחים פ"י סימן ה), וזה"ל והמקדש

שרוצה לאכול במקום אחר יכול לקדש לאוכלים שם דלדידהו הוי מקום סעודה... והמקדש כיון שדעתו לקדש בביתו אין לו לשתות כי אסור לו לטעום עד שיקדש עכ"ל, "ופלא מ"ש מרן האגרות משה להיפך בדעת הרא"ש דכשמקדש להוציא אחרים יכול לשתות מן היין אף פחות מכמלא לוגמיו וצריך עיון גדול".

והוסיף עוד שכן מבואר בכל האחרונים בסימן רפו סעי' ג, עיין מג"א (סק"א), מחה"ש, לב"ש, א"ר, תו"ש, דה"ח (דיני תפילת מוסף), גר"ז, שע"ת, מ"ב, עה"ש, ברכ"י (סימן רעג סק"ב), גינת ורדים (או"ח כלל ג סימן יב) וחסד לאלפים (סימן רעג סעי' ד).

וראית רבנו מהא דשמואל, כתב לדחות עפ"י תוס' רי"ד (שם סוד"ה סבור) דשמואל באיעקרא ליה שרגא קאי או עפ"י השפ"א (שם) דשמואל קידש באיגרא להוציא אחרים והיה מכיון שלא לצאת בעצמו שלא היה טועם עמהם, "ועכ"פ איך שנבאר הך עובדא דשמואל הא מיהת דמפורש בדברי הרא"ש

ושו"ע וכל האחרונים דאסור לקדש ע"מ לטעום פירות או יין כשאנו במקום סעודה ולא מצאתי חבר לדברי מרן האגרות משה בזה וצריך עיון גדול".

[אלא שבסוף מצא "מקור גדול" לדברי רבנו משימת השר מקוצי שהובא במרדכי, ואף שגדחת שיטתו בב"י (סימן רסט) ובכל האחרונים, יש שסמכו ע"ז בשעת הדחק, עיין דה"ח (הל' קידוש בבהכ"נ סעי' א) ובשו"ת גבורות אליהו (או"ח סימן פג) להגרי"א הענקין].

ולענין דעות האחרונים, עיין שו"ת ודברת במ (שם) בשם רב דוד פיינשטיין, וזה"ל אין הכי נמי דברי אביו הוי חידוש להלכה אבל מצד אחר לא ברור מזה בודאי נגד האגרות משה מדלא כתבו בפירוש דלא מהני זה לקדש ולסמוך על אכילת פירות... ומ"מ אה"נ משמעות הפוסקים בזה צ"ע דלפי הפשטות לא נראה דסברו כדברי האגרות משה וצ"ע עכ"ל. וכעת מצאתי בספר אדני שלמה (ח"ב סימן רעג אות מח) שדברי רבנו "הם חידוש גדול ולא משמע כן מדברי הפוסקים".

סימן קא

אשה שברכה זמן ביו"ט בהדה"נ אם תענה
אמן אחר ברכת זמן בקידוש, אינטרא ווינעס
לחולה ביו"כ כדי שלא יצטרך לאכול,
וחליצת תפילין קודם המילה

ערב חנוכה תשל"ה.

מע"כ ב"ג מוה"ר יעקב אפרים הלוי לוואוויץ
סליט"א.

א.

בדבר מנהגנו שהאשה מברכת זמן ביו"ט בשעת
הדלקת הנרות אם רשאה לענות אמן על הזמן
שמברך בעלה על הכוס בקידוש היום מחשש הפסק
בין ברכת היין לשתיתיה כיון דהיא כבר נפטרה מברכת
הזמן, הנה פשוט שלדינא אין ספק דהא זה מאות בשנים
שהנשים מברכות זמן בשעה שמדליקין את הנרות ביו"ט
כי אף שלכאורה היה יותר טוב שלא יברכו זמן מאחר
שהיה כוס של קידוש לברך עליו גם זמן דיותר עדיף
לברך זמן על הכוס ומטעם זה כתב הריעב"ץ בשאלת
יעבץ סימן ק"ו שמתחלה חשב למחות באשתו אבל
מ"כ לא מיחה מאחר שהוא מנהג המוחזק בידה והיא
ברת מרי דעובדא ואי לא דחויא לבני נשא לא עבדא
ורק במקום שלא נהגו אין להנהיג יי"ש. ואם היה
איסור לענות אמן מדין הפסק בין הברכה להשתיה
היה טעם גדול למחות ולהחשיב זה למנהג בטעות,
ואף שאיכא עצה שלא תענה אמן, לבד שלא יזהרו בזה
הרי זה גופא אסור לגרום שלא לענות אמן על ברכה
דהא חיוב גדול לענות אמן אף כשלא צריך לצאת
בהברכה כדתנן בברכות דף נ"א ע"ב ואיפסק ברמב"ם
פ"א מברכות ה"ג ובש"ע סימן רט"ו סעי' ב' והט"ו
ס"ק ב' סובר דגם הטור סובר "הוא חוב ומוכרח כן
דהא משמע שגם הרא"ש סובר שחייב ובקצור פסקי
הרא"ש סימן ה' שהוא לבעל הטור נמי משמע שהוא
חיוב דהא כתב א"צ לענות אמן אחר התינוקות "לומדין
הברכה בפני רבם, ואם היה סובר שליכא כלל חיוב
לענות אמן אלא רשות לא היה שייך לכתוב לשון אין
צריך בתינוקות אלא היה לו לכתוב לשון אין עונין
אלא ודאי שגם הטור סובר שחייב כדסובר הט"ו וגם
הבארור הלכה סובר כן והביא עוד יסברי כן בדברי
הטור, וא"כ מה לנו זה שליכא ברכה לבטלה הא בשביל
איסור זה הא נמי היה שייך לבטל כנהג זה אלא ודאי
שאין בזה יום איסור משום שצריכה לענות אמן ואין
בזה משום הפסק.

והטעם נראה דכיון דאצל המקדש היא ברכה הצריכה
ואינו הפסק לדידיה אין זה הפסק גם לגבי השומעין
היוצאין ממנו דהם בטלין לדינו לענין שמיעת הברכות
ואמירת אמן ומה שאצלו אינו הפסק גם לדידהו אינו
הפסק. ועיין בסימן קס"ו סעי' ו' שכתב הרמ"א דאחר

שזכר האגור. עכ"פ לדינא כיון דיותר מסתבר כהסוברים
שלא יצא בספירה דהלילה קודם השקיעה אף שהתפללו
הקהל ערבית מבעו"י אחר פלג המנחה וגם שיותר
נוטה כטעם השני של הט"ו דלכן יכול לספור אף אחר
שהתפללו מעריב.
והנני ידידו,

משה פיינשטיין

אורי החכם

סימן ק

אם נשים חייבות בקידוש דיו"ט

סיון תשל"ח.

למע"כ נכדי האהוב מוה"ר אהרן ברוך טענדלר
שליט"א.

הנה כתב הרמב"ם פכ"ט מהל' שבת הל' י"ח והסמ"ג
מצות עשה כ"ט שהטעם שמקדשים ביו"ט מפני
שגם הוא נקרא שבתות ה' וא"כ נכלל בזכור את יום
השבת לקדשו, ואף אם אסמכתא דרבנן היא כמו שכתב
שם המגיד משנה הלא נתקן על מחויבי מצוה של שבת
ונשים בכלל. ולא דמי להאסמכתא דהבדלה דפוטר הא"ח
שהוא היש מי שחולק דבשו"ע סימן רצ"ו ס"ח, שאין
האסמכתא מקראי דשבת אלא מקרא דלהבדיל בשבועות
דף י"ח ע"ב כדכתב המ"מ בר"פ כ"ט שלכן סובר
דכיון דהוא זמן גרמא אף שהוא חיוב חדש מכל שישנו
בשמירה ישנו בזכירה שלכן הוא רק בקידוש שהוא
מקרא דזכור שהוא ההיקש לשמור, ולא בהבדלה שאינה
תלויה בשמירת שבת דהרי הוא מקרא דלהבדיל בפרשת
שמיני שלא שייך לשמירת שבת, וזהו כוונת הא"ח
שהביא בב"י דאין הבדלה תלויה בשמירת שבת אלא
אסמכתא אקרא, היינו אקרא אחר, אבל קידוש דיו"ט
דאף אם הוא אסמכתא הוא מדנקראו גם יו"ט בלשון
שבתות ה', הרי הוא אסמכתא גם להקיש לשמירה דהא
בשביל השמירה ממלאכה נקראו שבתות לכן יש לחייב
נשים גם בקידוש דיו"ט אף אם קידוש יו"ט הוא רק
מדרבנן אף להא"ח. וגם יש ראיה מהא דחייבות
בקידוש של ליל פסח שהוא אחד מהארבע כוסות ודוחק
לומר שמשונה קידוש זו משאר קידושי יו"ט. ולכן
איש שכבר קידש יכול לקדש בשביל הנשים ואסור לאשה
לאכול לפני קידוש דיו"ט.

זקנך אוהבך בלו"ג,

משה פיינשטיין

אגרות משה עמוד מס 190 ו (או"ח ד, יו"ד ג) פיינשטיין, משה בן דוד הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

אורח החסידות

ב.

אשה שאוכלת קודם התפלה אם צריכה לקדש
ובענין נשים שצריכות לאכול קודם התפלה, וגם יש נשים שמקילות באכילה קודם התפלה לאחר שאמרו איזה בקשה מטעם המ"א סימן ק"ו סק"ב שכתב שרוב נשים לא נהגו להתפלל בתמידות דסומכות על מה שמדאורייתא סגי בכל בקשה שהיא ומוסיף שאפשר שגם חכמים לא חייבו יותר, ואני תמה על לשון זה דאם חכמים חייבו בתפלת י"ח כאנשים איך שייך שרוב נשים ינהגו לעבור על חיוב דרבנן, וא"כ בהכרח שגם חכמים לא חייבו להם, שלכן אף אלו הידועות להתפלל ומתפללות בכל יום יש שלא קבלו עליהן איסור אכילה קודם תפלתם שנהגו ואוכלות אחר שאמרו איזה בקשה וצ"ע לדינא, עכ"פ אלו שרשאות לאכול קודם התפלה אם צריכות בשבת ויו"ט לעשות קידוש כדכתב המ"ב בביאור הלכה סימן רפ"ט סעי' א' באנשים הנה לע"ד באשתו אינה צריכה לקדש דהרי היא משועבדת לבעלה לאכול דוקא עמו וכיון שבעלה אסור לאכול קודם התפלה וא"א לו לאכול הסעודה קודם התפלה אין זה זמן אכילה גם לה שלכן לא חל חובת קידוש גם עליה ומותרת לאכול בלא קידוש. (עיין ברמ"א אה"ע סימן ע' סעי' ב' שלרוב הפוסקים גם הוא אינו רשאי להאכילה לבדה ופשוט שהיא ודאי אינה רשאה לכו"ע). אבל מ"מ כשכבר התפלל בעלה ורשאי לקדש ולאכול אך שרוצה לחכות מאיזה טעם וצורך כיון שכבר חל חובת הקידוש על בעלה חל ממילא גם עליה ותצטרך לקדש אם רוצה לאכול איזה דבר קודם שירצה בעלה לאכול, ואף שנמצא לפ"ז דאם היא התפללה כבר ובעלה עדיין לא התפלל נמי תוכל לאכול בלא קידוש מאחר דלא חל חובת קידוש על בעלה לא נראה למעשה לעשות כן, דבדבר המצוי שהוא אכילה דאחר התפלה שייך לומר לא פלוג ורק באכילה דקודם התפלה שלא מצוי לא שייך לומר לא פליג ורשאה לאכול בלא קידוש כפי הדין להאשה כדכתבתי.

אבל להבנות שאין להן יום שעבוד מסתבר שאם צריכות לאכול קודם התפלה יצטרכו לקדש קודם לסברת באור הלכה כמו לבנים, שאף שהאב והאם מקפדין שלא יאכלו בעצמן אלא דוקא בסעודה אחת עמהם לא מסתבר לדמות זה לשעבוד שהוא מדינא.

ג.

אם יש לחילה ליקח אינטרע ווינעם ביו"כ
שלא יצטרך לאכול
הנה ביום כפורים גופיה הרי לא ירויה כלום דהרי בחבלה שיעשה במחט שיתחוב לתוך גופו עם האינטרע ווינעם נמי הוא איסור כרת מאיסור דמלאכה ביו"כ, ואדרבה אף הרבה חצאי השיעור שיתנו לו לאכול לא יהיה בכרת אלא באיסור בעלמא, ועיין בחוס'

שאכל הבוצע לא הוי שיחה הפסק לאחרים שיצאו בברכתו והוא שיטת הראשונים הרוקח שהביא הב"י ובאו"ז סימן קמ"ב מפרש יותר דאף בטעימת אחד מבני הסעודה סגי שכתב והיכא שבירך המוציא רק שאחד מבני הסעודה יטעום איזה שיהיה בזה יצאו כולם ידי חובתם מידי דהוה אקידוש דהמברך צריך שיטעום איזה שיהיה, ומסתבר שלא פליג ע"ז הרוקח ואכל הבוצע לא דוקא וכן נימא גם בכוונת הרמ"א, ומהפמ"ג בסימן קס"ו במשכצות סק"ח במה שמפרש כוונת הב"ח לראיתו מרש"י ברכות ריש דף מ' ע"א ד"ה טול ברוך משמע שדוקא אכילת הבוצע בעי, והטעם צריך לומר שנחשבו כל בני הסעודה כאחד לענין הברכה שיצאו בברכת אחד ולהפמ"ג אליבא דהב"ח הם כבטלין לגבי המברך, שא"כ ודאי אם המקדש הוצרך לברך הזמן או ברכה אחרת אף שהמסובין אינן צריכין לה שפיר נחשב גם להו מברכות הקידוש שלא יתחשב הפסק ממילא גם לדידהו לענין עניית אמן, שלכן מסתבר שאף להב"י החולק על הרוקח הוא רק לענין הפסק שיחה בעלמא ולא עדיף מה שיצא בברכת הבוצע והמקדש מאם היה מברך בעצמו שהיה הפסק, אבל לענין עצם הקידוש לחשיבות שייכות הברכות להקידוש גם לכר"ע בטלין השומעין שרוצים לצאת להמקדש שנחשבו כל הברכות עצריך המקדש לברך שייכין להקידוש שאין ענייתן אמן הפסק ומותרין לשתות אף הנשים שיצאו כבר בברכת זמן אף כשענו אמן וממילא מחוייבות לענות אמן.

ויש ראייה גדולה לזה מתק"ח לברך גם לישב בסוכה בשעת הקידוש כמפורש בסוכה דף ג"ו ע"א דסוכה ואח"כ זמן, וזמן הא הוא מברכות הקידוש שא"כ גם סוכה הוא מברכות הקידוש, ומפורש בדף מ"ו ע"א א"ר אשי חזינא ליה לר' כהנא דקאמר להו אכולהו אכסא דקידושא ואיפסק כן ברמב"ם פ"ו מסוכה הי"ב ובש"ע סימן תרמ"ג סעי' א', ותק"ח הא הוא שבעה"ב יקדש ויוציא את אשתו ובני ביתו, והא איכא כמה ראשונים שסברי דנשים אין מברכות על עשה שהזמן גרמא והרמב"ם ורש"י (ציצית פ"ג ה"ט והג"מ סק"מ) נמי סברי כן והיה נמצא שלא היתה האשה ובנותיו יכולות לשתות אם היו עונות אמן או שהיו צריכין לאסור אותן מלענות אמן והיה להם להזכיר זה, ואף באנשים נמצא באופן שהשומעין ויוציאין בקידוש א"צ לברך לישב בסוכה כגון דלא יצא מהסוכה מעת שברכו לישב בסוכה ביום הראשון, ובעה"ב המקדש יצא מהסוכה וצריך לברך בליל שני לישב בסוכה, והוא לכו"ע שא"כ אם יענו אמן יהיו אסורין לשתות או שיאסרו אותם מלענות אמן ולא הוזכר דבר כזה, אלא ודאי צריך לומר דעניית אמן אחר הברכות שהמקדש צריך לברכם אינו הפסק אף ששיחה וגם אמן על ברכות אחרות הוא הפסק כדלעיל.

אגרות משה עמוד מס 191 ו (או"ח ד, יו"ד ג) פיינשטיין, משה בן דוד הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

זה נהגו לישב. ולפי זה אלו שנוהגין דווקא לעמוד, אין זה מנהג מאחר שהוא דלא כהרמ"א, ולא מצינו מי שחולק עליו לדינא.

ואף הבדלה שאיכא מנהג לעמוד, כדכתב הרמ"א בסימן רצ"ו סעיף ו', די"א מעומד וכן נוהגין. וגם התוס' ברכות דף מ"ג ע"א ד"ה הואיל, כתבו שמנהג העולם היה אצלם להבדיל בעמידה, ודחקו לתרץ מה שמבדילין בעמידה גם כשמוציאין אחרים דבעי קביעות. ואף שהתוס' לא סברי שהוא מנהג שמחוייב לעשות כן, דהא הם אף שמתרצין המנהג כתבו שיותר טוב שישבו המבדיל והשומעין, שהוא לעשות דלא כהמנהג. ואם היו מחשיבין זה למנהג, לא היו יכולין לעבור על המנהג, מהא שתנן בכל מקום שנהגו. שהרי לעניין המציאות מודו שהיה המנהג לעמוד, מאיזה חכמים שהנהיגו זה מצד כבוד הברכה, מאחר שאינה מברכות דסעודה, דהא מבדילין שלא במקום סעודה, ולא דמי לקידוש. ומכל מקום סברי דאין זה טעם חשוב, אלא כהטעמים דאיכא להנהיג לאסור רחיצת שני אהין כאחד, ולצאת בקורדקסין בשבת, ולישב על ספסלי נכרים בשבת. דאיתא בפסחים נ"א ע"כ דהם מדברים המותרין ואחרים נהגו בהן איסור, דהא דתניא דאי אתה רשאי להתיר בפניהן, א"ר חסדא דבכותאי עסקינן, אבל בסתם מקומות ששכיחי ת"ח יכולין להתיר בפניהם, ועיי"ש בתוס' ד"ה אי אתה. וכטעם זה שאינו טעם חשוב, סברי התוס' בטעמם שכותבין במנהג דעמידה דהבדלה. דהוא טעם רק לתרץ שלא יקשה עליהו איך יכולין לצאת, מאחר שמבדילין בעמידה, דרך זה היו מקשין. אבל עכ"פ אין זה טעם להנהיג לכתחלה להבדיל בעמידה. אלא היו סוברין דהוא רק מצד שלא רצו לשנותו משאר ברכות, שזה סברי שאינו טעם חשוב, מאחר דהבדלה רגילין להוציא גם אחרים. משום דבעי לאבדולי על היין, ולא כו"ע יש להו חמרא ושכרא, וגם יש שאין רוצין, ויש שאין יכולין לשתות חמרא ושום משקה, שלכן הוא טעם גדול לחלק להבדלה משאר ברכות. ולכן כתבו שיותר טוב שיעשו כדינא לישב, אף שהוא שלא כמנהגא.

ואולי כוונת התוס' שטוב למבדיל ולהשומעים שישבו, הוא רק כשאיכא שומעים. אבל בליכא שומעים ומבדיל לעצמו יש עליו לעמוד כהמנהג, וגם מדינא, מאחר שלא נחשבה הבדלה מברכות דסעודה, אף שתלוי בה היתר אכילה. וכן משמע במ"ב ס"ק כ"ז, שכתב על אומר הבדלה מיושב שכתב המחבר, מיירי כשמוציא לאחרים ידי חובתן וע"כ כיון דאחד פוטר לכולן יש להם לכולן לעשות קביעות ובמעומד לא הוי קביעות, וי"א מעומד דרמ"א פליג, וסובר דאף במעומד סגי כשמוזמנין הכל ועומדין ומכוונין כדי לצאת, כדכתבו התוס' לתרץ המנהג. והוא סובר דצריך לעשות דווקא כהמנהג, ולא כמסקנת התוס' דיעשה קביעות שעדיפא יותר שישבו, והוא משום שאף שנימא שהתירין שמחשיבין זה לקביעות הוא תירין

אבל זהו דלא כמהר"ל, שסובר שלעצמו אף שבצע כזית אכל רק החצי, ולהמסובין, לפירוש הא"ר, נתן פחות. אבל אף שכתבת טעם, מסתבר יותר לפרש כדכתבתי, דונתן כן לכולם הוא על הבציעה. ולדינא וודאי יש ליתן כזית לכל אחד כהרמ"א, וכ"ש בשבת וי"ט בין בלילה בין ביום. וא"כ בלילי פסח שאף הג' מצות – שרוב העולם נוהגין זה יותר ממאה שנים, שלענין זה אכשור דרי, ועושין מצות דקות – שאף אם הם מצות גדולות לא יספיק, אם ידקדקו לאכול כזית מצה, אלא לשנים. וכפי המנהג גם האפיקומן אוכלין מאלו המצות, שהרי המנהג הוא שעושין יחץ, וחצי האחת מניחין לאפיקומן. וודאי לא יספיק, דהא לכתחילה צריך שיעור חמישה זיתים לאחד, שיעור שני זיתים בשעת הברכה, שיעור כזית אחד לכורך, ושיעור שני זיתים לאפיקומן. ואף אם יקילו מלאכול כזית שני לברכת המוציא, ויקילו באפיקומן לאכול רק כזית אחד, הרי ג"כ הא מוכרח לאכול שלשה חתיכות מצה בשיעור כל אחד לא פחות מכזית. ונמצא שלא שייך כלל הג' מצות, אלא לבעה"ב ולאישתו. ואם ירצה ליתן גם לכל המסובין מבניו ובנותיו, אף רק להחייבין במצוות, הרי יצטרך להוסיף על המצות, שוודאי לא נכון לעשות, שהרי היה צריך אדרבה לגרוע משום לחם עוני, ולא להוסיף. ולכן אין לעשות כן, אלא יסדרו שיהיה לכל אחד מהזכרים לחם משנה מיוחד. ואם נתברך גם בבנות, תהיה מצורפת לאחד מן הבנים. ואם כולן בנות, יתן ג"כ לכל שתי בנות, שהן יותר מ"ב שנה, ג' מצות בפני עצמן. ולקטנים שהם כבר יכולין לאכול כל הזיתים צריך ליתן ג"כ מצות מיוחדות. ואם אין ראויין לאכול כל הזיתים, ישתדלו לאכול כמה שאפשר להם, ויצורפו לאחד שיתן לו מה ששייך שיאכל. וכן נהג אאמור"ר הגאון ר' דוד זצללה"ה, וכן אני נוהג כל השנים, ומקווה אני שגם בני ינהגו כן. ובזה האופן וודאי יצאו כולן ידי חובתן. והשי"ת יעזרינו לקיים גם קרבן פסח וחגיגה, וכל המצות התלויות בבית הבחירה עוד בשנה זו, כאשר אנחנו מצפים ומקוים תמיד.

ה. ביאור הדיעות בעניין המנהגים באמירת קידוש והבדלה מעומד או מיושב

ומה שנכדי היקר שואל באילו שנוהגין לקדש מעומד, איך צריכין לנהוג בפסח. הנה מנהג זה לקדש גם בבית מעומד, אינו מנהג ע"פ ההלכה. דהא הרמ"א כתב בסימן רע"א סעיף י' לחידוש, זה שיכול לעמוד בשעת קידוש. הרי שהיה מקום לומר שאין רשאים לעמוד בשעת הקידוש, משום דלא נחשב במקום סעודה כל כך, כדכתב הלבושי שרד, ובמשנה ברורה ס"ק מ"ז הביא טעמו. וכתב בשער הציון אות נ' שהוא טעם שאיתא בכל בו, וחידש הרמ"א דמ"מ יכול גם לעמוד כשרוצה, דאין זה טעם גדול שיהיה חיוב דווקא לישב, אבל הוא טעם חשוב להעדיף בשביל זה הישיבה, כדמסיק ויותר טוב לישב, ושבשביל

אגרות משה עמוד מס 77 ח (או"ח ה, יו"ד ד) פיינשטיין, משה בן דוד הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

נכון, יש להו לעשות קביעות עדיפה שהוא ישיבה. וטעם הכל בו שהביא הב"י דנכון להבדיל מעומד לכבוד המלך שאנו מלווין אותו, ודרך לווייה מעומד, שלכן מצד הקביעות מוכרחין אנו לסמוך על תירוצ התוס' ששייך קביעות גם בעמידה. והתוס' לא סברי סברת הכל בו שהביא הב"י, שלכן אין טעם להעדיף העמידה. אלא שגם בעמידה שייך לעשות קביעות, כיוון שקובעין עצמן בהכרח לעמוד דווקא במקום זה, ולא לזוז מכאן, בשביל שמיעת הבדלה, הוא קביעות נמי אכולה מילתא. היינו גם לצאת בברכת בפה"ג כשיתן לו לשותות, שלכן שייך הכוס גם להשומעין, ואיכא הבדלה על הכוס גם לדידהו. אלא ד"ל שמצד זה כיוון שאין עתה זמן שתייה, וברוב פעמים, ואולי בכלל, ידוע שלא ישתו מהכוס, אין זה קביעות. ומה שלא זיין ממקומן, הוא רק בשביל שנקל לשמוע ולא יסחוו דעתן כשאין זיין ממקומן, שאין להחשיב זה קביעות לשתייה. ולפי"ז היה נמצא שהוא כמבדיל בלא ברכת בפה"ג, וגם היה מקום להחשיב לשומעין כך כאילו שמעו הבדלה בלא כוס, משום שהכוס לא שייך להם, ואף ששמעו ההבדלה ממי שהבדיל על הכוס. אבל הא מסתבר שהכוס צריך שיהיה שייך לכל אחד מאלו שיוצאין בהבדלה זו, דהא תיקנו להבדיל דווקא על הכוס הבדלה השניה שאחר התפילה, שלכן כתבו התוס' שטוב יותר שישבו שהוא ודאי קביעות. אבל להכל בו שאיכא טעם בייחוד להבדלה שתהא דווקא בעמידה מצד כבוד השבת, מאחר דהבדלה הוא ללוות ואין מלווין למלך אלא מעומד, הא לא שייך לעשות קביעות העדיפה דישיבה, אלא רק קביעות זו דעמידה. ופסק כן הרמ"א ושכן נוהגין, ודלא כתוס' ברכות שכתבו דאין לחוש למנהג זה, וכן נוהגין בעלמא. אבל איכא גם הרבה שגם מבדילין מיושב כשצריכין להוציא אחרים, ככרוב הפעמים, כשיטת התוס' ופסק המחבר, וכדכתב הגר"א, בין בקידוש בסימן רמ"א סעיף י', ובין בהבדלה בסימן רצ"ו סעיף ו', שהוא מיושב. נמצא לדינא שלקידוש לכו"ע צריך לישב לכתחילה. דאף שמכיוון שלאמירת ויכולו צריך לעמוד, כתב הרמ"א דיכול להישאר מעומד עד שגומר הקידוש, מ"מ הא מסיק ויותר טוב לישב. וכן צריך להתנהג, לומר כל פרשת ויכולו בעמידה, ואחר זה לישב ולומר הקידוש. ואף שכתב הרמ"א ונוהגים לישב אף בשעה שאומר ויכולו, והוא מטעם דכיוון דכבר אמרו בביהכ"נ מעומד אין מקפידין שוב ע"ז, ואומרים אותו מיושב כמו שאר הקידוש, כדאיתא במ"ב בסימן רע"א ס"ק מ"ו. אבל לכאורה תמוה, דהוא טעם רק כשמקדש לעצמו. אבל כשמקדש בביתו, שמוציא גם את אישתו שלא היתה בביהכ"נ, וגם כשאירע שגם אחד מבני הבית לא הלכו לביהכ"נ, הרי יש להצריך שיאמר ויכולו מעומד. וגם הא אירע כשהוא עצמו לא היה יכול לילך לביהכ"נ, שאז הרי יש לחייבו שיאמר ויכולו דעל הכוס מעומד. ומצד הרגילות גם אז לא יעמוד, שלכן יש להצריך שיאמר לעולם ויכולו מעומד. וגם הא שהמקדש

כבר אמר ויכולו בתפילתו, ואחר כך פעם שניה עם הש"צ, הא צריך לומר ויכולו גם על הכוס, כדאיתא ברוקח, הובא במ"ב ס"ק מ"ה, דצריך לומר פעם שלישית על הכוס. וגם איתא שם, דכתבו האחרונים דאם שכח לומר ויכולו בשעת קידוש, אומרו באמצע סעודה על הכוס. והוא מהא שכתב הרוקח דפעם השלישי הוא על הכוס, ומדלא קאמר והשלישי בשעת הקידוש, משמע דאיכא ענין אמירה על הכוס גם בשביל ויכולו מצד עצמו. ולא שהכוס לויכולו הוא רק מפני שמקום השלישי הוא בשעת הקידוש שאיכא כוס, אלא שמדין עצמו הוא צריך על הכוס. שלכן כיוון שאמירת ויכולו במקום שחייב לומר, צריך לומר מעומד, שלבד שצריך לומר בביתו בשעת קידוש כדי להוציא אישתו ובני ביתו, הרי צריך לומר מצד עצמו, לא רק מפני שצריך לומר פעם שלישית, אלא גם מפני שעדיין לא אמר על הכוס, ולכן תמוה מאד טעם זה דכתב המשנה ברורה ברמ"א.

וצריך לומר דאלו שיושבין גם בוויכולו, שכתב הרמ"א, לא סברי כהרוקח, אלא כהטור שמה שאומר גם בשעת הקידוש, הוא רק בשביל להוציא אישתו ובני ביתו באמירת ויכולו. וסברי דלהשומעין שיוצאין, ליכא שום חילוק אם שומעין ממי שאומר בעמידה או בישיבה, מאחר דאמירתו נחשבה אמירה לצאת באמירה כזו. דהא ענין עמידה הוא רק לכתחילה, ויסברו דכיוון שיוצאין בדיעבד גם בלא עמידה, ליכא שום חיסרון לענין עצם האמירה בישיבה לומר שאמירה גרועה היא. אלא שלא שייך העמידה כלום לענין עצם האמירה, דחשיבות האמירה היא שווה לעומד וליושב, והוא חיוב אחר שאצרכו ליתן כבוד לאמירה זו דויכולו, דחשיבא כמעיד. וכיוון שכבר אמר בעמידה עם הקהל – אף שלא נחשוב עמידתו בפעם ראשון בתפילתו, ששם העמידה היתה מוכרחת מחיוב התפילה, וליכא בעמידה זו חשיבות לאמירת ויכולו – הרי כבר אמר גם פעם שניה בביהכ"נ עם הקהל, דהיתה בעמידה, ושוב אין לחייבו לעמוד. ובשביל השומעין לא שייך לחייבו, מכיוון שלו בעצמו אינו נוגע אמירתו, והם יכולין לעמוד.

ו. אם שייך לומר שהשומעים ויכולו מעידים בעצמם מדין שומע בעונה, וצריכים לעמוד כששומעים הקידוש

וגם אפשר שלהשומעין אמירת ויכולו לא שייך חשיבות עדות, דבהגדת עדות ליכא יציאה בשמיעה. דאף אם יאמר עד אחד לחברו שיעיד בפני בית דין, ויוציא גם אותו, ליכא לזה אלא דין עד אחד, של האומר בעצמו בפיו לפני הב"ד. דהא חזינן שהצריכו במגדף גם לשני שיאמר אף אני כמוהו, כדתנן בסנהדרין דף נ"ז ע"א. ופירוש אני כמוהו, כתב רש"י אף אני שמעתי כמוהו דהיינו שאומר הגדת עדות ממש, ולא שיוצא באמירת חברו. וגם זה הוא רק במגדף, אבל בעדויות אחרות אף שהיתה כשרה מדאורייתא

אגרות משה עמוד מס 78 ח (או"ח ה, יו"ד ד) פיינשטיין, משה בן דוד הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

הגדת השני, כשיאמר אף אני כמוהו, הצריכו מדרבנן שיעיד כל הדברים כמו הראשון, כדאמר ר"ל שם בדף ס' ע"א. וגם מפורש בלשון ר"ל, שהוא חידוש גדול מה שמדאורייתא מועיל הגדת עד שני בלשון זה. דהא אמר, שמע מינה אף אני כמוהו כשר בדיני ממונות ובדיני נפשות, ומעלה הוא דעביד רבנן. משום דמסברא היה מסתבר שאין להכשיר בלשון הזה, אף לא עד השני, אלא היה צריך גם הו"א לפרט כל מה שראה ושמע, כמו אם עדיין לא היה נשמע כלום. אבל מהא דהכשירו במגדף כשאומר השני רק לשון אף אני כמוהו, אמר ר"ל שידעין חידוש זה, דמדאורייתא סגי לשני שיאמר אף אני כמוהו. ומה שבכל עדויות מצרכין שגם השני יספר כל העובדא שראה ושמע, כמו שלא היה נשמע לנו עדיין כלום, הוא מעלה מדרבנן. ולא הוזכר טעם על מה שהחמירו. ואולי הוא מטעם שאין לנו לומר שהוא הגדה, אלא הוא רמז בעלמא. ואף שהוא רמז ברור, לא היה עדיף ממעיד ע"י הכתב, שלא הוכשר בהגדת עדות. וכעין זה מצינו, דאף לשון התורה לא נחשב זה ללשון מפורש, כובחים דף מ"ט ע"ב. דקרא ושחט את הכבש במקום אשר ישחט את החטאת ואת העולה, שנאמר בקרבנות מצורע, לא נחשב זה לנאמר מפורש שחיתת צפון בכבש דמצורע, אלא שהוא ילפיתא מהיקש לחטאת ולעולה. וכן קרא דכאשר יורם מזבח השלמים, האמור בפר כהן המשיח, נחשב היקש לענין הקטרת יותרת הכבד ושתי הכליות. שלכן איתא לזה רק כח היקש, שאין תוור ומלמד בהיקש. שלכן היה ודאי טעם גדול לומר דלא יסגי לשון זה בעד השני, דאין להחשיב זה להגדה שנאמרה בעדים. והוא חידוש גדול, מה שמדאורייתא סגי באמירת עד שני אף אני כמוהו.

ונמצא לפי זה שאיכא שני חידושים גדולים בהגדת עדות, חדא לקולא וחדא לחומרא. לקולא, שע"י דיבור הפה סגי אף דיבור כזה שלא נחשב אמירה מפורשת, מ"מ כיון שמכניס ממה שאמר, שהוא ג"כ מעיד איך שפלוני עשה הדבר שחייב עליו, ממון או נפשות, היא עדות כשרה ומקובלת בב"ד, לחייב ע"ז. וחומרא, שע"י כתב אף שמפורש שם כל העובדא בפרטיות, אינו כלום. ונראה דבין הקולא ובין החומרא, ידעין מלשון מפייהם דכתיב בעדים. דהוא קרא על פי שנים עדים (דברים י"ז, ו'), כדפרש"י בגיטין דף ע"א ע"א, על הא דאמר אב"י שאני עדות דרחמנא אמר מפייהם ולא מפי כתבם, דהוא הקרא דעל פי שנים עדים. שמוה הקרא עצמו ידעין גם הקולא, דע"י אמירת העדים בפה סגי, אף כשליכא דיבור ממש, אלא אף רק שמוכן ממה שהוציא מפי' דהוא מעיד, אף שבהדרים עצמן לא הוזכר כלל עצם העובדא, כגון שאמר אף אני כמוהו, בהגדת עד שני אחר הגדת עד הראשון. וה"ה אף ששני העדים לא העידו אלא בכה"ג, כגון שהדיין שאלם ראיתם איך שראובן לוזה משמעון מנה, והעדים השיבו במלה אחת אין, או השיבו ראינו. כדאשכחן בב"מ

דף כ"ח ע"ב, ששאל רבה בר רב הונא את שני העדים אם יודעין את הגברא נותן הסימנים, שהוא רמאי, והשיבו אין, שקיבל עדותן. ורק התם שנותן הסימנים הביאם, שמסתברא דלא מייתי איניש חובתא לנפשיה, קיבל דבריהם שאמרו, שהם חשבו ששאל אותן אם יודעין שלא רמאי הוא. וגם בזה פרש"י, דהוא משום שכך היה לו לשואל, שלכן נאמנים לומר שחשבו ששאל אותן אם יודעין שאינו רמאי, כמו שאומרים. דמשמע שאם לא היה להם לטעות בשאלתו, לא היה מועיל אף סברא זו, והיתה קיימת עדותן, שהיה רק באמירת תיבת אין, להחשיבו לרמאי, שלא יחזיר לו האבידה, כמו שהיו מעדיין בפירוש שהוא רמאי.

הרי מפורש שאף שני העדים יכולין להעיד בלא פירוש ממש עדותן, וגם לא הוזכר כלל בדבריהם עצם העובדא שמעדין, מאחר שמוכן לנו עכ"פ מהמילה האחת, אין, שאמרו, מה שמעדין. ובוה לא החמירו, אף מדרבנן, שיפרשו בעצמן, דהרי רבה בר רב הונא עשה זה לכתחילה. שלשון אף אני כמוהו, לכאורה, לא גרע מאמירת העדים אין, על דברי רבה בר רב הונא, והיה לו לרבה בר רב הונא לומר להעדים בלשון שיהיו מוכרחים לפרש בעצמן כל העדות. דיאמר להן אם יודעין אתם את איש הזה בדבר נאמנותו בענייני ממון, או אם יודעין אתם איש זה אם הוא רמאי או לא, שאז יהיו מוכרחין להשיב מפורש מה שהם יודעין. ולכאורה תמוה, דהא מריש לקיש משמע שמדרבנן צריך שיפרשו העדים בעצמן כל העדות, ולא סגי כשישיבו רק על דברי הדיין, שהוא אמר לשון שהעד צריך לומר, ולסמוך רק על מה ששייב אין, וצ"ע.

ז. אם לדעת הרמ"א יכול לעמוד גם בקידוש דיום

טוב, שאין בו ויכולו

ומשמע לי דהרמ"א שכתב ויכול לעמוד בשעת הקידוש, הוא רק מחמת שהוצרך לעמוד בשעת אמירת ויכולו, יכול להישאר כן מעומד גם בשעת הקידוש, מאחר דהוכרחו להחשיב עמידתן לקביעות לצאת באמירת ויכולו, הוא קביעות גם לקידוש. אבל בקידוש דיו"ט, שאין אומרים ויכולו, יצטרכו דווקא לישב. ולא רק כשמוציא גם אחרים, אלא גם כשמקדש רק לעצמו, שאוכל יחיד שאינו מוציא אחרים, נמי יצטרך לישב, מטעם דיש להחשיבם כברכות דסעודה, מאחר דאסור לאכול בלא קידוש. ורק בשבת, וביו"ט שחל להיות בשבת, שאומרים ויכולו, שהוצרך לעמוד, יכול לעמוד גם בשעת הקידוש, לסברא זו דרמ"א. וטעמם אולי דלא יהיה כזילותא דברכות הקידוש, כשישב לברכות הקידוש אחר שעמד לאמירת ויכולו. לכן כתב הרמ"א, דכיוון שיש להם טעם, יכולין להישאר מעומד. אבל מסיק דיותר טוב לישב, משום דהרמ"א אינו סובר טעם זה, שיהיה נראה כזילותא, מאחר שאיכא אדרבה מעלה לישב בברכות דשייך לסעודה. ובקידוש עוד טעם ביותר, מחמת שהוא מיקרי טפי קידוש במקום סעודה. אבל מ"מ נוהגין הרבה לקדש מעומד, והוא ע"פ הקבלה. וכן היה נוהג האר"י, מטעם דשבת איקרי כלה, בלשון הגמ' ב"ק דף ל"ב ע"א. דא"ר חנינא בואו ונצא לקראת כלה מלכתא, ור' ינאי מתעטף וקאי ואמר בואי כלה בואי כלה. וכמנהג כל ישראל זה מאות בשנים שאומרים בליל שבת השיר דלכה דודי לקראת כלה, ומסיימין בבואי כלה בואי כלה. ובגמ' שם איתא על הא דר' חנינא, ואמרי לה – לקראת שבת כלה מלכתא, היינו שר' חנינא היה מפרש שהכלה מלכתא היא השבת. ואף שוודאי לא היה מקום שיהיה מי שיתעה שהוא לקראת איזו כלה מנשי שניסת היום, והכל ידעו שכונתו היתה לשבת, סובר האמרי לה שם'מ עדיפא שם שבת, שכן נקרא היום בתורה, אף לענין חביבותא מצד שהשבת היא בת זוגו של כנסת ישראל. וכשמזכירין את השבת לכבדה, יש להצריך להזכיר תחילה חשיבות וגדלות השבת בעצם, ולהתפאר בהשבת, כמה שאנחנו אנשי כנסת ישראל וכינו שהשבת תהיה לנו לבת זוג.

אשה שאוכלת קודם התפילה אם צריכה לקדש

עמו וכיון שבעלה אסור לאכול קודם התפילה וא"א לו לאכול הסעודה קודם התפילה אין זה זמן אכילה גם לה שלכן לא חל חובת קידוש גם עליה ומותרת לאכול בלא קידוש עכ"ל. [וכמו דאמרינן לגבי איש שמותר לשתות מים לפני התפילה בלא קידוש כי עדיין לא חל עליו חובת קידוש עד אחר התפילה.]

כבר דנו הפוסקים אם אשה חייבת לקדש קודם שתאכל בשבת בבוקר כשאוכלת קודם התפילה, עיין תוספת שבת (סימן רפו סק"ד), פמ"ג (סימן רפט א"א סק"ד), ומ"ב (סימן רפט סק"ו).
ורבנו כתב בזה סברא חדשה, וז"ל הנה לענ"ד באשתו אינה צריכה לקדש דהרי היא משועבדת לבעלה לאכול דוקא

פתיחת האגרות / ריומן, יונתן הלוי / עמוד 339
הודפס מאוצר החכמה

דמותרת לאכול כשיעור סעודה בעצמה וא"כ תחול עליה חובת קידוש מחמת כן עכ"ל.

וכן הוא בשו"ת אור יצחק (ח"ב אור"ח סימן קכ), וז"ל ומש"כ שאשתו משועבדת לאכול עמו בודאי אין זה אלא בסעודה קבועה וכאן איירי בנשים שרוצות לאכול לפני שהבעל יבוא לאכול דהיינו טעיה בעלמא ולזה אין משועבדת ויצטרכו קידוש עכ"ל.
וכ"כ בספר נמעי גבראל (יום טוב ח"ב עמ' רעא), וז"ל וצ"ע דאח"כ שאשתו משועבדת היינו דוקא לאכול עמו בסעודת שבת אבל בודאי רשאי הבעל למעום וא"כ שפיר מחויבת בקידוש עכ"ל.

ועיין בשו"ת ודברת במ (סימן ח) בשם רב דוד פיינשטיין, דאף דלמעשה דברי רבנו צ"ע, מ"מ אפשר לסמוך ע"י, וז"ל ושמעתי ממוה"ג ראש הישיבה ר"ד פיינשטיין דלמעשה צ"ע בדברי האג"מ דמשמע מסימן רפו דחל החיוב קידוש בזמן דמותר טעיה וכיון דאשה א"צ להמתין לאכול מיני תרגומא עם בעלה למה לא חל חיוב קידוש מיד כיון דאינה רגילה להתפלל שחרית וכדומה, אבל עכ"פ א"צ להחמיר בזה ואם אינה יכולה לקדש כגון דלית לה יין או דאינו נעים אצלה ממילא יכולה לסמוך על מש"כ באג"מ בזה עכ"ל.
[ועע"ש מש"כ בסימן עג]

ובשו"ת אבני ישפה (שם) הוסיף להקשות על רבנו גם בעיקר טענתו שיש כאן שעבוד לאכול עם הבעל, וז"ל והרה"ג הרב יעקב פוזן מו"ץ דזכרון מאיר טען שבכלל אין חיוב לאכול עם הבעל אלא החיוב הוא לשבת אתו ולשרת אותו ואת זה יכולה לעשות גם אח"ך ואין איסור לאכול מקודם, ועוד יש לדון בדברי האגרות משה ואכמ"ל עכ"ל.

ועיין בספר The Radiance of Shabbos (עמ' 99) ששמע מרבנו דאפילו אם

הבעל כבר התפלל שחרית מותר לה לאכול בלי קידוש, והאיסור מתחיל רק אחר שהבעל כבר גמר תפילת מוסף.

ואחרים תמהו על חידוש רבנו, דשיעבודת לבעלה אינה אוסרת עליה לאכול בלי בעלה ואף אם היא משועבדת לאכול עמו עדיין יכולה לאכול מעט ג"כ בלעדו, וא"כ אין זה מעם לומר שלא חל עליה חובת קידוש.

וז"ל ספר שמירת שבת כהלכתה (פרק נב הערה מו), ושמעתי מהגרשו"א דדברי האגרות משה צ"ע דהרי היא יכולה לאכול קודם רק מעט ואח"ך גם תוכל לאכול את הסעודה יחד עם בעלה עכ"ל. וכ"כ בשו"ת אבני ישפה (ח"ב סימן כא), וז"ל ולא הבנתי למה החובה לאכול עם בעלה יעכב בעדה לאכול בזמן אחר והרי יכולה לחלק האריחה לפעמיים, נמצא שקשה לומר שעכשיו הוא לא זמן אכילה ולא חלה חובת קידוש עכ"ל.
[ועע"ש במכתב הגרשו"א שנדפס שם שהסכים לקושייתו וכמו שהובא בספר ששכ"ה לעיל.]

וכן הקשה בשו"ת נשמת שבת (ח"ב סימן שצא"ג), וז"ל ולא הבנתי מה שראיתי בשו"ת אגרות משה... וצ"ע דאף שמשועבדת לאכול עם בעלה למה לא תהא מותרת לאכול לעצמה גם מקודם וממילא שיכולה לקדש ולקיים קידוש במקום סעודה עכ"ל. וכן בספר קובץ הלכות (שבת עמ' תפב), וז"ל ואכן בשו"ת אגרות משה כתב... ומו"ר שליט"א (רב שמואל קמינצקי) הקשה ע"ז דאפילו נימא דאשה נשואה משועבדת לאכול עיקר הסעודה עם בעלה, מ"מ הא מיהת

ועוד העיר הגרשז"א (הובא בספר ששכ"ה שם ובשו"ת אבני ישפה שם), וז"ל וגם עיקר שיעבוד זה אינו מוכרח ואף אם היא כן משועבדת ג"כ צריכים ראה שיש בכוחו של שעבוד זה להתיר לאכול בלא קידוש עכ"ל. וכן הקשה בשו"ת שבט הלוי (ח"א סימן עה), וז"ל ומה שכתבת בשם שו"ת אגרות משה... דבר זה לא נראה כלל דאין זמן סעודת הבעל מפקיע חיוב קידוש עכ"ל. וכן בספר קובץ הלכות (שם) כתב ד"גם עיקר הנחת רבנו צריך עיון".

ובשו"ת אור יצחק (שם) הוסיף להקשות דאם נאמר כדברי רבנו שלא חל חובת קידוש לפני זמן אכילה ולא רק כשישי איסור

אכילה] יקשה על כל האוכלים לפני שעה רביעית דמבואר בשו"ע (או"ח סימן קנז) דזמן אכילה לכל אדם הוא משיגיע שעה רביעית, וכי יהיו פטורים מקידוש, וזה לא שמענו. ובספר נטעי גבריא (שם) העיר עוד דלפי כמה אחרונים אין שיעבוד זו אלא בלילה מפני מצות עונה ולא בשבת ביום, וכן רק אם היא טהורה ולא בשעת נדתה, ולפי"ז בודאי אסורה לה לטעום לפני קידוש, וכן קיבל מרביתו להחמיר.

[ובעת ראיתי בספר מסורת משה (ח"ב עמ' נד) שבהודמנות אחת אמר רבנו בעצמו שכל סברתו "אינו מוכרח" עיי"ש].

סימן עג

בענין קידוש במקום סעודה

ב"ה, זאת חנוכה תשב"י לפ"ק

שו"ר לכבוד ידי"נ הרה"ג המפורסם וכו' מוהר"י שליט"א.

הנני בזה על דבר אשר דברנו, שכמה פעמים שכיח בבית מדרשו, שבהודמנות איזה שמחה, בעלי שמחה מזמינים כל המתפללים בש"ק בבוקר אחרי התפילה לקידושא רבה, ומשום כבודם מוכרח לקדש שם, אבל אין ברצונו לקדש על היין שמביאים, וגם שלא לסעוד ממיני מתיקה ופהב"כ שמביאים, ובביתו יחזור ויקדש במקום סעודה, אבל הספק הוא אם יוכל לקדש שם על היי"ש, אם ל"ה בזה חשש של טעימה קודם קידוש, כיון שאינו יוצא בקידוש דשם, של"ה במקום סעודה.

א) הנה לענ"ד לעת הצורך יש לזכור איזה סניפים להקל בקידוש היום, דהנה מבואר בצרכ"י (או"ח סי' רע"ג אות א'-ב') בשם ס' יד אהרן (בסוף הגהת הטור) בשם הרב גנת וורדים (כלל ג' סי' י"ב) דהמיקל כרצונו ויחנן ומקדש שלא במקום סעודה בשעת הדחק, ובשציל כבוד הרבים אין למחות זידם עכ"ל. וכתב ע"ז הצרכ"י, דמסתמית הדברים מוכח דבקידוש הלילה איירי, ולא היא דבקידוש הלילה אין להקל כלל, אמנם הרב גו"ר צהדיא כתב, וז"ל וא"כ בקידוש היום דקיל טווא, המיקל כרצונו ויחנן לא הפסיד, ולא באלו לומר לסמוך על זה לכתחילה, רק שצעת הדחק ובשציל כבוד הרבים, יש לסמוך על טעם זה להקל, ואין למחות זיד הרבים שעושים כן עכ"ל. ומוכח דלא הקיל אלא שלא למחות זידם, אמנם ודאי אשר נגע ד' בלבו, אם ימנע ציוס שבת צעידנא דעיילי אינשי לכבוד חתן או אבי הבן וכיוצא, ומקדשין ואח"כ מציאין מיני מתיקה וכיוצא, ואין שם פת הבאה צרכינן אלא מגדים וקאפ"י, לא לטעום מידי שם כלל, ולא סגי צמה שהמקדש ישתה כל הכוס, לדעת הגאונים חשבו במקום סעודה, דלא אהני כ"א לשותה הכוס עצמו דחשיב כאלו קדש במקום סעודה אבל לאחרים לאו מקום סעודה ואסור לטעום וז"פ עכ"ד.

הרי לנו שתיים, א' היתר שלא למחות בקידוש היום ולכבוד רבים, ב' איסור למי אשר נגע ד' בלבו, מכל מקום ש"מ דלמקדש צענמו ששותה הכוס אין איסור, וזה על פי מה שמבואר שם בש"ע (סעי' ה'), דאם שתה כוס של יין שחייב עליו צרכה, יולא ידי קידוש במקום סעודה, ומשמע דכוס של קידוש עצמו ששתה רביעית יולא ידי קידוש במקום סעודה, ולבוש וצ"ח וטו"ו ס"ל דצעי שיסתה עוד כוס מלכד כוס של קידוש, ואזן עוזר השיג עליהם, ובקידוש של שחרית יש לסמוך על המקילים אם אין לו יין כ"כ, כמ"ס צמ"צ (בשער הציון אות כ"ט) עיין שם.

אמנם כ"ז במקדש על היין, אבל בשכר ויי"ש ושאר מינים, הלא מבואר שם (במג"א ס"ק י"א) דאף על גב דהוי חמר מדינה לא יולא צו במקום סעודה, אכן בחי"א (כלל ו' סי' כ"צ) הביא בשם הש"ג דכ' דאפילו פירות מהני ויש לסמוך בשחרית אם חלש לבו קצת וכ"כ א"ר עכ"ד. וא"כ הה"ד שאר משקים לא גרע מפירות, כיון דא"ל מזון וסועד הלבו, אך אולי לסמוך על הכוס של קידוש לצד ועל שאר משקים, נחשב כשתי קולות ואף בשחרית לא מהני, מ"מ עכ"פ צותה שני כוסות אף יהי משאר משקים, נוכל לסמוך בשחרית דיהיה קידוש במקום סעודה, היכא דנוגע לכבוד רבים.

ב) בדין המבואר (בסי' רס"ט) לענין קידוש צבית הכנסת, דאין למקדש לטעום מיין הקידוש אלא מטעמיו לקטן, והוא מטעם כיון דאינו יולא בקידוש זה משום דל"ה במקום סעודה, ע"כ אסור לטעום עד שיקדש במקום סעודה, ומכל מקום איתא במג"א שם בשם הגמ"ר, דאם אין תינוק צבית הכנסת נותנין לגדול לשותה, והמג"א כתב דבקידוש ישתה כשיעור כמ"ס (בסי' רע"ג סעי' ה') ה"ל, ויהי בדעתו ללכת י"ח קידוש דהא י"א שיוצא י"ח בזה, (ועיי"ש צמ"ש"ק דנראה דיש לזכור בזה צ' שיטות א' שיטות הגאונים דיוצא בשתה רביעית, צ' הר"ן בשם הירושלמי דאם מקדש במקום א' ודעתו לאכול במקום אחר אפילו מצית לבית מקרי מקדש במקום סעודה).

ולענין ליתן לקטן, צירף המג"א שם ד' השר מקו"י שהציא המרדכי דיו"א בקידוש שלא במקום סעודה לענין היתר שתיה, וכ"כ הא"ר בשם הרשב"א דשתיה קיל מאכילה, ולא אסרו קודם קידוש אלא אכילה ולא שתי' וכ"ש בשחרית, דיש עוד שיטת הראצ"ד (פ' כ"ט מה' שבת [ה"י]) דדוקא קודם קידוש הלילה אסרו לטעום, כדדרשינן זכרהו בכניסתו, אבל שחרית כיון שכבר זכרו בכניסתו ד', וכתב עוד טעם אחר, ועי' במהש"ק שם.

והנה אין לי הספר אליהו רבה לעיין בו, אמנם אולי נוכל לקיים בא"ר אלו את דברי הא"ר שהציא הבאה"ט שם (סק"א) במוסגר, דחולק על המג"א באם אין קטן דלריך לשמות כשיעור, והא"ר כתב דבטעימה בעלמא סגי, ובס' דה"ח (סי' ס"ט) הרבה להקשות על זה, דטעם הא"ר דטעימה סגי דסומכין על מה שכתב השר מקו"י הביאו הצ"ח, דלכאורה צ"ל בדעת השר מקו"י דאף דאסור לטעום קודם קידוש, היינו אם לא קידש כלל, אבל אם קידש אף שלא היה במקום סעודה מותר (דהא דקיי"ל אין קידוש אלא במקום סעודה, היינו לענין אם רוצה לאכול בצית אחר רריך לקדש שנית, אבל עכ"פ מהני הקידוש לשמות

מנחת יצחק > מהדורה חדשה - א / ווייס, יצחק יעקב בן יוסף יהודה / עמוד 237
הודפס מאוצר החכמה

— ג —

אם מותר לנשים לאכול קודם שיתפללו בבקר, ואם אוכלים בשבת קודם שחרית אם צריכים לקדש על היין עכ"ד.

הנה כבר מצאנו בזה בספר תוספות שבת (או"ח סי' רפ"ו), דלפי מש"כ המג"א (בסי' ק"ו [סק"ב]), דהנשים יוצאות באיזה בקשה שאומרים מיד אחר הנטיילה, בכל יום בצקר, בכל לשון שירנו ורשאים לאכול מיד, אע"ג שאינן מתפללים, א"כ לדידהו אסורים גם לשמות מים בשבת קודם תפלת שחרית, דמיד שאמרו ^{אז} צדקה חל עליהו חובת קידוש ע"כ. ובא"א (סי' רפ"ט סק"ד) כתב, כיון דחייבין בתפלה מדרבנן, ובפרט מי שמתפללת תמיד מותרת לשמות ע"כ, והוצא בספר נור ישראל (סי' ס"ג) ליקוטי רימ"א אות ו', והנראה דכ"ו בטעימה בעלמא, אבל אם רנוס לאכול ממש, אז גם לדברי הא"א הנ"ל צריכים לקדש, דא"כ הו' תרתי דסתרי, דממ"נ אם נאמר דהבקשה שאמרו אחרי נטילת ידים שחרית, לא יצאו עוד י"ח תפילה א"כ אין ראין

מנחת יצחק > מהדורה חדשה - עמוד 118 ד ווייס, יצחק יעקב בן יוסף יהודה הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

שם), אמנם היינו עכ"פ אם שתה כמלוא לוגמיו דהוא רוב רביעית, דאם לא כן לא הו' קידוש כלל כמצואר (בסי' רע"א) עיי"ש (במג"א ס"ק ל"ז), והו' כטועם קודם קידוש ואיסור גמור הו' עיי"ש, ולהנ"ל כפי מה שכתב במהש"ק בכוונת השר מקו"י והא"ר בשם הרשב"א, דסוברים דשתיה מותר קודם קידוש, אם כן שפיר כתב דטעימה סגי, ומטעם דסומכין על מה שכתב השר מקו"י, ואיך שיהיה עכ"פ היכא דשותה מלוא לוגמיו דהו' שיעור קידוש, אף דלא הו' במקום סעודה, גם להדה"ח אליבא דהשר מקו"י ליכא איסור, וא"כ זה שייך ג"כ בקידוש על שאר משקין, אם הו' חמר מדינה דשרי לקדש עליו, אף דאין יוצא בזה במקום סעודה, מכל מקום להשר מקו"י מותר, וא"כ כל זה יש לצרף להקל לעת הצורך כנ"ל, ואחרי החיפוש בספרים מנא"ת כן בת' עין יצחק (קאוונא חאו"ח סי' י"ז) דלידד מחמת טעמים הנ"ל, בעת הדחק לסמוך בשחרית בקידושא רבה על שני כוסות של שכר או אכילת פירות, משום קידוש במקום סעודה.

והנני ידידו דושת"ה כה"י

יצחק יעקב ווייס

לאכול, ואם יצאו י"ח תפילה, צריכים לקדש, ואם נאמר דאוכלין מחמת חולשה צריכין ג"כ לקדש, וכמצואר בס"ז בשם ספר זכור לאברהם ^א, ובספר תהלה לדוד (סי' רפ"ו), והוצא בספר מנחת שבת (סי' ע"ז) אות ל"ה) עיי"ש, אך בשעת הדחק יש לצרף מה דאיתא בספר דעת תורה (קוס"י רפ"ט), בשם חי' מהר"ם חלאוה (פסחים ק"ו), שהעיד בשם מורו הרשב"א, דנשים פטורות מקידוש שחרית עיי"ש, וע"ע בתשו' קרן לדוד (או"ח סי' פ"ד) לענין אנשים שצריכים לאכול קודם התפילה מחמת חולשה, אם צריכים לקדש עיי"ש.

מנחת יצחק > מהדורה חדשה - עמוד 119 ד ווייס, יצחק יעקב בן יוסף יהודה הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

תשפ"ו] שהוצא צ"י שם, אבל גם זולת דברי הל"ח
 ז"ע, דעכ"פ זה מצוה בתוס' שם, וכן כתב ג"כ
 רש"י (נדה דף י"ג [ע"ב]), דישראל לא נהגו
 בשביל הגרים, וא"כ עכ"פ לא יוכלו הגרים לנאת
 מישראל אחרי שכבר יצא, וכל זה לא מנינו, — ושו"ר
 בפמ"ג (פתיחה כוללת חלק שלישי אות כ"ט), דהעיר
 לענין גר, מהא דראוי להיות ש"ץ עיי"ש, (והוא חקר
 ג"כ (שם חלק שני אות ט"ז), אם נגשים שייך ערבות,
 ואם צמניה דרבנן שייך ערבות עיי"ש).

(ג) **ואגב**, לא אמנע את עטי גם כן בנוגע לקידוש,
 שכתבו המג"א והדגול מרצבה שם (סי'
 ער"א [סק"א]), דבתפילה שבת יצא ידי קידוש מה"ת,
 שהרבה להפליא ע"ז בספר מנחת חינוך (מנחה ל"א),
 דהרי איתא (בפסחים דף קי"ז ע"ב), אמר ראב"י
 צריך להזכיר יצ"מ בקידוש היום, כתיב הכא למען
 תזכור וגו' וכתיב הכא זכור וגו', וגו"ש מגופי תורה,
 וא"כ כיון דצנוסא התפילה של שבת אין מזכירין
 יצ"מ, ודאי אינו יוצא מה"ת כלל עכ"ל, והנה הלכה
 זו דראב"י נאמרה ונשנה ג"כ בדברי הראשונים הרי"ף
 והרא"ש ז"ל, ובאמת ראיתי בדברי הרשב"ם על הש"ס
 שם במקומו שכתב בזה"ל, צריך שיזכיר יצ"מ בקידוש
 היום "בין צום בין בתפילה" של שבת וכו' עכ"ל, הרי
 ס"ל בהדיא דגם בתפילה צריך להזכיר יצ"מ, וברש"ש
 שם העיר באמת על הרשב"ם, דהרי אינו כן צנוסא
 התפילה שלנו עיי"ש, ופלא על המנ"ח שמסתפק שם
 אם מותר להוסיף יצ"מ בתפילה, ולא העיר מדברי
 הרשב"ם במקומו הנ"ל.

והי' נראה להוכיח מזה, דגו"ש זו לא הוי רק
 אסמכתא בעלמא, דהרי הזכרה של שבת
 בתפילה הוי ג"כ משום מ"ע דזכור את יום השבת
 כדמוכח מדברי הרשב"ם הנ"ל, ואם כן אם איתא
 דבלא הזכיר יצ"מ לא קיים כלל המ"ע דזכור את יום
 השבת, מדוע לא קבעוהו בתפילה, אלא ע"כ דל"ה רק
 אסמכתא בעלמא ומדרבנן, ועל כן די להם במה
 שקבעוהו רק על הכוס, או י"ל דאף דהוי מ"ע גמורה
 משום הגו"ש להזכיר יצ"מ, מ"מ אם לא הזכיר יצ"מ
 בקידוש היום קיים מ"ע דזכירת יום השבת, רק לא
 קיים בשלימותו היינו הזכרת יצ"מ, דאין מעכבים זה
 את זה, ואם כן בתפילה אף דלא קיימו המ"ע
 בשלימותו, אבל עכ"פ קיימו מ"ע של זכירת שבת,

ובזה שפיר כתבו דאם כבר התפלל ערבית, כבר יצא
 י"ח זכירת שבת, אף שלא קיים בשלימותו דחזק זכירת
 יצ"מ בהזכרתו, מ"מ שפיר כתב הדג"מ, דלא יכול
 להוציא אשה שלא התפללה דלא יצאה י"ח עוד כלל
 בזכירת שבת, וממילא יש עליה יותר חיוב דא' מאשר
 עליו, ע"כ אינו יכול להוציאה רק מטעם ערבות
 וצאשה אין ערבות לפי שיטתו, אך מדברי המג"א
 משמע דאין עליו שום חיוב דא', וכן ממה שהעיר
 הדג"מ על הטו"ז [סי' רע"א סקי"ט], דכתב
 דהמקדש על החומץ יצא ידי חובת דא', והעיר
 הדג"מ, דהרי ידי דא' יצא כבר בתפילה, מכ"ז נראה
 דנקטו בפשיטות דאחר התפילה ליכא עליו שום חיוב
 דא', ע"כ מחורתא כמ"ש מתחילה דס"ל דהגו"ש
 הנ"ל הוי רק אסמכתא בעלמא, ושו"ר שהעיר כן
 צמ"צ (שם סי' רע"א צביאור הלכה סעי' א'), ודחק
 עוד בישוב דברי המג"א, וסיים שיש לפקפק הרבה
 בזה עיי"ש.

(ד) **ועל**ה צרעיוני להביא רא' שלא יצא י"ח כלל
 בתפילה, מדברי הרצינו יונה שהביא
 הרא"ש (פסחים דף ק"א [ע"א סו"ס ה']), אהא
 דמקדישים צבי כנישתא אף דאין קידוש אלא במקום
 סעודה, היינו רק מדרבנן ועיקר הקידוש מן התורה,
 הלכך כיון שיש צבי אדם שאינם יודעים לקדש נהגו
 לקדש צבהכ"ג, כדי שיצאו ידי קידוש מה"ת, והציאו
 הצ"י (בסי' רס"ט), וא"כ ש"מ דלא יצאו ידי
 דאורייתא בתפילה, דאל"כ מה הוסיף להו הקידוש,
 ושוב ראיתי שהעיר בזה המנ"ח שם בסופו, וכתב
 משום דצריכים להוציא אותם אנשים שא"י להתפלל
 עיי"ש, אבל ז"ע, דהרי הש"ך חזר צרכת מעין שבע
 ואו"א וחותם מקדש השבת כדאיתא (בסי' רס"ח),
 וא"כ כבר יצאו ידי דא' בחזרת הש"ך, אלא ע"כ
 דס"ל דלא יצא ידי דא' בתפילה ואולי מטעם יצ"מ
 כנ"ל.

(ה) **ונחזור** כעת לנדון ערבות צגשים, ושיטת
 הרעק"א בדברי הרא"ש, וכן ס"ל
 להל"ח בשיטת התוס' כנ"ל, דבאותו מצוה דליתניהו
 צהו ליתניהו ג"כ בערבות, דצוה יש ליישב דברי
 המרדכי (מגילה פ"ב [סי' תשנ"ח]), שכתב ליישב הא
 דסומא מוציא צניו וצ"ב בקידוש, אע"ג דלא מחייב רק
 מדרבנן, ואע"ג דגבי נשים פריך (בצרכות שם [כ']

מנחת יצחק >מהדורה חדשה> עמוד מס 145 ג ווייס, יצחק יעקב בן יוסף יהודה הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

(ע"ב) היכי אחי דרבנן ומוציאין דא', י"ל דשאני נשים דלא יצאו לידי חיוב לעולם, אבל זה יכול לבוא לידי חיוב אם נתפקח והואיל וכן יכול להוציא אחרים ידי חובתן, אעפ"י שהוא מדרבנן והם מדאורייתא כדאמרין (נפ' שלשה שאכלו [מ"ח ע"א]), דמי שאכל חזית מוציא למי שאכל כדי שציעה גמורה, הואיל ויכול לבוא לידי חיוב דא' אם יאכל עד שיצבע עכת"ד, וקשה לפי זה, דא"כ גם קטן הרי יכול לבוא לידי חיוב דא' כשיגדל, ואפי"ה אינו מוציא לגדול וכקושי' המג"א (בס"י (רס"ג) [רס"ז סק"א]).

(כו) ולפי הנ"ל י"ל, בהקדם דיש ליתן טעם לשיטה הנ"ל דבאותו מנחה דליתניהו בנשים, ליתניהו ג"כ בערבות, עפ"י מ' שאיתא במפורשים דחיוב ערבות הוא מלד שליחות, שעפ"י דבריו נתן הנותן להמקבל, וא"כ כיון דקיי"ל דאין יכול להעשות שליח אלא בדבר דאיתניהו ב', כמבואר בגיטין (דף כ"ג ע"ב), דאין העצד נעשה שליח לקבל גט לאשה מיד בעלה, לפי שאינו בתורת גיטין וקידושין, על כן גם נשים, במנחה דליתניהו זה אין יכולין להעשות שליח, וע"כ ליתניהו בערבות, ממילא לא יוכלו להוציא את המחויב, וזהו ס"ל להמרדכי דמה שאין כן באנשים דאיתניהו ב' אף דכעת פטורים, איתניהו בשליחות ואיתניהו בערבות דהא זהא תלי' כנ"ל, וע"כ בסומא כיון דאם נתפקח חייב הוא כאיתניהו ב' כמבואר בתוס' (גיטין דף כ"ב ע"ב ד"ה והא), דכתבו דהואיל ואם נשתפה השוטה הו' בני כריתות, וכמו כן נאמר גם בסומא, כיון דאם נתפקח יהי' מחויב, הו' כאיתניהו ב' ואיתא בשליחות ובערבות, אבל כל זה בגדול וכן דעת אמרינן שפיר דהו' בערבות מטעם דיכול לבוא לידי חיוב, אבל בקטן אף דהו' כאיתניהו ב' מטעם דיצא לידי חיוב כשיגדל, וכמבואר ג"כ בתוס' שם דמה"ט הו' בני כריתות, מ"מ הרי אף בלא זה ל"ה בני שליחות מטעם דאינו בן דעת, וכדאיתא (שם דף כ"ג), וע"כ ליתניהו ג"כ בערבות.

ובזה מיושב ג"כ דלא יוקשה מחרש ושוטה דאינם יכולים להוציא אנשים בני דעת, אף דיכולים לבוא לידי חיוב אם יתפקחו, דמ"מ בלתי טעם הנ"ל, ליתניהו בשליחות משום דל"ה בן דעת, אף קשה מחרש המדבר ואינו שומע דהו' בן דעת ואיתניהו בשליחות, ואפי"ה איתא (במגילה דף י"ט ע"ב), דאם

נאמר דפטור גם אחרים אינו יכול להוציא, וע"כ הטעם משום דליתניהו בערבות וכמ"ס הרעק"א בהגהות שם, וקשה דלדברי המרדכי הו' בערבות, כיון דיכול לבוא לידי חיוב כשיתפקח, ונ"ל דס"ל להמרדכי דהאי טעמא דהו' בן חיובא משום דיכול לבוא לידי חיוב כשיתפקח, ל"מ אלא בצירוף דגם כעת יש עליו חיוב דרבנן, ורק בהטרפות יחד, מה דכעת חייב מדרבנן וגם יכול לבוא לידי חיוב דא' כשיתפקח, הו' כאיתניהו ב', וע"כ אם אינו שומע, דגם חיוב דרבנן אין עליו למאן דס"ל אם לא השמיע לאזנו לא יא, לא נחשב כאיתניהו ב'.

(כז) אך קשה לפי הנ"ל להפוסקים דסבירא להו, דהא דאחד מוציא את חבירו הו' מטעם שליחות, וענין ערבות הוא לעשות את מי שכבר יא' כאלו לא יא, או את מי שאינו חייב כגון סומא הנ"ל כמו מחויב במנחות, כדי שיהא יכול להוציא את חבירו, א"כ אמאי קטן מצד ברכת המזון לאציו היבא דלא אכל רק שיעורא דרבנן, הא אין שליחות לקטן, ועי' בספר ארנות החיים שם שהעיר בזה.

(כח) וזה מכבר אשר ראיתי דבר פלא בספר דרך פקודיך (מהגה"ק מדינוב ז"ל מנחה ל"א חלק הדבור אות ד'), דכתב לפשוט ספיקו של הדג"מ בהפירוש דנשים לא נכנסו בכלל הערבות, אם דוקא נשים לא נתערבו בשביל אנשים, או גם אנשים בשביל נשים, וכתב דע"כ הפשט הכי, דנשים ע"כ נתערבו על אנשים, מדקאמרי בגמ' אין אשתו של אדם וכו' אא"כ מבקשין ממנו ממון וכו' דכתיב אם אין לך לשלם למה יקח משכבך וכו', הרי לפניך דנשים מתענשי אאנשים, הרי ע"כ הא דאמרין דנשים לא נכנסו בערבות, היינו דאנשים לא נתערבו בשביל הנשים עכ"ד. ודבריו נפלאים, דהרי עיקר דברי הדג"מ סובבים והולכים על דברי הרא"ש, והמה נאמרים לענין דאשה אינה יכולה להוציא לחיש מטעם דאשה אינה בערבות, וע"כ משום דנשים לא נתערבו בשביל אנשים, ועיקר ספיקו של הדג"מ, אם גם אנשים לא נתערבו בשביל נשים, אבל נשים בודאי לא נתערבו בשביל אנשים להרא"ש הנ"ל, — ואם יש להעיר מכאן דברי הגמ' הנ"ל, אז יש להעיר על דברי הרא"ש צעמנו דיוקשה מגמ' הנ"ל, אבל מה שנראה מדברי הגה"ק ז"ל דגם הרא"ש צעמנו כוון לזה נע"ג, — וכשהנעתי הדברים מאז לפני הגאון

מנחת יצחק >מהדורה חדשה< עמוד מס 146 ג ווייס, יצחק יעקב בן יוסף יהודה הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

סימן יט

אם מי שיוצא בקידוש חבירו ומועם מעט אם מותר לשתות שאר משקין בלא ברכה.

ובגדון עניבה עם קשר בשבת במ"ת

צריכים לצרף על המשקין שאחריו, וע' צצה"ל דיש לפקפק בדין זה הרצה עכ"ל, וכוונתו למש"כ שם צביאור הלכה (ד"ה יין), דלאחר שהציא את הפוסקים דדוקא בשותה יין בקציעות, ולהלכה פסקין כהחולקין, דאפילו בלא קצע לשתות יין, ג"כ מהני לפטור שאר משקין, כשעומדין לפניו בשעת ברכה, מ"מ נראה דאין להקל רק כששתה עכ"פ כמלא לוגמיו, שהוא שיעור חסוד דמייצגי דעתו, דגם לענין קידוש כמה גדולים סוצרין דאין יוצא בפחות ממלא לוגמיו כמבואר בס' רע"א סעי' י"ד צביאור הלכה עיי"ש וכו', והנה מדברי הדה"ח שהעתיק דבריו במ"צ (לענין שהמסובין שלא טעמו מן הכוס, שצריכים לצרף על המשקה ששותין) מוכח דעתו דאפילו בטעימת כ"ש מן היין סגי לפטור עיי"ז שאר המשקין, ומ"מ לדינא ז"ע וכו"ל וכו' עכ"ל.

ודאיתאן מהנ"ל, דהמ"צ הכריע צין השיטות, דא"צ קציעות, אצל עכ"פ צעי שישתה כמלא לוגמיו לפטור שאר משקין ודוקא כשעומדין לפניו בשעת הצרכה, (ולכ"פ אף שאינם לפניו רק הי' בדעתו לשתות), אמנם מנאמתי עוד קולא יותר מהדה"ח, והוא בתשו' גנת ורדים (או"ח כלל א' סי' א'), שכתב שם בגדון מי ששותה כוס צהמ"ז ואח"כ שותה קאפע, והציא שיטות הפוסקים אם צריך קציעות לפטור שאר משקין, והעלה לדינא שא"צ לצרף על הקאפע, א' כיון דאורחיהו צהכי דכל סעודות הכי הוי וכו', ב' כיון דאחכא דבעל הבית סמכין וכו', א"כ דעתו של הצעה"צ הוא שישתו משקה זה, והוו להו כאלו כוונו בפירוש בצרכת צפה"ג להוציא י"ח צרכה של משקין אלו וכו' עכ"ל. והיינו כנ"ל דכוונה מהני, וכ"ז הוכיח מיינ ענמו, ממש"כ בטור (סי' ק"צ) וז"ל, ויצרך אחריו צרכה מעין ג' (פי' אחר כוס של צהמ"ז) לאפקוקי מצעל ה"ג שכתב שאין לצרף אחר כוס של צהמ"ז, ואם דעתו לשתות עוד לא יצרך צרכה אחרונה עד לצקוף עכ"ל, ומ"ש ואם דעתו לשתות עוד וכו', רצונו לומר דלא מועיל לשתות עוד יין מן הקסם, רק

בס"ד, ירושלים עה"ק ת"ו יום ב' מטות תשמ"א לפ"ק.

שוכט"ס א"כ הרב החסיד מופלג בתו"ר מוה"ר דוד אייכלער שליט"א פעה"ק ת"ו.

אחדשה"ט=כמשפט.

הנני בזה לעשות רצונו — אף שטרדתי מרובים כנודע לו — ולהשיב על שאלותיו אשר מסר לי בכתב.

א

ע"ד המנהג בתפוצות ישראל אצל שמחות שאחד עושה קידוש והרבה יוצאים מן הקידוש וטועמים משהו ושותים שאר משקין בלי ברכה על סמך שהיין פוטר כל מיני משקין, האם יש להם על מי שישמכו, או יותר טוב שלא לטעום כלל מיינ של קידוש, כי הטעימה אינו מעכב, כדי שיוכלו לברך בעצמן על שאר המשקין.

הנה צספר דרך החיים (דיני על איזה יין מקדשין סעי' ט') כתב, ואם קידש על היין ולא טעם ממנו כגון שטעמו המסובין אף שהי' לפניו שאר משקין צשעה שצריך על היין צריך לצרף על המשקין כי הטעם שיינ פוטר משום שכל משקין טפלים לו וכשאינו שותה ל"ש טעם זה, וכן אם קידש ולא טעם צריך לצרף על היין שבתוך המזון מפני שהפסיק צין טעימה לצרכה עכ"ל. ונראה שמדברי הדה"ח הנ"ל למד המ"צ מש"כ (בס' קע"ד ס"ק ג') וז"ל, ודע שאם קידש על היין והוציא אחרים צצרכתו אם לא טעמו מכוס של קידוש ורוצים לשתות שארי משקין אף שהיו לפניהם צשעה שצריך על היין צריכים לצרף על המשקין כי הטעם שיינ פוטר וכו' (כנ"ל) עכ"ל, וצסער הליון (אות ט') כתב עיי"ז דכן מתבאר מדברי הדה"ח צה' קידוש ע"ש עכ"ל. ונראה שכוון לדה"ח הנ"ל, וכתב שם צסער הליון עיי"ז, ופשוט ומשמע מייניה דאם טעמו אפילו מקצת צעלמא שוב אינם

מנחת יצחק >מהדורה חדשה< עמוד מס 56 ח ווייס, יצחק יעקב בן יוסף יהודה הודפס עיי תכנת אוצר החכמה

אם היתה דעתו מתחילה לכך כשצריך צרכה היין, שכוון לשמות עוד יין, דאם שמה שלא צריך קצת כגון להסדיר איזה צרכות דנשואין וכיוצא, אינו פוטר שאר משקין, וכן אף לשמות יין עוד ל"מ צתמא, אלא אם כוון בשעת הצרכה, צין לשמות שאר משקין, וצין לשמות עוד יין, דשפיר דמי לפי שמחשבתו זו משויא לי' להך שתי קיצעא אלימתא, ושפיר פטרי לכל מילי, והוכיח כן מדברי הרא"ש, ואף שגראה שיש חולקין, שלא תועיל הכוונה, והן המה היש מחמירים, שהביא התוס' (צרכות דף מ"ב ע"ב ד"ה ורצ שעת) לענין כוס של הצדלה, שכתבו דמיהו יש מחמירים להצדיל קודם נטילת ידיים לאפוקי נפשייהו מפלוגתא דאז ודאי צריך לצרך אחרי צרכה מעין ג' ולא פטר יין שצתוך המזון עכ"ל. דמשמע דס"ל דלא מהני כיוון דעת בזה, דאל"כ יספיק להם תיקון קל שיכוונו בצרכת צפה"ג לפטור היין שצתוך הסעודה, וע"ז כתב, ונראה לומר דאה"נ דצצרי שתועיל הכוונה גם בכוס של הצדלה, אלא שצצציל צני הצית היו עושין כן, שאם יעשו צאופן אחר היו מתקנין את עצמן בצדד, אבל צני הצית לא הועילו לעצמן כלום צתקנה זו, דלא יהצי דעתייהו כד שמעי צרכת היין דהצדלה לפטור יין שאח"כ שצתוך הסעודה" ובעינן כוונת שומע ומשמיע, וטריחא להו מילתא להודיעם שיכוונו בצרכת צפה"ג דהצדלה דפעמים שאין סועדין מיד ולא הוי מילתא דפסיקתא" וכו' עכ"ל.

והנה מוכח מדבריו הנ"ל דאם היו מודיעין לצני הצית בשעת שמיעת צרכת צפה"ג לכוון על היין שצתוך הסעודה, והיו סועדין מיד, והמשמעות אפילו לא טעמו כלום מהכוס, הי' מועיל להם הצרכה שצריך המצרך קודם הסעודה, ול"ה צריכין לצרך על היין שצתעודה, וזה דלא כדה"ח הנ"ל, דכתב צפשיטות גם לגצי המקדש צעצמו ומצרך צפה"ג, ולא טעם רק נתן לטעום למסוצין, דצריך לצרך על היין שצתוך המזון מפני שהפסיק צין טעימה לצרכה, וא"כ כש"כ להמסוצין שלא צרכו צרכת צפה"ג צעצמן רק שמעו מהמצרך, ולא טעמו כלום, דצריכים לצרך על היין.

אבל צ"ע מה דמשוי שם שאר משקין ליין שצתוך הסעודה דנראה דאף לשיטת הגנת ורדים כ"ז צנוגע ליין צעצמו, אבל לא צנוגע לשמות אף שאר

משקין על סמך הצרכה של צפה"ג ולא טעם כלום, וצוטר צ"ע דמשוי שם גם השומע למצרך צעצמו ^{המחמיר} כנ"ל, וע"ג, ואולי ס"ל לחלק צין השומע להמצרך צעצמו לענין שאר משקין עכ"פ, אבל ראיתי צספר תורת חיים (או"ח סי' קע"ד אות ג') ([צ'']), דאחרי שהציא שיטות הפוסקים שס"ל דצריכין קציעות דוקא, והחולקים שא"צ קציעות היכא דכוונו בשעת צרכה לשמות עוד אח"כ, וגם הציא תשו' גנור"ד הנ"ל, סיים בזה"ל, מ"מ נלענ"ד דלצאת ידי כולם שלא ישתה אחד מן צני הסעודה מכוס של צרכת המזון "ויתכוון שלא לצאת צהצרכה שצריך המצרך" והוא יצרך על הקאפע ויתכוון להוציא כל צני הסעודה עכ"ל. ש"מ דס"ל דאף המסוצין ששומעין הצרכה מן המצרך, צריכים לכוון שלא לצאת, דאם כוונו לצאת, א"צ לצרך על המשקים ששותים אח"כ, אף שלא טעמו כלום מן הכוס של המצרך, למ"ד דא"צ קציעות דוקא כנ"ל, וא"כ מכש"כ אם טעמו אף דלא טעמו כמלא לוגמיו וכוונו לשמות שאר משקין, דא"צ לצרך עליהם, למ"ד דא"צ קציעות כנ"ל. ועפ"י הנ"ל מוצן מש"כ צערוך השלחן שם (סי' קע"ד סוף סעי' ג'), דיש להסתפק אם גם השומעים צרכת צפה"ג ויצאו צצרכתו אם גם פוטר כל מיני משקין מצרכה כשלא שתאו מכוס של צרכה ועתוס' פסחים ק' ע"א ד"ה ור"י עכ"ל. וזה כדצרינו הנ"ל, ואולי גם מש"כ צתו"ח הוא משום דמתפקא לי' ג"כ, אבל לא פשיטא לי' להתו"ח כנ"ל.

ובזה נראה דלמעשה מאן דמיקל לשמות שאר משקין, היכא דטעם מכוס של צרכה, וכוון לשמות שאר משקין, אף דלא טעם כמלא לוגמיו, יש לו על מי לסמוך, וצודאי המחמיר לשמות מלא לוגמיו תע"ב, וכן מאן דמכוון שלא לצאת צרכת צפה"ג מהמצרך, ואינו טועם מהיין ומצרך על שאר משקין, כדינא עבד.

ב

וע"ד מש"כ בשם ס' מנחת שבת [סי' פ' אות קנ"ה] דיש ליזהר בשעה שגוללין הס"ת בשבת במנחה אחרי הקריאה שלא לקושרו במטפחת שכורכין אותו בקשר ועניבה על גביו כיון דלא יתירו אותו עד יום קריאת התורה שהוא יום שני בשבת והעולם אין נזהרין בזה, ויש להודיעם שיש בזה חשש איסור עכ"ד.

מנחת יצחק >מהדורה חדשה< עמוד מס 57 ח ווייס, יצחק יעקב בן יוסף יהודה הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

לעניינת זכרון ותפילת ערבית, דאפשר דוקא עניינת זכרון ותפילת-ערבית דחל עלי' שבת בעכ"מ, אצל הדלקת נרות כיוון דיכולה להתנות שאינה מקבלת שבת בהדלקתה זו, א"כ ל"ה אלא כמקבלת עלי' תוספת שבת מעצמו. אלא שהרב ז"ל שמחלק בין קבלת תוספת שבת, ובין עניינת זכרון ותפילת ערבית בשבועות כנ"ל, כתב בטעם דאין הנשים מדליקות קודם חפיפה משום רחיצה בחמין, משמע דלאחר הדלקת נרות אסורה בשבועות, א"כ נראה דס"ל דדין הדלקת נרות בעניינת זכרון ותפילת ערבית, וסיים ב"ע לדינא כיון דלדעת הא"ר סק"ח, קבלת שבת ביחיד אפילו בתפילת ערבית קיל טפי, אפשר דיש להקל בהדלקת נרות עכ"ד.

וא"ב להקל בטעמיה קודם קידוש אחרי הדלקת נרות, אם נאמר דתלוי באיסור דשבועות, זריכים לזרף ב' שיטות, א' דתלוי בתפילת ערבית דוקא, ב' בהדלקת נרות ל"ה רק כקבלת תוספת שבת כנ"ל, ובדאי אי אפשר להקל מטעם זה בלבד, אצל חזי לאטרופי בנד"ד להטעם האמור לעיל דשבתה רק כדי להצליע הכדור, ואין לה שום הנאה משתיית המים כנ"ל.

וראיתי עוד בחיזוק דברינו הנ"ל, דלא זו — אשר שייך כל הנ"ל — אלא אף זו ביותר נדדי קולה, ראיתי בספר דעת מהגאון המהרש"ם ז"ל (בסי' רע"א סעי' ד') וכן בקונטרס אהבת שלום מהגאון הנ"ל הנספח לספר מנחת שבת (אות י"א) שגשאל באשה שהדליקה נרות שבת בזכרון מצדד יום, ואח"כ נמאח למים מאד קודם חשיכה, אם מותרת לשחות מים, והשיב כיון דאיסור שתיית מים קודם קידוש משום דשבת קובע כמו לענין מעשר כנ"ל, א"כ

תלוי בפלוגתא אם ביה"ש קובע למעשר, ולשיטת בעל המאור וש"ג (פ' ערבי פסחים כ"א ע"ב לדפי הרי"ף) דוקא אלא הכוכבים קובע למעשר, ולא ביה"ש, ולהרי"ף והר"ן גם בין השמשות ומוספת שבת קובע, וגם להר"מ שהביא המג"א שם (סי' רע"א סק"י), מותר לטעום קודם קידוש קודם שהחשיך, רק אם אמר בואו ונקדש אסור, ובפרט קודם ביה"ש, וכן לדברי הב"ח ושל"ה ומהר"ל מפראג שבמג"א (סי' רס"ז ס"ק א') ופר"ח (סי' תע"ב [סק"א]), מנזות עוגג רק בלילה, והנה הא דשבת קובעת הוא משום דכתיב וקראת לשבת עוגג כדאיתא (צביה דף ל"ד ע"ב), א"כ אינה קובעת עד לילה, ומותר לשחות מים קודם קידוש, וגם יש להוכיח כן מתוס' (כתובות דף מ"ז ע"א ד"ה דמסר), דתוספת יו"ט ליכא שמחה, א"כ גם בתוספת שבת ליכא משום עוגג, ולכן יש להקל במקום זער, אם אינו יכול לקדש עכ"ד. הרי הקיל במקום זער אף לשחות מים משום נמאח, אף דיש לה הנאה מרובה, אף שזכרון הדליקה נרות, וגם צבית השמשות. אך הגאון המהרש"ם שם הסתנה תנאי דדוקא בלא אינה יכולה לקדש (ע"י באהבת שלום שם), וכ"ו מילתא דלא שכיחא שאינה יכולה לקדש.

וראיתא מיני, דעכ"פ כמו בנד"ד בשותה רק מעט כדי להצליע הכדור, ול"ה לה שום הנאה באופן דא"ל לזכר, ואיירי עוד קודם בין השמשות, ולא התפללה עוד ערבית, שפיר יש להקל אף ביכולה לקדש, ביש לה אינה טעם כגון שממנת על צעלה להוציאה בקידוש במקום סעודה וכי"ו כנלענ"ד.

והנני דושה"ט וחותם בזכרון

יצחק יעקב ווייס

מנחת יצחק > מהדורה חדשה > עמוד מס 55 ח ווייס, יצחק יעקב בן יוסף יהודה הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

פח

מנחת

סימן לא

יצחק

בדומק קלמ וכו' עיי"ש, והנה במ"ב שם (ס"ק נ"ט) כתב בשם ד"מ דנהגו להקל אף ברה"ר דלין עיי"ש, וזוה י"ל דסמכו משום דודאי הנכרי יש לו זכרון חפצים שלו והוי רק בגדר רבוי שיעור, כמ"ש בתשו' אר"ץ צ"י (סי' ע"ה ד"ה וזוה מיושב) עיי"ש.

ב

הנה בענין אם מותר לבצל להיות בחדר בשעת הלידה אם אינו רואה באותו מקום.

הנה צביה"ח שערי נדק כאן כאשר שאלו אותי ע"ז, אמרתי לאסור וזלמ אם יש חשש סכנה, אם הצעל לא יהי' שם, כי ידעתי אם יתירו יבואו למכשולים *.

ג

ע"ד אם אשה אחר הדלקת נרות מותרת לשחות מים משום שצמאה.

הנה בשאלה זו כבר נשאל הגאון מהרש"ם, ונדפס בספר דעת תורה (סי' רע"א סעי' ד') וכן בקונטרס אהבת שלום הנספח לס' מנחת שבת (אות י"א), וכתב דאם עוד קודם בין השמשות ונמאח מאד דיש לה זער, אם אינה יכולה לקדש בעצמה מותרת לשחות, ובמק"א הארכתי בזה. ע"י לעיל (סי' י"ח).

ד

ט"ב שחל ביום ראשון אם החולה צריך להבדיל קודם שיאכל.

מנחת יצחק > מהדורה חדשה > עמוד מס 92 ח ווייס, יצחק יעקב בן יוסף יהודה הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

הנה בכה"ג [שו"ת או"ח ח"ב סי' ע"א] והביאו בזכר"י (סי' תקנ"ו [אות ב']) ובשע"ת שם, דמבדיל תיכף במוצאי שבת, וכ' בנפ החיים שם (אות ט') דכ"ו אם צריך לאכול במו"ש, אצל אם אינו צריך כעת, לא יבדיל עד שיטעך לאכול, וגם לא יבדיל על היין רק על שאר משקין, או יתן לתינוק לשחות עיי"ש, וכ"כ בשד"ח (מע' ביהמ"ל סי' ב' אות ה') והביאו ברחות חיים שם (סי' תקנ"ו) עיי"ש.

ה

חולה שאינו יכול לאכול ולשתות כלום וניזון שלא ע"י הפה אם חייב בקידוש.

הנה בזכר"י (סי' ער"ב) בשיירי זכרון בשם ספר המכריע וס' הבתים, כתב על הא דאמרינן אין קידוש אלא במקום סעודה, אצל היכא דליכא סעודה לא מחייב בקידוש, ומשו"ה לא מקדשין ביו"כ ואפילו שחל בשבת, והביאו בס' קפ החיים [שם סק"ד], וכתב ע"ז דכ"כ בשו"ת הגאונים שבס"ס נהרות דמשק (סי' ק"ה), שאם לא מזמן לו לאכול צליל שבת או שאינו יכול לאכול לא יקדש עד למחר בסעודה יע"ש, ושם (בסי' ק"ו) כתב אצל ויכולו אומר אע"פ שאין שם סעודה עיי"ש, ופשיטא דמה שמוזנים את החולה שלא בדרך הפה לא מקרי אכילה.

ובחמת הטעם האמור בראש מכתבי אקצר ואסיים בזכרון מרובה ודו"ש.

יצחק יעקב ווייס

סימן כב

בענין קידוש על היין ונמצא שהיה ליקר והיה לפניו יין או פת וכבר נטל ידיו ואכל פת האם יצא ידי חובת קידוש

ובעיקר ההלכה, אחרי שנטל ידיו והוא כבר באמצע הסעודה, ל"ש לומר שישתה קצת מיין המונח לפניו, ויש ללמוד זה מדין פת שכתב המשנ"ז (ס"ק ע"ח) שהביא בשם י"א והוא הרד"ז (ח"ג סי' תל"ז) שז' דה"ה א"ס אין יין לפניו והיה הפת מונח לפניו על השולחן א"ל לקדש מחדש, וכו', וע"ז כתב המשנ"ז: ונראה דאם קידש קודם נט"י כמנהגנו היום אין שייך לומר דחל הקידוש על הפת, וע"י שעה"ל (שם ס"ק פ"ז) דאחר שהביא את החיי אדם שנקט כדברי הרד"ז להלכה, הביא דברי הדה"ח שכתב בהדיא להיפך וכ' דמסתברא כוונתו וכו', וסיים בזה"ל, ועכ"פ בקידוש קודם נט"י צודאי אין לזוז מפסק דה"ח ואפשר שגם הרד"ז מודה צאופן זה עכ"ל. והטעם מצוואר דכיון שכבר נטל ידיו לאחר קידוש ל"ש לומר דחל הקידוש על הפת כנ"ל, וכן כ' בקי"ר שו"ע (סי' ע"ז סעי' י"ז) וא"כ ה"ד צנ"ד ציין ששונה אחר נט"י, ל"ש לומר דחל הקידוש ע"י, הגם שיש לחלק ולומר דדוקא שם לא מהני, משום דעדיין לא היה ראוי לאכול הפת בשעה שקידש, כיון דעדיין צריך ליטול ידיו, משא"כ צנ"ד הרי היה ראוי לשנות היין בשעה שקידש, שפיר חל הקידוש על אותו היין ולא הפסיד זה צמה שהפסיק צנ"ל ידים וצאכילת הפת, מ"מ הנלענ"ד כתבתי וכמ"ש גם כ"ת לעיל.

ומש"ב צדכר הליקער שצומנוו א"ס נקרא חמר מדינה, והגם דלהר"א"ש אין מקדשין צלילה אלא על הפת, ואולם צדיעצד א"ס קידש על משקה אחר הנקרא חמר מדינה הא"ס נאמר שי"א בזה, כלומר צשג וקידש צדיעצד על חמר מדינה, או שחייב לקדש ולצרך עוד הפעם עכ"ד.

הנה בא"ר (סי' רע"א סקל"ד) כ', דא"ס טעה וקידש על שר נראה דאין צריך לחזור ולקדש, כיון דמקדשין עליו כשאין יין מזוי, כמ"ש ס"פ ערבי פסחים * וצ"ע עכ"ל. והחיי אדם (כלל ו' אות י"ז)

בס"ד, ירושלים עיה"ק ת"ו, יום ג' פר' חיי שרה כ"א חשון תשמ"ו לפ"ק.

החיי"ח 1234567

שוכטו"ס א"כ הרב הגאון מעוז ומגדול וכו' כש"ת מוה"ר שלו' משולם ווינבערגער שליט"א רב ור"מ "עטרת שמואל" מטשאבא, פעה"ק ירושת"ו.

אחדשה"ט וש"ת כראוי.

ע"ד שאלתו במעשה שהי', בא' שקידש בליל שב"ק על ליקר חזק, והואיל ולא הרגיש בדבר כלל נטל ידיו תומ"י ובירך המוציא כנהוג, באמצע הסעודה הרגיש שראשו סחרחר, בדק ומצא שאין זה יין כלל אלא ליקר, ונתעורר הספק האם צריך לקדש ולברך שנית ולומר כל נוסח הקידוש, או די שיברך על מיץ ענבים שהי' על השולחן בשעת קידוש בבקבוק אחר, וכו', וע"ז הביא המעשה שאירע להטו"ז (כמובא בחיבורו סי' רע"א סקי"ט) שעשה קידוש על המים כסבור שהוא יין, שפסק שם במסקנא אחר שהאריך שדי אם ישתה מן היין שהי' מונח לפניו ולא יקדש שנית, וכן פסק בשו"ע הרב (שם סעי' כ"ח), ואולם במג"א שם סקל"ב משמע שחולק בזה וסובר שצריך לקדש, ולפי"ז בקידוש על ליקר צריך לברך ולקדש שנית, והגם שבמשנ"ב (סי' רע"א סקע"ח) הכריע כהטו"ז, אבל כ"ז אם נזכר מיד ושתה מן היין כמלא לוגמיו, אבל בנידון זה, שאמנם שתה מיץ ענבים אחר שנטל ידיו ובירך על הפת וכו' עכ"ד.

הנה מש"כ צדעת המג"א (סימן רע"א ס"ק ל"ז) שחולק על הטו"ז (שם סקי"ט) וס"ל דצריך לקדש שנית, אמנם כן הצינו מדברי המג"א צלצו"ש ומחלית השקל שם. אמנם העירוני צשזו"ע הרב צקו"א (סק"א) כ' דאפשר דאף המג"א מודה בזה, ומיירי כשהביאו לו, ואפ"ה א"ל לצרך א"ס הי' דעתו עליו וכו', ואף את"ל דהמג"א חולק ע"י קי"ל ספק צרכות להקל.

(*) באלי' רבה איתא: כמ"ש סוף סי' רע"ב [סעי' ט'].
מנחת יצחק >מהדורה חדשה< עמוד מס 76 י ווייס, יצחק יעקב בן יוסף יהודה הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

כתב בפשיטות דין זה וז"ל: ונ"ל שאם היה שבר, אם הוא במקום שהוא חמור מדינה, א"ל לקדש שנית, אלא יצרך שהכל ושתה עכ"ל. וכ' דשו"מ כן בא"ר. ודברי הח"א הוצא במשנ"צ (שם ס"ק ע"ח) במוסגר להלכה, וכ"כ בקיצו"ע (שם ס"ק ע"ז סעי' י"ז), ובס' תהל"ד העתיק דברי הא"ר כלשונו וג"כ כתב כמסופק (בסק"כ) וז"ל: ואי נימא דצכה"ג ילא נראה דא"ל להציא לפניו כוס של יין, אלא יצרך שהכל על השכר ויטעום עכ"ל. ובדאי ליקער נקרא חמור מדינה.

והשאלה הוא רק כיון שלא עשה הצרכה הראוי, הוי כמו שעושה קידוש ושותה בלא צרכה על הכוס, וזוהי מלאנו פלוגתת הפוסקים, כמ"ש בס' תהלה לדוד (ס"ק רע"א ס"ק י"ח) דלעת החכ"ס

(ס"ק קס"ח) שהוצא שם בס' תהל"ד (ס"ק ק"ז סק"א) נראה לכאורה דאם לא צריך צפה"ג וקידוש ושתה הכוס לא ילא יד"ח קידוש, משום דכל דבר הצריך כוס נסדר דוקא שיסדר אותו אחר צרכת היין שיצרך המצרך, והר"ז ז"ל בקונטרס אחרון (ס"ק רל"ט סק"ג) כתב דצרכות אינן מעכבות, ואפשר דאזיל לשיטתו (בס"ק ער"ב סק"ב) עכ"ל.

ועי' מש"כ על דברי החכ"ס הנ"ל בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ב ס"ק י"ח), וכיון שלרוב הפוסקים קידוש על היין דרצון, י"ל בזה ספיקא דרצון להקל, ע"י צקף החיים שם (ס"ק רע"א אות ז"ז), כנלענ"ד. והנני בזה ידידו דוש"ת וחותם בחותמי צרכות, יצחק יעקב ווייס

הח"א

סימן כג

בענין כוסות העשויים לשימוש חד פעמי, אם ראויים לעשות בהם קידוש

בס"ד, ירושלים עיה"ק ת"ו, יום ב' וירא י"ג חשוון תשמ"ו לפ"ק.

שוכטו"ס אל כבוד ש"ב החו"ב הרה"ג בנש"ק וכו' מוה"ר מנחם דוד הגר שליט"א רב דביהמ"ד ויזניץ - שאץ חיפה יצ"ו.

אחדשה"ט וש"ת כמשפט.

הנני בזה ע"ד שאלתו אם אפשר לקדש ולהבדיל על כוסות העשוי לשימוש חד פעמי ואח"כ זורקים אותם לאשפה. והביא בזה מש"כ בתשו' "אגרות משה" (ח"ג סי' ל"ט) ופלפל בדבריו כדרכה של תורה. והנני בזה במה שנוגע לגוף הדבר להלכה למעשה.

הנה זה לשון האגרות משה שם. בדבר כוס של קידוש אם רשאים לעשות על כוס שנעשה מנייר שהיא כלי רק לשעה. ששמע שאסרתי, חמת הדבר דהא התוס' מפרשים (בצרכות דף נ' ע"ב ד"ה מודים ובשנת דע"ו ע"ב ד"ה כדי, צ"ס בני נרצוה) דחי

שנאמר בדברים הצריכים כוס של צרכה. הוא שיהיה הכוס גופו כלי שלם. ואיפסק כן בשו"ע (ס"ק קפ"ג סעי' ג') וכ' המג"א (סק"ה) דאפילו נשבר רק צקים שלמטה נמי פסול אף שגוף הכוס שלם. וכוס של קידוש טעון כל מה שטעון כוס של צרכת המזון כדאיתא (בסימן רע"א סעי' י') אלמא דצעינן שיהא הכוס נאה, שרק כוס זה כשר לצרהמ"ז ולקידוש. ורואה אני דכוס של נייר שהוא רק לשעה על פעם זה לצד, הוא עוד גרוע דאין לו שום חשיבות שודאי אינו ראוי לצרהמ"ז ולקידוש. אך בדליכא כוס אחר אולי יש להקל, עכ"ל.

הנה מקיום דבריו נראה שאף כשליכא כוס אחר מסופק אם להקל. וכלשונו שכתב רק "אולי יש להקל". ולכאורה קשה הרי בשו"ע שם איתא בזה הלשון: "צריך לחזור אחר כוס שלם". וכ' במשנ"צ שם סק"י וז"ל: מלשון זה משמע שהוא רק לכתחילה ואין עיכוב בדבר עכ"ל. וא"כ מהיכ"ת להחמיר בזה אין לו כוס אחר, אך י"ל עפ"י מש"כ בעצמו דכוס של נייר

מנחת יצחק >מהדורה חדשה< עמוד מס 77 י ווייס, יצחק יעקב בן יוסף יהודה הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

הוא עוד גרוע מהמבואר (בסי' קפ"ג סעי' ג') ולכן אפשר דגם אם אין לו כוס אחר יש להחמיר.

והנה ע"ס דינו של המ"ב (סק"י) הנ"ל ז"ע ממשי"כ במשנ"ב (שם ס"ק י"א) וז"ל: שלם שלא יהא גוף הכוס שזור ולא פגום בשפתו אפי' חסרון מועט (ובנסדק יש להקפיד לכתחילה אפי' בלא חסרון כלל) וכן אם גוף הכוס שלם רק בסיסו נשבר ג"כ יש להקפיד ואפי' אם יכול לעמוד על בסיסו "אם לא שאין לו אחר כלל יש להקל בכל זה", ובכיווי כלים אף שלא נעשו לקבלה "ג"כ אין להקפיד אם אין לו אחר" (א"ר) עכ"ל. וע"ז יוקשה דלפי דברי המשנ"ב (בס"ק הקודם הנ"ל) כל עיקר הלכה זו ל"ה רק לכתחילה ואין עיכוב בדבר כנ"ל. אך צנוגע להיכא שאינו יכול לעמוד על בסיסו, נראה מדברי המ"ב (שער הניזון אות י"ג) דגרע מאין הכוס שלם דאפשר דאינו חשוב כוס כלל ודומיא דנט"י (בסי' קנ"ט). וניין לע"ת דמשמע מיני' דמיקל בזה היכא דלא אפשר באחר ואעפ"כ למעשה ז"ע עיי"ש. וזה א"ש דכיון די"ל דגרוע מאין הכוס שלם כנ"ל לכך אפילו אם לא אפשר באחר לא מהני. ועיין בפמ"ג (מ"ז סק"א) שכ' וז"ל: אחר כוס שלם. עט"ז אפי' יש רביעית מנקב ולמטה. ועי' א"ר (אות ה') אפי' נפגם שפתו כדי חגירת הציפורן וחומרם היא ודיעבד באין אחר מותר כמו כוס פגום בקפ"ב ס"ז יע"ש עכ"ל. ולהמשנ"ב הנ"ל א"ש לכל זה, דהרי עיקר דינא של כוס שלם "אין עיכוב בדבר" כנ"ל. אמנם בשיירי כנסת הגדולה (שם סימן קפ"ג הגה"ט אות ב') הביא פלוגתא בזה אם הלשון צריך לחזור הוי לעיכובא. שכ' שם בזה"ל: ומדברי הרב שכ' בספר הקצר צריך לחזור אחר כוס שלם איכא למשמע דלאו לעיכובא קאמר. ואם לא מנא כוס שלם יצרך על כוס שזור. ומיהו הוא הסכים (בסי' רי"ט) דלישנא דצריך משמע שיש עיכוב בדבר עכ"ל. אמנם כל זה כתב צנוגע לדינא של כוס שלם בשפתיו אבל כשצסיקו שזור אינו מעכב שלא לצרך עליו משום כוס שאינו שלם עיי"ש.

ועוד י"ל דאף אם יהיה משמעות הלשון דצריך שיחזור שיש עיכוב בדבר, י"ל כיון שצריך שלם" הוא צפי' "חיי" שהוא מעשרה דברים הנאמרו בכוס של ברכה. ויש כמה פירושים בתיבת "חיי", וא' מן הפירושים הוא על הכלי שיהא שלם. ועל כן כתב

הטור שם בזה"ל "וטוב" לנאת ידי כל הפירושים. ולשון טוב צודאי משמע רק לכתחילה. ומ"מ להלכה ס"ל לכמה פוסקים דהוי לעיכובא. ועי' בספר כף החיים (סקי"ד ט"ז) מה שהביא מדברי הפוסקים בזה.

ולחלבה למעשה נ"ל דכוס של נייר שהיא כלי רק לשעה גרע עוד מנשבר בסיסו, ולדקו דברי האגרות משה בזה, אולם לא מטעמי' אלא מטעם אחר וכמו שיתבאר, דהנה ביארנו בספרי מנחת יצחק (ח"ג סי' ע"ו ע"ז ע"ח) ושוב בח"ד (סי' קי"ד) ובהמשך לזה (בח"ה סי' ל"ב) והנדון שם (בח"ה) במחצית לאפיה העומד לשימוש חד פעמי, מה דינם לענין טבילה. דהשואל הביא שם מדברי הרמב"ם (הל' כלים פ"ה ה"ז) שכתב: וכן קרן שהוא משתמש בה ומשליכה אינה מקבלת טומאה. והטעם דל"ה כלי, רק כשנעשה להשתמש בו תדירות, אבל לא כשנעשה להשליכה תיכף. וכן בנד"ד תיכף אחר האפיה זורקין המחמה עכ"ל השואל. ואני צעני השבתי לו דזה אם למידין טבילת כלים הנקחים מעכו"ם מטומאה בכל הפרטים, תלוי באשלי רבדני. דהש"ז יעקב (סקל"א) [סי' ל"א] ס"ל דילפינן זה מזה, אבל הגד"ט (סי' י"ז) חולק ע"ז במבואר בספרי (ח"ד סי' קי"ד [אות ד']). אולם צנוגע לנד"ד מנאתי באותו תשובה של הגד"ט (סי' י"ז) שכ' לענין יורות שמצילים זה י"ש, שמקילים להשתמש בו בלא טבילה, יש בו תרופה גם לשאלתנו, שכ' דאפשר לפי שאומרים האומנים, שאם משהין היי"ש בכלים אלו, הוא מתקלקל, א"כ ל"ה כלי תשמיש. ואע"ג דקיי"ל דאפילו תשמיש ארעי אסור בלא טבילה, היינו היכא דראוי עכ"פ לתשמיש קבע, אבל הכא אינו ראוי להשתמש בו קבע. ויש להביא סמך לדבר (מפיי"ב דכלים *) גרוסיות של זית טהורים מפני שהן ממרין, ומפרש הראצ"ד שנותנין טעם מר [כן הוא בגיד"ט ובספרי מנחת יצחק (ח"ה רס"י ל"ב [ד"ה הנה]] נחסר תיבה זו בטעות] במאכל והוי ככלי המחוסר מלאכה, וכיון שכבר נהגו להקל, ויש מקום לתלות בו קצת אין למחות צידם עכ"ד. - והנה ברור דאין כוונת הג"ט דמהאי טעמא גם היורות לא יהיו בכלל כלים המקבלים טומאה, רק להביא סמך משם שלא למחות צידם, כיון שכבר נהגו, משום די"ל דכלי

(*) מ"ח, ועיי"ש בפי' הר"ש.

מנחת יצחק >מהדורה חדשה< עמוד מס 78 י ווייס, יצחק יעקב בן יוסף יהודה הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

שאני ראי לתשמיש קצב ל"ה כלי תשמיש לענין טבילת כלים. - וכ"ז אף לשיטתו דפקפק הרבה על השב יעקב דפוטור מטבילה, בכלים שאינם מקבלי טומאה עיי"ש. - א"כ מכש"כ בנד"ד, דלא רק שאין משהין בו המאכל, אלא אף אין אופין בו רק פ"א. (משא"כ בנדון הגד"ט שעומד להתקיים ולבשל בו עכ"פ כ"פ). וגם אף אינם מקבלי טומאה, דאפשר לנרף גם שיטת השב יעקב, פשיטא די"ל דא"צ טבילה אף לכתחילה, ומכש"כ שכבר נהגו כן, וכן עמא דבר שלא לטבול, עכ"ל שם.

וב"ב מחו' הגאון זללה"ה בשו"ת חלקת יעקב (ח"ב) ([ח"ג] סי' קט"ו) * ומטעם דאין על כלים אלו שם כלי לקבלת טומאה כיון דעומדים להזרק, וכמבואר במשניות (כלים פרק ט"ז מ"ה ובר"ש שם) וברמב"ם (הל' כלים פ"ה ה"י) דנחשב לאכול מה שצרכו ולזרקו טהור, וה"ד דאין עליהם שם כלי לענין טבילת כלים, ומנהגם של ישראל תורה. ועיין מ"ש בשולי הגליון שם דאף שאפשר להשתמש כמה פעמים אם רצונו בכך, הא כיון דאין דרך כלל להשתמש בהם פעמיים דמי שפיר להא דתנן בכלים שם, ואינו מקבל טומאה עיי"ש.

ומב"ל מהאי טעמא נראה דלא הוי כלי גם לקידוש, אולם נתעוררתי דבאין לו כוס אחר יש לנדר דאם מייחד לתשמיש קבוע וראוי לתשמיש קבוע שפיר יכול לקדש עליו, ויש ללמוד דין זה מדברי הרמב"ם גופא המוצא לעיל שכתב (בפ"ה

מהלכות כלים הלכה ז') דהקדש שהוא משתמש בה משליכה דאינה מקבלת טומאה, סיים דאם חשב עלי' מקבלת טומאה, א"כ ה"נ י"ל לענין קידוש וכוס של ברכה ודו"ק. וכאשר ראיתי בספר זמירות לשבת מאת כ"ק מרן רשכבה"ג מסאטמאר זללה"ה (דס"ג מדפיה"ס) וז"ל: רבינו הקפיד שלא יקדשו כוס של נייר מפני שעומד לזרקו לאשפה ואין עליו תורת כלי כלל עכ"ל. וכמו"כ העיד בספר שו"ת שרגא המאיר (חלק ב' סי' מ"ט אות א') שהוא צעמנו דיצר פא"פ עם כ"ק אדמו"ר מסאטמאר זללה"ה מזה ואמר לו שכן צויה שלא לעשות קידוש בכלים העשויים מנייר עיי"ש. וכן יש לנהוג למעשה כללענ"ד. - וע"ד מה שהעיר מהמבואר בהלכות נט"י בכלי גללים והוא (באו"ח סי' קנ"ט סעי' א') יש שנוטלים מהם לידים אע"פ שאין מקבלי טומאה אפילו מדרבנן, וא"כ מכש"כ לענין קידוש דקיל לענין דין כלי שלם, וכלי גללים צודאי אין להם חשיבות [וכן מבואר בב"מ מ"ז ע"ב לפי פי' רש"י שם ד"ה מרוקא] ואעפ"כ נוטלים מהם לידים, שפיר כתב כז"ת דשאני כלי שנעשה לשימוש חד פעמי, דאין החסרון מפאת חשיבות רק כיון דמשתמשים בו רק פ"א שנעשה לשם כך אין לו דין כלי כלל וכנ"ל.

והנני צוה ש"צ דושה"ט ופורס צלומנו דמר אציו ידידי ש"צ הגר"מ שליט"א וחותם בכל חותמי הברכות,

יצחק יעקב ווייס

ז

בפל"ט האריך מע"כ לענין קידוש לאשה יולדת.

והנה לענין קידוש דשבת בשחרית, בשעת הדחק יש לנרף מאי דאיתא בספר דע"ת (סוס"י רפ"ט)

בשם חז"י מהר"ם חלאוה ז"ל (פסחים ק"ו), דהעיד בשם מורו הרש"א ז"ל דנשים פטורות מקידוש שחרית ע"ש, וע"ע בתשו' קרן לדוד (או"ח סי' פ"ד) לענין אנשים שנריכים לאכול קודם התפלה מחמת חולשא, אם נריכין לקדש ע"ש. ועי' במש"כ באורן במנח"י (ח"ד סי' כ"ח או"ג) ע"ש. [ומש"כ שם בשם זכור לאברהם הוא באות ק' (ק"י ע"ב)].

מנחת יצחק > מהדורה חדשה > עמוד מס י ווייס, יצחק יעקב בן יוסף יהודה הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ד) ומה ששאל צענין איך לנהוג צום שחר המילה בשבת צבקר לפני שפשה קדוש, ואם אפשר ללכת צום ליד קדוש הנה הדבר מפורש ברמ"א או"ח סי' רע"ג סי' ש' דלדעת הגאונים שם הי' אפשר שיהא צום זה ליד קדוש כיון ששבת שיעור — אצל המנהג ליתן לקטנים, — ומ"מ יש מחמירים שצריך לשבת צ' רבעיות ז"א רוב כוס מקדוש ורביעית במקום סעודה, ומ"מ דוקא כששבת המקדש אצל כשמסקה לאחר לכ"ע מהני להשבתה ברביעית א', וא"כ יש ג' אופנים צום — או כשישבתה המקדש דל"א צריך צ' כוסות, — או כשישבתה הסנדק או אחר רביעית ויוצא צום ליד קדוש — או להשקות לתינוקות — ולמעשה כ' הרמ"א להשקות לתינוקות וכך אנו נוהגים — ועיין ציו"ד סי' רס"ה סוס"ד ברמ"א דהי' אללס מנהג גם בחול שהסנדק שותה, והש"ך כ' הנערים שותים וצפ"ת בשם חמודי דניאל דעדיף עפי שישתה המצרך וכן אנו נוהגים, ועיין בתשובה מהר"ם שי"ק או"ח סו"ס ל"ט כ' לישב מנהג שתי הנערים ע"פ ההלכה, ואף שצגוף דבריו יש בו מן הקושי למעיין שם, וגם אין אנו נוהגים כן בחול, מ"מ יש סיוע מדבריו עכ"פ למנהג שתי נערים בשבת.

שבט הלוי - ד' / ואזנר, שמואל בן יוסף צבי הלוי / עמוד 184
הודפס מאוצר החכמה

ב

ס"א — הנה צדין המצואר צאו"ח סי' רע"ב סי' א' דיין מגולה אסור לקדש עליו והוא מש"ס צ"ב ל"ז ע"ב משום הקריצו לפחתך — אפי' צו"ז אצל סו"ס שורש האיסור משום גילוי, דע"כ הפחים מקפידים דהו"ל דבר מגונה ומאוס עיין רש"ז צ"ב שם, ופמ"ג צמ"ז ברע"ב שם, מכ"מ לכאורה יראה דאם יש לו יין אחר שלא נתגלה מותר עכ"פ לצטל יין שנתגלה חד בתרי דהא אפי' בסכנה ממש דעת הרצב פוסקים דאין איסור מצטל איסור לכתחילה ופמ"ג סי' ק"צ ציו"ד וצ"כ ק"ט נסתפק בסכנה, ואע"ג די"ל ללענין קידוש חמיר דיש משום הקריצו לפחתך וזה דין איסור ולא דין סכנה מכ"מ השכל מחייב דהוא איסור קל ללענין זה, ועכ"פ במקום הפסד רב דרכי להקל צום.

שבט הלוי - ד' / ואזנר, שמואל בן יוסף צבי הלוי / עמוד 117
הודפס מאוצר החכמה

ב. צמי ששבת צבקר נטל ידיו לסעודה וזכר שלא קידש על היין, לעג"ד הדין פשוט שיקדש על הכוס עם צרכת פרי הגפן, כמצואר לענין קידוש של לילה סי' ער"א סי"ב וע"ש צמ"צ ס"ק ס"ב דאם כבר נטל ידיו יש לעשות כרמ"א לקדש על היין ולא על הפת, וזה בקידוש של לילה ק"ו בקידוש צבקר דלכתחלה אין מקדשין על הפת צבקר כמצואר סי' ער"ב ס"ט, ודעתי שלא יאמר על כן צרך וגו' דאין זה מיסוד הקידוש רק הדור בעלמא משא"כ הנוסח של לילה דמעכב - והדברים פשוטים.

לעשות מלאכתו כיון לדלדו^ה הוא יום אסור. אמנם ישנם כאלה שקבלו עליהם שיטת ר"ת רק דרך חומרא בעלמא וישנם שמחמירים בשבת ומקילים במזלאי יוכ"כ, וזה לל"ע אם מותר לומר לחזירו שכבר הבדיל כשיטת הגאונים.

ודע דפשוט אללי דאלו המחמירים אם רוצים להבדיל לפני זמן הזה, שזריכים החרת נדרים, ולא גרע זה מהנהג מנהג טוב צו"ד סימן רי"ד, וא"כ לא שייך בזה מש"כ מג"א דאי בעי מבדיל מיד.

סימן נד

החיים והשלום לך תלמידי אהובי המופלג מאד בתורה ה"ג צנ"ק ר' **יצחק צבי** הי"ו יקרתך הגעני ואמת נכון שאני שמה צראתי שוריתיך כי משדד אהה בעמקי התורה לזכר האמת, בה תלך ובה תוסיף כל הימים, ואודות שאלתך, לזכר בעניוה דעתי וזה וממילא רוחא שמעתתא והכל בקיור.

ע"ד המג"א סימן רע"א דיואל ידי קידוש דאורייתא בתפלה, והקשו עליו מפסחים קי"ז דילפינן וזה תזכור לזכור יל"מ בקידוש היום והביאור הר"ף והרא"ש, וכן הרמב"ם צמ"ע קנ"ה, ומש"כ צביאור הלכה דלא הביאה צספר ה"ד, בעניוה נראה דהביאה פכ"ט הל"ב מהל' שבת כאשר רמזתי בקיור צספר הלקט^ו ועיין לשון הרמב"ם צספר המנוחה שם משמע קתא דגם בהבדלה לריך להזכיר דקאמר חזיר גם וכו' (והמ"מ הקשה כן בדרך קושיא) א"כ יקשה אנוסה הבדלה דלא מדכרין אלא ד"ל דסמכין אינחת מלרים שהזכיר צק"ש וצאמת ואמונה א"כ מוכח מזה דיואל וזה גם יליחת מלרים של הבדלה וא"כ הה"ד דיואל וזה אלא קידוש היום, וכזה כתב צמהר"ם שיק שם אלא שלא הרגיש בלשון הרמב"ם צספר ה"ל, ואפילו נימא דאין זה נכון לדינא אלא לזריך להזכיר יל"מ בקידוש גופא, ובלשון הרמב"ם נימא דללדון קאמר יל"מ בקידוש והבדלה בהבדלה, מ"מ אין הכרח דדרשה זו דאורייתא כאשר חפס בפשיטות המנ"ח דאדרבא עיקר דרשה על עיקר חיוב של קידוש היום, ואין לנו גז"ש אפילו מופנה מלד אחד, וזה שיטת המג"א, ויש לו תנא גדול דמסייע ליה הרשב"א צתשובותיו ח"ד סימן רל"ה שכתב דככל שבת וקילום כגון ושמרו או ויכולו ילא ידי חובתו מן התורה, וזה כעין ס' רבינו עקיבא איגר ז"ל כאשר העיר בזה בתשובת אמרי יוסף ח"א סימן ר"ב.

מש"כ צמהר"ם שיק ה"ל לזריך להזכיר גם קריעת ים סוף ומכת צבורות בקידוש היום, ל"ע

לענ"ד, דמג"ל זה דגם צק"ש של לילה אינו מפורש כן בשום מקום, וראיתי להגאון בעל החתן סופר בהל' ק"ש נסחפק בזה, ופלא צעיני שלא העיר מדברי הירושלמי סופ"ק דצרכות ששם מקור דין זה ושם אינחת הקורא ק"ש צבור לריך להזכיר ואם כי יש לדון על ראייה זו דהירושלמי חזיל שם צשיטת הסוכרים דגם עיקר יל"מ לינחת צלילה מ"מ גם בלעדי זה נראה דברי המהר"ם שיק ז"ל תמוהים, דצל"ה יש תמיה גדולה על רבינו עקיבא איגר ז"ל בהגהותיו לאור"ח סימן ס"ז שכתב על מה שכתב המג"א שם דצאמר שירת הים ילא לז"מ, ומרן רעק"א מביא שם דברי הח"ס דתמה ע"ז ורעק"א מחזק דברי חתנו דכן מצאור צמדרש רבה שמוח פכ"ב שנו רבותינו הקורא שמת לריך להזכיר קריעת י"ם ומכות צבורות צאמת וי"צ ואם לא אמר מכות צבורות לא ילא ע"כ, וכן העתיק הגה זו צספר חתן סופר בהל' ק"ש, ול"ע דצמדרש אינחת להיפך דרק יל"מ אם לא אמר לא ילא ידי חובתו אכל קי"ם ומכות צבורות רק לכתחילה ואי אפשר להביא שם בשום אופן, והמענין שם צמדרש יראה דשני ענינים הם, יל"מ היא דאורייתא וקי"ם ומכות צבורות כנראה דרק מדכרין ולכתחילה לריך להזכיר לא כי"מ דאורייתא דכח מעבד ג"כ, ואולי דוקא צבור ויש לבחון זה כמש"כ צמ"ר שם, ומ"מ גם אי נימא דגם בערב לריך להזכיר מ"מ זה צק"ש אכל אין ראייה כלל דינא חיוב להזכיר גם בקידוש היום דכא ילפינן רק מחזיר חזיר ויש יל"מ כחזיר קי"ם מכה צבורות לא כחזיר וכבר כתבנו דהם צ' ענינים.

רע"ב נראה לעיקר דלדינא ל"ע מה שכתב מהר"ם שיק ז"ל לבחון וללחת דוקא בתפלה, דאדרבא טוב יותר לעשות כתקנות חז"ל ללחת חובת קידוש צנוסה הקידוש דאית ציה יל"מ, ומכות צבורות וקי"ם לא חסר לנו, ואם ממילא לא ילא בתפלה או לריך היפך כוונה יש לדון בזה עובא ד"ל דעכשיו שכבר תקנו קידוש נהי דגם תפלת שבת מעין קידוש היום מ"מ מסתמא סומך על קידוש היום של קידוש, ויש לפלפל בזה אכ"מ, מ"מ גם אי המוציא כבר ילא לדי דאורייתא ומכוון להוציא וזה השני עדיין יש חיוב דאורייתא עליו אין פקפוק כלל כיון דמכוון ללחת ועיקר כוונה דאורייתא היינו כוונה ללחת קמלוב ולאו דוקא ללחת לדי דאורייתא כמצאור צתחרונים, והעיקר שלא יהיה צכוונתו ללחת לדי דרבנן צפירוש דלז היה מתיק, ויש לי ראיות ע"ז, אך אין פנאי להאריך יותר.

ובהני רצך אהבצך מיתל לחסדי ה'. כעת צשעת הדפסה ראיתי מה שסתמתי על גליון הגרעק"א ס' ס"ז, דיש שם טעות הדפוס כמש"כ צק"א ס' ס"ז.

^ו ע"י ח"ט ס' ק"ט

סימן כו

בס"ד, ר"ח אלול תשל"ד לפ"ק — פה אובדנאו ע"י
לוארן יל"ו.

אחדשה"ט וש"ת בכבוד,

מעט לפני נסיעתי לחו"ל לנוח קצת קבלתי מכתבו
והרני משיב אע"פ שאני מחוסר ספרים —
הנה כבודו נתקשה במהג העולם שמקדשין צבקר
השאר משקין אע"פ שאינו חמר מדינה וכן נוהגים
להבדיל אשיכרא, אע"פ שהיין מלוי ויש יין לרוב
בכ"מ וא"כ לכל הדעות צעור וצפוסקים אור"ח סי'
רע"ב אינו נקרא חמר מדינה — הנה דרך כלל ג'
דרכים בצמחין פסחים ק"ז ע"א וצפוסקים דלי"א
אין מקדשין ואין מבדילין הגם דהוא חמר מדינה,
ול"א נהי דאין מקדשין מ"מ מבדילין והוא דעת
הרמב"ם פכ"ט מהל' שבת ה"ז וצ"ע סי' רע"ב
בשם י"א, וי"א דמקדשין ומכ"ש מבדילין והוא דעת
הרא"ש ושיעט הגאונים, — ועטם הגאונים פשוט
דכיון דצפוסקים ק"ו ע"א ילפינן מחכור את יום השבת
לקדשו זכרכו על היין וכו' אין לי אלא צכניסחו
צינאסחו מנין וכו' א"כ משמע דדין יין שזה צכניסח
וינאסח, וכיון שצינאסח מכני חמר מדינה כמו ציין
גכ צכניסח מהני — ודעת הרמב"ם דישנש צ' דינים
דצכניסח ליל שבת יש חקנה מיוחדת להדר איין
דוקא אע"פ ששכר הוא חמר מדינה ומוכח סברא זו
מסוגית הש"ס ק"ז ע"א משא"כ הבדלה דדי צחמר
מדינה, ויש להסביר ביותר אס נימא דדעת הרמב"ם
דקידוש ליל שבת דאורייתא והבדלה רק דרבנן,
והכ"מ ריש פכ"ט לא צריח ל"י שיעט הרמב"ם
בזה.

ולפ"ז ל"ל דמש"כ הרמב"ם שם ה"ז מדברי סופרים
לקדש על היין ולהבדיל על היין, אין שני
הדברים דומים ממש דצקדוש עלם הקדוש דאורייתא
רק יין דרבנן מכ"מ הוא יין דוקא לא שכר הגם
שהוא חמר מדינה, ובהבדלה כל ההבדלה הוא דרבנן
ומש"כ להבדיל על היין, היינו משקה חסודה לצני
מדינה יין או חמר מדינה וע"כ ל"ל כן לדעת הרמב"ם
הי"ל הלכה י"ז, ומכ"ש א"ש לפמ"ש חוס' שצעות
כ' ע"ב ד"ה נשים צתי השני דגם קדוש על היין
הוא דאורייתא, ורק מה שצריך לעטוס מהכוס הוא
דרבנן, ע"כ ודאי יין דוקא, דהוא כעין אין אומרים
שירה אלא על היין דמקדש דהוא יין דוקא ולא שכר
מדינה, משא"כ הבדלה לכ"ע רק מדרבנן, מיכו הסכמת
הראשונים כתי' א' שצתוס' דיין מכ"מ רק מדרבנן.
והשתא אבא לשאלת כצ' דמ"ט מקילין בזה"ז כיון
דאיכא יין לרוב, הנה גס אני מעודי נתקשתי
בזה ולא מלאתי טעם הגון להנהיג זאת, וכבר נתקשה
בעין זה בצ"ח סי' רע"ב על מנהג העולם דמהדרין
לקדש צבקר השאר משקין, אמנם י"ל דרך אפשר

ע"פ הידוע מש"ס צכמה דוכחא דצמקוס ששכיח
יין ה"י זה סתם שתייתו, ועיין חוס' שבת מ"ז ע"א
ד"ה בגלילא שכי' שצמקוס ששכיח יין כמו בגליל
ה"י שותין יין צמקוס מים ולא ה"י משתמשים צמים
רק לרפואה, ונהי דצכ"מ לא ה"י כמו בגלילא מ"מ
זה מוכח ודאי צכ"מ ש"ס דה"י מרבין לשחות יין
ולא מים ולא שאר משקין, — ובזה"ז נשחנו בעצמים
צענין זה דגם צמקוס ששכיח יין לא נעשה היין סתם
שתייתן של צני העם וצפרע צאחצ"י, וצפירוש מהדרין
לשאר משקין ולא על היין, וע"כ מה שהיין מלוי
ושכיח צעיר אין זה גורם שלא יקראו גס שאר משקין
חמר מדינה בזה"ז, זה הלע"ד דרך למוד זכות.
מ"מ בקדוש ליל שבת קשה לסמוך ע"ז כיון דבלא"ה
איכא י"א שאין לקדש אלא על יין ענבים
דוקא כנ"ל אצל בקדוש צבקר והבדלה איכא בזה
משום למוד זכות, ובצ"א לציתי צימים הקרובים
בעזרת חי החיים אע"י עוד קצת בזה.
ובמג"א סי' תפ"ג ס"ק ג' כ' לענין שתיית מי דבש
בפסח דנקרא חמר מדינה הגם דבשאר
ימות השנה לא נקרא חמר מדינה כיון דבפסח רוב
המין עס שותים כן, הרי דענין חמר מדינה נשתנה
לפי שתיית ההמונים, אע"פ דהתם מיירי דליכא יין,
מ"מ גס צאיכא יין אס מהדרין הרבה השאר משקין
י"ל כן כנ"ל, ועיין בהגהות הגאון מהרש"ם סי'
רע"ב מציוא מתשובת מ"י שצעות סי' ד', דאס הוא
אינו שותה יין (מחמת נדר וכו"צ) הוי שכר לדידי'
חמר מדינה, ועיינתי שם וראיתי שכי' כן רק דרך
אפשר, והיינו משום דענין חמר מדינה לא נקבע ע"י
אדם פרטי כיון דהשאר שותים יין וכו' איכא יין
ושותים כן, אצל כשכל המון עם שותים עוצא שאר
משקין וממניחין היין אע"פ ששכיח להו ונקצעו שאר
משקין כסתם שתי' יש מקום לומר כן. ע"ע ח'

סימן כז

כבוד ידידנו היקר הרבני ה"י **שלמה יוסף**
דב ביק הי"ו שטוקהולם

אחדשה"ט בכבוד,

זה כמה ימים שקיבלתי מכתבו היקר ומחמת קולר
זמני אבא רק היום צקצירת אומר אשר שאל
צעיר שטוקהולם שישנש צ' זמנים צענין הצריחה
והשקיעה, ונחצרר לו דחשבון אחד לפי גובה פני
הים וחשבון השני לפי גובה ושפולי ההרים ושאל
דעתי העני' איזה דרך ישכון אור.

הנה לענין זמני שבת וי"ט אין ספק דצריך להחמיר
צעיר לפני שקיעתה צאופן שכאשר שקעה
חמה לעין כל יש ספק צין השמשות מלבד הנוהגים
בכל הדברים כר"ת אצל לענין זמני יום ולילה צעמ"ס

סימן לב

ע"ס"ק ויג"ש תשמ"ב לפ"ק.

כבוד ידידנו הרב הגאון המופלג ירא ושלם טובא

כש"ת ר' אלטר הלוי רובינשטיין שליט"א רב ור"מ

ובעמח"ס מגדנות אלי."

אחדשה"ס וש"ת באהבה.

יקרתו קבלתי ומחמת קולר זמני לא באתי רק עכשיו
יצקולר, מע"כ התעורר בד"ת על מש"כ בעניי
בש"ת שבע הלוי ח"ג סי' כ"ז דרך למוד זכות על שניהגן
בשחרית ש"ק ובהכדנה להשתמש בשאר משקין חע"פ ש"ן
מלוי עוצא וא"כ לכאורה י"ן חמר מדינה, ובתצתי דרך
אפשר דבזה"ל נשתנו העצמים דגם במקום דשכיה י"ן לא
נעשה י"ן כהם שתייתן של בני העם ובפרט אחב"י,
ומהדרין אחר שאר משקאות דוקא יע"ש כתצתי צביאור,
וב"ה כמעורר יכמסויי כמעורר על שלא הזכרתי שזה
דוקא באין לו י"ן בתוך ביתו יהצ"א ממ"כ סי' רל"ז, פשיטא
דכך דעתי אלא שהוכרתי לקר שם כאשר יראה, ובאמת
הלא הוא מזכר צב"ה ומג"א סי' קפ"ב, ואמנם אם מונע
עלמו בזה"ל משום שמג"י העצב אין סובלים כ"כ י"ן אז
אפילו י"ש בתוך ביתו לא מחייבו כאשר הרגיש גם כ"ז דלא
גרע מחצ"ב עדיף, וכ"ז גם כמסויי ותולה סברתי להלכה
בפלוגתא הראשונים והדעות צסי' ער"ב אם י"ן גדל סביבת
העיר גירס, ואז אנו מתירים הגם ש"ן שכיה בעיר כמש"כ
מג"א סי' קפ"ב, ולדעה שניה דעת הראב"י ודעמ"י כל
שמלוי בעיר אין מתירים כלל, והיינו דעתם דרוב שתיית
בני המדינה גורם, והעיר ג"כ מדברי שי"ע דר"ב סי' ער"ב,
ודבריו נכונים בזה.

ומה שיש לי להעיר בזה הוא פלוגתא מג"א וא"ר סי' רל"ז
בהבנת דברי הרמ"א סי"ב ש"י שטוב יותר להבדיל
על כום י"ן פגום מכום ש"י ש"י מג"א דזה דוקא כשלא
היי ש"י חמר מדינה, אבל במקום דהיי ש"י חמר מדינה
ש"י עדיף מ"ן פגום, ידעת הא"ר דגם במקום דהיי ש"י
חמר מדינה כום י"ן פגום קודם (ולשון הרמ"א לכאורה
לא משמע כמג"א דא"כ מה זה ש"י שטוב יותר הלא במקום
שאין ש"י חמר מדינה מן הדין אסור וכבר העיר בזה
הגרעק"א שם, איצ"א הגר"א הסכים לדעת מג"א יע"ש"כ)
יש לדעת במה פליגי הדעות, ולכאורה י"ל דפליגי נמי
בהג"כ אם חמר מדינה הותר דוקא אם אין מלוי בעיר
אי אין מלוי בבית, אבל אם מלוי הי"ב בגדר הדין, הגם

שסתם שחכים הוא ש"י, הרי שהיתר ש"י ושאר משקין
רק בגדר דחוייה, לא בגדר הותרה כי התקנה לצדק על י"ן
דוקא, רק במקום דאי אפשר הקילו, א"כ גם במקום דהיי
ש"י חמר מדינה מכ"מ כיון שיש לו כום י"ן בביתו הגם
שהוא פגום כיון דעכ"פ נשעת הדחק מצרכים עליו כמבואר
סי' קפ"ב לא מתירים לצדק על הש"י דהתקנה היתה לחייב
י"ן לבתחלה.

אבל אם נימא כאידך סברא דדוקא כש"ן גדל סביבת העיר
אבל כשאין גדל הגם ששכיה י"ן עוצא בעיר הותר
לצדק על הש"י, או כמש"כ בעניי כשצ"י העיר עשו
שהייתם ש"י הגם שיש י"ן הרבה בזה לא תקנו, הרי
דש"י כלפי הלכה זאת בגדר הותרה לא דחוייה, וא"כ במקום
דהיי ש"י חמר מדינה וכום י"ן פגום דלא הותר רק נשעת
הדחק לא נחיר פגום אלא ש"י, וזה דעת מג"א.

איברא לפי האמת הגם שהג"ל נכון מסברא מכ"מ קשה
לשעצד פלוגתתם לזה כיון דדעת הא"ר צסי' ער"ב
נוטה להמקילים ביסוד הדין דש"י חמר מדינה אף ששכיה
י"ן בעיר ולא כדרך שיטת מג"א סי' ער"ב שאינה מוכרחת
להקל ועי"ן בלשון הר"ב בשו"ע סי' ער"ב שם.

וראיתי צסי' תהל"ד סי' רל"ז חתר לישב שיטת המג"א
דש"י עדיף מכום פגום דשא"י ש"י במקום דהיי
חמר מדינה והא דלריך להדר בש"י י"ן בעיר רק מלוי מן
המוצא, ויש י"ן בבית רק הדור מלוי עי"ן מג"א סי'
קפ"ב סי"ק ה', משא"כ כום פגום דאף לדעת הרשב"ם צסי'
קפ"ב אין מבדילין אלא נשעת הדחק אחר"ד.

ולא ידעתי מאין לו דכשי"ש לו י"ן בבית דהוא רק בגדר
הדור מלוי דמסתבר להיפך דלצקש בעיר לקנות או
לערוח אינו מחויב כ"כ, אבל כשי"ש י"ן בבית נשעת ולפעמים
גם קצב שתייתו על הי"ן צסעורר ואין לו שום הפסד
ועי"ר"א צב"ה"מ על הי"ן לכ"ע מלוי לצדק על הי"ן לא רק
הדור מלוי, הגם דבגדר ההלכה לא נהבעל צב"ל זה דין
חמר מדינה ומש"כ מג"א סי' קפ"ב סי"ק ב' לשון הדור
היינו לשון להדר ולחזור עליו לא לשון הדור מלוי ע"ש
צב"ה ומחש"ס"ק.

ועכ"פ אין היות לו י"ן בבית נופל מגדר שעת הדחק של
י"ן פגום, א"כ מאן מפ"ס דאזכר שעת הדחק
עדיף ע"כ מסתבר מש"כ הגאון מ"צ צסער הל"ן סי' רל"ז
דצמק"ס דיש חמר מדינה וכום פגום הסברות שקולות,
ודעב"ד כמר עב"ד, וכמוצ"ן דאפשר להוסיף להג"ל עוד אם
בני אדם מתרחקים משתיית י"ן מעטם צב"ג וכו"ל, וגם
לא שיהי חוק הסעורר דאז חציבת שאר משקין מדחה כום
פגום ואפילו אינו פגום, היות אינו א"י מועד כתצתי
בקל"ה ואני מדבר על לב מצ"ן.

הדו"ש"ת בידידות, מצפה לחסדי ה'

קידוש סימן רע"א

(1) גמרא ברכות דף כ': 'אמר רב אדא ... איתנהו בזכירה',
רמב"ם ספר המצות מצוה קנ"ה, ובהל' שבת פרק כ"ט הלכה א',
רמב"ן על התורה יתרו כ' ח',
ושו"ת הרשב"א חלק ד' סימן רצ"ה

מבואר כאן שמצות קידוש הוא מן התורה, ונלמד מזכור את יום השבת לקדשו, ונשים חייבות כמו אנשים.
ברש"י משמע שגם זה שקידוש הוא על היין הוא מדאורי.

לפי הרמב"ם מצות זכור הוא לקדש השבת בדברים ולזכרהו זכירת שבח וקידוש ולהזכיר גדלו מעלתו והבדלו משאר ימים.
אבל הרמב"ן פ"י שנלמד מלקדשו והמצוה הוא לקדשו בכניסתו כקידוש החדש וקידוש יובל.
וכעין זה משמע בשיטת השואל בהרשב"א שמדאורי מספיק לומר שבת היום כעין קידוש יובל.

ולפי הרשב"א מדאורי יש להזכירו בלשון שבח וקילוס והזכרת קדושתו כגון ושמרו או ויכולו או נצא ונקבל פני שבת מלכתא
ובואי כלה בואי כלה. ותקנו חכמים לקיימו בנוסח מסויים ע"י קידוש על כוס יין במקום סעודה וכן להזכירו בתפילה ובברכת
המזון.

ע' רא"ש פרק ג' סימן י"ג בסופו 'וא"ת מ"ש מהא דאמרי' לקמן ...

(2) גמרא פסחים דף ק"ו. 'ת"ר זכור ... החכם עיניו בראשו',
ותוס' ד"ה זכרהו 'ונראה דקידוש ...'

נלמד מהפסוק שצריך לקדשו בכניסתו, ולכן עיקר הקידוש הוא בלילה, אבל של יום אינו עיקר ואומרים בו רק בפה"ג. וענינו
הוא לברך על היין ולשתות משום כבוד שבת ולחלקו מחול, שענין שבת הוא שיר ושיר נאמר על היין (רשב"ם). תוס' סובר שגם
בלילה רק הקידוש דאורי אבל לא על היין, או שעכ"פ טעימה אינו מדאורי.

וע' ר"ן ד"ה אין לי, ורבנו דוד ד"ה הא דאמרין

(3) שם דף ק"ה. 'בעא מיניה רבינא ... חביבה מצוה בשעתה' (ק"ה:)

אם לא הבדיל במוצש"ק מבדיל עד יום ד', ואם לא קידש בלילה, מקדש ביום. כשאין לו הרבה מיני מגדים ויין, עדיף להרבות
בכבוד סעודת היום, אבל כשיש לו רק כוס א' של יין יקדש בלילה, שחביב המצוה בשעתה, ואין להניחה לקדש ביום ולקיים
גם כבוד יום, שרק אם פשע או שא"א לקדש בלילה יש תשלומין כל היום. וקידוש ביום הוא בפה"ג בלבד (רשב"ם).

רמב"ם הל' שבת פרק כ"ט הלכה א', וספר המצות מצוה קנ"ה,

גמרא ברכות דף כ': 'אמר רב אדא ... איתנהו בזכירה', ורש"י

א מצות עשה מן התורה לקדש [א] את יום השבת בדברים שנאמר זכור את יום
השבת לקדשו. כלומר זכרהו זכירת שבח וקידוש. וצריך לזכרהו בכניסתו
ובציאתו. בכניסתו בקידוש היום וביציאתו בהבדלה: ב וזהו נוסח קידוש היום. ברוך

לא נעו מי צממיה: קידוש היום
מ"ע שהזמן גרמא הוא. זכור את
יום השבת לקדשו (שמות כ) וזכרו
על היין: בשמירה. דלא מעשה
מלאכה (ס): והני נשי איתנהו
בשמירה. דתנן (קידושין דף כט.) כל
מלות לא מעשה בין שהזמן גרמא
בין שאין הזמן גרמא נשים חייבות
דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים
שצממיה: נשים בברכת המזון
דאורייתא. דכתיב ואכלת ושבעת
(דברים י) והסו ליה מלות עשה שאין

וכתיב ייבנותה להם בערב נשואי
ולחם בבקר לשבע כמצות עשה שהזמן
גרמא דמי קמ"ל: אומר רב אדא בר אבהו
נשים חייבות בקידוש היום דבר תורה אמאי
מצות עשה שהזמן גרמא הוא וכל מצות
עשה שהזמן גרמא נשים פטורות אמר אביי
מדרבנן א"ל רבא והא דבר תורה קאמר ועוד
כל מצות עשה נחייבינהו מדרבנן אלא אמר
רבא אמר קרא זכור ושמור כל שישנו
בשמירה ישנו בזכירה והני נשי הואיל
ואיתנהו בשמירה איתנהו בזכירה א"ל רבינא

מצוה קנה היא שצונו לקדש את השבת

ולאמר דברים בכניסתו וביציאתו נזכיר בהם
גודל היום *הזה ומעלתו והבדלו משאר הימים
הקודמים ממנו והבאים אחריו והוא אמרו ית'
זכור את יום השבת לקדשו כלומר זכרהו זכר
קדושה והבדלה וזו היא מצות קדוש ולשון
מכילתא זכור את יום השבת לקדשו לקדשו
בברכה ובבאור אמרו פסחים זכרהו על היין
ואמרו ג"כ קדשהו בכניסתו וקדשהו ביציאתו
כלומר הבדלה שהיא גם כן חלק מזכירת שבת
מתוקנת ומצוה וכבר התבאר משפטי מצוה זו
בסוף פסחים ובמקומות מברכות ושבת.

זהו הו' דאורי' ו"ע. העמק
מן המוס' ד"ה נשים וכו':

הלכך נשים אינן מויליין את אחרים ידי חובתן. וא"ת *מ"ש
מהא דאמרי' לקמן צפרק שלשה שאכלו (דף מת.) להוילא את
אחרים ידי חובתן עד שיאכל כזית דגן וצשיעור כזית אינו חייב אלא מדרבנן ואפילו
הכי מוילא אחרים שאכלו כדי שציעה וחייצין מן התורה. ואם כן צאשה נמי אע"פ
שאניה חייבת אלא מדרבנן מוילא אחרים שחייצין מן התורה. י"ל דלא דמי דאיש
אע"ג שלא אכל כלום דין הוא שיפטור את אחרים דכל ישראל ערבים זה לזה אלא
מדרבנן אמרו שלא יצרכו צרכת הנהנין בלא הגאה לפיכך כשאכל כזית אע"פ שאינו
נחתיב אלא מדרבנן מוילא את אחרים שאכלו כדי שציעה. שערב הוא צעזעור ועליו
הוא [ת] להילין מן העון ולפטור אותן מן המלות אכל אשה אינה צכלל הערצות לכך
אינה מוילא אלא מי שחיוצו מדרבנן:

סימן רצ"ה

קרקושנה לר' מרדכי האזובי בר' יצחק ז"ל

עוד שאלת, קידוש היום משמע צפרק אין עומדין דהוי מתקנת אנשי כנסת הגדולה, וצפרק מי שממוי חזין דהוי מדאורייתא. וחזין דמדאורייתא לקדשו ולומר שבת היום כעין קידוש היוזל, ואנשי כנסת הגדולה תקינו לה ברכה ונוסח. אלא דקשה לי הא דגרסינן גזירי³ מיין ושכר יזיר לעשות יין מזה כיון הרשות, וקא צעי מאי ניהו אילימא קדושה ואבדלתא מושבע ועומד מהר סני הוא, אלמא קדושה והבדלתא על היין דבר תורה והדרא קושין לדוכתא.

תשובה איצטא קידוש היום מדאורייתא כמו שפורש צפרק מי שממוי, ולא נחלק אדם בדבר זה. והיה צפרק אין עומדין אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן אנשי כנסת הגדולה תקנו להם לישראל ברכות ותפילות קדושות והבדלות, על כרחין לאו עיקרן של דברים ממש קאמר, דהא ברכה דאמר דאורייתא היא, אי דמוזן לצבור כדכתיב⁴ ואכלת ושבעת וברכת, ולשאר מינים כדכתיב⁵ קדש הלולים למאן דאית ליה הכי צפרק כדז מברכין, ואי דמורה לכחילה מדכתיב⁶ כי שם ה' אקרא הצו גדול לאלהינו. אלא שעיקר דבר תורה ונוסח ברכות ומקומן מתקנת אנשי כנסת הגדולה, וכמו שאמר הבדלה אס על הכוס או צתפלה או כאן וכאן וצאיה מקום צתפלה⁷ וכדאיתא התם צפרק אין

עומדין. וכן קידוש היום לזכור אותו כניסמו כעין שבת וקילום, כענין מאמרה⁸ רבי חנינא שהיה אומר נא ונקבל פני שבת מלכתא כו' והיה מקלם ואומר צואי כלה צואי כלה וכו' צוא צוא בקריאת פסוקי קדושה השבת בקריאת ויכולו או ושמו צני ישראל את השבת וכו' צאלו, וכל אחד ואחד אומר כפי שיזומן⁹ לו מענייני שבתו וקדושתו והזכרת קדושתו, ובעל פה וצאל שום נקיטת חפץ לא כוסו ולא פתו. צאל הם ותקנו לכל נוסח אחד צמקוס סעודה וצתפן, ותקנו שזכירו קדושתו על היין לפי שאין אומרים שירה אלא על היין¹⁰, ותקנו להזכירו צתפלה וקצנו לו ברכה רביעית וכן בברכת המזון.

ומה שאמר¹¹ זכרו על היין, מדבריהם הוא¹². ומדע לך דהא¹³ כי צתפלה ליה ריפתא מקדש אריפתא, ואלו הימה זכירתו על היין דבר תורה משום צתפלה היכי מצטלין ליה לכוס. ונר צתו וקידוש היום דאמרינן¹⁴ נר צתו עדיף, אמאי והיכי צתו נר צתו ודמי ליה לעשה דיין קידוש היום. ומה שאמר¹⁵ שם צפרק קמא דגזירי³ אילימא קדושה ואבדלתא מושבע ועומד מהר סני הוא, כד כתב ר"ת ז"ל¹⁶ דהכי גרסינן וכי מושבע ועומד מהר סני הוא. ואפילו לגירסת הספרים דלא גרסינן וכי, הכי מפרשי לה כלומר מושבע ועומד מהר סני הוא צתמיהא, וזה דבר צדור אין צו ספק. ומה שנינו צריש פרק אלו דברים¹⁷ צת הלל אומר מצדן על היין ואחר כך על היום שהיין גורס לקידוש שחאמר, לאו דוקא יין אלא הוא הדין לפת, דלצית הלל המקדש על הפת מצדן על הפת צתמיהא. וזה וזה לאו גורס לקדוש היום ממש קאמר דדבר תורה אינו צריך לא יין ולא פת כמו שאמרנו, אלא קדושה שהתקינו אנשי כנסת הגדולה צמקוס סעודה קאמר¹⁸.

שיקבל עליו צעשות או עד צתצא צפסו. וכ' רש"י בפירוש זכורנו לב לזכור תמיד את יום השבת שאם נודמן לו חלק יפה יהא מומינו לשבת וזו ברייתא היא ששנויה במכילתא כך ר"א בן חנניה בן חזקיה בן גריון אומר זכור את יום השבת לקדשו תהא וזכרו מאחר בשבת שאם נודמן לך חלק יפה תהא מתקנו לשבת. אבל בלשון יחיד היא שנית ואינה הלכה שהרי בגמ' אמרו תניא אמרו עליו על שמאי הוקן כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת כיצד מצא בהמה נאה אומר תהא זו לכבוד שבת למחר מצא אחרת נאה הימנה מניח השנייה ואוכל את הראשונה אבל הלל הוקן מדה אחרת היתה בו כל מעשיו היו לשם שמים שנאמר ברוך ה' יום יום יעמס לנו. תניא גמי הכי ב"ש אומרים מחר בשביך לשבתך וב"ה אומר ברוך ה' יום יום יעמס לנו. ובמכילתא אחרת שמאי הוקן אומר זכירה עד שלא תבא שמירה משתבא ומעשה בשמאי הוקן שלא היה זכרון שבת זו מפיו לקח חפץ טוב אומר זה לשבת כלי חדש אומר זה לשבת אבל הלל הוקן מדה אחרת היתה בו שהיה אומר כל מעשיו היו לשם שמים והלכה היא כדברי ב"ה. ועל דרך הפשט אמרו שהיא מצוה שנוכח תמיד בכל יום את השבת שלא נשכחו ולא יחלף לנו בשאר הימים כי בזכרנו אותו תמיד נזכור מעשה בראשית בכל צת ונודה בכל צת שיש לעולם בורא וחיות צוה איתנו באות הוה כמו שאמר כי אות היא ביני וביניכם. וזה עיקר גדול באמונת האל. ומעם לקדשו שהיא זכרוננו בו להיותו קדוש בעינינו כמו שאמר וקראת לשבת עונג לקדשו ה' מכבוד. והטעם שנתהא הציביתח בעינינו בעבור שהוא יום קדוש להפנות בו מעסקי הפחשבות בהכלי הזמנים ולתת בו עונג לפשטנו בדרכי ה' וללכת אל התכמים ואל הנביאים לשמוע דבר ה' כמו שנאמר מדוע את הולכת אליו היום לא חרש ולא שבת שהיה דרכם בן וכך אמרו חז"ל מכלל דבחדש ושבת בעי למיולוזה פעם שביבת הבהמה שלא תהא בלבנו מחשבת עליה ולכך אמרו ז"ל שהשבת שקולה כנגד כל מצות שבתורה כמו שאמר בע"ז מפני שבה נעיד על כל עיקרי האמונה בחדוש ובהשגחה ובנבואה. ובמכילתא ר' יצחק אומר לא תהא מונה כדרך שהאחרים מונים אלא תהא מונה לשם שבת. ופירושה שהגונים מונין בימי העיבוד לשם הימים עצמן וקראו לכל יום שם בפני עצמו או על שמות

המשרתים¹⁹ או שמות אחרים שיקראו להם וישראל מונים כל הימים לשם שבת אחד בשבת שני בשבת כי זו מן המצות שנצטוו בו לזכור תמיד בכל יום וזה פשוטו של מקרא וכך פיר"א. ואומר אני שזה מדרשו של שמאי הוקן בפי מצות זכור עד שלא תבא כלומר שלא נשכחו בשום פנים אבל הזכירו בברייתא עוד מדה הסידותו שהיה הוא מוכירו גם במאכליו ואוכל לכבוד שבת כל ימי חייו והלל עצמו מודה במדרש של שמאי אבל היתה בו מדה אחרת במאכלים מפני שכל מעשיו היו לשם שמים והיה בומת בה שיזמין לולשבת מנה יפה מכל הימים. אבל לרבותינו עוד בו מדרש ממלת לקדשו שנקדש אותו כענין וקדשתם את שנת החמשים שנה שהיה מעון קדוש ב"ד לומר ביובל מקדש מקדוש אף כאן צוה שנוכח את יום השבת בקדשנו אותו. וכך אמרו במכילתא לקדשו קדשוהו בברכה מכאן אמרו מקדשין על היין בכניסתו אין לי אלא ליום ללילה מניין ת"ל ושמתם את יום השבת זהו קדוש היום וזה מן התורה אינו אסמכתא. וכך אמרו גשים חייבות בקדוש היום דבר תורה וזה על קדוש הלילה לפי שכל הטעוין קדוש מתקדשים בכניסתן פעם אחת כגון קדוש החדש וקדוש היוכל אבל ביום אסמכתא ואין אומר בו מקדש כלל שדיינו בפעם אחת בכניסתו וכן על היין אסמכתא ואינו קבץ כלל ובגמ' דפסחים אמרו זכור את יום השבת לקדשו וזכרוה ע"היין בכניסתו אין לי אלא ביום בלילה מניין ת"ל את יום השבת האי תנא מהדר אליליא ונסיב ליה קרא דיממא ועוד עיקר קדושה בליליא הוא אלא ה"ק זכור את יום השבת לקדשו וזכרוה על היין בכניסתו אין לי אלא בלילה ביום מניין ת"ל את יום השבת וכן הברייתא שבמכילתא נתרץ בה אין לי אלא בלילה שהוא עיקר הקדוש ליום מניין וכו' אסמכתא בעלמא ומשם תלמוד שהמצוה הזאת למדה ממצות לקדשו אבל זכור את יום השבת מצוה לזכור תמיד

בכל יום כמו שפירשנו אלא שכל מצות הזכירה במנין אחר בחשבון רמ"ח מצות שנצטוונו ודע זה

לשבת ונראה דקידוש על היין אסמכתא היא והא דאמר בני שמתו (בבב"ב ד' כ:) נשים חייבות בקידוש היום דבר מורה היינו דוקא קידוש היום אבל על היין לא הו"ל אלא מדרבנן כדמשמע בריש מ"ד (ד' ג:) דקאמר מיין ושכר יזיר לאסור יין מלמדיה כיון הרשות ופריך מאי ניהו קידושא והבדלה^א מושגע ועומד מהר סיני הוא דאיתרין קרא למישר אלא כי הא דאמר רבא שבעה שאשתה וחזר ואמר הריני מ"ד איתרין קרא דמזירות חל עליו אף על פי שמושגע ועומד הוא ועוד מלמדיה למישר דקידוש על היין דבר מורה אבל הא דאמר^ב המצריך לרין שיטעום זהו מדרבנן: **הו"ה** גחין

^א אפילו אחביתא פגימא ת"ר זכור את יום השבת לקדשו וזכרהו על היין אין לי אלא ביום בלילה מניין ת"ל זכור את יום השבת לקדשו מניין אדרבה עיקר קדושא בלילה הוא קדיש דכי קדיש תחלת יומא בעי לקדושי ותו בלילה מניין ת"ל זכור את יום תנא מיהדר אלילה וקא נסיב ליה קרא דימא ה"ק זכור את יום השבת לקדשו וזכרהו על היין בבניסותו אין לי אלא בלילה ביום מניין ת"ל זכור את יום השבת זביום מאי מברך אמר רב יהודה בפה"ג רב אשי איקלע למהווא אמרו ליה לקדיש לן מר קדושא רבה הבו ליה סבר מאי ניהו קדושא רבה אמר מכדי כל הברכות כולן בפה"ג אמרי ברישא אמר בפה"ג ואגיד ביה חזייה להווא^ב סבא דגחין ושתי קרי אנפשיה^ב החכם עיניו בראשו^ב אמרי בני רבי חייא

על היין בבניסותו אין לי אלא בלילה כו': לקדשו. משמע שבעה שמתקדש היום: אין לי אלא ביום. ולקמן פריך אדרבה עיקר קדושא בלילה הוא (ב) קדושתו: הכי קאמר ב"ר. אע"ג דאין לפרש לשון השני בצריכתו בענין זה אלא ע"י שאנו מסרסין אותה למפרע אפ"ה לא שייך למימר חסורי מיחסר שיהי אין חסר ממנה כלום אלא שגמיה למפרע דנמקום שהיה לו לומר אין לי אלא

בלילה ביום מניין טעה התנא שזמנעתו ושנה אין לי אלא ביום מנין הלכך לא שייך למימר חסורי מיחסר: ביום מאי מברך. דאי אמרת קידוש מרשא והתניא^א שנת ויום טוב אין בהן קדושה על הכוס: אמר רב יהודה בפה"ג. אחאי כסא דחמרא וזכורי ומשמי משום כבוד שנת להלך בין מלת שנת למלת חול שהוא ענין שיר שאין אומרים שירה אלא על היין^ב והכי מפרש בשאלות דרב אחאי בפרשת וישמע יתרו^ב: קדושא רבה. טרא פרי הגפן וקרי ליה קדושא רבא דאטלוהו קדושי קאמרי ליה: ואגיד ביה. האריך צ' לדעת אם יסרהה אחד מהם לשמות ובין דעורא פרי הגפן רגילין לומר ותו לא שאם לא כן היה אומר (ג) לו [לקדש] קידוש גדול של לילה כמנהגן: עד רביעי בשבת. ולא עד בכלל אבל מרדכי ואלף גבי שנת הנאה מתחשב: לענין גיטין. אם אמר לה הרי זה גיטך

(4) טור סימן רע"א סעיף א' ב' ג', וב"י,

וב"ח ס"ק א', ופרישה ס"ק א', וסוף ס"ק ד' ורש"ל נהג ... , וחי' הגהות ס"ק ג'

בברייתא מבואר שיש לקדש בכניסת שבת, וכ' הטור שימחה לעשותו מיד, ופי' ב"י שמקורו מברייתא הנ"ל, וכן מבואר ממש"כ הרא"ש שכשמוסיפין מחול על הקודש שאפשר לאכול מיד, ופי' הפרישה שממילא נשמע שיאכל מיד דהיינו בכניסתו, וכ"כ הרמב"ם שיזכיר שבת בכניסתו ויציאתו או קודם לשעה זו מעט. והב"ח הביא ממדרש שיש ענין לזכור שבת מבעוד יום להוסיף מחול על הקודש, וכן להוסיף לאחריו משמור. ורש"ל לא אכל עד סמוך לשקיעה וכ"כ תשב"ץ וכ' שגם לפי הרא"ש והרמב"ם צריך להיות סמוך לחשיכה, ושלטי"ג הקפיד שלא לקדש עד צאת.

(5) שו"ע סי' רע"א סעיף א' ב' ג', וט"ז ס"ק א' ב' ג', ומג"א ס"ק א' – ד',

ומחצה"ש על ס"ק ג' בסופו ד"ה ומ"מ אפשר דדי בפת, וס"ק ד',

ורע"א על מג"א ס"ק ב', וחת"ס על מג"א ס"ק א' (השני)

רש"י בחומש (שמות כ' ז') פי' שמצות זכור הוא לתת לב לזכור תמיד את יום השבת שאם נזדמן לו חפץ יפה יזמינו לשבת. והרמב"ן שם פי' שהוא מצוה לזכור שבת תמיד בכל יום שהיא עיקר גדול באמונה ועי"ז יזכיר מעשה בראשית ונודה שיש בורא (וכ"כ רבינו בחיי חרדים וחי"ח בהרבה מקומות), אבל ברמב"ם הזכיר מצות זכור רק לענין לזכור שבת בכניסתו וביציאתו (וכ"כ החינוך וערוה"ש וכ' הגרשז"א שעיקר ההלכה אינה כהרמב"ן).

המכילתא מביא דרשת ר' יצחק מהפסוק זכור שמצוה למנות ימי השבוע לשבת – א' בשבת ב' בשבת וכו' והביאו הרמב"ן וריטב"א שלי"ה מקו"ח חת"ס ח"א (כ' קדושת שבת נמשכת לכל יום) ח"ח (ספר מצות עי' י"ט) בא"ח כה"ח שש"כ, ולמעשה העיר דברי יואל שאין נוהגים כן וביאר דלא קי"ל הכי, והגר"י"פ על הרס"ג כ' שהפוסקים לא הביאוהו ואינו רמוז בבבלי וירוש' ושיל"פ באו"א ע"ש. י"א שמשפיק להזכיר יום א' ב' ג' וכו' ואיצ"ל א' בשבת ב' בשבת וכו', וי"ח שצריך להזכיר שבת.

הפמ"ג צידד שאפשר לקיים הדאו' של קידוש משום זכור, בלב, וכ"כ כה"ח, וי"א דוקא בפה (תו"כ ר"ש ראב"ד רמב"ן שאג"א ח"ח יבי"א הגר"ח"ק). לפי הרמב"ם הנ"ל שהמצוה הוא רק בשבת מזכירין אותו בפה בקידוש, ולהרמב"ן הנ"ל שהוא מצוה כל יום כ' האחרונים שמזכיר אותו לפני אמירת שיר של יום (בא"ח הגרשז"א ועוד), ובימים שאומרים מזמורים אחרים לשיר של יום עפ"י הגר"א ואין אומרים היום יום פלוני בשבת כ' הגרשז"א שאין לחוש כיון שפוסקים כהרמב"ם. המג"א (רע"א א') ס"ל שיוצאין הדאו' כבר בתפלה כשמזכיר שבת, והעירו שלכאו' אין לו כונה כשמתפלל לצאת חובת קידוש (תוס"ש מנח"ח אפי' למ"ד אי"צ כונה הא מכוין למצוה אחרת גרע) מ"ב, וכ' מחצה"ש שאי"צ כונה לקידוש דלא כתיב בתורה קידוש אלא לזכור שבת ולזה נתכוון וכ"כ קצוה"ש ליישב המג"א שתקנו חכמים להזכירו בתפלה כדי לקיים זכור ומכוין לקיים מה שתקנו ע"ש. השלי"ה מביא שבשבת לא יאמר בוקר טוב אלא שבת טוב או שבת שלום לקיים זכור, והביאו א"ר, וחי"ח הביא שגדול הדור היה מכוין להזכיר שבת כל יום בשיעור שלו כדי לקיים זכור.

התורה מחייב לומר דיבורים לקיים זכור את יום השבת לקדשו והחכמים תקנו הנוסח להגיד ולכן יוצא ע"י עצם אמירת הדברים גם אם אינו יודע פירושם (הגר"ש"א, והגר"ח"ק בנחל איתן). לענין מה שצייד רע"א שתאמר אמצעית הברכה בעצמה והפתיחה וחתומה תסמוך על שומע כעונה, ודייק האחרונים שסובר שאפ"ל שומע כעונה על חצי ברכה, והשיג החזו"א מברכות מ"ו, ויישבו קה"י (ברכות י"א) והגרשז"א (קמא) שכשהמברך אומר כל הברכה אלא שהשומע יוצא רק עם חלק מהני, ורק כשאינו אומר כולו לא מהני ע"ש, וע' הר צבי (או"ח א' ס').

החת"ס כי **שביב"פ** שאין קידוש על הכוס יכוין בתפלה לציד"ח וכי שה"ה אם חל יוהכ"פ בשבת וכן לגבי קידוש השבת ביו"כ (וכ"כ הגרשז"א), והר צבי (או"ח א' קנ"ה) כי שא"צ לכוין.

מג"א הביא מתקוני שבת **שלא לקדש בתחילת ליל שבת במזל מאדים** אלא בסוף יום ו' שהוא במזל צדק (וכ"כ שו"ת מהרי"ל תוס"ש בה"ט גר"ז). שעות המזלות אינו זמניות ולכן בקיץ בתחילה שבת כבר עבר ובחורף עדיין לא הגיע שעה שביעית, ודין זה שייך בזמן שיום ולילה שוין (מחצה"ש תולדות שמואל כה"ח), ובערוה"ש תמה על כל הענין דהא איננו תחת המזלות, ומשני"ב לא הביאו. יש שכתבו שאם לא קידש במזל צדק, שיש לו **להמתין עד אחר שתגמר שעה שביעית** ואז יקדש (תוס"ש גר"ז (יש נוהגים) תולדות שמואל מנח"י).

המג"א נקט **שיוצא מדאו' בקידוש בתפלה** (וכ"כ א"ר ומהרש"ם), וי"ח משום שמצות צריכות כונה (תוס"ש מנח"ח (בפרט שמכוין למצוה אחרת) מ"ב (ס"ק ב' וביה"ל ד"ה מיד ושעה"צ ס"ק ד')) ועוד משום שצריך להזכיר יציאת מצרים (מנח"ח ביה"ל), ועוד שלפי הרבה ראשונים צריכה קידוש על היין מה"ת (רשב"א ר"ן רא"ש, מובא בביה"ל). והחת"ס (שו"ת או"ח סי' ט"ו י"ז כ"א וקמ"ג ועל הגליון כאן) פי' שאפי' להמג"א שאפשר לצאת בתפלה הוי מסתמא כמכוין שלא לצאת כיון שרוצה ולב ב"ד מתנה שיקיים הקידוש דאו' במקום סעודה על היין כתיקון חכמים ויש לו לא לכוין לצאת מטעם זה, וכן פסק הגרשז"א שעדיף לכוין שלא לצאת דהיינו לכוין שאומרו רק כנוסח התפילה ולא לצאת מצות זכור, וכן הביא ביה"ל (רע"ג ו') בשם תוס"ש ורע"א דבסתם אמרי' שמכוין שלא לצאת, אבל שאר פוסקים לא הזכירו שיכוין בדוקא שלא לצאת.

6) שו"ע סימן רע"א סעיף א' ב' וג' ומשנה ברורה, וביה"ל, ושעה"צ ס"ק ד' וט' וי"א

יקדש מיד כשיבא לביתו ואפילו מבעוד יום (ולא קודם פלג) שיש לקדש בכניסתו, וממילא צריך לאכול מיד, והמג"א הביא שבתיקוני שבת כי לא לקדש במאדים, ואם אינו תאב יכול להמתין שכבר קידש במעריב ויצא הדאו'. ומסיק הביה"ל שלכתחילה אין להתפלל ולקדש מבעוד יום. גם כשאינו רעב לא יאחר אם יש בזה משום שלום בית או כשיש אורחים. קידוש דיו"ט הוי דרבנן וכל דיניו כמו בשבת. **נשים** חייבות, ומוציאות אנשים (לט"ז מ"א וגר"א דלא כב"ח ורש"ל). ומצדד הדגו"מ שאיש שהתפלל א"י להוציא אשה שלא התפללה אבל רע"א הוכיח שאפשר להוציא אותה, וכן נקט השעה"צ. **קטן אינו מוציא** אשה ואפי' הביא ב' שערות (ואם כבר התפללה מוציאה (דגו"מ)). יש למנוע מלצאת ע"י קטן אע"פ שהתפלל, שמסתמא אין כונתו לצאת הדאו' בזה (ועוד שיי"א על היין הוי דאו', ועוד שבתפלה לא הזכיר יצי"מ בהקידוש, ביה"ל ד"ה מיד). קטן לא תוציא אשה אף שהתפללה. וכשהגיע ל"ג שנים מוציאה כשהתפללה. אפי' בקטן יכול האשה לומר עמו מלה במלה אם יש כוס לפניו. אין לאשה להוציא אנשים שאינם בני ביתה. סי' אם קידש על יין א"צ לחזור ולקדש. ותמה הביה"ל על רע"א איך יוצאים קידוש ע"י גוט שבת (עי' חו"ש ריש פרק פ"ה מה שיישב).

אע"פ שאשה מחוייבת בקידוש הסתפק הפמ"ג (אש"א ב', משב"ז א', ובכ"מ בפתיחה ובסי' תפ"ד תפ"ט ותרפ"ט) אולי אין לה **ערבות** שתוכל להוציא אנשים, וכן נקט הדגו"מ שאינה יכולה להוציא, והסתפק שאולי גם איש אינו יכול להוציא אשה, אבל רע"א דחאו' וכי שבמה שמחוייבת בה היא שוה לאיש לענין ערבות וכן משמע שנקט שעה"צ כעיקר וכ"כ ערוה"ש, וכן נקט אורלי"צ וכי רק שטוב שתאמר שבת שלום שתהיה שוה לבעלה. וכן נקט חזו"א אג"מ (ד' ק') ועוד. וכן פסק הגרשז"א שלמעשה לא נהגו להקפיד שאשה תתפלל לצאת הדאו' לפני קידוש. וע' ביה"ל סי' תרפ"ט א' ד"ה נשים שמשמע שנקט שאין אשה מוציא אחר שכבר יצאה. ובגר החמיר הגריש"א שאם יצא אינו יכול להוציא אחרים שאין לו ערבות, ובפמ"ג הסתפק. וכי פמ"ג (תצ"ט משב"ז ב') דאין **ערבות לקטן** אלא שאפשר להוציאו משום דהוי בר חיובא כיון שעליו לחנכם או שכך תקנו חכמים שמוציא בני ביתו בקידוש וברהמ"ז, ולטעם ראשון אשה שאינה מחוייבת לחנכם אינה יכולה להוציאם, וחזו"א (כ"ט ה') כי שאין קטן יכול להוציא אחר שכבר יצא אא"כ חייב בעצמו באותו דרגת חיוב דהיינו ששניהם דרבנן ושניהם רק חד דרבנן.

י"א שע"י **אמירת גוט שבת** יוצא זכור דאו' (תשובה מאהבה רע"א קצוה"ש עפ"י שו"ת הרשב"א שראינו שמספיק לזכור שבת, וע' ברשב"א וצ"ע שלכאו' לא כ"כ, וכן נקט אורלי"צ), אבל י"א דלא מהני שצריך זכירת שבת וקידוש (ביה"ל ישועות מלכו אדר"ת תולדות שמואל (דהכתיב לקדשו) יבי"א), וצידד חו"ש שנחשב כשבח כיון שאינו אומר בשאר ימים יום א' טוב יום ב' טוב אלא בקר טוב כללי לכן גוט שבת הוי שבח, ותשוהנה"ג צידד כיון ששבת שמו של הקב"ה כדאי בזוה"ק א"כ נחשב כמזכיר קדושת היום. וי"א **שברכת הדלק"ן הוי קיום של זכור דאו'** (תשובה מאהבה קצוה"ש (אפי' לפי הרמב"ם כיון שאמר קדשנו) פסק"ת משנ"ה) וי"ח (יבי"א עפ"י האחרונים ויל"ד, הגרשז"א (שאינו מזכיר קדושת שבת)) ואע"פ שפקפק על דברי רע"א נהג הגרשז"א בערב שבת לומר א גוטי"ן ערב שבת שלא יחשב קבלת שבת, וצידד ר"מ שטרנבוך שאפילו רע"א מסכים שאע"פ שיוצא זכור ע"י אבל אינו קבלי"ש. והגרח"ק כי שאם כיון שלא לקבל שבת אין לחשוש.

סעיף ג' איתא בערבי פסחים (ק"ה) **כבוד יום קודם** לכבוד לילה, וכי הראשונים שקידוש **לילה** שהוא דאו' ועכ"פ עיקרו דאו' קודם לכבוד יום אבל אין קידוש היום קודם שהוא רק מדרבנן. ופי' המג"א שפת (ללילה וליום), מג"א וט"ז בסי' תרע"ח, וא"ר ותוס"ש (קודם שהוא חיוב והוא קודם אפי' לנר ונר קודם לקידוש, ועוד שאפשר לקנות פת וגם יקדש עליו ואין קידוש אלא במקום סעודה. ופת **ביום** קודם לקידוש ביום והסתפק המג"א אם **שאר צרכי סעודת היום** שהם מדברי קבלה מדין עונג קודמין לקידוש שביום, ופי' המחצה"ש שלהצד שרק פת קודם לקידוש שביום צידד תוס"ש **שרק פת א'** קודם ולא לחם משנה שאינו דאו' (פמ"ג תוס"ש דלא כט"ז). וחיוב פת להר"ן ותר"י אינו מה"ת, אבל רשב"א כי שלהרמב"ם אולי פת הוא מה"ת, וכי פמ"ג שמספיק **כזית** ואם יש יותר כסף יקנה יין. ונתקשה ביה"ל למה קידוש ביום דהוי דרבנן יקדים לשאר סעודה דהוי מד"ק שלכאורה אינו מקיים עונג ע"י פת חריבה וצידד דעכ"פ כסא דהרסנא דהוי עונג מועט קודם לקידוש היום. וגם בלילה אם חביב לו פת עדיף לסמוך על השיטות שיוצא בזה קידוש ויקנה שאר צרכי סעודה ולא יין.

ויוצא שהסדרי קדימות הוא 1 – פת (לחם א' כזית ליום וללילה), 2 – נר, 3 – קידוש לילה (ואם פת חביב יקדש עליו ולא יקנה יין, ואם לאו יקנה יין, וכה"ג אם יש רק כזית א' פת יאכלנו בלילה שיהא קידוש במקום סעודה), 4 – כסא דהרסנא (ליום), 5 – קידוש ביום, 6 – שאר צרכי סעודה ביום ובלילה.

הסיבה שכבוד יום קודם פ"י הערוה"ש (רפ"ט ב') שעיקר הסעודות הם ביום ועיקר תוקף הזמן הוא ביום, ועבודת המקדש בשבת היה רק ביום, וביום הסעודה יהיה יותר חביב עליו משא"כ בלילה שכבר אכל בערב שבת. וגדר ישי"ש בעצמו שלא לאכול דגים בלילה רק ביום כדי שעי"ז בכל אופן לא ישוה סעודת הלילה לסעודת היום. והובא בשע"ת, ודייק חו"ש שמשמע שאין דין כבוד יום קודם רק באופן שיהיה סעודה א' חשוב ומכובד וא' לא אלא אפילו כשהיו שניהם חשובים צריך שסעודת יום יהיה יותר חשוב. וכ' יוסף אומץ וחו"ש שאוכלים **טשולענט** ביום כדי להחשיב סעודת יום, והגרשז"א אמר בשם מחותנו רא"י לוריא **טעם לאכילת בצל וביצה** כיון שא"א להשאירם קלופים ניכר שעשאו ביום לכבוד סעודה זו. **וע' ערוה"ש** שכי **שאין למנוע מלאכול בלילה מאכלים שאינו רוצה להשאיר ליום** מחמת שיפגם טעמם כמו דג חס ומרק חס ודקדק כן ברש"י ורשב"ם ובהזוה"ק.

י"א שכמו שכבוד יום קודם ללילה ה"ה שיש **לסעודת היום להיות יותר חשוב מסעודה ג'** ודלא כאלה שנוהגים לאכול בבוקר סעודה קלה כמו קפה וחלבי ואח"כ אחרי מנחה אוכלים סעודה חשובה (דברי ישראל הגר"ש דבליצקי פסק"ת (וה"ה ליו"ט) וספר לקראת שבת), אבל הרבה נהגו כן וכ"כ החיד"א בחיים שאל והביאו הגר"ח פלאגי שנוון הוא וכן השיבו רבני אהבת שלום שהעיקר הוא שיהיה סעודה אחת חשובה ולא דוקא הראשונה ושכן נהגו בטורקי ויון, וכך נהג החזו"א, וכ' חו"ש שהזמן לכתחילה להסעודה חשובה עם בשר ודגים הוא לפני חצות, אבל למי שקשה לו אפשר לאכול פת בלי בשר ודגים, ולעשות עוד סעודה במשך היום עם הבשר ודגים ומעדנים. ודייק ששי"כ ממשיב סימן תמ"ד שמשמע שאפשר לעשות כמנהג הנ"ל ודחה בספר לקראת שבת דהתם בערב פסח שא"א בענין אחר.

7) גמרא פסחים דף ק"ה. 'רב חנניא בר שלמיא ... כך שבת קובעת לקידוש',

ורשב"ם בסוף העמוד ד"ה לא קפדי אמיא

כשמגיע שבת אסור לאכול עד שיקדש. ואפי' אם נמצא באמצע סעודה צריכים לפרוס מפה לכסות הלחם ומקדש, ואז ממשיך סעודתו לכבוד שבת. ואם מגיע זמן הבדלה ואינו באמצע סעודה אסור לשתות שאר משקין, אבל מים מותר, ולפני קידוש גם מים אסור, רשב"ם.

8) שם דף צ"ט: 'דתניא לא יאכל ... עד שתחשך',

ודף ק. 'דתניא מפסיקין ... פרס מפה וקידש' (ק:),

ותוס' בדף ק: ד"ה שאין מביאין

ערבי שבתות וימים טובים נמי דתניא^א לא יאכל אדם בערבי שבתות וימים טובים מן המנחה ולמעלה כדי שיכנס לשבת כשהוא תאוה^ב דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר "אוכל והולך עד שתחשך אמר רב הונא לא צריכא

לפי ר' יהודה אין להתחיל לאכול בערב שבת או ערב יו"ט מזמן מנחה קטנה ולפי ר' יוסי מותר, ואם התחיל לאכול בהיתר בע"ש והגיע שבת לפי ר' יהודה צריך להפסיק ולהוציא המאכלים ולחזור להביאם לכבוד שבת ולפי ר' יוסי רשאי לגמור סעודתו ויברך ברהמ"ז ואח"כ יקדש. ופסק ר"י בשם שמואל דלא כזה ולא כזה אלא יפרוס מפה על הלחם, יקדש, וימשיך סעודתו, ופירשב"ם שפסק כר' יוסי אלא שהחמיר קצת. וכן בכל ליל שבת כשסידרו השלחן עם הפת ובאו מביהכנ"ס יפרוס מפה על הלחם שיחשב כאילו אינו כאן וכשמגלהו אחר קידוש מראה שהביאו לכבוד שבת. ויש עוד טעם לכסות הלחם שיהא זכר למן שהיה מכוסה בטל. יש לערוך השלחן במקום אחר, ולהביאו למקומו אחר קידוש כדי שיבא לכבוד שבת. ואם כבר הביאו או בשלחנות שלנו יש לפרוס מפה על הלחם והוי כמו שסילקו.

9) טור סימן רע"א סעיף ד', וב"י, וב"י סעיף ה'

לפי המג"מ מותר לשתות מים לפני קידוש, אבל הרשב"א הגה"מ בשם ר"מ והטור אוסרים וכן יל"פ בשיטת הרמב"ם. כשפורס מפה ומקדש יש מחל' אם יברך בורא פרי המגפן על היין, ויש מחל' אם מברך המוציא על הפת ורא"ש פסק שלא לברך בפה"ג אבל יברך המוציא (אלא א"כ מקדש על הפת), כיון שנאסר לאכול פת עד אחר קידוש, משא"כ ברכת בפה"ג שהוא דרך כלל לפני הקידוש לענין זה אין הפסק. להרמב"ם ב' שהיו שותין בערב שבת מבעוד יום ואמרו בואו ונקדש נאסרו לשתות עד שיקדשו, ואם ירצו לעבור ולשתות בלי קידוש צריכים ברכה חדשה, וצידד ב"י שה"ה בפורס מפה דלעיל להרמב"ם יברך בפה"ג אבל פסק דספק ברכות להקל ולא יברך כשיטת הרי"ף ורא"ש.

סעיף ד' י"א שמותר **לשתות מים** לפני קידוש (כ"ט ה') אא"כ הולך רק על לפני הבדלה ע"ש), והרבה חולקים (רשב"א הגה"מ מג"מ טור) וכן החמיר השו"ע (גר"ז ח"א קיצושו"ע ערוה"ש קצוה"ש ועוד), ומותר לרחוץ פיו (מג"א תוס"ש א"ר שלחן עצי שיטים בה"ט ח"א מ"ב ערוה"ש), ולהרבה פוסקים ה"ה קצת **מים לבלוע תרופה לחולה** (מנח"י וענן יוסף שרגה"מ פסק"ת וע"ש לענין לטעום ולפלוט), ואם אינו יכול לבולעו בלי סוכר אסר חו"ש, ושבה"ק הקיל במים לתרופה רק אם אינו צמא. והביא מג"א מהב"ח שלא רק בביהש"מ אלא שה"ה **כשמקבל שבת מבעו"י** אסור לטעום כלום עד שיקדש (וכ"כ א"ר ח"א מ"ב ערוה"ש קצוה"ש), והגר"ז הזכיר האיסור רק אם קיבל שבת ע"י מעריב, וביאר מנח"י (חי"י) שהוא על דרך החילוק בין קבלת יחיד לקבלה ע"י ברכו או תפילת מעריב או כשגרר לענין שבות ביהש"מ שמקבל ע"י שבת עצמה ה"ה

לענין טעימה, והביא שתהליך הסתפק אם קבלה ע"י הדלק"נ נחשב קבלה גמורה לענין זה, והחמיר מנח"י שלא תשתה, והקיל רק לענין מעט מים לבליעת תרופה. וקצוה"ש כי **שיכולה לעשות תנאי בהדלקה** אם היא צמאה הרבה ורוצה להדליק שמפחדת שלא יעבור הזמן, וכן הקיל הגרשז"א שתתנה ותשתה עד שקיעה אבל אם לא התנתה החמיר אפי' במניקה שתמתין עד קידוש, ורב קרפ הקיל אם לא התנתה והיא צמאה מאד שיכולה לשתות מים. וכן הקיל בבנין עולם לשתות מים כשצמא, וכ"כ מנחת שבת אם אינו יכול לקדש, וכן הקיל דע"ת במקום צער גדול שתשתה עד שקיעה (ודן גבי ביהש"מ), ויש מקילין גם אחרי שקיעה (מנחת אלעזר (א' ל"ג, וב' י"א), והקיל נשמ"ה במקום צער עד ביהש"מ דר"ת.

התחיל סעודה לפני שקיעה כשמגיע שקיעה אסור להמשיך עד שיקדש, וה"ה לפני שקיעה אם **אמרו בואו ונקדש** קידוש היום (סעיף ה'), או **שקבלו שבת** באמירה או בהדלק"נ צריכים להפסיק הסעודה ואסורים לאכול עד שיעשו קידוש, ודוקא כשהקבלת שבת היה אחרי פלג שלפני זה אינו חל. ואפשר **לקדש באמצע הסעודה ע"י פריסת מפה**, וי"א דהיינו **שיכסו כל מה שעל השלחן** (לבוש פמ"ג (אש"א ז' ומשב"ז י"ב, שרק עי"ז נחשב כעקירת שלחן) תור"ש כה"ח) ויש מקילין **שמספיק לכסות החלות** (מג"א גר"ז מ"ב) וכן הקיל הגרש"ק לגבי סתם סעודת שבת שאפשר לשים האוכל על השלחן לפני הסעודה.

10) גמרא פסחים דף ק"ב. (בסופו) 'תנו רבנן בני חבורה ... והשני אומר עליו קדושת היום' (ק"ב:), ותוס' דף ק. ד"ה רבי יוסי '... ומזכיר של שבת בברכת המזון',

ור"ף (דף כ: בדפי הרי"ף) 'הא מתניתא כבר אדחיא ... אומר עליו קדושת היום', ור"ן ד"ה כוס ראשון מברך, ורא"ש פרק ערבי פסחים סימן ז', וקרב"נ אות כ'

ראינו לעיל מחל' לגבי מי שאוכל בע"ש והגיע שבת שלר' יהודה יפסיק ולר' יוסי מותר להמשיך. וכאן מבואר שלר' יהודה אפילו כוס של ברכת המזון אסור לשתות וצריך לקדש תחילה ואח"כ יברך ברהמ"ז על כוס. ולר' יוסי לשיטתו מותר להמשיך לאכול וכשיגמור יברך על כוס ואח"כ יקדש על כוס אחר.

דייק **תוס'** שאם אחר שיקדש צריך לאכול עוד סעודה הוה ליה להגמ' לפרש שיפסיק מיד ויקדש וימשיך לקיים סעודת שבת, ואם אי"צ לאכול אח"כ קשה איך מהני הקידוש אם לא יאכל הא אינו במקום סעודה. ותי' כיון שעושה הקידוש מיד אחרי הסעודה נחשב קידוש במקום סעודה ומחשיב הסעודה כסעודת שבת כדמוכח מהתוספתא שאומר רצה בברהמ"ז.

וכי' **הרי"ף** שהסוגיא נדחית כיון דקיי"ל שלא כר"י ולא כר"י אלא פורס מפה ומקדש, מ"מ נלמד מכאן לאופן שגמרו לאכול ונטלו מים אחרונים ונכנס שבת שיברכו ברהמ"ז על הכוס, ואח"כ יקדשו על כוס אחר, וביאר הר"ן שאע"פ שאינו אוכל אחר קידוש נחשב מקום סעודה כיון שאכלו שם.

והרא"ש הסתפק כה"ג שלא אכל משתחשך אם יזכיר רצה בברהמ"ז ומסיק שיאמר כיון שעכ"פ הברהמ"ז הוא בשבת. ותמה על הרי"ף שאם בלא"ה יצטרך לאכול מיד אחרי קידוש כדי שתהיה במקום סעודה א"כ הו"ל למימר לפרוס מפה ולקדש ולאכול, ואם יסבור הרי"ף שיחשב מקום סעודה ע"י מה שאכל לפני שבת א"כ כי הרא"ש שהוא לא מסכים לזה, ובלא"ה הביא שהרי"ד אסר לשתות כוס ברהמ"ז כיון דקיי"ל כשמואל שצריך לפרוס מפה ולקדש, וכך מסיק הרא"ש שבין אם גמר לאכול או לא יפרוס מפה ויקדש.

וכי' **קרב"נ** שאם רוצה יכול לקדש ולאכול שעה או ב' אח"כ ומ"מ יזכיר רצה בברהמ"ז כיון שהוא שבת.

11) טור סימן רע"א סעיף ו', וב"י שם

גם הרמב"ם סובר כהרי"ף שבאופן שגמר סעודתו ונטל מים אחרונים יברך ברהמ"ז על כוס א' וקידוש על כוס ב', וארחו"ח כי לברך ברהמ"ז על כוס א' ולא ישתה ממנו עד אחר שיקדש אח"כ ואז ישתה שתיים. ולפי הרא"ש ורי"ד יפרוס מפה ויקדש.

12) שו"ע סעיף ד' ה' ו', ומג"א ס"ק ה' ז' י' י"א י"ג, ורע"א על הרמ"א סוף סעיף ו'

השו"ע אסר אפי' שתיית מים לפני קידוש וכי' מג"א שאסור משחשיכה גם בלי קבלי"ש או ע"י קבלי"ש אפי' מבעוד יום. והתיר מג"א לרחוץ פיו. ואם היה אוכל מלפני שבת יפרוס מפה (על הפת, מג"א, ועי' פמ"ג א"א ז' בשם הלבוש) ויקדש ואם כבר בירך בפה"ג לפני זה אי"צ לברך בפה"ג בקידוש אבל פסק המחבר שהמוציא צריך אפי' מקדש על הפת והביא י"א שאי"צ בכל אופן. וכי' מג"א שאפשר לקבל שבת מבעו"י ולקדש ולאכול, ולהתפלל אח"כ. וה"ה כשהיו שותים מבעו"י ולא הגיע שבת אלא שאמרו באו ונקדש שאסורים לשתות עד שיקדשו, ואם עוברים ושותים צריכים לברך בפה"ג, ואם הגיע חשיכה או אפי' ביהש"מ נאסרים גם בלי אמירתם. ובאופן שגמר לאכול ונכנס שבת סתם השו"ע כהרי"ף, ופי' מג"א דוקא אחר מים אחרונים ואולי גם אחר הב לן ונברך והביא י"א כהרא"ש וכי' רמ"א שלהרי"ף לא יזכיר רצה דלא כהמחבר, ומחל' אם יטעום כוס ברהמ"ז לפני הקידוש, ואם צריך לאכול אחר קידוש. וכי' לנהוג כהרא"ש לצאת ממחל'. ופי' לבו"ש המחל' אם יזכיר רצה ואם ישתה מכוס ברהמ"ז ואם צריך לאכול אח"כ. ותמה רע"א שאם יקדש נכנס למחל' שי"א שצריך לברך כיון שנטל מים אחרונים ועדיף לברך ברהמ"ז, בלי רצה דהכי קיי"ל, ובלי לטעום עד אחר קידוש, ויאכל אח"כ.

13) שו"ע סימן רע"א סעיף ד' ה' ו', ומשנ"ב, ושעה"צ ס"ק כ"ה, וס"ק מ"ג, וס"ק מ"ה

בסעיף ד' פסק מ"ב שלא לברך הגפן וגם לא יברך המוציא שס' ברכות להקל. ובסעיף ה' כשאמרו מבעוד יום באו ונקדש הביא מהמג"א שאם יקדשו אי"צ בפה"ג על הקידוש והוסיף אי"צ שה"ה שהיין שלאח"כ אי"צ ברכה, ועי"ז כי המ"ב ראוי לבעל נפש לזהר מלבוא לידי כך כיון שיש הרבה דיעות בדינים אלו. ואם לא אמרו באו ונקדש ונכנס שבת פי' הטי"ז שאם ישתו אי"צ בפה"ג. בסעיף ו' אם אמר הבלן ונברך ואח"כ פורס מפה ומקדש אי"צ בפה"ג אבל אם נטל מים אחרונים צריך בפה"ג. ואחר שמקדש יאכל עכ"פ כזית שיחשב מקום סעודה, אבל לצאת סעודת שבת הביא השעה"צ מסי' רצ"א שלכאוי צריך לאכול כביצה (קצת יותר, ע"ש רצ"א מ"ב ס"ק ב', ולענין דיעבד ע"ש).

14) ארחות חיים שבת סימן ל"ז, דרכ"מ סימן תרצ"ה אות ד', ורמ"א בשו"ע שם, ומ"ב ס"ק י'

האורח"ח הביא שיש נוהגים בפורים שחל בע"ש לפרוס מפה ולקדש ויש נוהגים לאכול בבוקר. וכ' דרכ"מ לעשותה בבוקר וכ"כ ברמ"א, ומ"ב פי' דהיינו קודם חצות לכתחילה, וציין לב"א בשם מהרי"ל (שכ' עד שעה עשורית).

ארחות חיים שבת סימן ל"ז המובא בב"י סי' תרצ"ה

מששת ימי בראשית: (ל"ז) ופורים שחל להיות בערב שבת עבדינן סעודת פורים מבעוד יום ובליילה צריכי לקדושי וצריכי נמי למטעם מידי בחר קדוש דאי לא הכי לא גפקי ידי קדוש כדפרש"י ז"ל דאין קדוש אלא א"כ סעד ויש עושין סעודתן בבקר והכל הולך אחר המנהג: (לח)

דרכ"מ סימן תרצ"ה אות ד'

קלקול בסעודה עכ"ל: (ד) ובמנהגים שלנו (ר"א טירנא פורים עמ' קס) כתוב דיש לעשותה בבוקר כשחל פורים ביום ששי אבל בשאר ימות החול מתפללין מנחה ואחר כך אוכלין סעודת פורים וכן נוהגין וכתבו מנהגים (שם עמ' קנט) דרוב הסעודה צריכה להיות ביום אבל בתרומת הדשן סימן ק"י כתב רוב העולם נוהגין לעשות עיקר סעודת פורים בערב ונמשכים

טור >מכון שירת דבורה< עמוד מס 713 ה (א"י תצה - תרצ"ז) יעקב בן אשר (מגל הסורים) הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

רמ"א בשו"ע שם, ומ"ב ס"ק י'

פורים ציוס ששי יעשו (י) הסעודה בשחרית משום כבוד שבת (מנהגים) משה ברורה עמוד מס 321 ו כהן, ישראל מאיר בן אריה זאב הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

של ד"ת וכלקמיה: (י) הסעודה בשחרית. היינו (יא) קודם חלות היום לכתחלה ועיין ניד אפרים מה שכתב נשם מהר"ל: (יא) מחלל משה ברורה עמוד מס 321 ו כהן, ישראל מאיר בן אריה זאב הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

כשחל פורים בשבת י"א שיש לעשות הסעודה בבוקר (ארח"ח הובא בב"י ספר המנהגים רמ"א מט"מ קיצושו"ע ערוה"ש יוסף אומץ ולוח א"י). ויעב"ץ כי לעשותו קודם חצות, וכ"כ מ"ב דמשי"כ לעשותו שחרית היינו קודם חצות לכתחילה, וכ"כ ערוה"ש שיתחילו קודם חצות ולכל הפחות קודם שעה עשירית וכ' שאם לא התחילו מקודם יכולים להתחיל גם אחר שעה עשירית כיון שהיא מצוה בשעתה, וביוסף אומץ כי שעיקר הסעודה יהיה קודם חצות. מהרי"ל כי לאכלו קודם שעה עשירית והובא ביד אפרים וציין המ"ב לעיין שם. וארח"ח כי שיש עושין פורס מפה ויש אוכלין סעודתן בבוקר והכל הולך אחרי המנהג, והובא בב"י, וכ"כ הלבוש, ודרכ"מ כי לעשותו בשחרית. השואל בהמהרי"ל כי שלכתחילה אין לפרוס מפה ולקדש ולקט יושר כי שאין נוהגין לעשותו, ובכמה ספרים העידו שהרבה נהגו כן. י"א לומר רצה וגם על הניסים כשפורס מפה (פמ"ג נהר מצרים קרית חנה דוד), ויש חולקין ופוסקים שיאמר רק רצה (ח"א מ"ב קצוה"ש). וציין הגר"ש דבליצקי בספרו פורים משולש לשאלות ובה"ג שהזכירו חיוב להודות ולשבח בפורים על הניסים שעשה ד' לנו, וא"כ כשפורס מפה שלא יקיים את זה בברכהמ"ז יש להודות ולשבח כנ"ל באמצע הסעודה, וה"ה בכל שנהאם יברך אחרי שקיעה יזהר להודות ולשבח לפני שקיעה ע"ש. ועוד כי שם שאם לא קיים א' ממצות היום עד שקיבל שבת יקרא מגילה בלי ברכה ויתן משלו"מ ומתנל"א בלי מוקצה או ע"י אחר ע"ש. וכ' עוד שאם שכח רצה לא יחזור שי"ל שמה שאכל בלילה היה רשות שי"א שיצא כבר ע"י מה שאכל ביום לפני קידוש ועי"ז אינו חוזר כמ"ש מ"ב כאן ס"ק כ"ט. ועי"ש היטיב במ"ב טעמו בשעה"צ וטעם הפמ"ג שהביא וי"ל. והסתפק הגרש"ד אם לא אכל בלילה אם יצא ידי"ח (ולכאוי היינו כשיטה א' בסתם בסעיף ו'). וכ' המאירי שבן י"ד שהמשיך סעודתו לליל ט"ו יאמר על הניסים.

י"א **כשפורס מפה ומקדש** אי"צ נט"י אחר שיקדש (קרית חנה דוד) וי"א שיטול בלי ברכה (דע"ת). ואם התפלל מעריב לפני שפרס מפה וקידש לפי השו"ע בסי' קע"ח סעיף א' דוקא אם התפלל בביתו אינו הפסק ולא כשהולך לביהכנ"ס, אבל קי"ל כהרמ"א שגם כשהלך אינו הפסק ואי"צ לברך עוד פעם כשחזור. וכ' מג"א שם שעכ"פ נט"י צריך שמא לא שמר ידיו, וא"ר גר"ז אבן העוזר מג"ג הקילו שאי"צ נטילה, והכריע המ"ב שזהו דוקא אם התפלל בבית אבל אם הלך יטול ידיו בלי ברכה כשיחזור.

ולענין **המוציא** יש ראשונים שהחמירו שיברך (בה"ג רי"ף ראב"ד ספר העיתים רי"ף גיאת רבנ"י רא"ש רי"ן טור) וכן סתם השו"ע, ויש מקילים (בעה"מ מג"מ תורי"ד בעל העיטור) והביאם השו"ע בשם י"א, ולמעשה הכריעו האחרונים שס' ברכות להקל (ט"ז פמ"ג גר"ז זרע אמת מ"ב דע"ת ועוד). ולענין **לחם משנה** הכריע רש"י (האלף לך שלמה) שאם צריך המוציא צריך לח"מ ואם אי"צ אי"צ, ויל"ע לדיון שרק מסי' אין מברכין המוציא י"ל שמ"מ יביא לח"מ כיון שלרוב ראשונים צריך המוציא או י"ל שאם אין המוציא אין שייך לח"מ, ופסק הגרש"ז י"א ששייך לח"מ אע"פ שאינו מברך ושאפשר אפילו להוציא אחרים כה"ג.

כ' הגר"ז שבעל נפש יזהר שלא לבוא לידי מצב של פורס מפה, ובאמת מקורו הוא ממג"א שכ"כ רק על הנידון של סעיף ה', וכן במ"ב העתיק המג"א רק בסעיף ה' בס"ק כ"א וביאר שיטתו בזה יותר בשעה"צ ס"ק כ"ה שחשש שם למהר"ק וגר"א וט"ז ועו"ש שחלקו על המג"א גר"ז וח"א וסוברים שצריך לברך בפה"ג כשמקדש שם (ואולי החמיר יותר שם מפני שבפה"ג הוי חלק מהקידוש כידוע ויחסר מהקידוש בלי זה, ויל"ד וי"ל, שיש מדייקים מפורס מפה שיוצא קידוש בלי בפה"ג אבל לכאור צ"ע שאינו מוכח שהיכא שצריך בפה"ג שאינו חלק מהקידוש, ויש מחל' תהלי"ד עפ"י החכ"צ עם הגר"ז בזה, ועי' אג"מ או"ח ג' ומנח"י י' מ"ה), משא"כ בפורס מפה שעיקר הסי' הוא רק בהמוציא ויוצא לחם משנה ממנ"פ והכריעו האחרונים מחמת סי' שלא יברך וכמ"ש בפשיטות בשעה"צ ס"ק ל"א שלהלכה פסקו האחרונים כה"א בסעיף ד'. ובפסק"ת פי' שכונת המג"א הוא כהגר"ז וצ"ע, אבל ע"ש שגם להגר"ז עצמו אם הוא כבר במצב זה שאוכל סעודה עד סמוך לחשיכה, עדיף לפרוס מפה ולקדש כיון שכל זמן שלא הפסיק סעודתו האצטומכא פתוחה לאכול משא"כ אם יפסיק נמצא שלא יאכל אח"כ סעודת הלילה לתיאבון.

וע"ש שהביא עצה לצאת מהספיקות אם ימצאו מישהו שיכול להוציאם בקידוש והמוציא.

אבל עפ"י האריז"ל והובא בכה"ח אין לאכול הסעודת שבת קודם מעריב, וכן לפי המג"א יש לזהר שאם יברכו ברהמ"ז סמוך לשבת אין להמשיך בסעודת שבת אפי' אם יתפללו מעריב אפי' כבר קראו קרי"ש בזמנה או שהוא יותר מחצי שעה לפני זמן קרי"ש, וכן פסק המ"ב.

כ' הפוסקים שרשאי לקבל שבת מבעוד יום ולקדש ולאכול הסעודה, ואח"כ יתפלל מעריב (ט"ז מג"א בה"ט גר"ז ח"א מ"ב ערוה"ש), אבל להגר"א אין לקדש לפני שיתפלל ואין להתפלל לפני זמן קרי"ש, וכן להאריז"ל אין לעשות כן לאכול הסעודה לפני מעריב, והובא בכה"ח. ופסק הגריש"א שעדיף לעשות כנ"ל לאכול מוקדם ולהתפלל בזמן מלהתפלל ג"כ מוקדם ופסק ששניהם אין לעשות אלא יתפלל בזמן ויאכל אח"כ. וכ"כ הגרנ"ק וחילק עוד שאם יכול להתפלל אחרי שקיעה ולאכול אח"כ שזה עדיף מלהתפלל או לאכול אחרי פלג.

לענין הרמ"א בסעיף ה' י"א שאם בירך על שאר מאכלים שאינו יכול לקדש עליהם ונזכר שלא קידש שיקדש מיד וישתה ואינו הפסק (שו"מ), וי"א שיטעם מעט מהמאכל בלי קידוש שלא יהא ברכה לבטלה (דע"ת שש"כ פסק"ת).

15) טור סימן רע"א סעיף ז' – י', וב"י סעיף ז' – י"א, ודרכ"מ אות ז' וח',

וב"ח ד"ה ומ"ש שכח' ... דעדיין לא עבר זמן קידוש', וד"ה זכר ליציאת מצרים

אע"פ שאכל משהו אחר שנכנס שבת עדיין יכול לקדש. ואם לא קידש בלילה ישלים כל היום, ולא יאמר ויכולו שגמר מלאכת ד' היה בלילה, ויש מחל' אם שייך תשלומין אפילו למזיד, וביאר הב"ח שלרב עמרם כה"ג אין תשלומין כמו גבי תפלה, ולהרמב"ם זמן קידוש נמשך כל השבת. פורס מפה על הלחם עד אחר קידוש שיהא ניכר שבא לכבוד שבת (תוס' מרדכי רא"ש ר"ן), ובירושלמי מפרש שהוא כדי שלא יראה הפת בשתו שמקדימין היין (רא"ש מרדכי הגה"מ), ועוד פי' הטור שהוא זכר למן שהיה מכוסה בטל למעלה ולמטה (וכ"כ תוס' סה"ת והגה"מ בשם ספר המצות). והביא דרכ"מ מהמרדכי שאם היה הפת מגולה צריך לברך עליו. יזהר שלא יהא הכוס פגום והוסף הרמב"ם שה"ה לשאר דיני כוס של ברכה. להטור רק יו"ט הוא זכר ליצי"מ והביא מהרמב"ן שמפרש שהולך גם על שבת ע"ש והב"ח פי' שפרך בא"ת ב"ש גימ' ל"ט. ראוי לעמוד בקידוש לכבוד המלך אלא שנחלקו אם הדין קידוש במקום סעודה מחייב ישיבה, ויש עומדים רק ליום הששי ויכולו השמים שר"ת יקו"ק. יסתכל בנרות בויכולו ואח"כ בכוס. אם יש מספיק יין רק לכוס אי' יבדיל עליו שקידוש אפשר בפת, ואם מספיק לב' יקדש עליו בלילה ואם יש בהכוס מספיק גם ליום או שעכ"פ יהיה מספיק ע"י מזיגה לא ישתה מהכוס עצמו שיפגמו אלא ישפוך ממנו לכלי אחר לשתות משם.

16) שו"ע שם סעיף ז' ח' ט', וט"ז ס"ק י"א, ומג"א ס"ק כ', ומשנ"ב שם

קיי"ל שיקדש ביום גם כשהזיד בלילה. אם לא כיסה הפת כ' מג"א שיברך עליו. מצד סברת בושט מספיק לכסותו עד אחר בפה"ג. אבל שיהא ניכר שבא לכבוד שבת אין לגלותו עד אחר קידוש. כשלא קידש שיש תשלומין כל היום כ' פמ"ג שאם כבר הגיע לביהש"מ יקדש בלי שם ומלכות בפתיחה וחתימה. אם מקדש על פת שאין שייך בושט עדיין שייך הטעם לכסותו שיבא לכבוד שבת וגם זכר למן. ולכל הטעמים מספיק לכסותו עד אחר קידוש, וכן בקידוש בבוקר, וח"א כ' שיכסה עד אחר המוציא לטעם זכר למן. כשמקדש על פת יכסה בחלק הקידוש לפני ואחרי המוציא ובהמוציא יגלהו ובד' יגביהו.

סעיף ז' אם טעם לפני קידוש למד הב"ח בשיטת הרשב"ם שאינו יכול לקדש עד למחר, וכן נקט להלכה, וכל הפוסקים חלקו עליו ופסקו שיקדש בלילה (ט"ז מג"א א"ר דה"ח גר"ז מ"ב ערוה"ש בא"ה כה"ח ועוד). ואם קידש מיד אחרי שאכל פי' בגר"ז שנחשב קידוש במקום סעודה כיון שאכל בלילה ואי"צ לאכול עוד, ועי' מ"ב סי' רפ"ט ס"ק י' ושש"כ (נ"ב צ').

סעיף ח' כשלא קידש בלילה וקידש ביום י"א שעולה לשל יום ג"כ ואי"צ לקדש של יום (ערוה"ש תולדות שמואל חו"ש שש"כ פסק"ת כבוד ועונג), ובצה"ח כ' שיאמר גם נוסח של היום ואח"כ של לילה, ודע"ת העיר שאם הוא תשלומין כמו בתפלה יש לקדש פעמיים כמו בתפלה וסיים בצ"ע, וי"ל עפ"י הב"ח. אע"פ ששייך לקדש ביום אין לדחות הקידוש להיום אפי' לצורך גדול שעיקר מצותו הוא בלילה והוי יותר מסתם זריזין מקדימין ששייך בכל המצות (אג"מ ג' ס"ג ז', וכן מבואר בלשון הרמב"ם וגם בב"ח שראינו).

סעיף ט' כיסוי הפת הוא שיהא ניכר שבא לכבוד שבת (רשב"ם סה"ת מחזור ויטרי טור מג"א פמ"ג מ"ב), ושללא יראה הפת בושטו (ירושלמי רא"ש ריטב"א טור צדה לדרך לבוש ט"ז עו"ש פמ"ג ח"א קיצושי"ע מ"ב ערוה"ש), וזכר למן (מחזור ויטרי טור צדה לדרך לבוש ט"ז עו"ש פמ"ג ח"א גר"ז קיצושי"ע מ"ב ערוה"ש קצוה"ש), ונקט הגריש"א שטעם הירושלמי שלא יראה בשתו עיקר וכן כי בהלי שבי"ש, והרבה פוסקים כי לחוש לכתחילה לכולם (אזנ"ד פסק"ת ועוד). גם **לכתחילה אפשר להביא הפת ולכסותו** (גר"ז הגר"ח"ק (כך נהגו)) ואין נכון להביאו לאחר קידוש (ערוה"ש), והט"ז כי שמיד שמוציאין אותן מהתנור מניחין על השלחן, והביאו החת"ס, ומנח"י כי שזהו מעיקר סידור השלחן שיהיה חלות על השלחן כשיבוא מביהכנ"ס, והגריש"א הקיל להורידן לחממם משום עונג שבת ויניח אחרים על השלחן אם אפשר. ובמעשה רק להגר"א אי שלא יהא הפת על השלחן בשעת קידוש. נשמ"ה כי שלכתחילה יהיו מכוסות מבעו"י, וי"ל.

המרדכי כי שהטעם שיהא ניכר שבא לכבוד שבת שייך רק בליל שבת ולא בבוקר (והובא בא"ר שעה"צ שש"כ), ובא"ח כי ששייך גם ביום. **וכשמקדש בפת** אין שייך הסברא של שלא יראה בשתו (לבוש ט"ז עו"ש מקו"ח מג"א ח"א מ"ב כה"ח), ועי' א"ר. **ופת שמונה על השלחן שאינו אוכל ממנו** הקילו בא"מ (אין חשש בושט הפת בזה) ואזנ"ד (אין שייך טעם היכר כבוד שבת או זכר למן ואולי גם לסברת שלא יראה בושטו). והקיל הגרשז"א שמי שאינו מכין לשותות מהיין אי"צ לכסות מזונות שלפניו (אין זכר למן במזונות, ואין יבא לכבוד שבת בבוקר, ואין בושט אלא למקדש ולשותים). וי"א לכסות מזונות (ח"א כי לכסות פת כיון שהמוציא ומזונות קודמות להגפן) קיצושי"ע לבוש"מ בא"מ (ולא מה שאינו אוכל ממנו) וכ"כ אזנ"ד עכ"פ לכתחילה אבל במקום דוחק אפשר להקל לסמוך על ב' הטעמים אחרים של מן וכבוד, וכ"כ שש"כ חזו"ע הגר"ח"ק ור"ד פיינשטיין שיש לכסותו, ויש מקילים (נשמ"ה הלי שבי"ש (רק פת שלפני המקדש לא שאר פת ולא מזונות)), וצידד בשש"כ לחלק בין מזונות שאוכל בהמשך הסעודה שאי"צ לכסות לבין מזונות שאוכל מיד אחרי הקידוש. והקיל הלי שבי"ש שאי"צ לכסות שאר פת שעל השלחן, כגון שיש שם מי שכבר התחיל לאכול ומישהו אחר עושה קידוש, ואזנ"ד החמיר אם בדעתו לאכול גם מלחם זה וכ"כ שש"כ. יש מקילים שלא לכסות הפת בסעודה ג' (ערוה"ש חזו"א הגרשז"א הגר"ח"ק פסק"ת), ויש מחמירים (חת"ס זה מה שהטעם דזכר למן מוסיף) אש"א מבוטשאטש בא"ח (גם לטעם כבוד, כדלעיל), כה"ח וכן נהג הסטייפלר) וצידד הגר"י שטילרמן צד להקל כיון שבסעודה זה יש צד גדול שמספיק לחם א' וא"כ אינו זכר למן ולא שאר הסברות. כשעושה הבדלה ודעתו לאכול תיכף אח"כ כי השו"ע (רצ"ט ט') לכסות הפת מצד בושט, וכ"כ ה"ט"ז ומג"א ומ"ב שם (ע"ש הסברו). בלקט יושר מיקל שאי"צ לכסות אלא פת שעל השלחן של המקדש וכן פסקו למעשה הגריש"א והלי שבי"ש, ואג"מ (או"ח ה' כי י"ח) החמיר לכל הטעמים ע"ש, ושרגה"מ כי ששייך רק סברת זכר למן ואם קשה לכסותם אינו מעכב, והגרש"ד מונק (הובא ברבבו"א) כי ששייך גם סברת שניכר שבא לכבוד שבת, וכן החמירו אזנ"ד חו"ש והגר"ח"ק משום שכשיוצאים מהמקדש הוי כאילו הם מקדשים, ושש"כ החמיר, וחזו"ע כי שנראה להחמיר והביא שהגרשז"א אמר שנוהגים להקל. והקילו שאי"צ לכסות לחם של אחר שאינו אוכל ממנו (אזנ"ד שש"כ הגר"ח"ק נשמ"ה הלי שבי"ש) וחזו"ש הסתפק אם א' מקדש כשאחרים באמצע סעודתם אם יש להם לכסות. וכי אזנ"ד שלטעם בושט יכסה גם שאר שלימים שעל השלחן וכן החמיר בא"מ, והלי שבי"ש מיקל.

מ"ב הביא מפמ"ג (משב"ז י"ב) שלכל הטעמים מספיק לכסות עד אחר הקידוש, והביא מח"א שלטעם זכר למן יכסה עד אחר המוציא וכ"כ ערוה"ש וכי שכן המנהג וכ"כ שש"כ ורבבו"א וכן נהג הסטייפלר, ותור"ש כי שהוא בזיון ואולי אינו יוצא אם מברך עליו כשהוא מכוסה וכ"כ אזנ"ד לגלותו בהמוציא וכ"כ הגריש"א והלי שבי"ש, וכי אבני ישפה שיש על מי לסמוך לעשות כך או כך, ובא"מ הביא שיש גדולי עולם שנוהגים לאחוז הלחמים דרך המפה ושהוא נוהג לאחזם בעצמם מתחת למפה והמחמיר לעשות כן תע"ב. יש מחמירים שלא יהיו נקבים בהמפה (ישועות חכמה מנחת שבת ברית עולם פסק"ת) וקצוה"ש פקפק בהחומרא, ויש מחמירין בכיסוי שקוף (ברית עולם חו"ש שלחן הלוי נשמ"ה פסק"ת), ויש מקילים (הסטייפלר (כיסה בשקית ניילון שקופה) הגריש"א הגר"ח"ק רבבו"א), וכן צידד הגרשז"א כל שיש עליו שם כיסוי, וסיים שהעירו לו שמנחת שבת החמיר בכסוי עם נקבים.

י"א לכסות דוקא במפה לבנה (צדה לדרך א"ר בא"מ (מוחה על מה שנהגו לעשותו צבוע וכן לענין הטבלא שמתחת לחלה כי שיהיו לבן זכר לטל), ותהלי"ד כי שאולי כונת א"ר שיהיה כבוסה אבל אין קפידא שיהיה לבן, וכ"כ מנחת שבת שש"כ חזו"ע נשמ"ה. ולענין כיסוי מתחת לחלות כי הגריש"א והגר"ח"ק שמספיק המפה שעל השלחן, וכ"כ הגר"ח"ק והוסיף שהטבלא שמתחת להלחם אינו מפסיק (וכ"כ נשמ"ה ופסק"ת), וקיצור הלי שבת כי כיון שמניחין החלות על הקרש צריכים מפה תחת החלות, ושש"כ כי ג"כ שצריכים מפה מיוחדת מתחת לחלות כדי להזכיר המן, וכ"כ נשמ"ה.

17) שו"ע שם סעיף י' וי"א, וט"ז ס"ק י"ג, ומג"א ס"ק כ"א-כ"ה, ומשנה ברורה

השו"ע כי לקדש מעומד ורמ"א כי שיותר טוב לישב ושנהגו לעמוד קצת ליום הששי ויכילו השמים שהוא ר"ת יקו"ק, וי"א לשנות הנוסחאות כדי שיצא כפי מספר התיבות המובא בספרים, וכ המג"א שאין לשנות כי לכל מנהג יש טעם ויסוד. הרמ"א כי ליתן עיניו בנרות כשמתחיל, ובשעת קידוש יסתכל בכוס שלא יסיח דעתו, והג"א כי שאפשר ליתן עיניו בשניהם. י"א ששתייתו רפואה וי"א נתינתו על העין, אבל המ"ב כי שאין מדקדקין בזה כ"כ. ומש"כ השו"ע שכשיש רק כוס א' שישתה ממנו בכוס אחר שלא יפגמו השיג המג"א עפ"י תוס' שצריך לשתות דוקא מכוס שיש בו רביעית, אלא ישתה מכוס א' ויוסיף עליו מכוס ב'. צריך להקפיד בהכוס ככל דיני כוס של ברכה, ואם אין לו אחר ואין לו עצה אפשר לברך על פגום, וצידד הפמ"ג שאולי עדיף בליל שבת לקדש על פת מלקדש על פגום. יאמר ויכולו ג' פעמים, בתפלה ואחרי התפלה ובקידוש, ואם שכח יאמרנו באמצע הסעודה על הכוס. עדיף לישב בקידוש משום שנחשב יותר במקום סעודה, ועוד שלפטור בברכה צריך קביעות, ולפי"ז ה"ה להשומעים, וכי המ"ב שעכ"פ לא ילכו הנה והנה, וצידד ששיבה הוא רק לכתחילה (עי' שעה"צ נ"א). כשיש מספיק

רק לכוס א' כ' שוי"ע להניחו להבדלה ואם מספיק לבי יקדש גם בלילה, וי"א שקידוש בלילה על היין עדיף מהבדלה, ובפרט כשיש שכר להבדלה, ואז גם קידוש היום קודם. פקפקו א"ר ומאמ"ר על מש"כ המג"א שטוב לקדש על כוס גדול ולקדש על שיריים שלו ביום ולהבדלה ע"י תיקון.

יש מקילים במקום הצורך **לקדש על בקבוק של יין** (אזנ"ד הגר"חפ"ש שש"כ ר"ד פיינשטיין וספר כבוד ועונג שבת) וכן נהג רב טובי וייס כשהיה שם רק כוס חד פעמי שקידש עליו והתכוון גם על הבקבוק ושתה גם משם עוד מלוא לוגמיו, וכ"כ מאור השבת ופסק"ת, ופקפק הגר"י שטילרמן שלהשיטות שאי"צ טבילה בגלל שהוא רק כקליפה אולי א"א לקדש עליו, וי"ל.

י"א שאין לומר **ויכולו בעל פה** משום דברים שבכתב א"א לאומרן ע"פ בפרט בדבר שמוציא אחרים ע"ז, ויש מקילים (חזו"א סטיפלער צ"א (עדות שאני) הגר"ח"ק (כיון ששגור) הגר"ש דבליצקי שבה"ק (רק בציבור מחמירין ורק בקריאה לא בעדות) מנחת אשר ה' שב"ש (יש מהדרין) הגר"ש"א (רק בציבור מחמירין)), וי"א שהחמיר הגר"ש"א בעצמו לומר מתוך הכתב.

יש נוהגים לשבת בכל הקידוש (גר"א גר"ח חזו"א גר"י קה"י הגר"ש"א) ויש עומדים בפרשת ויכולו ואח"כ יושבים (אג"מ או"ח ה' ט"ז ה' וכן שכן יש לנהוג ע"ש), ויש עומדים בכל הקידוש (קצוה"ש דברי יציב וחזו"ד וכן נוהגים החסידים עפ"י האריז"ל), וה' שב"ש כ' **שכל א' ינהג כמנהגו**. ואג"מ אמר שנהג כמנהג אביו בלי פקפוק גם כשסותר למ"ב, והגר"ש"א אמר כשסותר מנהג אביו למ"ב יעשה כמ"ב, וכן פסק הגר"ח"ק שמותר לו לשנות ממנהג אביו.

ערוה"ש כ' **שיתחיל מוירא אלקים** שיום הששי הוא באמצע פסוק וכן נהגו ר' יעקב והגר"ש"א. ולבוש כ' להתחיל ויהי ערב בלחש ויום הששי בקול רם, ורמ"א כ' להתחיל מיום הששי (וכ"כ שלי"ה שלחן עצי שטים גר"ז חלק"י) והגר"ח"ק השיב שיש מקפידין להתחיל מוירא אלקים. וחת"ס יישוב שאין איסור לפסוק הפסוק כיון שא"א להתחיל מוירא אלקים כיון שדרשו חז"ל טוב מאד שבפסוק זה על המות. **יתן עיניו בנרות** עד שיגמור ויכולו (מלבושי יו"ט א"ר כבוד ועונג שבת) וי"א רק בהתחלת ויכולו (לבוש שש"כ).

איתא בגמרא ברכות (דף נא.) דאמר רבי זירא אמר רבי אבהו, ואמרי לה במתניתא תנא, **עשרה דברים** נאמרו בכוס של ברכה, טעון הדחה, ושטיפה, חי, ומלא, עיטור, ועיטוף, נוטלו בשתי ידי, ונותנו בימין, ומגביהו מן הקרקע טפח, ונותן עיניו בו. ויש אומרים אף משגרו במתנה לאנשי ביתו. אמר רבי יוחנן, **אנו אין לנו אלא ארבעה בלבד**: הדחה, שטיפה, חי, ומלא.

18 שו"ע סי' רע"א סעיף י"ב, ומג"א ס"ק כ"ו, ולבו"ש על המג"א, וביאור הגר"א בסופו 'והעיקר ...', ומ"ב ושעה"צ ס"ק ס"ב וס"ג

לפי השו"ע יש לקדש קודם וליטול נט"י אח"כ ואם נטל קודם יקדש על הפת, ורמ"א כ' ליטול קודם ושכן המנהג, והגר"א כ' שהעיקר כהשו"ע ושכן דעת הט"ז, וכ' מג"א שאפי' להשו"ע בני הבית נוטלין קודם, וביאר לבו"ש כיון שרק שומעין הקידוש אינו הפסק, ומשנ"ב כ' רק שבני ביתו **יכולים** ליטול קודם, והביא שכמה אחרונים כ' שעדיף לעשות כהשו"ע לקדש קודם, ומי"מ אם כבר נטל יש לסמוך על הרמ"א ולקדש על היין.

19 גמרא פסחים דף ק"ז. 'מטעימת יין כל שהו ... ואם לאו לא יצא', ותוד"ה אם טעם, ורא"ש סימן י"ח

אם לא שתו מכוס של קידוש שיעור מלוא לוגמא לא יצאו, ופי' תוס' והרא"ש ששיעורו הוא לפי כל אדם כמה משקה שיכול לסלק לצד א' ויראה כמלא לוגמיו, ובאדם בינוני הוא רוב רביעית. להרשב"ם אי"צ המקדש דוקא לטעום אלא כל שטעם א' מהמסובין יצאו כולן, וכ' הרא"ש דלא מהני שתיית שתים להצטרף להשיעור כיון שצריכים שתייה של הנאה מהכוס ... כשיעור זה.

20 טור סימן רע"א סעיף י"ג י"ד ט"ו, וב"י שם

לפי הגאונים ובה"ג דוקא המקדש צריך שישתה, ואם שתו אחרים כל הכוס יביאו עוד יין ויברך בפה"ג וישתה ואי"צ לקדש פעם שנית, ולהרא"ש אי"צ לזה שיוצאין ע"י שתיית אחר, ומצוה מן המובחר שישתו כולם, ודייק מג"מ מהגאונים שאין כל בני החבורה צריכים לשתות מלוא לוגמיו. הריטב"א כ' בשם תוס' שיוצאין גם אם אין א' ששתה מלוא לוגמיו אלא שבין כולם שתו כשיעור. אם דיבר לפני ששתה כ' בה"ג שצריך לברך עוד פעם בפה"ג ופי' ב"י שס"ל שגם אם לא טעם יצא אלא שאינו מצוה כתיקונה, וה"ה אם נשפך קודם שטעם שאי"צ לקדש שנית.

21 שו"ע סעיף י"ג, ומג"א ס"ק כ"ט, ומחצה"ש שם, וסעיף י"ד, ומג"א ס"ק ל', ורע"א על המג"א,

וסעיף ט"ו, ומג"א ס"ק ל"א ול"ב, ומחצה"ש על ס"ק ל"ב ד"ה ולכן נ"ל שחזר, ולבו"ש על מש"כ המג"א בסופו שנית בפה"ג, ורע"א שם ד"ה א"צ לברך שנית בפה"ג

מלוא לוגמיו בבנינוני הוי רוב רביעית, וכ' המג"א שאפי' בגדול לעולם אי"צ יותר מרביעית שזהו שיעור כוס ובזה לא חילקו. השו"ע סתם כהרא"ש שמהני שתיית אחר אע"פ שאינו המקדש אבל אין שתיית שנים מצטרפין והביא י"א שמצטרפין, והביא ג"כ שלהגאונים צריך שתיית המקדש וכ' שראוי לחוש לזה, וכ' שלהרא"ש מן המובחר שיטעמו כולו וחילק המג"א שאם היין מצומצם עדיף שיטעום א' כשיעור ולא לחלק השיעור בין כולם (מג"א כ' משום שגם ל"א עדיף שישתה א', והעיר רע"א

דהוליל משום שי"א שאינו מצטרף) ויניח השאר לקידוש או הבדלה. הפסיק בדיבור או שנשפך קודם שטעם ישתה מכוס אחר ויברך בפה"ג ואי"צ לקדש פעם שנות. ולפי הבי"א אינו מעכב אם לא ישתה ולמד המג"א שבשו"ע חזר בו וסי"ל שצריך לשתות ויוצא בכוס אחר ודלא כלבש שסבר שלא חזר בו. כשנמצא שהיה מים בכוס ולא יין וה"ה כשנפך היין אם היה דעתו לשתות עוד יין כי מג"א שאי"צ בפה"ג ולהט"ז גם אי"צ לקדש וכי לבו"ש שצ"ע לדינא, ואם לא היה בדעתו לשתות עוד יחזור ויקדש. והקי' רע"א שאפילו כשהיה בדעתו לשתות עוד הא הקידוש על המים שאינו כלום יפסיק בין בפה"ג לשתית יין אחר. דיבור השייך לקידוש אינו הפסק בין קידוש לסעודה וה"ה שדיבור השייך לסעודה אינו הפסק.

שייך לסעיף י' איתא בגמרא ברכות (דף נא.) דאמר רבי זירא אמר רבי אבהו, ואמרי לה במתניתא תנא, **עשרה דברים** נאמרו בכוס של ברכה, טעון הדחה, ושטיפה, חי, ומלא, עיטור, ועיטוף, נוטלו בשתי ידי, ונותנו בימין, ומגביהו מן הקרקע טפח, ונותן עיניו בו. ויש אומרים אף משגרו במתנה לאנשי ביתו. אמר רבי יוחנן, **אנו אין לנו אלא ארבעה בלבד**: הדחה, שטיפה, חי, ומלא. ומבואר בגמ' **שהדחה** היינו מבפנים **ושטיפה** מבחוץ, וטעמו הוא כדי שיהיה נקי (קצוה"ש שו"ע גר"ז מ"ב), ולכן כי השו"ע שאם הוא נקי אי"צ, ומ"ב הביא מא"ר שאעפ"כ טוב להדיחו שיהא צח ונקי, וחז"ש כי שכשהדיחו במוצ"ש או בליל שבת לצורך היום אי"צ שוב להדיחו, אבל עפ"י קבלה יש לעשות הדחה ושטיפה כל פעם (ערוה"ש כה"ח הגרשז"א פסק"ת), וכ"כ הגר"ח"ק שראוי לשטוף כשבא אחר לעשות קידוש אחרי שמשהו קידש בהכוס בין אם נשאר שם יין או לא.

ענין **חי י"מ מזוג** (רש"י), ובזמנינו שאין היין חזק אי"צ וכן נוהגין (רמ"א), והביא מ"ב שבי"א כי שאצלם נהגו למזוג במעט מים. וי"מ שר"ל שהכוס **שלם** (טור וט"ז), וי"מ **מלא** כמבואר בגמ' שם שהמברך על כוס מלא זוכה לנחלה בלי מצרים. ופי' הטי"ז שמניחין קצת ריקן שלא ישפך ויתבזה, וכי הגר"ז שעדיין שם מלא עליו כה"ג, וכ"כ הגרשז"א שאי"צ להיות מלא כ"כ שבתנועה קלה ישפך קצת, ופי' הגר"ח"ק שאפשר לחסר רק דבר מועט שאינו ניכר כ"כ, והביא המ"ב מש"כ הא"ר שיש ממלאין על גדותיו אף שישפך קצת ויש שאין ממלאין כ"כ מטעם זה ועדיין נחשב מלא. כשיש בו רביעית ואינו מלא **מהני מילוי** (קצוה"ש) ע"י פת (מ"ב) או ע"י קרח אבל לא ע"י הפקק cork (אג"מ) או ע"י חתיכת סוכר (הגר"ט גולדשטיין) וכ"כ עוד פוסקים.

י"א שאין להשתמש **בכוס חד פעמי** לקידוש שאין עליו תורת כלי (סטייפלר מנח"י חו"ש שרגה"מ הגר"ז גולדברג, ומנח"י כ"כ גם בשם הדברי יואל אבל י"א שהחמיר רק כהידור), ואג"מ (או"ח ג' ל"ט) החמיר במקום שיש כוס אחר מדין כוס של ברכה שצריך חשיבות וכע"ז באורלי"צ ופסק"ת והשיב הגר"ח"ק שר"מ פוסל, ושצריך לזהר. וני"מ לענין כוס **לנטי** שלטעם אג"מ כשר משא"כ לטעם מנח"י וחז"ש. ויש מקילין לכתחילה (רב יעקב צ"א ויען יוסף הגריש"א שבה"ל וישב משה), וי"א שאינו מכובד אבל ודאי כשר (רב הענקין בא"מ פאת שדך הגרשז"א) (ראוי לשימוש כמה פעמים, וגם חשובים משתמשים בהם, וקידש עליו ואמר שהוא לא זורק מה שזורקים באמריקא) אזנ"ד משנ"ה שש"כ ילקו"י), והקיל חו"ש במקום שלפעמים שוטפים אותם כגון כוס פלסטיק בא"י ובחו"ש על פסח הקיל כיון שראוי לשוטפו רק שמתעצלים, וכע"ז חילק הגרי"פ וטען שפסק ר"מ שייך בנייר רעוע וקלוש ולא בפלסטיק של היום, אבל ר"מ עצמו אמר שאין חילוק וי"א שחילק. וכי מאור השבת שלהמחמירים ה"ה בב' כוסות א' בתוך השני אין טעם לחלק. ורב בלוי הקיל באקראי באופן חד פעמי להשתמש עם כוס חד פעמי.

עושים **עיטור** לכוס של ברכה בכוסות מסביב, וטור כי שבזה"ז אין עושין כן, ולהגר"א טוב לעטר בברהמ"ז קידוש והבדלה בו' כוסות סביב, וחז"ש כי שרק אם בלא"ה צריכין כוסות בשביל המסובין מעטרים בכוסות ריקים. והגר"ח"ק כי שמנהגו לעשותו בקידוש ולא בהבדלה. **ועיטוף** כי הבי"ח שירא שמים יתעטף בבגד עליון ע"ש שסיים שכך נהגו לשים כובע) ערוה"ש (כובע ולא ראה ולא שמע מנהג לשים בגד עליון) תור"ש קצוה"ש (וביותר יזהר בא"י) שש"כ (כובע ובגד עליון) פסק"ת). וי"א שמנהג טוב להתעטף בבגד עליון גם בברהמ"ז ביחיד בלי כוס (שלי"ה הגר"ח"ק) וכ"כ מ"ב לענין כובע וכ"כ הגר"ח"ק שראוי ללבוש כובע גם לעל המחיה. וע' שש"כ שה"ה להשומעים קידוש (אע"פ שאין להם כוס), והובא בפסק"ת. ודין **נוטלו בב' ידי** יש גורסים יקבלו בב' ידי ולפי הגירסא נוטלו משמע גם כשאנו מקבלו מאחר (הגר"ש"א). ואוחזו עם יד ימינו וכי הגר"ז להעמיד הכוס על כף ימינו ואצבעותיו זקופות סביבו (וכ"כ תור"ש מ"ב שש"כ) והביא הגר"ז שיי"א להעמידו על האצבעות ממש וכ"כ קצוה"ש, וכשיש רגל כי הגריש"א להחזיקו מתחת הרגל דאלא"ה הוי כמחזיקו מלמעלה. ולענין הדין **להגביהו טפח פי' שלחן שלמה** ופסק"ת שמספיק טפח ממקום הקיבול של הכוס, וי"א עפ"י האריז"ל להחזיקו כנגד החזה. וכי השו"ע (קפ"ג ה') שאיטר אוחזו בימין שלו שזהו שמאל כל אדם.

סעיף י"ב י"א קידוש לפני נט"י (רמב"ם טור) וי"א נט"י תחילה (רשב"ם תוס' רשב"א רא"ש הגה"מ מרדכי) ופסק השו"ע לקדש תחילה (וכ"כ ב"ח עט"ז גר"ז מאמ"ר ח"א וכן משמע במ"ב ערוה"ש כה"ח ועוד) ורמ"א כי ליטול ידי קודם וכ"כ הלבוש פרישה א"ר, והט"ז וגר"ז כי שנהגו ליטול קודם והרוצה להחמיר לקדש קודם יפה עושה ע"ש. **ואם כבר נטל** יסמוך על רמ"א שעדיין יש לקדש על היין (ב"ח ח"א מ"ב כה"ח שש"כ פסק"ת) ומאמ"ר כי שבלי"ה אם נטל יקדש על הפת. וכי ב"ח **שבני הבית יטלו קודם** (והביאו מג"א פמ"ג ח"א ומ"ב (יוכלו ליטול) ותור"ש (ראיתי רבותי שנהגו כן)) ופי' דלענין שמיעה אינו הפסק, אבל כה"ח דייק מסוף דברי הבי"ח שלמעשה לא יטלו ב"ב קודם, וכ"כ רב נבנצל ופסק"ת.

22) מ"ב סעיף י"ג, ושעה"צ ס"ק ס"ה וס"ק ס"ט, וביה"ל ד"ה צריך וד"ה של רביעית

שיעור מלוא לוגמיו היינו שתייה חשובה שע"ז מתיישב דעתו. וביאר שעה"צ שלהשיטה ששתיית כמה בני אדם מצטרפין צ"ל שחלקו כבוד לכוס שישתה ממנו שיעור זה. ואפילו לכתחילה אי"צ לשתות יותר ממלוא לוגמיו. שיעור רביעית הוא כביצה וחצי וי"א שנתקטנו הביצים ושיעורו הוא כפול ועכ"פ יחמיר בקידוש הלילה שיחזיק הכוס כבי' ביצים. וישתה כמלוא לוגמיו ידידיה בלי שהייה יותר מכדי שתיית רביעית או עכ"פ בכדי אכילת פרס (וכן הוא עיקר השיעור לפי הגר"א).

אחר, ולענין בפה"ג תלוי אם היה בדעתו לשתות עוד, ואם נמצא שהיה בכוס חמר מדינה אי"צ לקדש שנית אלא יברך שהכל וישתה. ואם היה עוד יין שדעתו לשתות מוכן לפניו אי"צ לא קידוש ולא בפה"ג (עי' שעה"צ פ"ו שזהו כהט"ז וי"א שהמג"א מודה). ואם היה פת לפניו פסק הרדב"ז (והביאו ח"א) שאי"צ לקדש פעם ב' אלא יבצע הפת כמקדש על הפת, ודוקא כשכבר נטלו ידיהם קודם הקידוש ולא למנהגינו. ושעה"צ הביא דה"ח שפקפק על עצם הדין של הרדב"ז כיון שלא היה דעתו לקדש על הפת, וכ' שמסתברא כוותיה.

סעיף י"ד י"א שלא יצאו אם לא טעם המקדש עצמו (טור בשם גאונים, בה"ג כל בו בשם ר' אשר), וי"א שמהני טעימת א' מהמסובין (רוקח רא"ש ריא"ז צדה לברך), וי"א שמהני אפילו שתיית כמה אנשים בצירוף (ריטב"א בשם תוס'), אבל מג"א פ"י שגם להשיטה שמצטרפין היינו רק בדיעבד והביאו מ"ב, וא"ר פ"י שהוא גם לכתחילה. ועי' אג"מ או"ח ד' ס"ט א' שדחה הפ"י בהמג"א. ולמעשה **לכתחילה יטעום המקדש לבד כשיעור** (שו"ע ב"ח שלחן עצי שיטים ח"א דה"ח גר"ז בא"ח שבה"ל ששי"כ ועוד), ומהני אפי' כשמהקדש לא טעם כלל (דה"ח והובא בביה"ל), ולהגר"ז יוצאין ע"י אחר אבל לא ע"י צירוף, וכן פסקו בא"ח וקצוה"ש, ואורל"צ כ' שקידוש על הפת עדיף מצירוף ולא משתיית אחר, וביום מהני צירוף, ועדיף שיקדש א' שיכול לשתות כמלוא לוגמיו ולא בעה"ב כשא"י לשתות כשיעור. עי' אג"מ (או"ח ד' ס"ט א' סוד"ה והנה בדין).

המלוא לוגמיו היינו כפי השותה, והסתפקו באופן ששתיית המסובים מצטרפין **לפי לוגמיו של מי משערין**, י"א של אדם בינוני (חור"ש ר"מ שטרנבוך), וי"א של בינוני אפי' כל השותין הם גדולים יותר שאז צריך להיות עכ"פ כא' מהם (תולדות שמואל), והגרשז"א צידד שחלק שתיית כל א' כפי שיעור שלו יצטרפו. **מצוה מן המובחר שיטעמו כולם** (רא"ש טור צדה לדרך שו"ע שלחן עצי שיטים דה"ח גר"ז קיצושו"ע קצוה"ש חזו"ע ששי"כ ועוד), ובפשטות שתיית אי"צ להיות מלוא לוגמיו (ב"י ט"ז שלחן ע"ש גר"ז מ"ב קצוה"ש שבה"ל ששי"כ ועוד) וי"א שצריך להיות מלוא לוגמיו (לבוש מטה יהודה), ועי' ששי"כ (מ"ח הערה כ"ו) ומנח"ש לגבי המנהג שיברכו השומעים בפה"ג.

שיעור זמן שתייה י"א שמצטרף רק עד זמן שתיית רביעית, וי"א דהיינו 5 שניות (רב נבנצל) וי"א עכ"פ פחות מחצי דקה (רב משה). וי"א ששיעורו הוא כדי אכילת פרס כמו השיעור לצירוף אכילה (גר"א גר"ז), ומ"ב הביא ב' הדיעות ושהגר"א נקט שהעיקר כדא"פ. ולכתחילה יש לשתות בלי הפסק הרבה ובדיעבד מהני תוך כדא"פ (מ"ב קצוה"ש), וה"ה גם לענין כששתיית כולם מצטרפת שיעורו כנ"ל (מ"ב ששי"כ הגרשז"א אשר לשלמה משמרת חיים מועז"ז ועוד), וי"א שמהני אפילו ביותר מכדי אכילת פרס שאינו מצד שתייה שלהם אלא מצד הכוס (אפיק"י תורת רפאל שבה"ל) וצידדו שה"ה לגבי כששותה המקדש שיוצא בזה דלא גרע משתיית כולם, ועי' מחז"א. וכ' משנ"ה **שמות לשתות כולו בבת א'** ואינו נראה כרעבתנות אלא כחיבוב מצוה.

סעיף ט"ו אם **דיבר המקדש** אפי' מילה א' הוי הפסק ויברך בפה"ג ואי"צ לקדש (בה"ג טור שו"ע גר"ז ערוה"ש ועוד) אפי' דיבר לצורך הסעודה או הקידוש (מג"א א"ר ערוה"ש מ"ב ועוד). ואם **נשפך הכוס** מברך בפה"ג ואי"צ לקדש (שו"ע גר"ז ח"א ועוד), אפי' היה בדעתו לשתות יותר יין שאי"צ בפה"ג (מג"א שלחן ע"ש ח"א מ"ב ועוד). ואם **סבור שהוא יין והיה מים** או חומץ יחזור ויקדש ויברך גם בפה"ג (תה"ד רדב"ז ט"ז מג"א א"ר שלחן ע"ש גר"ז ח"א קיצושו"ע מ"ב ערוה"ש ועוד), ואם היה בדעתו לשתות יין אחר רק מקדש (מג"א גר"ז ח"א קיצושו"ע מ"ב קצוה"ש) ורע"א ס"ל שכה"ג הקידוש הוי הפסק לבפה"ג כדיבור, ויש מיישבים שאינו הפסק (בצה"ח מנח"ש ר"ד פיינשטיין ועוד) ולפי הט"ז אם היה יין על השלחן יוצא גם ידי קידוש (ט"ז שלחן ע"ש גר"ז ח"א קיצושו"ע מ"ב ערוה"ש קצוה"ש, ועי' א"ר), ומאמ"ר מחמיר, ועי' מנח"י (י' כ"ב). לא יענה **אמן על קידוש של חבירו אחר שקידש הוא ולפני ששתה** ואם ענה אמן אינו חוזר ומברך, ואם ענה אמן על ברכה אחרת חוזר ומברך בפה"ג ולא קידוש (ששי"כ וע"ש בשם הגרשז"א). גם **אין לשומעים לדבר עד שישתה המקדש** (בא"ח (עד מלוא לוגמיו) מנחת שבת אג"מ (עד מלוא לוגמיו) הגריש"א ששי"כ (עד מלוא לוגמיו או לפחות מעט) כבוד ועונג שבת פסק"ת), וצידד הגרשז"א שלנוהגים לברך בפה"ג בעצמן אולי אפשר לדבר. המנחת שבת הביא משדי חמד מחל' אם דברו השומעים דברים שאינם שייכים לסעודה או לקידוש אם מעכב בדיעבד, וכן הסתפק אג"מ (או"ח ד' ע' א') ותמה בנו ר"ד דודאי יצאו שאפי' המקדש כה"ג לא היה מקדש שנית והנידון רק לגבי הבפה"ג שאינו מעכב להשומעים, והקילו חשב האפוד הגרשז"א הגריש"א ששי"כ כבוד ועונג פסק"ת.

24) גמרא פסחים דף ק"ו. 'ביום מאי מברך ... עיניו בראשו', ותוס' ד"ה הוה גחין

ביום מברך רק בפה"ג, וכשכיבדו רב אשי לקדש במחוזא לא ידע איך נהגו שם בזה, ואחר שבירך המתין לראות אם ישתו. והק' תוס' הא אין המסובין שותין לפני המקדש, ותי' שזהו רק בהמוציא צריכים שיתן להם פרוסה, משא"כ בקידוש שאי"צ לשתות, מותרים לשתות לפניו. והביא שהירושלמי חילק לענין קידוש שאם אין לכל א' כוס וישתו מכוסו או ששופך להם מכוסו לא ישתו לפניו, משא"כ אם יש לכל א' כוס אי"צ להמתין, ואי"צ לשפוך מכוסו לכוס שלהם אפי' שכוס לשהם היה פגום אז ישפוך להם מכוסו לתקנו.

25) טור סי' רע"א סעיף ט"ז וי"ז, וב"י, ושו"ע סעיף ט"ז וי"ז, ושע"ת,

משנה ברורה שם, ושעה"צ ס"ק פ"ט

אם יש לכל א' כוס יכולין לשתות קודם שישתה המקדש אפי' כוסות שלהם פגומים שאז צריכים שהמקדש ישפוך להם מכוסו כדי שישתו כולם מכוסות שאינם פגומים, אע"פ ששתייה אינו מעכב מ"מ מצוה לכתחילה שישתו כולם מכוס שאינו פגום. פגום היינו כשטעם מישוהו מהמשקה שבכוס מתחילה. ואם שותין כולם מכוסו של המקדש אינו נחשב פגום דחשוב

שתייתן כהמשך שתיית המקדש, אבל כששופך לכוסן צריך שישפוך לפני שישתה מכוסו (שעה"צ).

י"א **שכששותין מכוס של המקדש** וכבר שתה המקדש נחשב כפגום אלא שכשא"א די בכך, אבל כשאפשר עדיף שיהא לכל א' כוס מיוחד, וכן משמע בגר"ז וכמו שביאר תור"ש, וע"ש עוד סיבה שמפני סכנה אין לכולם לשתות מכוסו כמבואר בסי' ק"ע סעיף ט"ז ע"ש. וי"א שכששותין מכוסו אין נחשב פגום (פמ"ג מ"ב ערוה"ש הגרשז"א שרגה"מ משנ"ה הגר"ק ועוד). י"א **שכששופך מכוסו לכוסן שהם ריקנים** שצריך לשפוך לפני ששותה (הגרשז"א מגדנות אליהו שרגה"מ שש"כ כבוד ועונג פסק"ת), וי"ח ומקילים שגם כה"ג הוי כשותין מכוסו (הגר"ק חו"ש).

חסר

כשרוצים לשתות מיד מכוסות שלפניהם י"א שצריך כוסן להחזיק רביעית, (הגר"ש"א הגר"ק פסק"ת), וי"א שאי"צ (הגר"ב פרנקל חו"ש תשוהנה"ג), וי"א שצריך כוסן להיות מלא (הגר"ק, וכן משמע בהגר"ז ויל"ד). להגר"ש"א שאר הכוסות נחשבין כוס של ברכה דוקא אם הם לפני המסובין ולא מהני אם הם לפני המקדש, והגר"ק מיקל, ותשוהנה"ג פסק שאינו דרך כבוד לסמוך על היין שבהבבוק. וכ'.

המשך קידוש – פגום אסור לקדש על **כוס פגומה** דהיינו ששתו ממנה אפי' כלשהו (סי' קפ"ג מ"ב ס"ק י"ז) ואפי' **לא שתה כשפיו נוגע בכוס** אלא שפך לתוך פיו (גר"ז) ויש מקילין כה"ג (ערוה"ש), וי"א **ששתייה דרך קש** הוי כשתייה מהכוס עכ"פ להחמיר כיון שאפשר לתקנו, בפרט אם הקש מחובר להכוס (שעי"ת ס"ק י' ע"ש). **בדיעבד** כשקידש על פגום מהני, **ובשעת הדחק** מותר לקדש עליו לכתחילה, ובקידוש הלילה צידד הפמ"ג שעדיף לקדש על פת מלקדש על פגום, וביום יקדש על פגום, והביאו המ"ב. **אפשר לתקנה** ע"י הוספת מעט יין, וי"א גם ע"י הוספת מים וי"ח (חת"ס), וכה"ח הקיל בשעת הדחק, ואפילו להמקילין במים היינו דוקא כשאינו מחלישו יותר מדאי (מ"ב), ולצאת שיטת מהר"ם מרוטנברג יש להחזיר היין לבבוק לתקנו, ודוקא אחרי שהוסיפו לכוס קצת יין מהבבוק.

י"א שאינו נחשב כשותה מהכוס של ברכה אם שותה מיין **מבבוק שהיה על השלחן** (הגרשז"א הגר"ש"א הגר"ק הגר"ק), והמצוה מן המובחר הוא לשתות **דוקא מהכוס עצמו שקידש עליו** (הגרשז"א הגר"ש"א הגר"ק הגר"ק) אבל הקיל הגר"ק שיוצאים לכתחילה (לא מן המובחר) ע"י יין שנמצא בשלחן בבבוק או בכוס, והגר"ש"א אמר שאינו כלום ואפילו אם **יוסיפו יין מהבבוק להכוס של ברכה**, ואפילו להוסיף רק מעט פסק שאינו נחשב כשותה מכוס של ברכה. וקצוה"ש דייק כן מהגר"ז לענין הדרך היותר טוב אבל כ' שנחשב כשותה מכוס של ברכה ושכן מנהג העולם להוסיף אפי' כשהתוספת הוא הרוב, והביאו שרגה"מ ושש"כ, וכן הקיל הגרשז"א אם לא ישתו מהכוס של ברכה עצמו, שישפוך לכוסם לפני שישתה או אם אין מספיק בשבילו כה"ג ישפוך אחרי שישתה והוסיף לתקנו.

סימן ער"ב

26) גמ' בבא בתרא דף צ"ז. 'אמר רב זוטרא ... יין כי יתאדם': (צ"ז:), ותוס' ד"ה אילימא, וד"ה חמר חיוריין, וחי' הר"ן ד"ה חמר חיור, ונמוק"י (בריי"ף מ"ז: בסופו) 'ומ"מ לענין פסקא דמילתא ...'

יין לקידוש צריך להיות ראוי לניסוך, ולא ריחו רע, ולא מגולה אע"פ שסיננו, שמ"מ עדיין מגונה. ויין מגתו כשר לכתחילה, וכן מפיה ומשוליה של חבית, וכן שחור לבן מתוק ושלא נבדק ומענבים יבשים, ומזוג הוא מעליותא. ויין מבושל לרש"י פסול ולתוס' כשר כמבואר בירושלמי. חמר חיוריין פי' רש"י'ם שהס' לנסכים, ותוס' פי' שלבן יותר מדאי ולעיל מיירי בלבן קצת. אבל הר"ן כ' שמייירי בקידוש ופושט שפסול וכר"י בערבי פסחים, ולעיל גרסי' בורק ולא מיירי בלבן, וכן ס"ל לרמב"ן שפסול אפי' בדיעבד. (וע' ריטב"א כאן שמכשיר בדיעבד). ונמוק"י הכריע לקדש על לבן רק בשעת הדחק כשאין אדום, וכן במבושל, וכן כשיש בו דבש.

27) טור סימן ער"ב סעיף א' – סעיף ה', וסעיף א2, וסעיף ח', וב"י (ס"ד) ד"ה והתוספות, וד"ה ועל יין מבושל (ס"ח), וב"ח אות ח', וב"י (סוף הסי' ד"ה וא"א) 'וכן העלה'

אין מקדשין על יין שריחו רע (מסריח קצת), ולא על מגולה (אפי' בזה"ז). מקדשין על יין מגתו, ועל יין שיש בו קמחין ושמרים, ועל שחור, לבן, מתוק, ויין שאינו בדוק אם הוא טוב. מן המובחר לברור יין טוב, יין שלנו עדיף בלי מזיגה. להרמב"ן ור"ן יין לבן אין לקדש עליו אפילו בדיעבד, ולהריטב"א בדיעבד מקדשין. ר"י חילק בין מתלבן קצת למתלבן ביותר, ובדעת הרי"ף רמב"ם ורא"ש צידד ב"י שס"ל שמקדשין עליו. והטור ס"ל שמצוה באדום ואם הלבן משובח עדיף. להכריע אם הוא יין או חומץ הולכין בתר הטעם ולא הריח. יין מבושל נשתנה ופסול לניסוך וה"ה לקידוש להרמב"ם ור"י ורש"י ורי"ף גיאות ורב האי, אבל ר"ת ור"י ורא"ש ורמב"ן ורשב"א ור"ן וריטב"א וסמ"ק וריב"ש ס"ל שנשתנה למעליותא וכשר לקידוש. ויין שנתערב בו דבש וכדומה לרוב ראשונים מקדשין עליו וי"ח. והאגור כ' שנהגו לקדש על לבן, וכן על מבושל ויש בו דבש אם אין לו אחר שטוב כמותו. ולהבדלה לא גרע מחמר מדינה. יין קידוש והבדלה פוטר יין שבתוך הסעודה וכן בכל מקום שדעתו לשתות עוד, וברכת המזון פוטר כולם.

28) שו"ע סי' ער"ב סעיפים א' -ה', ח', וי', ומג"א ס"ק א' – ד' ומחצה"ש על ס"ק ד' (וג'), וא"א ס"ק ד', והגהות רע"א על ס"ד וס"ח, וביה"ל ד"ה על יין

מכיון שאיסור לקדש על מגולה הוא משום הקריבהו נא ..., י"ל דלא קפדי על שעה מועטת וכשר. ולכתחילה יקפיד מלגלותו אפי' רגע (גרש"א), וע' ששי"כ מ"ז (צ) לענין השיעור, ובמקרה אינו מגולה (כה"ח, וגר"ק), ומהני כיסוי נייר על הכוס (גר"ח"ק בשם החזו"א), ומהני לבטלו ברוב (שבה"ל, וגר"ק). טעם חומץ היינו שעי"ז בני אדם נמנעין לשתותו. ישן עדיף מיין מגתו. כשיש קמחין דהיינו נקודות לבנות כשר אבל אם יש עליו קרום לבן אין לקדש עליו, אא"כ הסירו. לבן מחל' והמנהג שמקדשין, ולהבדלה לכו"ע כשר שלא גרע משכר, והעיר רע"א שא"כ ה"ה בבוקר, ואולי ה"ה בשאר הפסולין י"ל דלא גרע משכר. וביה"ל חולק כיון שריחו רע אסור משום הקריבהו ה"ה בבוקר ולהבדלה. ויין מעושן מחל' (רע"א).

29) משנה ברורה סי' ער"ב ושעה"צ ס"ק ג'

יין שריחו רע פסול אפי' בדיעבד והיינו כשמסריח קצת ע"י הכלי שמונח בו ומסתפק המ"ב אם נפסל כשנקלט ריח אחר ע"י החבית ואינו מסריח. אף שמקדשין על לבן מצוה לחזור אחר אדום (אם ימצא משובח מהלבן).

אין מקדשין על יין שריחו רע שמסריח מחמת הכלי שמונח בו. וסוג יין שמעיקרא ריחו סרוח מאוד ואח"כ משתבח כגון מוסקט כ' אורל"צ שאפשר לקדש עליו. כשע"י מזיגתו שמתקן הריח רע אפשר לקדש עליו (כה"ח בשם פמח הדביר והובא בחזו"ע ופסק"ת). בפשטות יין שריחו רע פסול אפי' בדיעבד (רמב"ן הובא בברכ"י וביה"ל), ויש מצדדין להקל (ברכ"י בשם ריטב"א ודן ביה"ל אולי אינו מוכח ע"ש). בדיעבד יוצאין עם מים מגולין (כה"ח אורל"צ חזו"ע כבוד ועונג). י"א שייך שבמקרה או תיבה סגורה אינו נחשב מגולה אא"כ נמר ריחו וטעמו (כה"ח חזו"א אורל"צ הגריש"א חו"ש ששי"כ הגר"ח"ק שבה"ק חזו"ע ועוד), ויש להחמיר גם כשהיה מגולה ועמד אדם לידי ושמרו מנחשים, מ"מ אסור משום שנמר ריחו (קצוה"ש הגרשז"א וכן צידד הגר"ח"ק). וי"א שאין לחוש כשהיה מגולה לשעה מועטת אם לא נמר טעמו וריחו (מג"א ר"א דה"ח שלחן ע"ש גר"ז) ותוס"ש ותור"ש החמירו גם בשעה מועטת, וכן החמיר חכמ"א אם יין מצוי ואינו ביוקר (ומ"ב וששי"כ), וכן החמיר בא"ח לכתחילה (וכה"ח אזור"ג הגריש"א פסק"ת), והביא אזור"ג מדברי מלכיאל ששעה מועטת לענין זה היינו 20 דקות, והגריש"א החמיר לכתחילה אפילו לרגע, והסתייפלר הקפיד מצד גילוי אפילו לדקה והתיר לתת לאחרים לשתות אבל לא לקדש וצידד להקל בבוקר וכן בדיעבד כיון שהם אינם מקפידים על גילוי.

גם אם לא נמר ריחו אין לקדש עליו אם עמד מגולה כל הלילה משום הקריבהו ... (בית יהודה בא"ח שואל ונשאל כה"ח כבוד ועונג אזור"ג פסק"ת), ודברי מלכיאל הקיל כשעמד מגולה ה' או ו' שעות, וקצוה"ש הקיל ג' או ד' שעות (כדמוכח מכוס שני בליל פסח ודחה הגרשז"א ששם עוסק בהכוס כל הזמן), וערוה"ש כ' כל הלילה או הרבה שעות, וקיצושו"ע כ' איזה שעות, והגריש"א הקיל אם היה מגולה לשעה. כשהיה מגולה הקיל חו"ש לתקנו ע"י ביטול ברוב, וכ"כ שבה"ל במקום הפסד מרובה, וכ"כ פסק"ת במקום הפסד, והגריש"א החמיר דלא מהני ביטול. ודין זה הוא גם לענין הבדלה וברהמ"ז (ערוה"ש הגר"ח"ק).

המקדש עם **יין של איסור** כגון סתם יינם הסכימו הפוסקים שלא יצא ואין זה מברך אלא מנאץ (הלק"ט (דלא כבאר עשק שהקיל) והובא בבה"ט יעב"ץ בית יהודה תפא"י תור"ש כה"ח חזו"ע כבוד ועונג פסק"ת), וחולה שיש בו סכנה הקיל הגרי"א שיכול לקדש עליו, וחזו"ע אסר אלא שהקיל בדיעבד כשיטת הראב"ד. ואם ע"י חילוני נעשה סתם יינם תלוי אם יש להם דין תינוק שנשבה, ואפילו אם אינם כתינוק שנשבה אלא כמומר תלוי במה הם עשו להיין ע' בספר החשוב והיקר ויין אנד ויסקי. **החמיר בתורת חומרא לחוש לדעה שאוסר היין** יכול לצאת ידי חובתו ע"י אחר שמקדש עליו שסומך על המתירין (פמ"ג (רצ"ט א"א י"ז) כ"כ גבי חדש והובא בביה"ל (רצ"ו ב') וביארו כשהוא חושש רק בתורת חומרא ולא בתורת איסור), והחמיר הגרי"א לענין לצאת ע"י המקדש על שכר כיון שהרבה פוסקים אוסרים וכ"כ הגר"ח"ש לגבי המקדש על יי"ש כיון שהוא מחמיר אינו חשוב כיון לקידוש אצלו, והקיל הגר"ש"א בדבר שהוא עצמו אינו יודע להכריע רק חושש להאוסרים וכן לספרדי לצאת ע"י יין שהוא בפה"ג רק לאשכנזים (אלא שאם ירצה לשתות יברך שהכל).

סעיף ב' מותר לכתחילה לקדש על **מיץ ענבים** וי"א **שמצוה מן המובחר** ביין (הג"א תוס"ש גר"ז מ"ב ערוה"ש קצוה"ש רב הענקין בא"מ שש"כ כבוד ועונג ה' שב"ש) אבל כ' ה' שב"ש **שאם קשה לו** אין מצוה לצער עצמו על זה, ששבת לעונג ניתן, וכן נהגו הגר"ז וחזו"א, וי"א שאין מעלה ביין (מלבושי יו"ט א"ר), ובא"מ כ' שיין עדיף גם ביום ובהבדלה. גם למי **שחביב לו יין** מותר לכתחילה לקדש על מיץ ענבים, והחמיר הגרי"א שאם לא סינן החרצנים וזגים אינו יין. **מיץ ענבים** נחשב כיון מפני שסופו להיות משכר ואינו נפסל ע"י שעכשיו אינו עדיין שכר (שבה"ל), וכעין זה במנח"ש שמפני זה בצירוף שעכשיו הוא טוב לשתותו ממילא חל שם יין מיד. **י"א שמיץ ענבים משוחזר concentrate** ברכתו שהכל וא"א לקדש עליו (אורל"צ הגרי"א רב נבנצל), וע' מנח"י (ח' י"ד) שס"ל שלפעמים ברכתו בפה"ג, ושש"כ הביא שי"א שדינו כיון גמור גם לקידוש וציין ליסודי ישרון. יין שנקפא וחזר ונימוח כשר לקידוש.

מיץ ענבים שאינו ראוי לתסוס י"א שמותר לקדש עליו (הגאון ממטרסדורף הגאון מצעלהים ורב משה (מובאים בספר כבוד ועונג שבת) והגר"ש"א (שכבר חל עליו שם יין ועדיין טוב לשתיה) שבה"ל כבוד ועונג שלמי ניסן (כיון דסעיד)) ובספר ה' שב"ש הביא ששמע מהגרי"א שראוי להדר שלא לקדש עליו א"כ יערב בו שליש יין, ורב הענקין החמיר אם אין ראוי לתסוס שאין לקדש עליו, ולמעשה **בזמננו** המיץ ענבים ראוי לתסוס וכשר (רב הענקין ויען יוסף, ופסק"ת כ' שביסולפט מתנדף ממנו עם הזמן ואינו גורם שלא יתסוס לעולם).

י"א בשם הגרי"א שאם **מערב יין עם המיץ ענבים** כשר כל שמרגישים היין אפילו אם היין פחות משליש (דרור יקרא), וי"א שאם היין רוב דינו כיון לכל דבר (אשרי האיש), והקיל שבדיעבד יוצאין בכל יינות שיש פקוק על ברכתם דלא גרע מחמיר מדינה (ה' שב"ש ואשרי האיש). **י"א שמיץ ענבים טבעי חלש ואין להוסיף בו מים** (הגר"ש"א (אפי' כמות קטנה, אפי' הוסיפו תמציות לחיזוקו) הגרי"א (כמה טיפות אפשר ולא יותר שבקל נשתנה טעמו) הגרי"ש דבליצקי ר"מ שטרנבוך ה' שב"ש), ויש מקילין (הגר"ח"ק בשם החזו"א (כל שישאר טעמו) הסטייפלר (אין לחוש להמחדשים שאין למזגו כלל) אורל"צ (תלוי בטעם) משנ"ה (עד רוב) הגר"ח"ק הגר"ק (כל שהמיץ רוב נגד המים ושאר החומרים) והגר"ק החמיר לכו"ע במיץ מחנויות שי"ל שכבר הוסיפו. הגרי"ט וייס (כשיעור שלא ישתנה טעמו ובמק"א כ' בשמו עד מחצית) ר"א קופשץ (מסתבר שעשרים וחמש אחוז מים אפשר להוסיף), וי"א שגם **המים מצטרף להשיעור** לענין ברכה אחרונה ורביעית לקידוש (הגר"ק) וי"ח (מנח"ש).

סעיף ג' גם **יין שכשר לנסכים רק בדיעבד** כשר גם לכתחילה לקידוש כגון שחור מתוק שבשולי חבית ושבפי חבית ועוד, ומ"מ מצוה מן המובחר לברור יין טוב, וצי"ד הגר"ח"ק שיתכן שעדיף יין שיש בו חיסרון א' מהנ"ל מיין שיש בו ב' חסרונות מהנ"ל.

סעיף ד' בגמ' ב"ב (צ"ז:) פוסל **חמר חיוריין** מפסוק אל תרא יין כי יתאדם, וי"א שמדובר שם גם לענין קידוש (רמב"ן ר"ן רבנו דוד וע' נ"י), וי"א רק לנסכים פסל (רשב"ם ריטב"א) וכן נקט הב"י ופי' שלכן השמיטו הר"י"ף רא"ש ורמב"ם כיון שכשר לקידוש, ומחלי' הוא **רק בלבן מאד** אבל כשרק מתלבן קצת היינו בורק וכשר (ר"י רשב"א ריטב"א נ"י) וכן פסקו ערוה"ש וקצוה"ש. וי"מ שאפילו מה שפסל הגמ' היינו רק לכתחילה למצוה (ריטב"א) אבל להרבה ראשונים הוא אפי' בדיעבד (רמב"ן ר"ן רבנינו דוד), ולמעשה פסק השו"ע **שמנהג העולם לקדש על לבן** (וכ"כ גר"ז וערוה"ש), ומ"מ ס"ק י' כ' שמצוה לחזור אחר אדום א"כ אין לו או שאינו משובח, וא"ר כ' גבי לבן מאד לחוש להרמב"ן, והביאו מ"ב ס"ק י"ב ע"ש. הגר"ש"א ביאר שמעלת אדום הוא רק משום שמשובח יותר **ובזמננו** שאינו כן אין מעלה. י"א שלא מהני **לערב קצת יין אדום עם הלבן** (הגר"ש"א הגר"ח"ק הגר"ע אויערבאך) ויש מקילין (שש"כ וחזו"ע). הגרי"א אמר שגם **במיץ ענבים יש מעלה באדום**, אבל רק אם האדום משובח יותר.

סעיף ה' ביין שלנו י"א שאפשר **לערב ג' רבעים מים** אבל ביותר מזה ברכתו שהכל (אורל"צ), ולהגרי"א ברוב יין שפיר דמי, ולשבה"ל אין ליתן כלל ותלוי לפי היין ויש יין חזק שכשר גם ברוב מים.

מ"ב ס"ק ל"ז – ע' קע"ד ו' ביה"ל ד"ה פוטרת שי"ח וסוברים שקידוש אינו נחשב בא מחמת סעודה, וישתה רק מלוא לוגמיו ולא רביעית, או יכוין בהדיא בברהמ"ז לפוטרו. וכן יש לעשות כששתה מלוא לוגמיו, שי"א שחייב בברכה אחרונה. וגרי"א ס"ל שברהמ"ז אינו פוטר מיץ ענבים שאינו סועד (וגר"ק חולק) אבל פוטר יין מזוג עם מיץ ענבים.

סעיף ח' י"א שאין מקדשין על **יין מבושל** (שע"ת שו"ת הר"י"ף רמב"ם רש"י רשב"ם ר"י"ף גיאת), וי"א שמקדשין (תוס' ר"ת ר"י רמב"ן רבני' רשב"א רא"ש ריטב"א ר"ן נ"י אר"ז תורי"ד סמ"ק מג"מ שבה"ל תרוה"ד כל בו) שאע"פ שאין ראוי לניסוך אין זה מפני שנשתנה לגרעיותא אלא משום שנשתנה אבל כשר לקידוש דאדרבה נשתנה למעלותא, ויש מביאין שכן מבואר בירושלמי, והאגור כ' שכך מנהג אשכנזי וכל הגדולים אם אין לו אחר או שיש אחר שאינו טוב, וכן פסק השו"ע (בסתם והביא י"א שאוסרים) וכן פסקו הלבוש וח"א, וקיצושו"ע כ' להחמיר אם אפשר, והמנהג הוא להקל אפילו יש לו אחר אם אינו טוב כמו המבושל (רמ"א גר"ז ערוה"ש), וא"ר כ' לברך על שאינו מבושל אם הוא טוב אע"פ שאינו טוב כמו המבושל ומ"ב חשש ל"א שהחמיר אם המבושל ושאינו מבושל שוין.

י"א שאין **מפוסטר כמבושל להקל במגע גוי** או מחלל שבת שבישול היינו דוקא כשמעלה רתיחות (הגרשז"א (שלא נחסר ולא נשתנה כלל) אזנ"ד הגריש"א אורל"צ הל' שב"ש) ואג"מ מיקל וכ"כ כבוד ועונג שבת, וכן נקט יב"א ו' להחמיר לכתחילה, וכן צידד מנח"י עכ"פ לענין מחללי שבת ועפ"י עוד צירופים, וכן הקילו שבה"ל ותשוהנה"ג במחללי שבת ע"ש. ולענין קידוש גם המחמירים לענין יין נסך שאינו כמבושל מחמירים שנחשב כמבושל לענין נסכים וקידוש (הגרשז"א אורל"צ הגריש"א (כ"כ בכ"מ בשמו, ובהל' שב"ש כ' שהקיל לענין קידוש ואולי אחרי זה חזר בו) יחו"ד), וכ"כ אג"מ מחוס F 175, ויש מקילין לענין קידוש עד שיעלה רתיחות (הגאון מצעלהים אזנ"ד רב נבנצל הל' שב"ש).

30) גמרא פסחים דף ק"ז. 'אמרי ליה מר ינוקא ... ר' אלעזר בר רבי שמעון אמרו מקדשין',
ודף ק"ו: 'זימנין סגיאין ... מקדש אחמרא', ורשב"ם ד"ה דחביבא '... מקדש אריפתא', 'ומדרב שמעון
... ותוס' ד"ה מקדש אריפתא '... דמקום יין', 'ואין להקשות ... על הפת כלל', 'וצ"ע אם מקדשין ...'
כשלא היה לאמימר יין להבדלה הלך לישון מבלי לאכול עד שהביאו יין למחרת להבדיל, אבל כשראה ששכר הוא חמר מדינא
שם, הבדיל עליו. ופירש רשב"ם שהיינו כשאין יין בהעיר. ולרב אין מקדשין ואין מבדילין על חמר מדינא. להרשב"ם כשרעב
וחביב לו פת יכול לקדש עליו, אבל הבדלה א"א על הפת שקידוש שייך לסעודה ולא הבדלה, ולר"ת אין לקדש על הפת, אבל
הסתפק תוס' אולי מקדשיו על חמר מדינא.

הטור הביא המחל' רשב"ם ור"ת לענין לקדש על פת, והביא מהרא"ש שמקדשין על שכר או שאר משקה שהוי חמר מדינא (לרשב"ם כשאין יין בעיר וי"מ שאין יין במהלך יום), ולהרמב"ם רק מבדילין עליו. והכריע הרא"ש שבבילה עדיף פת מחמר מדינה, וביום עדיף חמר מדינה, שבהמוציא על הפת אין שינוי ניכר. אם היין ביוקר נחשב עדיין כמצוי, ואם רק שנה זו אינו מצוי נחשב אינו מצוי. להשיטות שמקדשין על הפת י"א שזה כל זמן שחביב לו, וי"א רק כשאינו שותה יין, וי"א רק כשאין יין.

אין מבדילין אלא על היין ולא כשאין יין ולא על הפת אבל מבדילין על חמר מדינא, ועדיף כוס פגום של יין משכר (דרכ"מ). ביו"ט שחל במוצ"ש להגאונים מבדילין על הפת כיון שמקדשין עליו, ולהרא"ש יעשה שניהם על חמר מדינא.

המחבר הביא מחל' אם מקדשין על חמר מדינה, וכ' שדברי הרא"ש (שבילילה יקדש על פת וביום על שכר) הם דברי טעם, ורמ"א כ' שהמנהג כן, ורק כשאין יין בעיר. אם נדר שלא לשתות יין לא יקדש לאחרים אא"כ אין יודעים לקדש, ואם א"א יקדש על פת או ישמע מאחר. ונהגו ביום לקדש על שכר כיון שיין ביוקר, ומן המובחר לקדש על יין (ט"ז), והביאו המ"ב). הב"ח תמה למה קדשו על שכר בבוקר, ויישב המ"א שהיה חמר מדינה ובצירוף שברכו על פת, ועוד שאז הפת חביב וברכו על שכר להיכר. ומ"מ לעולם יין מובחר. מג"א הביא מתי נחשב שאין יין מצוי כמבואר בב"י, ושאין לקדש על יי"ש אא"כ זהו רוב שתייתם, וכ' מ"ב שיי"ש הוי חמר מדינא במדינתו ואפשר לקדש עליו אלא שצריך כוס רביעית וישתה מלוא לוגמיו. וכשיין מצוי אבל פת חביב לו מחל', ומיקל הבה"ל כשהיין אינו מקובל ואינו נהנה ממנו.

113 קידוש

מדינא, ובטור משמע שאפי' אינו חמר מדינא מהני היכר. ואם אין לו יין ולא חמר מדינא אוכל בלא קידוש, וכן בלילה, אלא שאז יחכה עד חצות אם מצפה שיגיע. ואם הוא חלש אי"צ לחכות. אין להתחיל מעל כן בירך דהוי באמצע פסוק אלא וזכור או ושמרו.

36) שו"ע סי' רצ"ו סעיף ב', וט"ז, ומג"א

מבדילין על חמר מדינה, אבל עדיף כוס פגום מהבדלה על שכר, ומג"א חולק או שאיירי בשכר שאינו חמר מדינא. ביו"ט מוצי"ש מחלי' אם עדיף שכר או פת והעיקר הוא שפת עדיף. נהגו להבדיל על שכר מוצאי פסח ודוקא כשחביב (ט"ז), והשכר חמר מדינא (מ"א). כשאין ידו משגת יבדיל על יין ויקדש על פת, ושמך לנר חנוכה קודם להבדלה.

37) מ"ב סי' רצ"ו סעיף ב', ושעה"צ ס"ק כ"ח

חמר מדינה הוי דוקא כשזה עיקר שתיית בני העיר ושארין יין מצוי, ולהרמב"ם גם כשמצוי כל שזה עיקר שתייתם, ודוקא כשחשוב ולא מים ולא חלב שאין רגילים לשתותו למשקה (והרגילים היינו מחמת בריאות (הגרשז"א)).

חמר מדינא להרמב"ם כשר רק להבדלה ולא לקידוש, וכי' מג"מ שכן עיקר, אבל ראב"ן ר"י ורא"ש מקילין גם לקדש עליו בלילה, וביום יקדש על יין אפי' אינו מצוי או שהוא ביוקר (בי"ח ט"ז מ"ב ערוה"ש, ועי"ש בב"ח שכן נהגו גדולי הדור) וחזו"ע החמיר אם יין מצוי ולענין הבדלה כי' רמ"א שיהיה פגום עדיף משכר (וכ"כ קיצושו"ע מ"ב ערוה"ש קצוה"ש חזו"ע). ולכא"ו גם **כשמקדש על יי"ש צריך כוס רביעית ולשתות מלא לוגמיו** (א"ר מ"ב ערוה"ש תשוהנה"ג ששי"כ ועוד), ומהרש"ם מקיל (שכן נהגו הראפשיצער והגה"ח מקאמינקא, והרה"ק מלובלין).

אג"מ (או"ח ב' ע"ה) ביאר **שגדר חמר מדינה** היינו כששותים אותו שלא לצמאם אלא לכבוד הסעודה והאורחים, וכ"כ ספר כבוד ועונג שבת. והגר"ז כי' שרוב אנשי המקום דרכם לקבוע עליהם סעודתם (וכ"כ מנחת שבת לבוש"מ תולדות שמואל קצוה"ש). י"א שצ"ל דוקא משקה שמשכר (הלק"ט שם משמעון יבי"א אורל"צ), וי"ח (תולדות שמואל הגרשז"א (כל משקה חשוב) צי"א הגרפ"ש כבוד ועונג שבת ה' שב"ש (מדכתב שו"ע שכר ושאר משקין חוץ ממים, ומה שדנו בס' קפ"ב גבי בארשט תפוחים ולאקריץ) ועוד) ותשוהנה"ג הביא שיש קבלה מהגר"ח מוולוז'ין עפ"י הוראת הגר"א שצריך דוקא מידי דמשכר וכן נקט הגר"ח בריסקר, ור"מ שטרנבוך הכריח דהיינו רק לכתחילה אבל בדיעבד אי"צ ושמע מגיסו הגרמדי"ס שאביו התיר לו להבדיל על תה וסוכר.

י"א שאין **היתר חמר מדינה כשיין מצוי** (רשב"ם שו"ע מג"א מ"ב אורל"צ) ולהרמב"ם עדיין יש היתר חמר מדינה, והובא בביה"ל. והקיל הגרש"א בזמננו שנוהג דין חמר מדינה אפי' שיהיה מצוי כיון שאין אוהבים לשתותו ואינו המשקה הרגיל בסעודות לכן לכו"ע שכר וכדומה נחשב כחמר מדינה (אבני ישפה, ה' שב"ש, אשרי איש בשמו) וי"א שמטעם הנ"ל סומכים על הרמב"ם (קובץ תשובות), וכ"כ שבה"ל שאפי' שיהיה מצוי אבל כיון שאינו רוב שתייתו אינו גורם שלא יחשבו שאר משקין כחמר מדינה וכ"כ ר"ע אויערבאך, וחזו"ש החמיר אצלינו שיהיה מצוי, ועי' תשוהנה"ג (א' ר"ס) שחילק בין קידוש להבדלה.

י"א **שיין שרף נחשב חמר מדינא** (מ"ב מהרש"ם ערוה"ש (שראה גדולים שקידשו בלילה על פת וביום על יי"ש) אג"מ (שאין שותין יי"ש ושכר לצמאם רק לכבוד בעלמא) ר"ש איידר הגרש"א הגרפ"ש ששי"כ כבוד ועונג שבת ועוד), וי"ח (אפרקסותא דעניא (אפי' שמשכר אין שותין לכבוד אורחים ולא לקבוע סעודה עליו, אבל מיקל ביום ולא להבדלה) אורל"צ (אין רגילות לשתותו ביננו) רב נבנצל), ומג"א (ערי"ב ס"ק ו') כי' שצריך להיות רוב שתיית ההמון יום יום, ולפי"ז כי' נימוקי או"ח שלפי"ז באונגארן שיהיה מצוי א"א לקדש על יי"ש משא"כ בפולין ורוסיה ע"ש, וכ"כ תשוהנה"ג שלפי"ז בדרום אפריקא א"א לקדש עליו.

י"א **שליקער** נחשב חמר מדינה (מנח"י כבוד ועונג שבת).

י"א **שבירה** נחשב חמר מדינה (שו"ע קיצושו"ע אג"מ הגרשז"א הגר"מ הלבשרטס אורל"צ צי"א ר"ש איידר הגרפ"ש הגרש"א (בירה לבנה) ששי"כ ר"ש קמינצקי כבוד ועונג שבת), וי"ח ערוה"ש (שלא היו רגילים לשתותו בכל סעודה כמו יי"ש) חזו"א סטייפלר רב נבנצל הגר"ח ה' שב"ש (נשתנו הטבע שהיו רגילים שכר כמשקה עיקרי בכל שמחה והיום קוקה קולה) ר"ע אויערבאך, והגרנ"ק הקיל בשעת הדחק, וי"א **שבירה שחורה** נחשב חמר מדינה (הגרשז"א אורל"צ הגרש"א הגרפ"ש) וי"ח (חזו"א ה' שב"ש) ויש לברר על איזה בירה שחורה פסקו כן.

י"א **שחלב אינו נחשב חמר מדינה** (ברכ"י שע"ת מ"ב ערוה"ש (ערי"ב י"ד ע"ש) מנחת שבת נטע שורק שם משמעון לבוש"מ הגרשז"א אורל"צ יבי"א רב נבנצל הגר"ח הגרנ"ק), ויש מקילין בשעת הדחק (אג"מ צי"א), והעידו על הישמח משה שנהג להבדיל על חלב. י"א **שתה וקפה** נחשבים חמר מדינה (אדר"ת גר"י ר"ש איידר הגרפ"ש) וכ"כ ר"ט גולדשטיין גבי תה, וכן הקילו בקפה הגרשז"א ור"ש קצינצקי וה' שב"ש), וי"ח שכי' שתה אינו חממ"ד (מ"ב ערוה"ש הגרש"א), וי"ח וסוברין שקפה אינו חממ"ד (הלק"ט חזו"א), וי"א ששתייהם אינם חממ"ד (מנחת שבת שם משמעון לבוש"מ תולדות שמואל קצוה"ש אורל"צ שבה"ל אורל"צ יבי"א), ובשעת הדחק הקילו צי"א וחזו"ש, וי"א שהגרש"א הכשיר שניהם, וי"ח בשמו. אדר"ת שהקיל היינו דוקא עם סוכר, וכ"כ מחז"א, וי"א שהקפה צריך להיות עם חלב כמו שרגילים לשתותו (תשוהנה"ג מחז"א ורב שיקובצקי הקפיד שבלי זה יחזור ויבדיל) וי"א דוקא בלי חלב (חזו"ש) ויש מקילים עם או בלי (הגרשז"א צי"א הגרש"א עי' ה' שב"ש ואשרי איש) ששי"כ (להרגילים בשחור) ה' שב"ש), ואין לחלק בין קפה סתם לקפה נמס (הגרשז"א).

י"א **שקולה** וכדומה נחשב חמר מדינה (הגר"ט גולדשטיין הגרפ"ש) וי"ח (ר' אהרן קוטלר אג"מ שותין אותן כמים ובאותו דרגת חשיבות) רב יעקב רמ"א פריינד הגר"מ הלבשרטס אורל"צ ר"ש איידר יבי"א ששי"כ שבה"ל רב נבנצל הגר"ח ר"ע

אויערבאד), וי"א שהגריש"א הקיל וי"ח, וחוו"ש הסתפק. ערוה"ש כ' שמי **סודה** אינו חממ"ד (וכ"כ שלמ"ח שש"כ הגרח"ק (שמ"ה).

יִיָא שְׁמִיץ תַּפּוּזִים הוּא חֲמַמִּיד (אֲגִימַּה הַגְרֵשׁזִיָא (הִיָּה מִיץ תַּפּוּחִים וְכדוּ) הַגְרִיט גּוֹלְדֵשְׁטִין הַגְרִישׁזִיָא הַגְרַחֲפִישׁ שְׁשִׁי) וְכָה הַקִּיל נִשְׁמִיָּה לַעַת הַצּוּרְךָ, וְיִיָּח (בִּאִימַּה הַגְרִימַּה הַלְבֵרֶשֶׁטֶאס אֹרְלִיץ שְׁבַה־לִּי יְבִיָא) וְהַסְתַּפְקוּ הַסְטִיפֶלְר וְחוֹזִישׁ וְרִישׁ קִמִּינֶצְקִי, וְכִיָּכ הַגְרַחֲקִי שְׂאוּלִי הוּא חֲמַמִּיד וְלִמְעֵשָׂה עֲדִיף לְהַבְדִּיל עַל יֵין בִּטִּי הַיָּמִים וּמוֹצֵאֵי טִיב. יֵשׁ מִקִּילִים בְּמִיץ תַּפּוּחִים (אֲגִימַּה הַגְרֵשׁזִיָא הַגְרַחֲפִישׁ), וְנִשְׁמִיָּה הַקִּיל לַעַת הַצּוּרְךָ, וְיִיָּח (הַגְרִימַּה הַלְבֵרֶשֶׁטֶאס אֹרְלִיץ יְבִיָא), וְאִם הַמִּיץ עִיקְרוּ מִיָּם יִיָא שְׂאוּלִי חֲמַמִּיד (עֲרוּה־שׁ חֲזוּיָא הַגְרֵשׁזִיָא הַגְרִישׁזִיָא תַּשׁוּהִנְה־ג) וְשְׁשִׁיכּ צִידַד לְהַקֵּל.

מי שאסר יין על עצמו בנדר הקיל הרמ"א שיכול לקדש ואחרים ישתו ומג"א אסר וכ' שהאחרים יקדשו והוא יקדש על הפת והביאו המ"ב, והגר"ז פסק כרמ"א וכ' בקונט"א שגם המג"א עצמו חזר בו בסי' רצ"ט ס"ק ח' ובסוף סי' תקנ"ו ע"ש. **וכשאינו יכול לסבול יין** או שאינו יכול לשתות מחמת חולי י"א שאין לקדש על מנת שישתה חבירו (שש"כ פסק"ת), וכבוד ועונג שבת הקיל כשהוא הבעה"ב, והגר"ש"א הקיל כשאשתו תשתה שהוא יקדש דהוי כדעבד שהיא תקדש.

סעיף י' אי"צ ברכה אחרונה על הקידוש שברהמ"ז פוטרו, וציין השו"ע לסי' קע"ד וכ' מ"ב ששם מבואר דהיינו גם אם לא שרתה יין בתוך הסעודה, וכ' הגריש"א דהיינו רק אם שרתה היין **סמוך להסעודה**. בביה"ל בסי' קע"ד הביא שאינו **פשוט שברהמ"ז פוטר להקידוש** ועדיף שלא ישתה אלא מלוא לוגמיו ולא רביעית והביא ש"כ הח"א אבל מסיק כיון ש"א שחייב ברכה אחרונה אפי' על כזית עדיף **שיכוון בברהמ"ז לפטור היין**, וקיצושו"ע כ' להדר **לשתות עוד כוס אחר ברהמ"ז** ולברך עליו ברכה אחרונה לפטור גם הקידוש, וזאת הברכה ופסק"ת כ' לצאת מידי ס' עיי' **שישתה יין גם בתוך הסעודה** (וזה לא מהני לבני ספרד). והחמיר הגריש"א שעצת ביה"ל לא מהני למקדש על **מיץ ענבים**, והגרנ"ק מיקל (וכ"כ וזאת הברכה ע"ש ופסק"ת). וע' גר"ז בסי' קע"ד שהכריע שקידוש שייך לסעודה ופוטרי יין שבסעודה אבל לא הבדלה אפי' כשאכל מיד אח"כ.

38) גמרא פסחים דף ק: (בסופו) 'אותם בני אדם ... אין קידוש אלא במקום סעודה',

ורא"ש שם סימן ה'

ש"ץ שקידש בביהכנ"ס צריך לברך עוד פעם בפה"ג על היין שבביתו משום שינוי מקום, ולשמואל גם קידוש לא יצא כיון שאינו במקום שיסעוד וצריך קידוש במקום סעודה (מדרשה או מסברא, רשב"ם). ומ"מ יכול לקדש בביהכנ"ס כדי להוציא להאורחים שאוכלים שם. ואפילו קידש בעלייה ואוכל בבית אינו מקום סעודה. וה"ה מחדר לחדר, אבל מפינה לפינה הוי מקום א'. אפשר לקדש בעלייה על דעת לאכול בבית וכן מבית לסוכה אבל מבית לבית אחר לא מהני דעת. הדרכ"מ הביא מהמרדכי שמבית לסוכה הוי כמפינה לפינה. וכן אם קידשו ונפל הנר והלכו לאכול במק"א צריכים לקדש עוד פעם.

אע"פ שיצא מוציא בקידוש ואפילו בבפ"ג שבו דהוי לחובת קידוש. כשאב"י היה אצל רבה כשקידש אמר לו לאכול פת שאולי כשיחזור לביתו לא יהיה הנר דלוק ואינו יוצא בהקידוש אא"כ יאכל. וי"א (המרדכי) שמוכח מכאן שא"א לקדש שלא במקום נר, והרא"ש דחאה שיי"ל שכוונת רבה היה רק אם לא ירצו (ומצד החיוב סעודה, אפשר למחר). אפשר לקדש להאוכלים כאן אע"פ שהמקדש אוכל במקום אחר, ולא ישתה המקדש שלדידיה אינו מקום סעודה, ואינו יוצא בהקדוש ואסור לו לאכול ולשתות. לרבנ"י כשמקדש שלא במקום סעודה אינו ברכה לבטלה שיוצא בזה ידי קידוש על היין דאוי, והרא"ש חולק.

39) טור סי' רע"ג, וב"י סעיף ד' עד סוף הסימן, ודרכ"מ א' וג', וב"ח אות ג', ודרישה ג' ... וכן נלע"ד'

הטור הביא רבינו ניסים שמהני דעת לאכול במק"א ומה שפירשו בזה שמבית לבית לא מהני רק מחדר לחדר או מעלייה לבית, ומפנה לפנה אפי' גדול אי"צ דעת. לרב שר שלום מהני אפי' מבית לחצר כשרואה מקומו. והביא מבה"ג שאין לקדש לאחרים כשאנו אוכל שם כשיודעים לקדש בעצמם. מחלי אם אפשר לקדש בבוקר כשאנו אוכל עמם שיי"א שאז הוי רק ברכת הנהנין. לפי הגאונים להחשב מקום סעודה אי"צ פת, אלא סגי שישתה כוס יין, אבל פירות לא מהני. הב"ח ופרישה נקטו כהלבוש שצריך עוד רביעית יין מלבד המלוא לוגמיו של הקידוש, אבל ב"י ורמ"א למדו שלהגאונים סגי ברביעית א', ולכן פי' שהנותנים כוס מילה לתינוק לא הלכו בשיטת הגאונים. אפשר לצאת ע"י מקדש שבבית אחר כל שכונו לצאת ולהוציא, ושלחן ערוך לפני השומע. מחלי אם צריך לקדש במקום נר, ור"י פי' שלעונג ניתנו ולא לצער ואם נהנה בהחצר יותר מותר לצאת. קידש ולא אכל כלל ג"כ אינו מקום סעודה ולא יצא. קידש על דעת לאכול כאן ואכל במק"א לא יצא, ואם נתחרט ולמעשה אכל כאן יצא אע"פ שלא קידש ע"ד כן.

40) שו"ע סי' רע"ג ס"א, ומג"א, ומ"ב וביה"ל, ס"ב וס"ג וס"ד ומ"ב

(ס"א) מפינה לפינה חשוב כמקום א' ורמ"א מיקל שה"ה בית לסוכה, וי"א שר"ל אפילו בסוכה באמצע החצר וי"א רק בסוכה שבתוך הבית ויש מחמירין גם בזה, ויש לסמוך עליו בסוכה שבבית, ועדיף לשתות רביעית קודם שילך. ושו"ע הביא י"א שכל שרואה מקומו מהני (אפי' מקצתו, אפי' דרך חלון (מ"א)), ואין לסמוך ע"ז אא"כ בשעה"ד, וי"א שמהני דעת לב' מקומות בבית וכן נקט הרמ"א, אבל לכתחילה יחמיר בזה אא"כ גם רואה מקומו (ביה"ל). וגם מפינה לפינה טוב שלא ללכת אא"כ היה בדעתו לכך כשקידש. **(ס"ב וג')** כשקידש יהא בדעתו לאכול מיד מבלי לצאת ממקומו ולא יפסיק כלל, ובדיעבד אם יצא וחזר, או שהיה בדעתו לאכול מיד ושהה מחמת אונס, או שלא היה בדעתו לאכול מיד ולמעשה אכל מיד, אי"צ לחזור ולקדש אבל אם לא היה בדעתו לאכול מיד ולא אכל מיד אפי' מאונס יחזור ויקדש אא"כ ההפסק היה מצרכי סעודה. ואם יצא וחזר וגם שהה י"א שיחזור ויקדש (ע' שעה"צ י"ג). **(ס"ד)** יכול להוציא אחרים וכן קטנים אע"פ שאינו יוצא או שיצא כבר, ואע"פ שיודעים לקדש בעצמן מהני, עכ"פ בדיעבד (כ"כ ביה"ל שהעיקר כפ"ח וארצה"ח דלא כהשו"ע), ודוקא ביין של קידוש, או פת כשמקדש עליו, והדין כן גם בקידוש ביום.

יש מחלי רב ושמואל בגמרא אם אין קידוש אלא במקום סעודה, ופסקו כל הראשונים והפוסקים כשמואל (תוס' רי"ף רמב"ם רשב"א סמ"ג רא"ש טור ועוד, וצידד הרשב"א שאולי גם רב חזר בו שמבואר בגמ' שרב הונא תלמידו סבר כשמואל). י"א **שמדאוי** יצא ידי קידוש גם שלא במקום סעודה ורק מדברנן צריך שיהיה במקום סעודה (רבנ"י רשב"א ט"ז ביה"ל (על סעיף ג' ד"ה לאלתר)), ורע"א (על מג"א ס"ק א') הביא שלהרא"ש הוא דאוי, ופמ"ג (סי' רס"ט משב"ז) פי' שחכמים תקנו שלא יצא ידי"ח דאוי. הברכ"י וכה"ח צידדו שלענ"ן **קידוש היום בשעת הדחק במקום כבוד רבים** אולי אין למחות אם קידש שלא במקום סעודה. חידש הר צבי שאם **אכל והקיא** לא יצא ידי"ח קידוש כיון שנלמד שצריך במקום סעודה מעונג וכה"ג חסר העונג, והגר"ח צידד שיצא.

י"א שכשמקדש על דעת לאכול בחדר אחר מהני אבל לא על דעת לאכול בבית אחר (תוס', וע' רא"ש), ולהר"ן אפי' לחדר אחר לא מהני והשו"ע ורמ"א הקיל, וכ"כ ערוה"ש, וי"א שאינו לכתחילה (גר"ז קצוה"ש ביה"ל שש"כ כבוד ועונג). וכ' הביה"ל להקל רק בצירוף שרואה מקומו (וכ"כ מנח"י שש"כ כבוד ועונג), וחזו"א החמיר לכתחילה גם כה"ג. צידד הגרשז"א שבי' חדרים השייכים לב' בני אדם דינו כבית אחר. והסתפק הגרשז"א אם מהני דעת המקדש בשביל השומעים. י"א שלשנות **מפינה לפינה** אי"צ דעת (רמב"ם רא"ש טור מרדכי, וכן פסק השו"ע לבוש ערוה"ש), והר"ן למד בהר"ף שגם זה אסור בלי דעת, והחמיר המג"א לכתחילה (וכ"כ גר"ז מ"ב תה"ל"ד כה"ח קצוה"ש כבוד ועונג) ובה מהני דעת אפי' לכתחילה (מ"ב תה"ל"ד קצוה"ש כבוד ועונג), וע' ביה"ל סי' קע"ח ד"ה בבית שהסביר החילוק בין מקום סעודה לשינוי מקום ששם מותר

לכתחילה מפינה לפינה כיון שאינו עקירה גמורה אע"פ שכאן אינו נחשב אותו מקום ממש. השו"ע הביא י"א שמהני כשרואה **מקומו**, ובראשונים כתבו כן לענין שינוי מבית לחצר (ר' שר שלום ספר העיתים רי"ץ גיאת, וע' מג"מ) וכ"כ השו"ע וערוה"ש, ודה"ח מיקל אפילו מבית לבית אם רואה וגם היה דעתו לכך והביאו המ"ב (ס"ק ז', וע' שעה"צ ס"ק ח'), וכ' הגר"ז לסמוך על רואה רק בדיעבד בשעת הדחק, וכ"כ המ"ב (קצוה"ש שש"כ כבוד ועונג), וכה"ג צידד השעה"צ שמהני אפי' מבית לבית, ע"ש בשם א"ר אבן העזר ושלחן עצי שיטים.

המחזיק ברכה מיקל **שמקום שיכול לשמוע קול המקדש שם** נחשב כקידוש במקום סעודה והובא בשע"ת, וכה"ח כ' להחמיר לכתחילה בזה כמו מחדר לחדר. בשו"ת ר"י מסלוצק מביא בשם הגר"ח מוולאזין שמהני אם **הניח מקצת חבירים** במקום הקידוש גם לא' שיצא וחזר כמו שמהני לענין שינוי מקום לגבי ברכות והובא בצ"א, וחשש לזה תשוהנה"ג שלא להצריכו לחזור ולקדש, והגר"ש"א החמיר וכן רב נבנצל, והגר"ח"ק הסתפק. **ויוצא מכל הנ"ל** שמ"ב הקיל בהלך מפינה לפינה רק אם היה דעתו לכך, והחמיר לענין רואה מקומו וכן לענין מחדר לחדר אא"כ הוא ג"כ רואה משם, וערוה"ש הקיל לכתחילה בגי' הנ"ל, וי"א שמהני שומע מקומו, או הניח מקצת חבירים. הגרשז"א הקיל שמהני כששמע קידוש אצל השלחן ואחרי זה ישב על הספה שבצד אחר של החדר לאכול, כיון שדעתם לכך כשצריכים למקום אצל השלחן. והקפיד הגרשז"א **שלכתילה ישהה כל א' בשעת קידוש אצל המקום שמתכוין לאכול שם**, והעיר הגר"י שטילרמן שלכא' דעת מהני לכתחילה לענין מפינה לפינה. וצידד הגרשז"א שלא כל הציוורים שמקילים לענין שינוי מקום בברכות ע"ש שייכים להקל בהם לענין קידוש.

סעיף ג' בספר הבתים הביא מחל' לענין מי שאינו יכול לאכול אם כה"ג עכ"פ יקדש גם שאינו במקום סעודה, והכריע שהעיקר הוא שלא יקדש (והובא בברכ"י, וכ"כ כה"ח מנח"י (גם כשמקבל מזון דרך אינפוזי IV ויאמר ויכולו) אורל"צ (ויסמוך על קידוש בתפילה, ואם אינו מתפלל יקדש בלי שם ומלכות או יאמר ברכה אמצעית שבתפילה בלי חתימה) הגר"ח"ש חזו"ע (כבוד ועונג).

כמו שאין לשנות מקומו בין קידוש לסעודה גם **אין להפסיק ויאכל לאלתר**. מהני גם אם מיד אחר קידוש הלך למקומו ואז אכל מיד, ואם לא היה דעתו לאכול מיד ובאמת הפסיק אינו יוצא, ואם נאנס ואכל אחר האונס יוצא, וכ' מג"א שאין להפסיק אפילו **לזמן קצר** וכ"כ שש"כ, וערוה"ש כ' שלא לאלתר הוא לאו דוקא (אפילו להמגי"א) וכן פסק רב משה, והקיל הגר"ש"א לשהות כמה דקות, והסתפק תשוהנה"ג מהו השיעור, והקיל צ"א בשם שו"ת מהרי"ל החדשות שזהו המקור של הרמ"א שמהני כל שאין דעתו להמתין עד שירעב. **בליל הסדר** אינו הפסק כיון שהוא מצרכי הסעודה כיון שמחוייב באמירת הגדה (הגר"ש"א, וע' צ"א שבות יצחק שש"כ תשוהנה"ג ילקו"י). אם לא היה בדעתו לאכול מיד ונמלך ואכל מיד הקיל רמ"א שיצא, ומשמע מהגר"ז והמ"ב שזהו רק כשאכל מיד ממש, ואורל"צ הקיל כל שאכל בתוך חצי שעה, ומהריק"ש כ' שאם שהה כדי שיתעכל המזון לא יצא והובא בילקו"י. **שיהיו שנחשב כהפסק** ביאר הגר"ח"ק דהיינו שיהיו שיש בו היסח הדעת, וכ"כ הגר"ח"ק, אבל כשממתנים שיגמרו המסובין ליטול ידיהם או מחכים לא' שיצא לבביר דבר השייך להסעודה אינו הפסק, וה"ה כשמחכים בגלל איזה הכנות להסעודה (כבוד ועונג) או בשבילטיפול בתינוק (הגר"ש"א שבו"י). ולא היה נוחא ליה לחזו"א **המנהג לאכול דגים וכדומה לפני הנטילה**, ואורל"צ כ' על מנהג תימן לאכול פירות לפני הנטילה שהוא להמשכת התיאבון ונחשב צרכי סעודה.

כ' מג"א שאם **יצא ממקומו בינתיים** שיחזור ויקדש, והקיל ערוה"ש ביציאה קצרה לחצר או לרחוב הסמוך לבית כשכנה"ג ויד מלאכי, ותהל"ד החמיר, ומ"ב וכה"ח החמירו לכתחילה. כשנאנס ולא אכל מיד פסקו מג"א ומ"ב שא"צ לחזור ולקדש, והקילו הגר"ח"ש וכבוד ועונג דהיינו גם כשיצא ממקומו בינתיים, וע' שעה"צ ס"ק י"ג וביה"ל ד"ה לאלתר. הפסיק לעשיית צרכיו נחשב כצורך סעודה (מ"ב כה"ח). הביה"ל החמיר לכתחילה שלא לקדש על דעת לאכול חוץ לחדר, אבל הקיל שבו"י שמהני דעת לצאת ולחזור, והגר"ח"ק כ' שיש להזהר.

יש שהחמירו גם שלא **לצאת לצורך נטילת ידיים** (כך נהגו ח"ח חזו"א מנח"י (כשאכל אצל בנו הקיל לצאת לחדר נט"י שראו משם) וכ"כ הגר"ח"ק שטוב להחמיר, והגרשז"א הקיל וכן צ"א (י"ח י' עפ"י כמה צירופים ע"ש) ושבו"י, ולא החמיר הסטייפלר על המסובין אצלו, ולמעשה השכנה"ג מיקל, וגם י"א שמהני דעת, והיו צורך סעודה, וערוה"ש מיקל כשאינו הולך רחוק, ובפרט כשרואה מקומו, והניח מקצת חבירים, וכל הנידון הוא לענין דרבנן.

סעיף ד' הסתפק רע"א אם אפשר לקדש מבעוד יום לאחרים כשהמקדש עדיין לא קיבל שבת שאינו מחוייב עדיין אבל בידו להתחייב, והקיל צ"א וכן הקיל הגרשז"א במקום הדחק ורב נבנצל אמר שבעל פה חזר בו. וכן הקיל אזנז"ב שש"כ (ארעי, בדחק) כבוד ועונג ופסק"ת, וע' תשוהנה"ג (ב' קס"ט) שהקיל לקדש בבית חולים ולחזור במונית ולהתנות שמקבל שבת על הצד שצריך כדי להוציאם, וע' מנח"ש א' ג' לענין להוציא כה"ג במיקרופון וטלפון. והקיל הגרשז"א **להוציא אחרים בקידוש בבוקר קודם שהתפלל המקדש**. לכו"ע מהני עכ"פ בדיעבד להוציא אפילו למי שהוא בקי בקידוש (ביה"ל). ומותר לקדש גם בשביל להוציא אשה שעדיין לא יצאה (הגרשז"א).

41) שו"ע סי' רע"ג ס"ה – ז', וט"ז ס"ק ד', ומג"א ס"ק ח' – ט"ו, ולבו"ש על המג"א ח' וט', ושערי תשובה ס"ק ז', ומ"ב, וביה"ל ד"ה כתבו הגאונים, ושעה"צ ס"ק כ"ט

נחשב מקום סעודה ע"י כזית פת או רביעית יין, וי"א שצריך רביעית מלבד המלוא לוגמיו של קידוש, ובבוקר יש להקל. שתיית המקדש מהני רק לעצמו, וכן מהני מזונות אבל לא שכר ולא פירות, וי"א שמהני פירות, ואם חלש ואין לו מזונות יש סומכין ע"ז בבוקר, וי"א שאפי' יין לא מהני, וצ"ע אם אפשר להקל בלילה, והגר"א לא קידש אפי' ביום אלא במקום עיקר סעודה ולא על יין ומזונות. כשיצא ידי קידוש אי"צ לחזור ולקדש כשאוכל עיקר סעודתו. יש לאכול במקום נר אא"כ מצטער הרבה.

ועדיף לקדש ולאכול קצת במקום הנר ואח"כ יגמור בחוץ.

סעיף ה' י"א שכדי להחשב מקום סעודה צריך לאכול שם **דוקא פת** (הגר"א, והובא בביה"ל, רע"א עפ"י תר"י בנין עולם (וכ' שצ"ג אם מהני פת הבאה בכיסנין) ערוה"ש (פת יותר טוב) רב נבנצל), ושש"כ הביא משלמת חיים שהגר"א החמיר רק מצד זהירות, וכ' ביה"ל גם מצד שיאכל סעודתו לתיאבון וכ"כ ערוה"ש, והקיל הגרשז"א שפת הבאה בכיסנין מהני גם להגר"א וכן צידד פסק"ת שמהני לתר"י, ובנין עולם החמיר.

י"א שמהני **מזונות** להחשב כקידוש במקום סעודה (מג"א א"ר גר"ז ח"א קיצושו"ע מ"ב ערוה"ש שש"כ חזו"ע כבוד ועונג), ובעין יצחק החמיר לכתחילה **בקידוש הלילה** שיעשה דוקא בלחם, ונשמ"ה צידד להחמיר דלא מהני מזונות, ופסק"ת כ' דנכון לחשוש להחמיר כשאפשר, והביא שהמנחת אלעזר הקיל **בליל יו"ט** וכן שהחזו"א הקיל בליל שמחת תורה, וצידד הפסק"ת שיו"ט הוא יותר קל, ושש"כ כ' שקידוש ליל יו"ט שוה בכל דינים שלו כליל שבת. כשמהני מזונות י"א שמהני גם **סוג שא"א לקבוע עליו סעודה** כיון דסעיד (אזני"ד אורלי"צ הגריש"א הגרפ"ש שש"כ הגר"ח"ק נשמ"ה, ע"א גר"מ (אוי"ח ב' כ"ו). והגר"ח"ק הקיל אפילו **באורז** כיון שמזין, וחזו"ע החמיר. ובאופן שאוכל **המזונות רק כטפל** לדבר אחר הקיל הגריש"א שכיון שמחשיבו לצאת על ידו מקום סעודה יש בהם ענין בפני עצמן ואינם כטפל ולפי"ז כ' שיברך עליהם מזונות כה"ג. ושש"כ הסתפק בזה.

כדי לצאת חובת קידוש במקום סעודה יאכל **כזית** (מג"א א"ר פמ"ג גר"ז מ"ב (עכ"פ כזית) ערוה"ש חזו"א שש"כ כבוד ועונג), ורב נבנצל כ' דהיינו בדיעבד אבל לכתחילה יאכל יותר מכביצה.

אחרי שקידש ואכל מזונות למשל בקידוש בביהכנ"ס, ובא לביתו לאכול סעודה גמורה אי"צ לחזור ולקדש (לבוש מג"א גר"ז מ"ב), וי"א שנכון לקדש עוד פעם (שלמת חיים, וכן נהג מנח"י, וכ"כ הגרשז"א שראוי לעשות כן **לקבוע סעודתו על היין** ואי"צ לומר הפסוקים ואי"צ לעשותו לפני הסעודה אלא בתחילת הסעודה וכן נהג, וכ"כ בתשוהנ"ג שנוהג כן ושכ"כ שלט"ג, וכן משמע בחוט המשולש בשם החת"ס), ויש שנהגו כן **לחוש להגר"א** שהצריך קידוש במקום סעודת פת ואעפ"כ הקילו לאכול אצל הקידוש בצירוף שיטת הראב"ד שהתיר לאכול לפני קידוש ביום, או כהאג"מ שהתיר לאכול ע"י קידוש אף שאינו במקום סעודה. הסתייפלר הסתפק **כשאכל מזונות אצל קידוש ושכח רצה בברהמ"ז** אחרי סעודתו, שיש לדון אולי יצא יד"ח סעודה שניה ע"י פת הבא בכיסנין והסעודה שאחרי זה נחשב כסעודה שלישית ש"א שאינו חוזר בו כששכח רצה בסעודה ג', אבל צידד שיש ס"ס להחמיר אולי לא יצא ידי סעודה ע"י מזונות ואפי"א אם יצא י"א שחוזר לרצה גם בסעודה ג', והקיל הגרשז"א שאי"צ לחזור.

י"א שמהני שתיית יין להחשיבו כמקום סעודה (טור שו"ע גר"ז ח"א) וי"א שטוב להחמיר אא"כ הוא במקום הצורך (פמ"ג קיצושו"ע), ומ"ב הקיל בשעת הדחק. י"א שמהני שתיית **רביעית א'** (אבן העזר הובא בבה"ט ח"א ערוה"ש (אם יוצא יוצא בא' ואם לאו מה מועיל ב') אורלי"צ), וי"א שצריך לשתות עוד כוס (לבוש ב"ח דרישה ט"ז מג"א א"ר קיצושו"ע) ור"ל כוס ראשון מלא לוגמיו מצד קידוש ועוד רביעית להחשב במקום סעודה, וצידד רב נבנצל שאולי צריך להפסיק ביניהם כדי אכילת פרס או עכ"פ כדי שתיית רביעית. וברכ"י מיקל אלא **שחשש להמחמירין לגבי קידוש הלילה**, וכ"כ יב"א, ובשעה"צ הכריע להקל ביום לצורך כגון אם אין לו יין כ"כ, וכ"כ הגר"ז להקל לצורך, וכ"כ כבוד ועונג, וכן הקיל החזו"א. גם **מיץ ענבים** דינו כיון לענין זה שיחשב במקום סעודה ע"י שתייתו (רב משה בצה"ח הגרשז"א חו"ש (גם מים המעורב בו) ויען דוד הגר"ח"ק חזו"ע כבוד ועונג פסק"ת), ושבה"ל הסתפק בזה, וע' במק"א שיטת הגריש"א בזה.

החמיר המג"א דלא מהני **י"ש ושכר ושאר משקין** לענין מקום סעודה (וכ"כ א"ר ח"א מ"ב חזו"ע כבוד ועונג), ועין יצחק כ' להקל במקום הדחק דלא גרע מפירות שיוצאין בהן כה"ג, ובפרט לענין קידוש בביהכנ"ס כשיקדש עוד פעם בביתו שיש לצרף גם הראב"ד שמיקל לאכול לפני קידוש ביום ועוד שיש מקילין לשתות הקידוש גם כשאינו מקום סעודה, ושש"כ הסתפק בזה, ומנח"י (א' ע"ג) הקיל בשותה ב' כוסות בשחרית במקום שנוגע לכבוד רבים.

הטור ושו"ע החמירו דלא מהני **פירות** (וכ"כ לבוש מג"א גר"ז ערוה"ש קצוה"ש שש"כ), והשלט"ג מיקל, ויש סומכים ע"ז **בשעת הדחק ביום** (ח"א עין יצחק פסק"ת, וכן הביא מ"ב ש"א שאפשר לסמוך ע"ז ע"ש, וכ"כ שבה"ל להקל לצורך כגון **בפסח שאין מזונות** שישמוך על פירות ודגים או עוגיות לפסח מקוקוס וקמח תפוח אדמה. והקיל החזו"א לענין **חולה כשהוא מזונות**, והביא הגר"ח"ק סמך לזה מסוכה לענין כלתו של שמאי (וצ"ע אולי מצד שינה ולא אכילה) ומברהמ"ז על המן (וצ"ע אולי משום שבאמת היה מזין). וכ' פמ"ג **שתמרים** מהני דסעיד ומזין ועדיף ממזונות שמזין, והביאו שש"כ.

אג"מ (יו"ד ב' קס"ג ואו"ח ד' ס"ג ע"ש) מחדש שאין איסור לקדש שלא במקום סעודה, אלא **שאם קידש שלא במקום סעודה מותר לו לאכול מה שרוצה, אלא שיצטרך לקדש עדיין במקום סעודתו**, והביאו כבוד ועונג, ולפי"ז אפשר לקדש בפסח הגם שאין לו מזונות וכן כשאינו רוצה לאכול מזונות, ולפי"ז שייך ענין לקדש עוד פעם במקום סעודה גמורה גם כשאכל מזונות קודם כדי לצאת יד"ח מקום סעודה לכתחילה, ויישב לפ"ז קו' הצ"ח איך נחית שמואל מאיגרא לארעא ולא חשש לגרימת ברכה לבטלה ע"ש באריכות, ובברכ"י חולק וכן מבואר במ"ב ס"ק כ"ז בשם האחרונים שלא סוברים כן, וכן מבואר בכה"ח ועוד שאינם פוסקים כח"י האג"מ. ויב"א הקיל כהאג"מ בשם מעם לועז וכן דייק מהרוקח שהקיל בדומה לזה (!) שמהני אכילת הבוצע בשביל המסובין אע"פ שהם הפסיקו בין הברכה לאכילתו והקיל עפ"י עם עוד צירופים ע"ש וצ"ע, וכן הקיל בצה"ח במקום דוחק קצת. וע' אג"מ שהאריך לחקור אם דין **קידוש במקום סעודה הוא דין בהקידוש או בהסעודה**. ובצל"ח אסר **כשקידש במקום א' להמלך בדעתו להחליט לאכול במקום אחר** שגורם להברכה של קידוש ראשון להיות לבטלה וכ"כ שפ"א על הגמ' שם (ופי' שלא קידש עדיין) וכן פסק רב נבנצל, ולאג"מ מותר.

סעיף ו' השו"ע כ' שאינו יוצא אא"כ נתכוונו שומע ומשמיע, וכ' מ"ב שה"ה לענין קידוש בביהכנ"ס בלילה בזמננו שאינו יוצא אא"כ השיץ מכוון להוציאו, כיון שבסתמא בזה"ז מכוון רק משום מנהג (שעה"צ שם), וערוה"ש חולק שמסתמא מכוון

להוציא שזהו כל ענין המנהג ע"ש, וכי מ"ב לעיל רע"א ס"ק ה' שיש להזכיר לבני ביתו שיכוונו לצאת, והקיל הגר"חפ"ש שכל שיושב אצל השלחן לשמוע קידוש זה נחשב כונה לצאת.

סעיף ז' במקום צער הרבה אפשר להקל לקדש ולאכול שלא במקום הנר (מג"א מ"ב ערוה"ש), והקיל הגרשז"א גם כשרוצה ללכת למקום שיש אור יותר חזק והביאו שש"כ (נ"ד ל"ד), ועי' פסק"ת.

42) שו"ע סימן רפ"ט, וט"ז, ומג"א, ומ"ב, וביה"ל

בפה"ג על היין היינו קידושא רבה, ואין לו צד דאורייתא כלל, וצריך שיהיה במקום סעודה, ושלא יטעום קודם אלא שמותר לשתות מים קודם תפילה שעדיין לא חל חובת קידוש. (וחולה שמותר לו לאכול חל חובת קידוש). כשאין יין מצוי מקדשין על חמר מדינא, ובטור משמע שאפי' אינו חמר מדינא מהני היכר. ואם אין לו יין ולא חמר מדינא אוכל בלא קידוש, וכן בלילה, אלא שאז יחכה עד חצות אם מצפה שיגיע. ואם הוא חלש אי"צ לחכות. אין להתחיל מעל כן בירך דהוי באמצע פסוק אלא וזכור או ושמרו.

סימן רפ"ט י"א שבורא פרי הגפן של קידוש ביום הוא רק ברכת הנהנין ולא ברכת המצות (מרדכי ריטב"א אהל מועד), וכתבו שלפ"ז א"א להוציא מי שלא יצא אם המקדש בעצמו כבר יצא, אבל הרמ"א בסימן רע"ג סעיף ד' פסק כהראשונים (רבינו ירוחם, וב"י בשם רי"ף רא"ש וטור) שסוברים שגם ביום הוא **ברכת המצות**, ואע"פ שיצא מוציא (וכן פסקו הלבוש), ועוד נ"מ מזה שכיון שהוא ברכת המצות אי"צ **השומעים לטעום** מהיין (כך נקטו הגר"ח וחזו"א) וחלק"י כי שודאי כן נהגו מאות ואלפים אצל טיש של אדמו"רים צדיקי עולם ואין להרהר אחריהם, וכן פסק הגרשז"א ויחז"ד וכ"כ תשוהנה"ג וסיים שהמחמיר תע"ב והביא **שהגר"ח** העיר להגר"ח שלפי המרדכי וריטב"א צריכים לטעום לעיכובא ולא הסכים עמו לדינא אבל גם הגר"ח נהג כן לעצמו כחומרא. ודן ר"א מאיר **באופן שכבר יצא ומקדש להוציא אחר כשהאחר אינו רוצה לטעום**, שבלי לילך אחריו שיברך רק מקדש השבת ולא בפה"ג, אבל ביום צע"ג מה לעשות כה"ג, שלכאור' א"א לברך בפה"ג כמו בקידוש לילה כה"ג, אבל ביום בלי בפה"ג לכאור' אין כאן קידוש.

כי מחצה"ש שנקרא קידוש היום **קידושא רבא** כיון שהוא רק בפה"ג שאומרים בכל קידוש (רש"י) או ככינוי בלשון סגי נהור כיון שאינו עיקר בקידוש הלילה (ר"ן). **הראב"ד** סובר שרק בקידוש לילה אסור לטעום עד שיקדש ולא ביום, ואע"ג דק"ל כהרמב"ם שגם ביום אסור, עכ"פ **כשאין לו יין שבלי לילך עד חצות** אם מצפה שיביאו מ"מ ביום אפשר לסמוך על הראב"ד ולאכול קודם קידוש (מג"א).

י"א שגם אם לא קידש בלילה וצריך לקדש **קידוש הלילה ביום** אעפ"כ מותר לשתות בבוקר קודם התפילה כיון שאין בידו לקדש אז (שע"ד הובא בפסק"ת בצה"ח), ורש"י מחמיר שרק חובת קידוש היום לא חל עדיין אבל כה"ג כבר חל חובה בלילה ולא פקע וכ"כ ארח"ח וכה"ח בשם שנות חיים.

חולה וכדומה שמותר לו לאכול קודם תפלה כי ביה"ל שחל עליו חובת קידוש לפני שיאכל וישתה, וכ"כ בצה"ח, ובאג"מ באור"ח חלק ב' סי' כ"ו נוטה לחלוק ולפטור מקידוש כה"ג וכ"כ למעשה אם אוכל רק פירות או מזונות מבושלין מכח ס"ס ע"ש ורק אם אוכל פת או פת הבאה בכיסנין יקדש, אבל באג"מ אור"ח ח"ב סי' קס"ג כי שיש לעשות כהמ"ב וכ"כ שם בסי' כ"ח לעשות כמ"ב שכבר הורה זקן. והגרשז"א כי שביה"ל מחייב לעשות קידוש רק גבי חולה האוכל אכילת קבע ולא במי שאוכל ארעי ויאכל שלא בתוך כדי אכילת פרס, וכ"כ יבי"א שמדינא אי"צ לקדש ולכן אפילו אם יקדש יטעום מהיין ויחזור ויקדש עוד פעם אצל הסעודה כמ"ש ברכ"י, והגרשז"א פסק שמי שקידש קודם מוסף אי"צ לחזור ולקדש אחר מוסף דלא כברכ"י. החזו"א נהג לומר **רק בפה"ג** ולא אמר הפוסקים שקודם לכן בסידורים.

נשים חייבות בקידוש ביום כמו אנשים כמו בכל עניני שבת (פמ"ג מ"ב), ודע"ת מציין למהר"ם חלאווה בשם הרשב"א שמיקל, והביאו מנח"י כצירוף, ושבה"ל כי שאין הלכה כן אלא כפמ"ג הנ"ל. והעיר תוס"ש שלפי המג"א שיוצאות ידי תפלה ע"י איזה בקשה וכבר מותרות לאכול בכל יום, א"כ **בשבת מיד חל עליהן חובת קידוש**, ואסורות אפילו לשתות לפני קידוש, והביאו פמ"ג וצידד להקל כיון שיש שיטה שחייבות בתפלה ולהראב"ד ביום מותרות לאכול קודם קידוש, ובפרט **אשה שמתפללת תמיד**, ופסק כן הגר"ח ופי' שתמיד היינו אפילו אם רק מתפללת כל שבת, ואזנ"ד כי רק אם מתפללת כל יום שקיבלה שיטת הפוסקים שחייבת להתפלל, ובא"ח החמיר כתוס"ש (שאסורות לשתות מיד בבוקר, ומשמע גם לפני שאומרות בקשה, ואינו מבואר כן בתוס"ש), ור"א מבלי החמיר שאסורות לטעום כלום אחר שהתפללו קצת ברכות, ודברי יציב הקיל בצירוף הראב"ד ומהר"ם חלאווה הנ"ל בשם הרשב"א, ויש שהקילו רק אם רגילה להתפלל (אורלי"צ הגר"ח"ק רב נבנצל).

וחידש אג"מ **שאשה נשואה כיון שצריכה לאכול עם בעלה אינו זמן קידוש בשבילה עד אחר שבעלה התפלל**, ולפ"ז הקיל שתשתה קודם שתתפלל, אבל אם היא כבר התפללה אסורה לשתות עד שתקדש משום לא פלוג וכן אחר שהתפלל הבעל אע"פ שמחכים איזה זמן לסעודה כבר חל חובת קידוש, ובספר דברי חכמים מביא שהחמיר לבתולות, וי"א שהגרשז"א ג"כ נקט כסברא זה אבל למעשה אמר שתקדש קודם שתאכל כמנהג המקובל, והגרשז"א פסק שדין נשים כמו אנשים, וכ"כ מנח"י שתקדש אם רוצה לאכול ממש, אבל לטעימה בעלמא לפני התפלה הקיל כפמ"ג הנ"ל, ובשעת הדחק הקיל לצרף מהר"ם חלאווה הנ"ל. הגר"חפ"ש נתן עצה לקדש על קפה דהוי חמר מדינא, ואמר שאם נוהגת לאכול לפני קידוש יש לה על מה לסמוך שהרבה מקילין דלא כהמ"ב.